

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC*

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

En un context internacional d'incertesa —provocat per la guerra de l'Iraq, per la inestabilitat dels preus del petroli i del tipus de canvi...—, les previsions sobre l'economia mundial reflecteixen l'al·lentiment del cicle econòmic. La recuperació de la taxa de creixement del PIB (producte interior brut) mundial es retarda fins al 2004, mentre que la recuperació del creixement del comerç mundial es pot avançar fins al 2003, segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics (OCDE) i el Fons Monetari Internacional (FMI) respectivament.

Per regions econòmiques, cal destacar el creixent dèficit extern dels Estats Units d'Amèrica, així com unes taxes d'atur estables al voltant del 6% i una represa lenta de les inversions. Tanmateix, l'any 2002 es va produir una certa recuperació del creixement als Estats Units.

D'altra banda, Europa pateix el risc deflacionista, de recessió i d'estancament a diferents països. El creixement de la zona euro tan sols va ser d'un 1,1% el 2002, per la qual cosa el Banc Central Europeu (BCE) ha adoptat una orientació expansiva de la política monetària que ha situat els tipus d'interès en un 2%. A més, la Unió Europea continua tenint unes taxes d'atur més elevades per comparació als Estats Units i al Japó.

Pel que fa al Japó, una vegada superada la recessió del 2001, ha presentat un lleuger increment del PIB durant el 2002, encara que aquest any també s'hi ha produït una deflació. Es considera que el Japó ha caigut en la «trampa de la liquiditat», tot i que continua tenint la taxa d'atur més baixa per comparació a les altres regions econòmiques.

Finalment, cal destacar de l'any 2002 el bon comportament de les economies asiàtiques, mentre que la regió iberoamericana ha experimentat una contracció, i l'Àfrica continua immersa en la «trampa de la pobresa».

L'anàlisi del panorama internacional es divideix en els apartats següents: l'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques, els Estats Units, Europa, el Japó i la resta del món.

1.1

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

L'economia mundial es troba immersida en un clima d'incertesa, que han provocat els conflictes internacionals (la guerra de l'Iraq), la inestabilitat dels preus del petroli, les epidèmies d'abast internacional com la pneumònia asiàtica (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS), la inestabilitat creixent del tipus de canvi de l'euro en relació amb el dòlar, o les expectatives negatives de reactivar els processos d'inversió motivades pel risc de caure en un cicle deflacionista que podria afectar les principals economies internacionals.¹

1. Sobre aquest punt, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 88-92. També podeu consultar el recent estudi ominós de l'FMI sobre *Deflació: determinants, riesgos y opciones políticas*, que alerta del perill de la deflació. Aquest estudi de l'FMI segueix els treballs anteriors de Paul Krugman, que des d'un enfocament keynesià ja fa temps que assenyalà el risc de caure en la «trampa de la liquiditat»: per més que baixin els tipus d'interès la demanda no puja perquè segurament els particulars pensen que posposar la compra pot generar un guany diferencial per raó de la baixada contínua dels preus dels actius. Paolo Sylos Labini recorda que, quan en les grans economies de mercat del segle XIX es queia en una recessió i no es posava en pràctica una política econòmica activa per reactivar l'economia, només es podia sortir d'una deflació amb un crac econòmic, que originava una baixada brusca dels preus superior a la dels salaris nominals, la qual cosa comportava una recuperació del salari real i de la demanda. En les economies contemporànies aquest fet no es pot donar atesos els mecanismes reguladors del cicle que s'activen justament per evitar un crac econòmic. Allò que sí pot passar —com és el cas del Japó— és que la dinàmica econòmica derivi en una situació mixta d'estancament de preus i de creixement econòmic, si no es recobra un clima de confiança que permeti recuperar els processos d'inversió.

En aquestes condicions d'incertesa creixent és important el paper orientador que poden tenir determinades institucions, com és el cas de la Reserva Federal dels Estats Units d'Amèrica.

Convé recordar que una de les preocupacions que va anunciar Alan Greenspan al començament del 2002 és la necessitat de controlar el dèficit extern creixent dels Estats Units. El mateix Fons Monetari Internacional l'ha assenyalat com un dels factors de risc principals per a l'economia mundial. La Reserva Federal ha estimat que per corregir un dèficit per compte corrent entorn del 5%, que és el nivell actual, cal depreciar el tipus de canvi nominal del dòlar un 40%. Els fets són que des de l'inici del 2002 fins al començament del juny del 2003 el dòlar s'ha depreciat respecte de l'euro un 39,4%,² que el dèficit creixent per operacions corrents

dels Estats Units no s'ha corregit, i que les previsions d'aquest dèficit per als anys 2003 i 2004 n'indiquen un agreujament.

En aquest context, les previsions de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic retarden la recuperació de la taxa de creixement del PIB mundial fins al 2004, i les previsions del Fons Monetari Internacional per al 2003 només n'assenyalen un creixement superior al 2% per als Estats Units (l'1,1% per a la Unió Europea i el 0,8% per al Japó). En canvi, hi ha un cert consens entre l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic i el Fons Monetari Internacional per avançar fins al 2003 una recuperació del creixement del comerç mundial, que conformaria així la primera baula de la cadena que porta cap a una certa reactivació de l'economia mundial vers el 2004. (Vegeu el quadre I-1.)

**QUADRE I-1. BALANÇ PER COMPTA CORRENT, PIB I COMERÇ MUNDIAL:
EVOLUCIÓ I PREVISIONS PER A LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES (2000-2004)**

	OCDE					FMI					CE				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Balanç per compte corrent															
Unió Europea	—	0,1	0,9	1,0	1,0	-0,8	-0,2	0,3	0,4	0,3	-0,2	0,3	0,7	0,7	0,7
Estats Units	—	-4,1	-4,8	-5,4	-5,5	-4,2	-3,9	-4,8	-5,3	-5,1	-4,1	-3,8	-4,7	-5,6	-6,1
Japó	—	2,2	2,8	3,1	3,9	2,5	2,1	2,8	2,7	3,0	2,5	2,1	2,8	3,1	3,4
Món (total de l'OCDE)	—	-1,1	-1,1	-1,2	-1,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Creixement del PIB															
Unió Europea	—	1,7	1,0	1,2	2,4	3,5	1,4	0,8	1,1	2,3	3,5	1,6	1,1	1,3 ¹	2,4
Estats Units	4,1	1,2	2,4	2,5	4	3,8	0,3	2,4	2,2	3,6	3,8	0,3	2,4	2,4	2,5
Japó	2,4	-0,4	0,3	1,0	1,1	2,8	0,4	0,3	0,8	1,0	2,8	0,4	0,3	1,5	1,3
Món	—	1,0	1,8	1,9	3,0	4,7	2,3	3,0	3,2	4,1	—	—	—	—	—

continua

2. El tipus de canvi (tarifa interbancària) dòlar/euro presentà el màxim l'1 de febrer del 2002, data que arribà a 0,856 euros per dòlar, i el mínim s'assolí el 30 de maig, amb un 1,1936. A partir del mes de juny, el dòlar ha recuperat part del valor fins arribar als 1,0783 dòlars per euro a començament de setembre, i ha tornat des de llavors a devaluar-se.

**QUADRE I-1. BALANÇ PER COMPTE CORRENT, PIB I COMERÇ MUNDIAL:
EVOLUCIÓ I PREVISIONS PER A LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES (2000-2004)**

	OCDE					FMI					CE				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Comerç mundial (saldo comercial de béns i serveis)															
Unió Europea						-2,7	0,8	1,0	0,8	0,1					
Estats Units						-3,1	2,4	-1,2	-1,5	2,4					
Japó						-4,7	-1,5	0,1	-0,3	1,3					
Món		0	3,6	5,9	8,8	12,6	0,1	2,9	4,3	6,1					

¹ Previsió revisada al 0,5% a setembre del 2003.

Fonts: Informes de primavera de l'OCDE, de l'FMI i de la CE.

1.2

ELS ESTATS UNITS

Al llarg del 2002 es va donar, una certa recuperació del creixement (el 2,4%, enfront del 0,3% del 2001), que es va fonamentar en la recuperació dels estocs de les empreses, en la despesa familiar en automòbils i en habitatge —despesa que varen afavorir els tipus d'interès baixos—, i —igualmente que per a l'any 2003— especialment en el fort creixement de la despesa pública i militar, ja que s'ha passat de preveure un superàvit públic del 3% a tenir un dèficit públic del 5% segons les darreres previsions de l'OCDE, la qual cosa s'afegeix a la forta ampliació del dèficit per compte corrent.

Els principals indicadors econòmics de demanda dels Estats Units indiquen que han disminuït les vendes al detall i també la confiança dels consumidors al llarg del primer trimestre del 2003. El Llibre beige de la Reserva Federal (abril del 2003)

també mostra una certa preocupació per la lentitud amb què es reprenen les inversions, que són la base per apuntalar el començament d'un nou cicle expansiu.

El Llibre beige (agost 2003) fa constar una millora de la demanda interna al llarg dels dos primers mesos de l'estiu gràcies a la demanda interna i al sector manufacturer, però, continua alertant sobre la feble demanda de treball per part de les empreses. També fa constar que el tall d'electricitat de mitjans d'agost al nord-est dels Estats Units, no ha tingut efectes significatius.

Altrament, l'índex ISM d'activitat industrial pel mes d'agost ha superat per segon mes consecutiu el llindar "psicològic" dels 50 punts, que marca una expansió en l'activitat industrial. Pel darrer trimestre de l'any s'espera una millora dels beneficis empresarials per l'augment de la demanda amb la conseqüent represa de les inversions empresarials i del creixement econòmic amb taxes del 3,3%, que ha estat el creixement del PIB en el segon trimestre.

Amb relació a les taxes d'atur, les previsions de les fonts que s'han consultat³ evidencien una tendència a estabilitzar-se entorn del 6%, el 2003, i del 5,8%, el 2004.

1.3

LA UNIÓ EUROPEA

Els efectes econòmics negatius derivats d'una guerra llarga a l'Iraq no s'han esdevingut, però en canvi no han millorat els nivells de confiança dels consumidors i dels empresaris, per la qual cosa, a Europa, han augmentat especialment els riscos deflacionista, a Alemanya; de recessió, a Holanda i a Portugal, i d'estancament, a França, Itàlia, Belgica i Dinamarca.

El primer trimestre del 2003 el creixement de la zona euro ha estat nul. Per això el Banc Central Europeu ha pres una orientació clarament expansiva de la política monetària seguint l'orientació de la Reserva Federal dels Estats Units i les recomanacions dels organismes internacionals com el Fons Monetari Internacional, i ha baixat els tipus d'interès un 0,25%, el 6 de març, i un 0,50%, el 5 de juny, de manera que els tipus d'interès queden situats en un 2%, que és el nivell més baix des de la Segona Guerra Mundial pel que fa al conjunt de països que formen la zona euro.

El creixement del PIB de la Unió Europea l'any 2002, sobre la base de les dades oficials de la Comissió Europea, ha estat de l'1,1%. Les previsions de primavera per al 2003 ja s'han revisat a la baixa i se n'ha reduït el creixement de nou, entorn de l'1% (o el 0,5% en la darrera revisió de finals d'estiu). Se n'espera, però, un creixement superior al 2% l'any 2004, ja que es preveu que la demanda interior creixerà un 2,5%.

Quant al saldo de béns i serveis, les previsions denoten una desacceleració al llarg del bienni 2003-2004 (del 0,8% al 0,1%) per causa de la revaloració de l'euro respecte del dòlar. El saldo per operacions corrents es preveu que es mantindrà estable entorn del 0,3%.

L'absència de pressions inflacionistes amb previsions per sota del 2% facilita una orientació més expansiva de la política monetària del Banc Central Europeu, per la qual cosa es preveuen noves reduccions dels tipus d'interès per sota del 2%.

Les previsions que s'han fet quant a l'evolució de les taxes d'atur per al 2004 evidencien un lleuger increment de 0,2 punts percentuals respecte del valor registrat l'any 2002, que ha estat del 7,6%, encara que en termes generals es pot afirmar que es mantindran estables durant el període analitzat. En totes maneres, cal destacar que les taxes d'atur de la Unió Europea són les més elevades per comparació a les dels Estats Units i del Japó.

3. OCDE, FMI i CE.

1.4

EL JAPÓ

Després de la recessió del 2001, amb un creixement negatiu del 0,4%, l'any 2002 el PIB presenta un lleuger increment del 0,3%, i les previsions més optimistes per al bienni 2003-2004 no superen l'1,5%.

Aquestes previsions s'expliquen d'acord amb l'evolució general de la demanda interior per als anys 2003 i 2004, que és positiva però amb creixements no superiors al 0,5%. Per contra, l'evolució del saldo net exterior de béns i serveis l'any 2003 baixa un -0,3%, i es preveu que es recuperarà el 2004 en un 1,3%.

Amb relació al comportament dels preus, es pot dir que l'any 2002 el Japó ha experimentat una deflació, ja que presenta una taxa d'inflació negativa del -1,7%. Aquest comportament es preveu que es mantindrà fins al 2004.

La política monetària és clarament expansiva, amb tipus d'interès reals negatius, però no té efectes en l'economia real atès que es considera que el Japó ha caigut en la «trampa de la liquiditat». (Vegeu la nota 1.)

L'increment de les taxes d'atur de la regió es mantindrà estable al llarg del període analitzat (al voltant d'un 5,7%), i, d'altra banda, la taxa d'atur esdevindrà més baixa per comparació a la resta de les regions econòmiques que s'analitzen.

1.5

LA RESTA DEL MÓN

L'any 2001 es va produir la crisi més important del comerç mundial dels darrers vint anys. Segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics i el Fons Monetari Internacional, l'any 2002 s'ha iniciat una lleugera recuperació, però les taxes de creixement són encara molt inferiors a les que es varen aconseguir al final de la dècada dels noranta. Al llarg del bienni 2003-2004, les previsions milloraran substancialment i s'arribarà entorn del 9% de creixement, segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics.

El millor comportament de l'economia mundial es fonamenta en aquesta recuperació del comerç mundial, ja que el PIB mundial segueix una tendència a créixer al llarg del trienni 2002-2004, de manera que segurament se situarà en una forquilla d'entre el 3 i el 4%, i la taxa d'atur es preveu que es mantindrà al voltant del 7%.

Per grans regions econòmiques, cal destacar del 2002 el bon comportament de les economies asiàtiques que, amb creixements superiors al 6%, són arrossegades pel fort creixement de la Xina. Les perspectives per al 2003 són menys optimistes, atesa la incertesa internacional que preval sobre la recuperació de les exportacions asiàtiques cap als mercats centrals dels Estats Units i d'Europa, sobre l'evolució d'un possible rebrot de la pneumònia asiàtica a la tardor, o sobre la retallada dels fluxos turístics que ha motivat la inse-

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

La Unió Europea ha experimentat el 2002 un creixement mitjà del 0,9%, que es fonamenta en el superàvit del sector exterior. Així mateix, la inversió en equip es manté baixa, per la qual cosa l'increment percentual de l'ocupació durant aquest any ha estat només del 0,3% i la taxa mitjana de desocupació, del 8,3%; Espanya és el país amb la taxa d'atur més elevada. La taxa de creixement de la inflació s'ha situat en un 2,2%, mentre que el dèficit públic ha empitjorat, i també l'endeutament públic.

Quant a la política econòmica, el risc de deflació a Alemanya i el retard en la recuperació econòmica han obligat el Banc Central Europeu a reduir els tipus d'interès fins a mínims històrics, de manera que ha reforçat el caràcter expansionista de la política monetària que du a terme. Pel que fa a la política fiscal, el dèficit públic dels estats no pot superar el 3% del PIB; el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC) causa problemes en estats com Alemanya, França o el Regne Unit, i ha provocat la primera crisi greu de l'Eurogrup.

La política social de la Unió Europea dona prioritat a prevenir les conseqüències de l'envelliment de la població i els efectes que té en la viabilitat del sistema públic de pensions, i també prioritza el foment del diàleg social.

En darrer lloc, cal destacar la importància que té per a les Balears participar en la iniciativa comunitària Interreg III i, més concretament, en el capítol B, relatiu a la cooperació transnacional. Pel que fa als efectes de la propera ampliació, tindrà conseqüències directes en el finançament actual que reben els quinze estats que en són membres, encara que aquest nou finançament encara es troba en fase de discussió. Les Illes Balears hi han de defensar un aspecte que cada vegada es té més en compte a Europa: la insularitat.

En aquest apartat s'analitzen les previsions econòmiques de la Comissió Europea i la política econòmica, social i regional.

2.1

PREVISIONS ECONÒMIQUES

L'any 2002 el creixement mitjà a la zona euro es va reduir entorn d'un 40%, fins a quedar en el 0,9%. La previsió de creixement per al 2003 és de l'1%, per la qual cosa gairebé es manté en els mateixos nivells que l'any 2002. Pel que fa als principals mercats emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya i el Regne Unit), les previsions per als anys 2003 i 2004 són del 0,4% i del 2% per a Alemanya, i del 2,2% i del 2,6% per al Regne Unit. (Vegeu el quadre I-2.)

La inversió en equip es manté baixa; les estimacions per a l'exercici 2002 a la zona euro són del -4,3%, però les previsions per al 2003 i per al 2004 són més positives, del 0,7% i del 4,9% respectivament. Així mateix, a pesar que les previsions per al 2003 són més positives, s'han revisat notablement a la baixa respecte de l'escenari que es preveia la tardor del 2002, que situava el creixement de la inversió en equip en el 5,9% de mitjana a la zona euro. Aquestes previsions tan positives s'argumentaven sobre la base d'un canvi imminent de tendència a recuperar la inversió alemanya (es preveia que la recuperació d'Alemanya assoliria l'any 2003 nivells del 7,8%) i a millorar les perspectives de demanda; aquest canvis s'han experimentat però d'una manera molt

QUADRE I-2. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ECONÒMICA EUROPEA (2002-2004)

	PIB a preus constants (variació anual en %)			Formació bruta de capital fix en equip (variació anual en %)			Ocupació total (variació total en %)			Nombre d'aturats (en % de la població civil activa)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Bèlgica	0,7	1,2	2,3	-3,5	-0,7	2,8	-0,1	-0,1	0,7	7,3	7,8	7,8
Dinamarca	1,6	1,5	2,2	6,3	2,4	3,8	-0,7	-0,3	0,4	4,5	5	4,8
Alemanya	0,2	0,4	2,0	-9,4	2,2	5,8	-0,6	-0,8	0,2	8,2	8,9	8,9
Grècia	4,0	3,6	3,8	3,4	6,7	6,0	-0,1	0,3	0,4	9,9	9,5	9,2
Espanya	2,0	2,0	3,0	-4,1	0,7	5,8	1,3	1,0	1,7	11,4	11,6	11,4
França	1,2	1,1	2,3	-1,4	-0,5	4,7	0,6	0,1	0,5	8,7	9,2	9,1
Irlanda	6,0	3,3	4,5	-3,5	1,5	4,5	1,4	0,4	1,4	4,4	5,6	5,6
Itàlia	0,4	1,0	2,1	0,2	1,6	4,4	1,1	0,4	1,0	9,0	9,1	8,8
Luxemburg	0,4	1,1	2,7	-1,8	-1,3	3,6	2,8	1,1	1,2	2,4	3,3	3,7
Holanda	0,3	0,5	1,7	-5,7	-5,4	3,0	-0,8	-0,4	0,0	2,7	4,2	5,1
Àustria	1,0	1,2	2,0	-9,2	2,7	5,7	-0,4	0,0	0,4	4,3	4,5	4,4
Portugal	0,5	0,5	2,0	-6,8	-3,6	3,8	0,2	-0,2	0,3	5,1	6,5	7,3
Finlàndia	1,6	2,2	2,9	0,7	-2,2	2,7	0,3	-0,2	0,3	9,1	9,4	9,3
Suècia	1,9	1,4	2,7	-4,0	-1,0	4,6	0,1	-0,3	0,2	4,9	5,3	5,3
Regne Unit	1,8	2,2	2,6	-8,8	0,7	4,7	0,7	0,5	0,5	5,1	5,1	5,1
UE-15	1,1	1,3	2,4	-4,8	0,7	4,8	0,4	0,0	0,6	7,6	8,0	8,0
Zona euro	0,9	1,0	2,3	-4,3	0,7	4,9	0,3	-0,1	0,6	8,3	8,8	8,8
EUA2,4	2,4	2,5	-1,0	4,8	6,5	-0,6	0,4	0,5	5,8	6,0	6,2	
Japó	0,3	1,5	1,3				-1,2	-0,5	-0,2	5,2	5,4	5,4

continua

menys sensible del que es preveia, cosa que retarda fins a l'any 2004 el notable increment positiu que es preveu en relació amb la inversió en equip a la zona euro.

Les estimacions per al 2002 en relació amb l'increment de l'ocupació confirmen les previsions a la baixa que es varen fer durant l'exercici passat, ja que l'increment percentual de l'ocupació durant aquest any ha estat només del 0,3%. Les previsions de la Comissió Europea per a l'any 2003 mantenen aquesta tendència negati-

va, en preveure un creixement negatiu del -0,1%, que es contraposa a les previsions de l'exercici passat que tendien a recuperar l'ocupació un 1% durant aquest any. No serà fins al 2004, segons les previsions de la Comissió Europea, quan es comenci a produir una nova recuperació de l'ocupació, que se situarà en un 0,6%.

La taxa mitjana de desocupació de la zona euro fou del 8,3% l'any 2002, i el 2003 podria pujar fins al 8,8%, valors que, segons les previsions, es mantindran fins al

QUADRE I-2. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ECONÒMICA EUROPEA (2002-2004)

	Inflació (variació anual en %)			Necessitat (-) o capacitat de finançament (+) de les administracions públiques (en % del PIB)			Balança d'operacions corrents amb la resta del món (en % del PIB)			Deute públic (en % del PIB)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Bèlgica	1,9	1,7	1,3	0,1	-0,2	-0,1	5,9	6,2	6,9	105,3	102,7	98,9
Dinamarca	2,3	2,4	1,9	2,0	1,8	2,1	2,9	3,1	3,1	45,2	42,7	39,9
Alemanya	1,4	1,3	1,1	-3,6	-3,4	-2,9	2,4	2,5	2,4	60,8	62,7	63,0
Grècia	3,5	3,3	3,1	-1,2	-1,1	-1,0	-4,7	-3,9	-3,2	104,9	101,0	97,0
Espanya	3,6	3,2	2,7	-0,1	-0,4	-0,1	-2,7	-2,6	-2,7	54,0	52,5	50,5
França	1,5	1,5	1,4	-3,1	-3,7	-3,5	1,2	1,1	1,0	59,1	61,8	63,1
Irlanda	4,6	4,0	3,1	-0,1	-0,6	-0,9	-0,3	-0,1	0,3	33,3	33,3	33,3
Itàlia	3,0	2,4	2,1	-2,3	-2,3	-3,1	-0,3	-0,6	-0,5	106,7	106,0	104,7
Luxemburg	2,0	1,9	1,5	2,6	-0,2	-1,2	-3,7	-3,8	-3,7	5,3	4,1	3,4
Holanda	3,5	2,3	1,4	-1,1	-1,6	-2,4	2,8	3,8	4,3	52,6	52,4	52,8
Àustria	1,8	1,8	1,7	-0,6	-1,1	-0,4	-0,1	-0,3	-0,6	68,7	68,5	66,8
Portugal	3,6	3,2	2,3	-2,7	-3,5	-3,2	-7,9	-6,6	-5,9	58,1	59,4	60,2
Finlàndia	1,7	2,0	1,4	4,7	3,3	3,0	7,1	6,7	7,1	42,7	42,3	41,4
Suècia	2,0	2,0	1,6	1,3	0,8	1,2	4,2	4,4	4,9	52,6	50,9	49,5
Regne Unit	0,8	1,1	1,2	-1,3	-2,5	-2,5	-0,8	-1,5	-1,4	38,4	39,0	39,8
UE-15	1,9	1,8	1,6	-1,9	-2,3	-2,2	0,7	0,7	0,7	62,7	63,5	63,2
Zona euro	2,2	1,9	1,7	-2,2	-2,5	-2,4	0,9	1,0	1,0	69,2	69,9	69,6
EUA	1,4	1,9	1,5	-3,3	-4,8	-4,6	-4,7	-5,6	-6,1			
Japó	-1,4	-1,0	-1,1	-6,7	-7,0	-7,0	2,8	3,1	3,4			

Font: CE i elaboració propia.

2004. Pel que fa a Espanya, els valors han incrementat un 0,8% respecte del 2001, i el 2002 el valor de creixement de la taxa d'atur és de l'11,4% (el més elevat de la zona euro), valors al voltant dels quals es troben també les previsions per al 2003 i per al 2004. Cal destacar que l'any 2002 vuit països de la Unió Europea presenten unes taxes d'atur millors que les dels Estats Units: és el cas de Dinamarca, d'Irlanda, de Luxemburg, d'Holanda, d'Àustria, de Portugal, de Suècia i del Regne Unit.

La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat, l'any 2002, en un 2,2%, de manera que disminueix 0,2 dècimes respecte dels valors que es registraren durant l'exercici passat. Segons les previsions, sembla que aquesta tendència que té la inflació a baixar es mantindrà fins a l'any 2004, en què s'assolirà una taxa de creixement de l'1,7%. L'objectiu a mitjà termini del Banc Central Europeu és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual.

L'any 2002 ha augmentat el dèficit públic real a la zona euro respecte del 2001, ja que s'ha passat d'un dèficit de l'1,6% del PIB a un valor, l'any 2002, del 2,2% del PIB. Les previsions de la primavera del 2003, lluny de les tendències a la recuperació que es preveien durant l'exercici passat (en el qual es preveia una lleugera recuperació del dèficit, el qual l'any 2003 havia de passar a l'1,2% del PIB), tendeixen a empitjorar el dèficit públic real en aquesta zona, que assolirà uns valors del 2,5% i del 2,4% de dèficit els anys 2003 i 2004, respectivament.

El balanç de les operacions corrents amb la resta del món obté, l'any 2002, valors positius en l'àmbit regional de la Unió Europea (0,5% del PIB), si es considera únicament la zona euro de la Unió Europea; aquests valors positius són sensiblement superiors en assolir el 0,9% del PIB l'any 2002 i amb unes previsions de millorar lleugerament (amb uns valors prevists de l'1% del PIB) els anys 2003 i 2004. Es pot concloure que una gran part de la recuperació europea es fonamenta en la bona marxa del sector exterior; com a cas paradigmàtic cal esmentar Alemanya, país en el qual durant l'exercici passat es preveia un increment de fins a un punt positiu per als anys 2002 i 2003; aquest increment no tan sols s'ha assolit sinó que s'ha sobrepassat, ja que l'any 2002 s'ha arribat a un balanç positiu del 2,4% del PIB, i amb unes previsions d'estabilització entorn d'aquest increment per als anys 2003 i 2004.

Pel que fa a l'endeutament públic, els criteris de Maastricht estableixen que s'hauria d'haver situat entorn del 60% l'any 2003; el deute públic de la Unió Europea

l'any 2002 ha estat del 62,7% del PIB, i les previsions per al 2003 són del 63,5%. En el cas de la zona euro, l'endeutament públic esdevé superior, del 69,2% del PIB, amb una tendència a augmentar l'any 2003, de tal manera que aquest any es preveu que superarà en 10 punts percentuals el criteri que s'estableix en el tractat. Els països de la Unió Europea que clarament superaran aquest valor, segons les previsions, són Bèlgica, Grècia i Itàlia.

2.2

LA POLÍTICA ECONÒMICA

El retard de la fase de recuperació econòmica i el risc de deflació en el cas d'Alemanya han obligat el Banc Central Europeu a reforçar el caràcter expansionista de la política monetària mitjançant la reducció dels tipus d'interès, que ja es troben en uns mínims històrics. (Vegeu l'apartat 1.3.)

La política fiscal, es defineix en el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC) que va aprovar el Consell Europeu d'Amsterdam del 1997, el qual defensa el límit que el dèficit públic dels estats no pot superar el 3% del PIB.

El creixement del dèficit públic a Alemanya i a Portugal ja va obligar, el mes de febrer de 2002, que la Comissió Europea aplicàs per primera vegada el mecanisme d'alerta preventiva. L'agreujament progressiu del dèficit públic alemany al llarg del 2002 va provocar, el segon semestre del 2002, la primera crisi greu de l'Eurogrup, que va obligar que el comissari europeu d'Afers

Econòmics i Monetaris (Pedro Solbes) presentà, el mes de novembre, la Comunicació sobre el reforçament de la coordinació de les polítiques pressupostàries —COM (2002) 668 final, del 27/11/02.

Al llarg del 2003 la Comissió estudia la possibilitat d'iniciar un procediment contra França perquè el dèficit públic d'aquest país ha superat el 3% del PIB. Altrament, el dèficit ajustat al cicle del Regne Unit s'allunya cada vegada més de l'equilibri pressupostari.

D'altra banda, el Govern alemany ha presentat un pla de reformes —l'Agenda 2010— per tal de controlar el creixement del dèficit públic, que considera, entre altres mesures, retallar la despesa social i del subsidi d'atur, i reformar el sistema de pensions.

2.3

LA POLÍTICA SOCIAL I D'OCUPACIÓ

La política d'ocupació s'emmarca dins l'estratègia europea de l'ocupació de Luxemburg, que es concreta en l'estratègia de Lisboa, que fixa l'objectiu de la plena ocupació per a l'any 2010. En aquest sentit, el Consell Europeu de Barcelona de la primavera del 2002 va concretar els objectius de la Comissió en matèria d'ocupació.⁴

La política social dóna prioritat a prevenir les conseqüències de l'envelliment de la població i els efectes que té en la viabilitat del sistema públic de pensions. Fomentar el diàleg social és una altra prioritat de la política social, com recull la Comunicació de la Comissió del 26 de juny de 2002, sobre diàleg social europeu, força de modernització i canvi —COM (2002) 341 final—, i com expressen els acords (2003-2005) sobre el programa de treball dels agents socials europeus —UNICE/UEAP-ME, CEEP i ETUC— que es varen presentar en la Cimera del Diàleg Social Europeu (Brussel·les, 28 de febrer de 2002); l'Acord sobre el marc europeu sobre el teletreball, i l'Acord sobre el marc comú d'actuació per al desenvolupament de competències i de qualificacions, que es presentà en el Consell de Barcelona. També es va aprovar la Directiva 2002/14/CE, sobre el marc general d'informació i de consulta dels treballadors en la Comunitat Europea.

2.4

LA POLÍTICA REGIONAL I L'AMPLIACIÓ

En aquest apartat resumim els projectes principals d'Interreg III en els quals participen les Illes Balears, i també presentem unes consideracions sobre els efectes de l'ampliació.

4. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears* 2001, p. 115-120.

2.4.1. LA POLÍTICA REGIONAL

La memòria del CES del 2001 recull un breu resum sobre les principals polítiques regionals europees. (Vegeu-ne les pàgines 125-131.) En l'apartat esmentat es destaca la importància que té per a les Balears participar en la iniciativa comunitària Interreg III i, més concretament, en el capítol B (de cooperació transnacional entre autoritats nacionals, regionals i locals), el qual es divideix en diversos espais, en dos dels quals estan incloses les Balears: l'espai del Mediterrani occidental (MEDOC) i l'espai de l'Europa sud-occidental (SUDOE). A continuació presentem una llista dels projectes principals en els quals participen les Balears, corresponents a les convocatòries obertes durant el 2002.

Primera convocatòria del MEDOC, oberta de l'1 al 31 de maig de 2002:

Projectes aprovats i organismes de les Illes Balears que hi participen:

- SIMT – Associació Hotelera de la Platja de Palma
- RINAMET – Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Biodiversitat
- AQUANET – Consell Insular de Menorca

La segona convocatòria de MEDOC agrupa dues convocatòries el termini de les quals es va tancar el 15 de novembre de 2002. Els projectes aprovats són:

- ACCESIBILITÀ e INTERMODALITÀ – Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport, Direcció General de Transports
- MEROPE – Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport, Serveis Ferroviaris de Mallorca (SFM)
- CIMPA – Consorci per al Desenvolupament Econòmic de les Illes Balears (CDEIB)
- ENPLAN – Conselleria de Turisme, Direcció General de Coordinació Turística
- HYDROPTIMET – Universitat de les Illes Balears (UIB)
- ISOLATINO – Conselleria d'Hisenda i Pressuposts, Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica
- MEDWET Regions (cap de files) – Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Biodiversitat
- QUATER – Universitat de les Illes Balears
- ROL (cap de files) – Conselleria d'Innovació i Energia, Direcció General de Tecnologia i Comunicacions
- TETHYS – Universitat de les Illes Balears
- VILLAGETerraneo – Ajuntament de Calvià

Primera convocatòria del SUDOE, oberta del 24 de maig al 20 de juny de 2002:

- ISNOVA (cap de files) – Conselleria d'Innovació i Energia, Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació
- REPARTIR – Conselleria d'Innovació i Energia, Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació
- PORTSNETS – Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Litoral i Territori
- SUDMODE – Fundació Arts Nova

La segona convocatòria de SUDOE va estar oberta de l'1 de juliol al 15 de setembre de 2002, però encara no se'n coneixen els resultats.

2.4.2. ELS EFECTES DE L'AMPLIACIÓ

L'ampliació tindrà conseqüències directes en el finançament que actualment reben els quinze estats que en són membres, malgrat que en aquests moments ens trobam encara en una època de negociacions i en la qual es plantegen diferents teories. En primer lloc, es parla que els països que són beneficiaris dels fons de cohesió deixaran de ser-ho, ja que els nous països són més deficients pel que fa les infraestructures de transport i de medi ambient que els estats membres que actualment els reben.

D'altra banda, pel que fa als fons estructurals, es plantegen diferents teories,

com ara l'anglesa, que proposa que en lloc de tenir en compte les característiques de cada regió es consideri el país en conjunt, amb la qual cosa Espanya deixaria de rebre les ajudes dels fons. Si se segueix la teoria de mantenir els fons estructurals per regions, hi ha diferents punts de vista per al període 2007-2013. En primer lloc, després del Consell de Copenhaguen es va parlar de mantenir el total de 2000-2006 i destinar entre 92.000 i 97.000 milions d'euros per als països de l'actual UE15 (Unió Europea dels Quinze), i entre 145.000 i 150.000 milions d'euros per als candidats. Una altra teoria consisteix a incrementar un 1% el total del període 2000-2006 (242.127 milions d'euros), i repartir els fons de la manera següent: 134.000-139.000 milions d'euros per a la UE15 i 145.000-150.000 milions d'euros per als nous membres. D'altra banda, Holanda ha proposat reduir el pressupost actual a 200.000 milions d'euros, 55.397 dels quals s'han de destinar a la UE15 i la resta —144.607 milions d'euros—, als nous estats. Per acabar, la darrera teoria consisteix a incrementar el pressupost actual pel percentatge de l'annualitat (0,45) que es preveu en les perspectives financeres de Berlín en el PIB estimat de la UE25 (Unió Europea de vint-i-cinc membres) per al període 2007-2013, i limitar al 4% del PIB estimat per a 2007-2013 els recursos a aplicar en els nous estats membres.

En qualsevol cas, allò que no s'ha d'oblidar és que una vegada decidida la teoria, i en cas que continuïn els fons estructurals per als membres actuals de la UE15, serà, com fins ara, l'Administració central (en primer lloc,

seguint els criteris establerts per Brussel·les, però després aplicant criteris merament polítics) que decidirà si les Illes Balears han de continuar rebent fons o no, i quina quantitat n'han de rebre.

Les Illes Balears haurien de defensar un aspecte que cada vegada es té més en compte a Europa: la insularitat i la política per regions insulars ultraperifèriques, i caldria aprofitar el fet que dos dels nous estats membres són illes —Malta i Xipre— per aconseguir fons gràcies al reconeixement de la insularitat, que en la major part dels casos resta competitivitat a les nostres empreses, ens deixa en una posició desavantajosa i, a més a més, afecta negativament el benestar dels ciutadans.

3

ECONOMIA ESPANYOLA⁵

RESUM

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2002 profunditzen la desacceleració que va començar l'any anterior, en haver-se moderat la taxa de creixement del PIB a un 2%. Aquest fet s'explica fonamentalment perquè es contreu el ritme de creixement de la demanda interna i dels components principals d'aquesta demanda: la demanda de consum privat i la inversió. Com a conseqüència del deteriorament d'aquestes variables s'ha creat menys ocupació i, paral·lelament, ha augmentat la taxa d'atur.

El consum de les administracions públiques ha augmentat un 3,8%, creixement que va esdevenir insuficient per contrarestar els efectes de la disminució del consum privat.

Quant a l'oferta, el fet que es va registrar menys activitat és el resultat d'un comportament sectorial molt dispar. El sector primari i la indústria registraren un descens en la producció, i la construcció i els serveis mostraren un dinamisme considerable, encara que el sector energètic, amb un creixement del 8,3%, va ser el que va créixer més.

La inflació que es mesura a través de l'índex de preus de consum (IPC) se situà per quart any consecutiu per sobre de la inflació del 2% que s'estableix en el conjunt de la zona euro i que les autoritats espanyoles consideren com a objectiu intern d'inflació; la desviació de la inflació va suposar un augment del diferencial d'inflació respecte de la zona euro amb el conseqüent deteriorament nominal de la competitivitat de l'economia espanyola.

En aquest apartat analitzam l'evolució dels components principals de la demanda final, l'oferta productiva per grans sectors econòmics, la inflació i la política monetària, i el sector públic.

3.1

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2002 profunditzen la desacceleració que va començar l'any anterior. La moderació en la taxa de creixement del PIB del 2% (−0,7 punts menys que l'any anterior) és el resultat pitjor des de la recessió del 1993, encara que és menor que la mitjana que han experimentat els socis comunitaris. Aquest fet s'explica fonamentalment per la contracció del ritme de creixement de la demanda interna (−0,5 punts menys que l'any anterior) i dels components principals: la demanda de consum privat i la inversió. El consum privat presenta una baixada de −0,6 punts i la inversió, de −1,8 punts respecte de l'any anterior. El deteriorament de la inversió i l'atonía de la demanda de consum es varen traduir en el fet que es va crear menys ocupació i, per primera vegada des del 1994, va augmentar la taxa d'atur gairebé un punt percentual. (Vegeu el quadre I-3.)

L'atonía del consum privat s'explica per la moderació del creixement de l'ocupació, pel deteriorament de la renda real de les famílies a causa de l'encariment del cis-

5. En aquest apartat es recullen els aspectes de l'economia espanyola que destaca la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002* (p. 71-138), que ha elaborat el CES del Regne d'Espanya i que es va aprovar en la sessió ordinària del Ple de 28 de maig de 2003.

QUADRE I-3. QUADRE MACROECONÒMIC (1999-2002)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)

Conceptes	1999	2000	2001	2002(e)
PIB i agregats				
Producte interior brut	4,20	4,20	2,70	2,00
Consum privat nacional	4,70	3,90	2,50	1,90
Consum públic	4,20	5,00	3,10	3,80
Formació bruta de capital fix	8,70	5,70	3,20	1,40
Béns d'equip	7,60	4,70	-1,20	-4,10
Construcció	9,00	6,10	5,80	4,50
Demanda interna (1)	5,60	4,40	2,70	2,20
Exportació de béns i serveis	7,70	10,10	3,40	1,40
Importació de béns i serveis	12,70	10,60	3,50	2,20
Pro memòria				
PIB a p. constants (2) (milions d'euros)	507.220	528.440	542.568	553.476
PIB a p. corrents (milions d'euros)	565.200	609.320	651.640	693.924
Preus i costos				
Deflació del PIB	2,70	3,50	4,20	4,40
Preus de consum (desembre)	2,90	4,00	2,70	4,00
Costs laborals unitaris nominals totals	2,10	3,00	3,80	3,20
Mercat de treball				
Variació de l'ocupació	5,50	5,50	3,70	2,00*
Taxa d'atur	15,70	13,90	10,50*	11,40*
Sector exterior (saldo en % del PIB)				
Comercial	-5,10	-5,90	-5,40	-5,00
Compte corrent	-2,30	-3,10	-2,60	-2,60
Compte corrent i de capital	-1,20	-2,30	-1,70	-1,50
Necessitat de finançament AP, % PIB				
Administracions públiques totals	-1,17	-0,78	-0,14	-0,07
Administracions públiques centrals	n.d.	n.d.	-0,58	-0,47
Administracions territorials	n.d.	n.d.	0,83	0,70
Seguretat Social	n.d.	n.d.	-0,39	-0,30

(e) Estimacions.

(1) Aportació del creixement.

(2) Any base: 1995.

(*) Nova definició de l'atur.

Fonts: INE i Ministeri d'Economia i Hisenda, síntesi d'indicadors.

tell de consum, per la incertesa dels mercats financers i per les rendibilitats baixes d'aquests.

El consum de les administracions públiques va augmentar un 3,8%, creixement que va esdevenir insuficient per contrarestar els efectes de la disminució del consum privat.

El deteriorament de les expectatives empresarials —sobretot quant a la inversió en béns d'equip— explica la baixada de la inversió. Altrament, aquesta macro-magnitud va presentar una recuperació en les taxes trimestrals de creixement interanuals,⁶ la qual cosa segurament significa que ha començat un canvi d'expectatives empresarials, favorables a reprendre els processos d'inversió.

Aquesta represa de la inversió s'acorda amb una forta recuperació de les exportacions de béns, que han passat d'una taxa de creixement negativa d'un 3,7%, el primer trimestre, a una taxa positiva d'un 8,8%, el darrer trimestre de l'any 2002. En qualsevol cas, el dèficit net exterior de

béns i serveis ha incrementat, i ha augmentat dues dècimes l'aportació negativa al creixement del PIB.⁷

3.2

ELS SECTORS PRODUCTIUS

Quant a l'oferta, el fet que l'activitat que es va registrar va ser menor és el resultat d'un comportament sectorial molt dispar. El sector primari i la indústria (sense incloure-hi el sector energètic) registraren un descens de la producció, encara que inferior al de l'any 2001. La construcció i els serveis varen mostrar un dinamisme considerable en el creixement, encara que aquest dinamisme també va ser inferior al de l'any 2001. L'únic sector que va millorar molt considerablement respecte de l'exercici anterior és l'energètic, amb un creixement del 8,3%, 5,5 punts per sobre del creixement de l'any 2001. (Aquest creixement condiona que els valors de l'activitat industrial siguin positius per a l'any 2002.) (Vegeu el quadre I-4.)

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2000-2002)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2000	I trim.	-0,1	2,2	6,1	6,9	4,6
	II trim.	0,9	4,0	5,1	5,8	3,9
	III trim.	2,4	4,7	2,4	6,7	4,0
	IV trim.	3,3	6,4	2,4	6,2	3,5
	Mitjana	1,6	4,3	4,0	6,4	4,0

continua

6. D'un 0,7%, el primer trimestre, es passa a un 2,5%, el quart trimestre del 2002.

7. Les exportacions de béns i serveis han crescut un 1,4%, mentre que les importacions han augmentat un 2,2%.

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2000-2002)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2001	I trim.	-2,2	4,1	0,8	6,0	3,4
	II trim.	-3,7	2,7	1,4	5,8	3,5
	III trim.	-0,8	1,6	3,0	5,2	3,4
	IV trim.	-5,7	2,8	-0,6	4,8	2,6
	Mitjana	-3,1	2,8	1,2	5,4	3,2
2002	I trim.	1,9	7,8	-2,2	4,5	2,4
	II trim.	-0,9	8,9	-1,7	4,8	2,4
	III trim.	-3,3	8,4	0,7	5,6	1,9
	IV trim.	-5,7	8,0	1,2	4,8	2,2
	Mitjana	-2,1	8,3	-0,5	4,9	2,2

Font: INE, comptabilitat nacional trimestral d'Espanya.

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

Per segon any consecutiu, el sector primari registrà taxes de creixement negatives, i es va saldar el conjunt de l'any amb una baixada del 2,1% en termes de VAB —valor afegit brut— (-3,1% el 2001), però aquesta ocasió el descens en la producció va anar acompanyat de la destrucció d'ocupació (-5,3%). L'any començà amb unes taxes interanuals de creixement positives, que, el primer trimestre, revelaven un avenç de la producció primària de l'1,9%; en canvi, el quart trimestre tancà l'exercici amb un descens interanual del 5,7%. El balanç que s'extreu d'aquest deteriorament és que el sector primari va sostreure al creixement del VAB 0,7 dècimes de punt, 0,6 dècimes més que l'any 2001. De nou són les condicions meteorològiques adverses de l'any que expliquen

les collites pobres dels diferents conreus, a la qual cosa s'afegí al final de l'exercici una certa contracció de l'activitat pesquera.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

L'any 2002 l'activitat industrial, mesurada a través del VAB, registrà un retrocés mitjà anual del 0,5%, 1,7 punts per sota del creixement de l'any anterior, de manera que es confirma la desacceleració que va començar el sector secundari l'any 2000. Malgrat això, des d'una perspectiva trimestral, s'observa que el resultat mitjà anual va respondre al deteriorament d'aquesta activitat durant la primera meitat de l'exercici; a partir del tercer trimestre la producció industrial va tornar a presentar variacions positives que, el darrer trimestre, assoliren un 1,2% en

termes interanuals respecte del mínim que es va marcar el primer trimestre, un -2,2%. El comportament desfavorable de l'activitat industrial es va saldar amb una aportació negativa al creixement del VAB total de 0,1 punts.

En general, l'energia, com a branca d'activitat, assolí un creixement del VAB del 8,3 en termes interanuals, 5,5 punts percentuals per sobre de l'increment del 2001. Amb aquest creixement contribuï amb 3,2 dècimes de punt al creixement del producte total.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

De nou, l'any 2002 el sector de la construcció fou el component més dinàmic pel que fa a l'oferta. El creixement interanual del VAB fou del 4,9%, 5 dècimes per sota del creixement del 2002, i encara que confirmà l'alentiment que aquesta activitat experimenta des del primer trimestre del 1999, fou un ritme molt superior al de les altres branques d'activitat, i superà en 2,9 punts el creixement estimat per al conjunt del PIB, al qual va aportar 4 dècimes de punt, igualment com el 2001. Malgrat l'esmoreïment del creixement de la branca de la construcció, l'anàlisi trimestral revela que, el tercer trimestre de l'any, va pujar lleugerament, i va passar a créixer en termes interanuals un 5,6%.

El comportament del sector de la construcció els darrers anys s'ha de qualificar almenys d'atípic, ja que tradicionalment aquesta branca ha mantingut un marcat caràcter procíclic, i en ocasions s'havia usat com a indicador avançat de l'acti-

tat general. Paradoxalment, des que començà la fase d'alentiment econòmic actual, el creixement de la construcció s'ha resistit clarament a baixar, la qual cosa respon a la conjunció d'una sèrie de factors que han propiciat el manteniment d'aquesta activitat, sobretot en la subbranca de l'edificació. Els tipus d'interès baixos, la introducció física de la moneda única i els rendiments escassos que han ofert tant els mercats borsaris com la renda fixa —que desvià l'interès dels inversors al mercat immobiliari— coadjuvaren a mantenir la demanda en aquest segment de l'activitat, i això malgrat que l'alentiment de l'activitat econòmica general començà a fer-se notar en els nivells d'ocupació i, en conseqüència, en els ingressos familiars que, d'altra banda, hagueren de fer front a uns preus dels habitatges cada vegada més alts.

3.2.4. ELS SERVEIS

Durant el 2002, es confirmà l'alentiment gradual del VAB del sector de serveis que es produeix des del quart trimestre del 1999. D'aquesta manera, el creixement que es va registrar en el conjunt de l'any fou del 2,2%, un punt per sota de l'any 2001. Aquest ritme d'avançada és resultat de l'esmoreïment del creixement dels serveis de mercat, que creixeren un 1,9%, 1,4 punts per sota del creixement de l'exercici anterior, i que no es va poder compensar per l'acceleració dels serveis de no-mercat, que creixeren un 3,5%.

Quant a l'aportació al creixement del producte total, el sector de serveis hi va

contribuir amb 1,8 punts percentuals, dues dècimes menys que l'any anterior, i un 26,8% de l'aportació esmentada correspon als serveis que no es destinen a la venda.

3.3

LA INFLACIÓ I LA POLÍTICA MONETÀRIA

La inflació que es mesura a través de l'índex de preus de consum s'ha situat per quart any consecutiu per sobre de l'objectiu d'inflació del 2,0% que s'estableix per al conjunt de la zona euro i que les autoritats espanyoles consideren com a objectiu intern d'inflació. De fet, aquest límit és el que es recull en les actualitzacions dels programes d'estabilitat que es presenten anualment.

Aquesta desviació de la inflació s'ha saldat, a més, amb un augment del diferencial d'inflació respecte de la zona euro amb el consegüent deteriorament nominal de la competitivitat de l'economia espanyola. La política monetària que estableix el Banc Central Europeu, encara que es comporti de manera procíclica, ha tingut pocs efectes sobre la inflació. A més, la reducció dels tipus d'interès al final del 2002 podria dificultar-ne el control a mitjà termini. (Vegeu l'apartat 2.2.)

Malgrat que el preu dels doblers es va mantenir al llarg de l'any en uns nivells molt baixos, els mercats borsaris espanyols no es recuperaren l'any 2002, i així

compartiren la crisi amb la resta de borses occidentals.

És destacable que només 14 de les 57 rúbriques que formen l'índex de preus de consum quedaren per sota de l'objectiu d'inflació del Govern (2,0%). La rúbrica més inflacionista fou la dels llegums i les hortalisses, amb una taxa d'inflació interanual del 19,2% el mes de desembre, mentre que la rúbrica de carn d'oví fou la més deflacionista, amb una baixada de l'índex del 7,9% mesurat en termes interanuals.

En canvi, quatre rúbriques —la del transport personal, amb una inflació interanual del 4,9%; la del turisme i l'hoteleria, 5,9%, i les de peces de roba, tant de dona (5,6%) com d'home (4,9%)— foren les que repercutiren més en l'índex general, i són les que expliquen, soles, gairebé la meitat de la inflació del 2002, any en què la ponderació que tenen en l'índex de preus de consum només assoleix un 35,3%.

A totes les comunitats autònomes es va seguir la tendència alcista de l'índex general, i totes superen el nivell d'inflació objectiu del Govern. Sis comunitats autònomes superaren la taxa d'inflació general interanual del desembre, del 4,0%, i hi destaquen els augments de les Illes Balears (4,5%) —que per segon any consecutiu fou la comunitat autònoma més inflacionista—, de Múrcia (4,4%) i de Catalunya i de Galícia (ambdues, amb un 4,3%). D'altra banda, les regions amb els nivells d'inflació més baixos foren les Canàries (3,2%), Extremadura (3,5%) i Castella i Lleó (3,6%). (Vegeu el quadre I-5.)

QUADRE I-5. IPC PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1993-2002)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DE DESEMBRE)

Com. Autònomes	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Andalusia	4,7	4,5	4,4	2,9	1,6	1,1	2,4	3,8	2,8	3,9
Aragó	4,3	4,4	3,9	3,9	1,5	1,2	3,2	3,7	2,5	4,1
Astúries	5,1	4,7	4,6	3,1	2,2	1,5	2,6	4,3	2,4	3,8
Illes Balears	4,7	5,1	4,6	3,6	2,3	1,5	3,0	3,8	3,7	4,5
Illes Canàries	5,3	5,4	4,6	2,3	2,5	2,4	2,4	3,5	2,4	3,2
Cantàbria	4,3	4,0	4,6	3,2	1,8	1,7	2,9	3,5	3,0	3,7
Castella-la Manxa	5,3	4,2	4,8	3,5	1,8	0,5	3,0	4,1	2,3	3,8
Castella i Lleó	5,2	4,3	4,3	3,4	1,8	0,9	3,1	4,1	2,5	3,6
Catalunya	5,2	4,1	4,3	3,7	2,1	1,8	3,5	4,2	2,8	4,3
País Valencià	4,5	3,9	4,3	3,1	2,1	1,4	2,6	4,0	2,7	4,1
Extremadura	5,0	5,2	4,3	3,8	1,7	1,1	1,8	3,6	2,9	3,5
Galícia	5,0	4,7	4,3	3,2	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3
Madrid	4,8	4,1	3,7	2,6	2,3	1,1	2,8	3,9	2,5	3,9
Múrcia	4,1	4,8	4,7	3,4	2,5	1,7	3,2	4,8	2,6	4,4
Navarra	6,0	4,7	5,7	3,8	2,5	1,4	3,3	4,1	2,7	3,9
País Basc	5,1	4,5	4,5	3,5	2,2	2,3	3,0	3,8	3,4	3,9
La Rioja	4,8	4,9	4,8	4,0	2,1	1,9	3,6	4,5	3,6	3,8
Índex general	4,9	4,3	4,3	3,2	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0

Font: INE.

3.4

EL SECTOR PÚBLIC

L'extraordinari augment de la recaptació impositiva que es produí l'any 2002, malgrat la feblesa que mostrà la demanda, va permetre compensar l'expansió de la despesa pública i mantenir la magnitud del dèficit públic del conjunt d'administracions públiques en un nivell semblant al de l'exercici anterior, al voltant del 0,1 % del PIB.

Com recull l'actualització del Programa d'estabilitat del Regne d'Espanya 2002-

2006, contenir la despesa pública corrent i rebaixar la pressió fiscal directa segueixen essent els objectius de la política fiscal espanyola a mitjà termini, malgrat les incerteses que pesen sobre la conjuntura econòmica. En aquesta línia, els pressuposts públics per al 2003, els primers que s'han aprovat d'acord amb les lleis d'estabilitat pressupostària i que recullen íntegrament la descentralització competencial i financera a les comunitats autònomes que es va aprovar l'any 2001, aposten per obtenir equilibris pressupostaris compatibles amb la reducció de la recaptació per impostos directes que es produirà després

que entrin en vigor les importants reformes tributàries que s'aproven el 2002: la reforma de l'impost sobre la renda de les persones físiques, la reforma del règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i la modificació de l'impost d'activitats econòmiques, que s'apravà en el marc d'una reforma més àmplia del sistema de finançament local.

En termes de comptabilitat nacional, el dèficit de les administracions públiques en conjunt l'any 2002 va ser de 466 milions d'euros, quantitat que amb prou feines representa una dècima de punt del PIB, un resultat lleugerament inferior al que es va obtenir l'any 2001.

Malgrat això, els resultats foren desiguals en els diferents subsectors públics. Així, tant l'Administració de l'Estat (l'Estat i els organismes que en depenen) com les administracions territorials (les comunitats autònomes i les corporacions locals) presentaren dèficits equivalents al 0,5% i al 0,3% del PIB. (Vegeu el quadre I-6.)

El fet que el creixement de les despeses no financeres (7,3%) fos menys intens

que el dels ingressos (7,5%) va permetre escurçar les diferències entre ambdues magnituds i reduir la necessitat de finançament de les administracions públiques en conjunt. El comportament expansiu de les despeses no financeres, tant corrents com de capital —amb unes taxes de creixement significativament més altes que les de l'exercici precedent—, en gran part respon al deteriorament de la situació del mercat de treball. Així, el major dinamisme de la rúbrica principal de la despesa corrent —les prestacions socials, que creixen un 8,9%— reflecteix en gran part l'increment de les partides que es destinen a donar cobertura als treballadors en situació de desocupació. Concretament, l'any 2002 es registraren 80.246 nous perceptors de les prestacions de desocupació, la major part contributives, la qual cosa suposa un increment del 8,7% pel que fa al 2002, de tal manera que, per primera vegada des del 1997, el nombre de beneficiaris superà el milió de persones. En conseqüència, la despesa en prestacions de desocupació de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM) augmentà un 25% respecte del 2002, de manera que es des-

QUADRE I-6. CAPACITAT (+) O NECESSITAT (-) DE FINANÇAMENT PER SUBSECTORS (2001-2002) (EN MILIONS D'EUROS I TAXA DE VARIACIÓ)

	2001		2002	
	Milions €	% PIB	Milions €	% PIB
Administració central	1.603	0,25	1.651	0,23
Estat i organismes	-3.799	-0,58	-3.257	-0,47
Administracions de la Seguretat Social	5.402	0,83	4.888	0,70
Administracions territorials	-2.544	-0,39	-2.117	-0,30
Administracions públiques	-941	-0,14	-466	-0,07

Font: Intervenció General de l'Administració de l'Estat (IGAE).

vià notablement de les previsions del pressupost inicial. (Vegeu el quadre I-7.)

Quant a les despeses corrents, el consum intermedi, les transferències en espècie i les subvencions a la producció també

registraren taxes de creixement superiors a les del PIB nominal, en contrast amb la remuneració dels assalariats, que va créixer només el 5,2%, i amb els pagaments d'interessos del deute, que es reduïren un 2,5%. Així mateix, les despeses de capital

QUADRE I-7. COMPTES NO FINANCERS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES* (2001-2002)

Conceptes	Milions d'€		% del PIB		% de variació	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Ingressos no financers	255.336	274.603	39,2	39,6	7,4	7,5
Ingressos corrents	251.042	270.875	38,5	39,0	7,2	7,9
Imposts directes	65.506	73.145	10,1	10,5	6,8	11,7
Imposts indirectes	74.229	81.022	11,4	11,7	4,1	9,2
IVA	36.852	40.093	5,7	5,8	3,8	8,8
Altres impostos sobre la producció	37.377	40.929	5,7	5,9	4,4	9,5
Cotitzacions socials	88.361	93.858	13,6	13,5	8,9	6,2
Altres recursos corrents	22.946	22.850	3,5	3,3	12	-0,4
Ingressos de capital	4.294	3.728	0,7	0,5	25,8	-13,2
Imposts sobre el capital	2.567	2.549	0,4	0,4	5,8	-0,7
Transferències de capital	1.727	1.179	0,3	0,2	74,8	-31,7
Despeses no financeres	256.277	275.069	39,3	39,6	5,7	7,3
Despeses corrents	225.802	241.732	34,7	34,8	5,3	7,1
Remuneració d'assalariats	67.591	71.084	10,4	10,2	6,1	5,2
Consum intermig	26.664	29.258	4,1	4,2	6,6	9,7
Transferències en espècie adquirides en el mercat	16.818	18.432	2,6	2,7	6,6	9,6
Prestacions socials ¹	79.654	86.704	12,2	12,5	6,0	8,9
Subvencions a la producció	7.144	7.672	1,1	1,1	-0,5	7,4
Interessos	20.288	19.781	3,1	2,6	1,4	-2,5
Altres usos corrents	7.643	8.801	1,2	1,3	0,4	15,2
Despeses de capital	30.475	33.337	4,7	4,8	9,0	9,4
Formació bruta de capital	20.723	22.907	3,2	3,3	8,4	10,5
Altres usos de capital	9.752	10.430	1,5	1,5	10,4	7,0
Capacitat (+) i necessitat (-) de finançament	-941	-466	-0,1	-0,1	-80,1	-50,5
Pro memòria: PIB	651.640	693.924	100	100	6,9	6,5

¹ Diferents de les transferències socials en espècie

* Metodologia de comptabilitat nacional, en milions d'euros, % respecte del PIB i taxes de variació
Font: IGAE.

creixeren de manera significativa, un 9,4%, creixement la major part del qual és a causa de l'empenta de la formació bruta de capital, que al final del període incrementa una dècima el pes sobre el PIB, de manera que se situa en el 3,3%.

En canvi, els ingressos públics presentaren un caire procíclic, ja que experimentaren un creixement superior al que es va registrar l'any 2001 i, com ja s'ha comentat, superior al PIB, en un context d'alentiment de l'economia i en particular del consum, de la massa salarial i de l'ocupació. Aquest resultat sorprenent va tenir com a causa, a més, l'augment important de la recaptació dels impostos sobre la renda i sobre el consum, precisament els principals estabilitzadors automàtics del pressupost d'ingressos. D'un costat, els ingressos per impostos directes creixeren ni més ni menys un 11,7%, un resultat que pot atribuir-se en part a l'augment de la «progressivitat en fred» que deriva de la manca d'ajustament de la tarifa i de les reduccions de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), però sobretot s'ha d'atribuir a un augment conjuntural de la recaptació de l'impost de societats com a conseqüència que ha entrat en vigor el nou tractament fiscal de la reinversió dels beneficis extraordinaris, al qual s'han acollit perquè és més avantatjós i implica un avenç de la tributació respecte del sistema anterior.

D'altra banda, els impostos indirectes augmentaren un 9,2%, una evolució que contrasta obertament amb la moderació del creixement del consum privat (5,6%). Encara que aquest extraordinari dinamisme segurament ha estat propiciat per

l'entrada en vigor d'algunes reformes tributàries que s'adrecen a augmentar la pressió fiscal sobre el consum d'alguns productes amb demanda no elàstica —com l'augment del tipus de l'impost sobre el valor afegit (IVA) aplicable al butà, als peatges de les autopistes i als ciclomotors, o la pujada dels impostos sobre l'alcohol i el tabac—, hi han hagut de concórrer factors addicionals.

Els ingressos per les cotitzacions socials, en canvi, moderaren el creixement pel que fa al 2001 i registraren una taxa d'augment inferior a la del PIB, un resultat d'acord amb l'alentiment de l'augment de l'afiliació i amb les bases de cotització menors dels treballadors que s'incorporen al sistema l'any 2002.

En darrer lloc, la resta dels recursos corrents experimenta un retrocés a causa fonamentalment que disminueixen els beneficis del Banc d'Espanya. També es redueixen significativament els ingressos de capital, encara que és una partida de rellevància escassa.

4

LES BALEARS I ANÀLISI COMPARATIVA REGIONAL⁸

RESUM

La recuperació econòmica que era tan esperada no s'ha arribat a produir durant el 2002 i, en general, el camí de l'alentiment econòmic ha estat constant durant aquest any tant en l'àmbit regional com en l'àmbit internacional, en què destaca la difícil situació de països com Alemanya o França, la qual cosa és una de les causes que expliquen una campanya turística feble i l'irremediable efecte negatiu sobre el creixement econòmic, en què les Balears han registrat el creixement menor respecte del conjunt de comunitats autònomes.

La immigració continua subministrant mà d'obra als sectors econòmics de les Illes Balears i en especial al sector de la construcció, que presenta signes evidents de refredament.

El comportament dels preus continua essent l'assignatura pendent tant a la nostra comunitat autònoma com a la resta de l'Estat.

En el sector primari s'han superat els efectes psicològics de les epidèmies dels anys anteriors, però a pesar d'aquest fet, segons la FUNCAS (Fundació de les Caixes d'Estalvis Confederades per a la Investigació Econòmica i Social), el sector agrícola ha crescut en taxes negatives, a la vegada que és palesa una baixada de la productivitat. Quant a la indústria, va créixer lleugerament per sota de la mitjana nacional, però el fet que es reduís l'ocupació en el sector va provocar un augment important de la productivitat. La construcció ha tornat a destacar en creixement respecte de la resta de sectors, però no amb l'energia dels anys anteriors. En els serveis, segons la FUNCAS, les Balears han estat l'única comunitat autònoma de tot l'Estat que ha obtingut una taxa de creixement negativa (-0,13%).

D'altra banda, les Balears continuen caracteritzant-se per tenir uns nivells de renda i de capacitat de finançament més alts que la major part de comunitats autònomes. En termes de renda familiar bruta disponible (RFBG) en paritat de poder de compra al llarg del bienni 2000-2002 s'ha passat d'ocupar la primera posició a ocupar-ne la desena.

Finalment, es presenta una estimació dels índexs de Gini i de pobresa relativa, que permeten afirmar que la distribució de la renda de les Illes és més igualitària que la del conjunt de l'Estat.

4.1

INTRODUCCIÓ

Estructuram l'anàlisi de l'economia balear en els apartats següents: introducció, l'evolució dels grans components de la demanda final, l'evolució sectorial amb relació a la resta de comunitats autònomes, l'anàlisi dels preus, dels excedents i de la capacitat de finançament, i per acabar analitzam el benestar econòmic i la distribució de la renda.

En el transcurs de l'any 2002 la recuperació econòmica no s'ha confirmat i en general l'alentiment econòmic ha esdevingut la tònica més freqüent al llarg de l'any, en què els països més representatius de la situació esmentada han estat Alemanya i França. (Vegeu els apartats 1 i 2 d'aquest capítol.) Una primera conseqüència d'aquest panorama és la campanya turística dèbil, que ha condicionat que durant l'any

8. L'anàlisi comparativa regional es realitza a partir de la base de dades de la FUNCAS, que és una de les més completes i actualitzades per fer aquest tipus d'anàlisis. Aquestes dades presenten diferències respecte de les estimacions que fa el Govern de les Illes Balears a través de l'Institut Balear d'Estadística i de les conselleries. Per tant, només utilitzam la base de dades de la FUNCAS en l'apartat 4.3, per fer l'anàlisi comparativa regional, i en l'apartat 4.4.1, en què també es fa una anàlisi comparativa regional en relació amb el comportament dels excedents i de la inversió.

2002 la taxa de creixement del PIB de les Balears se situà per sota d'Espanya, de manera que s'ha aproximat als valors que ha obtingut la Unió Europea i més concretament la zona euro. (Vegeu el gràfic I-1.)

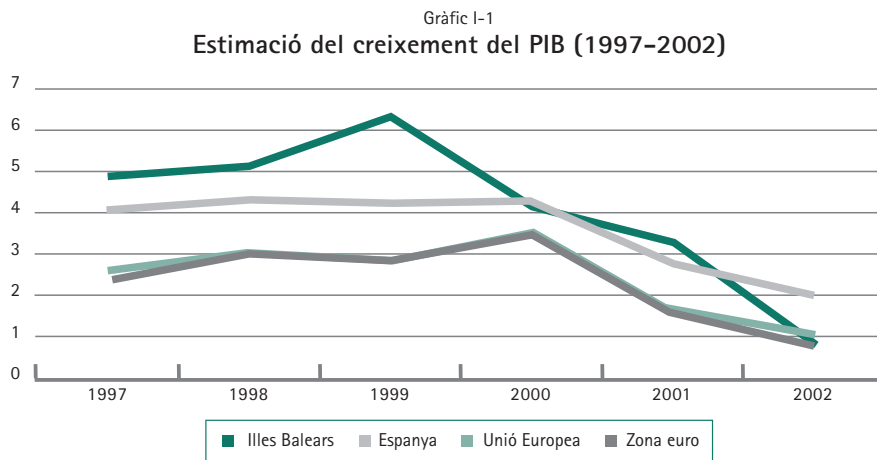
La immigració continua subministrant mà d'obra als sectors que en necessiten per tal de mantenir el creixement de l'economia. Així, la situació econòmica actual —amb un creixement econòmic feble i uns creixements negatius de la productivitat—⁹ ha derivat en escenaris en què són compatibles els creixements de la població ocupada amb els augments de les taxes d'atur. (Vegeu l'apartat 1.2 del capítol II.)

El comportament dels preus és encara una assignatura pendent a la nostra comunitat, i és un element que ens resta competitivitat respecte de l'entorn. Aquest mal comportament és apreciable tant des del

seguiment dels preus amb l'IPC com a través del deflactor del PIB.

Altrament, el comportament de la renda, del consum, de l'estalvi i de la inversió continuen condicionant una necessitat de finançament per part del sector privat que contrasta amb la forta capacitat de finançament del sector públic. El saldo regional presenta una capacitat de finançament que en termes del PIB és el més elevat de l'Estat.

Finalment, l'anàlisi del benestar econòmic i de la distribució de la renda en relació amb l'índex de Gini donen una distribució de la renda més igualitària que la de la resta de l'Estat. S'obté el mateix resultat quant a l'anàlisi de la pobresa, ja que les Balears presenten un percentatge de llars en situació de pobresa inferior al del cas espanyol.

Font: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

9. Vegeu la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002*. (p. 115). CES del Regne d'Espanya. Madrid, 2003

4.2

L'ECONOMIA A LES BALEARS

L'estimació del creixement de l'economia a les Balears per a l'any 2002 varia segons la font que es consulta. D'aquesta manera, els valors s'emmarquen en una franja un poc superior al punt percentual i, a diferència de l'any 2001, es recullen estimacions de caire positiu i altres de caire negatiu. L'estimació més pessimista l'ha elaborada la Confederació d'Associacions Empresariales de Balears (CAEB), amb un valor de creixement del -0,6%, enfront de l'estimació més optimista, que ha presentat Hispalink i que en preveu el 0,9%. (Vegeu el gràfic I-2.)

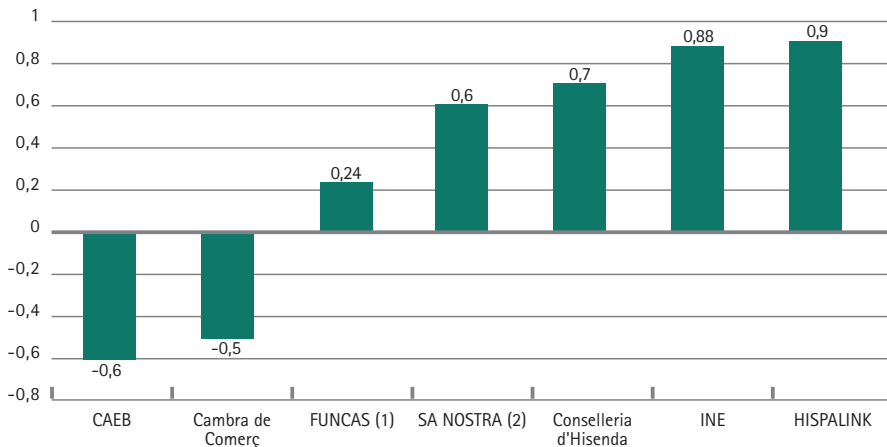
Cal destacar que el passat 18 de juny l'Institut Nacional d'Estadística (INE) va presentar les dades regionalitzades de la comptabilitat regional d'Espanya, base 1995 (CRE-95), en què les Balears recullen el crei-

xement més baix del conjunt de comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic I-3.)

Igualment, les Balears presenten una taxa real de creixement del PIB acumulada entre 1995-2002 inferior a la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-4.)

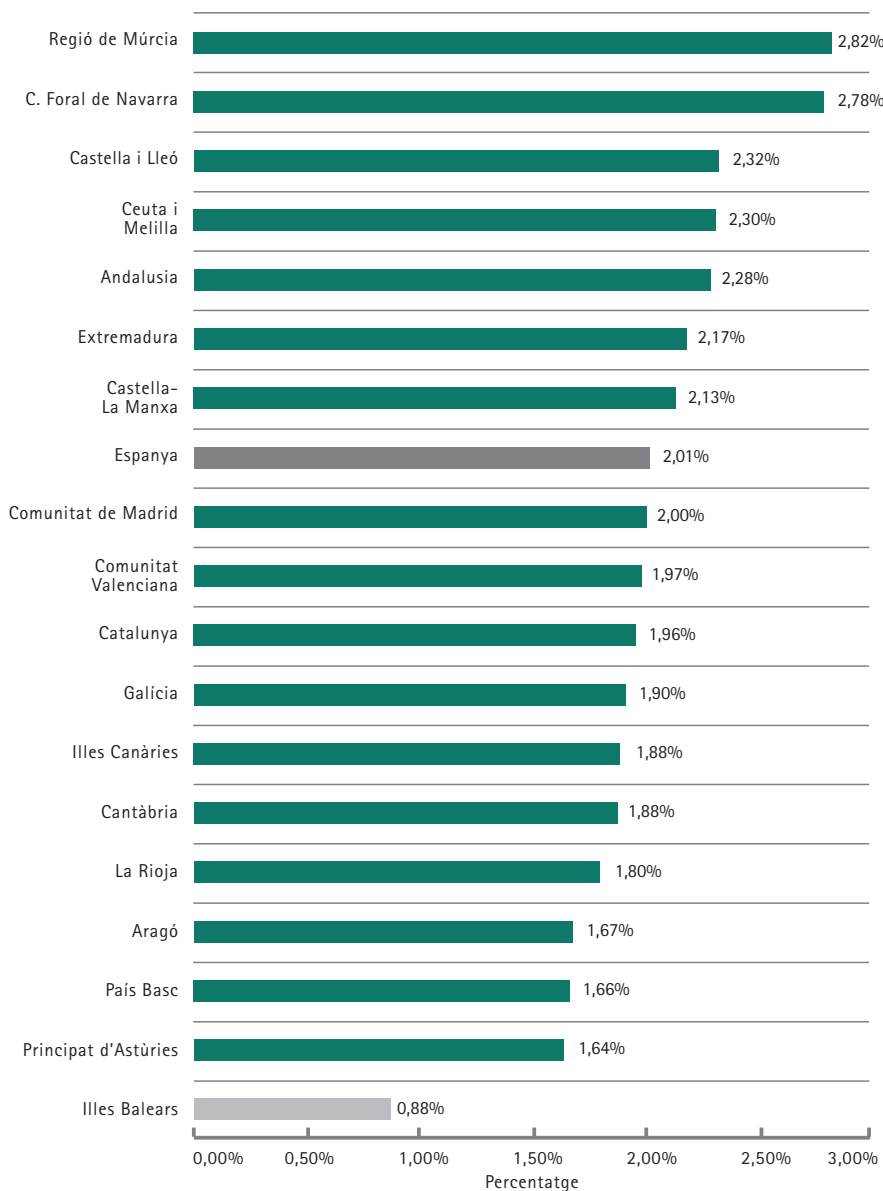
Segons les dades de la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica de la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts, el valor del PIB balear de l'any 2002 se situa en 11.644,03 milions d'euros de l'any 1990, i en termes corrents el valor que té és de 18.269,01 milions d'euros (3,1 bilions de pessetes). El creixement insular ha estat superior a les illes menors, i destaca el creixement de Menorca, amb un 1,8%. Per sectors productius, destaca el creixement del sector primari, amb un 2,6%, seguit del sector industrial (0,8%). El creixement de la construcció i dels serveis fou semblant, amb una taxa del 0,6%. El pes relatiu sec-

Gràfic I-2
Estimació del PIB de l'any 2002 a les Illes Balears

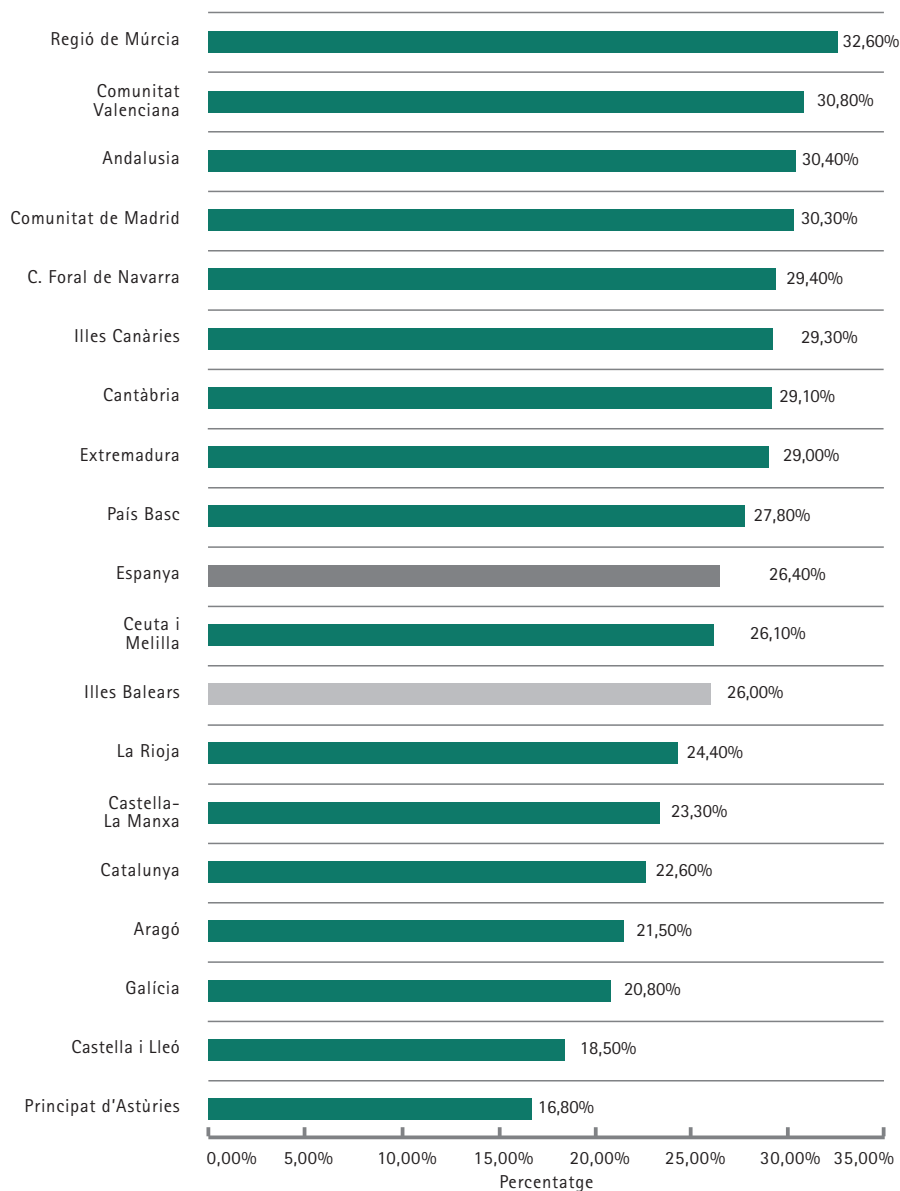
Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-3
Taxa de creixement del PIB entre
2001 i 2002 en termes reals

Font: INE.

Gràfic I-4
Taxa de creixement del PIB entre
1995 i 2002 en termes reals

Font: INE.

torial es distribueix de la manera següent: el 80,94% correspon al sector de serveis; el 9,13%, al sector industrial, el 8,45%, al sector de la construcció, i l'1,48% restant, al sector primari. (Vegeu el quadre I-8.)

Pel que fa al ritme de creixement real dels components principals de la demanda

final, s'observa que al llarg del darrer quadrienni (1999-2002) ha baixat significativament la demanda de consum privat (-4,84 punts percentuals), i també s'ha donat una forta contracció de la demanda d'inversió en termes de la formació bruta de capital fix (FBCF) de més de 21 punts percentuals. (Vegeu el quadre I-9.)

QUADRE I-8. EVOLUCIÓ DE L'ECONOMIA REGIONAL: ESTIMACIÓ DE LA DESAGREGACIÓ DEL PIB BALEAR (EN MILIONS D'EUROS) (2001-2002)

Euros constants de 1990				
	2001	2002	% variació	Pes del sector*
Sector primari	168,33	172,71	2,60	1,48
Sector industrial	1054,73	1063,10	0,79	9,13
Sector de construcció	977,52	983,89	0,65	8,45
Sector de serveis	9.363,25	9.424,33	0,65	80,94
Economia balear	11.563,84	11.644,03	0,69	100

* Pes del sector respecte del total (ambdós, en euros constants) de l'any 2002.

Font: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

QUADRE I-9. EVOLUCIÓ DE LA DEMANDA FINAL DE CONSUM I D'INVERSIÓ (1990-2003)

	Consum privat dels residents	Formació bruta de capital fix (FBCF)
1990	3,44	-4,78
1991	7,99	-9,40
1992	3,62	-17,83
1993	-1,72	-20,77
1994	1,18	40,87
1995	2,20	3,72
1996	2,17	3,38
1997	2,01	37,53
1998	4,18	22,30
1999	5,64	20,40
2000	2,00	6,30
2001	1,30	5,20
2002	0,80	-0,80
2003	1,30	5,80

Font: Estimació pròpia de la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

4.3

L'ESTRUCTURA I EL COMPORTAMENT DELS SECTORS PRODUCTIUS PRINCIPALS

Sobre la base de les dades de la FUNCAS,¹⁰ s'analitza a continuació l'evolució comparativa sectorial de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

4.3.1. EL SECTOR PRIMARI

L'any 2002 s'han superat els efectes psicològics de les epidèmies bovina, porcina i ovina de l'any anterior. (Vegeu l'apartat 5.2.2.) Segons la FUNCAS, el sector agrícola balear ha mostrat al llarg del 2002 un creixement lleugerament positiu (0,4%), de manera que ha quedat per sota del comportament en l'àmbit nacional (1,11%) i de l'arc mediterrani (1,63%). (Vegeu el quadre I-10.)

QUADRE I-10. AGRICULTURA I PESCA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	
Aragó	987,6	968,4	-1,94	-3,59	1,71
Astúries	343,7	345,0	0,38	5,40	-4,76
Illes Canàries	684,0	672,4	-1,70	-11,04	10,50
Cantàbria	317,6	318,5	0,28	-10,82	12,46
Castella i Lleó	2.823,3	2.921,6	3,48	-6,06	9,48
Castella-la Manxa	2.195,1	2.192,2	-0,13	-10,58	11,68
Extremadura	1.461,4	1.490,2	1,97	-4,57	6,85
Galícia	1.985,7	1.991,0	0,27	-12,77	14,95
Madrid	191,7	192,6	0,47	3,25	-2,70
Navarra	431,5	437,5	1,39	-1,26	2,68
País Basc	559,0	523,6	-6,33	15,18	-18,68
La Rioja	646,4	648,3	0,29	-13,15	15,47
Ceuta i Melilla	8,3	8,5	2,41	55,56	-34,17
Arc mediterrani					
Andalusia	7.831,8	7.917,4	1,09	-4,04	5,35
Catalunya	1.857,5	1.951,7	5,07	-2,16	7,39
Comunitat Valenciana	1.906,9	1.914,8	0,41	-5,18	5,90
Múrcia	1.448,6	1.473,1	1,69	-4,81	6,83
Total de l'arc	13.044,8	13.257,0	1,63	-4,02	5,88
Illes Balears	243,3	244,3	0,41	2,44	-1,98
Espanya	25.923,4	26.211,1	1,11	-5,68	7,19

¹ Preus de 1995

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.

10. Vegeu la nota 8. Pel que fa a aquesta base de dades cal tenir en compte la dificultat que comporta estimar la productivitat per comunitats autònomes que tenen un pes residual sobre el total, com és el cas de les Balears.

Aquest fet, a més de l'augment dels ocupats en un 2,44%¹¹—creixement molt superior al dels ocupats a Espanya (-5,68%) i a l'arc mediterrani (-4,02%)—, ha ocasionat una baixada sensible de la productivitat de l'agricultura a les Balears (-1,98%) per comparació a les comunitats autònomes de l'entorn: Andalusia (5,35%), Catalunya (7,39%), la Comunitat Valenciana (5,90%), i Múrcia (6,83%).

4.3.2. LA INDÚSTRIA

La indústria a les Balears va créixer durant el 2002 un 0,91%, 0,16 punts per sota

de la xifra que va assolir la mitjana nacional (1,07%), i 0,17 punts per sota de la de l'arc mediterrani (1,08%). Però la baixada major de l'ocupació a les Balears (-2,20%), respecte d'Espanya (-0,44%) i de l'arc mediterrani (-0,68%), ha fet que superàs en termes de productivitat les altres zones, amb un valor del 3,17% enfront de l'1,52% i de l'1,77% respectivament. D'aquesta manera, les Illes Balears s'han convertit en la sisena comunitat d'Espanya amb un creixement major de la productivitat en el sector industrial, després de Ceuta i Melilla (106,54%), Castella i Lleó (5,65%), Extremadura (5,15%), Múrcia (5,02%) i Madrid (3,40%). (Vegeu el quadre I-11.)

QUADRE I-11. INDÚSTRIA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	4.604,0	4.651,4	47,4	1,03	-2,08	3,18
Astúries	3.124,6	3.155,2	30,6	0,98	2,09	-1,09
Illes Canàries	1.992,4	2.019,6	27,2	1,37	-0,62	2,00
Cantàbria	1.503,2	1.509,0	5,8	0,39	2,45	-2,02
Castella i Lleó	7.247,7	7.333,0	85,3	1,18	-4,23	5,65
Castella-la Manxa	4.252,5	4.245,2	-7,30	-0,17	-0,89	0,72
Extremadura	1.326,5	1.336,5	10,0	0,75	-4,18	5,15
Galícia	6.725,4	6.819,2	93,8	1,39	5,60	-3,99
Madrid	14.609,3	14.787,7	178,4	1,22	-2,10	3,40
Navarra	3.036,7	3.072,0	35,3	1,16	-1,14	2,33
País Basc	10.597,0	10.717,1	120,1	1,13	1,84	-0,70
La Rioja	1.182,3	1.199,3	17,0	1,44	6,12	-4,41
Ceuta i Melilla	74,6	75,5	0,9	1,21	-51,00	106,54

Continua

11. Són només els afiliats al règim general de la Seguretat Social. (Vegeu l'apartat 5.1.)

QUADRE I-11. INDÚSTRIA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Arc mediterrani						
Andalusia	10.226,4	10.359,0	132,6	1,30	-1,32	2,65
Catalunya	29.523,9	29.913,8	389,9	1,32	-1,56	2,93
Comunitat Valenciana	14.288,9	14.331,2	42,3	0,30	1,95	-1,62
Múrcia	2.474,8	2.521,0	46,2	1,87	-3,00	5,02
Total de l'arc	56.514,0	57.125,0	611,0	1,08	-0,68	1,77
Illes Balears	1.433,9	1.446,9	13,0	0,91	-2,20	3,17
Espanya	118.224,1	119.492,6	1.268,5	1,07	-0,44	1,52

¹ Preus de 1995

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.

4.3.3. LA CONSTRUCCIÓ

Aquest any el sector de la construcció ha tornat a destacar quant a creixement respecte de la resta de sectors, però no amb l'espectacularitat dels anys anteriors ja que durant el 2002 el VAB va créixer un 2,79%, dada que se situa per sota de la mitjana espanyola (3,63%) i de l'arc mediterrani (3,98%). L'ocupació decreix, ja que a les Balears el nombre d'ocupats durant el 2002 va baixar un -0,04%, la qual cosa va causar en el sector un augment de la productivitat del 2,83%, de manera que se superaren els valors que obtingueren la mitjana espanyola (0,22%) i de l'arc mediterrani (0,84%). D'aquesta manera les Balears s'han situat durant l'any 2002 com la quarta comunitat autònoma en creixement de la productivitat en el sector de la construcció, per sota de Ceuta i Melilla (54,7%), de Múrcia

(5,19%) i de Catalunya (4,89). (Vegeu el quadre I-12.)

4.3.4. ELS SERVEIS

El sector de serveis a les Balears ha presentat, segons la FUNCAS, al llarg del 2002 l'única taxa negativa de creixement de tot el conjunt de comunitats autònomes (-0,13%), molt per sota de la mitjana espanyola (2,45%) i de l'arc mediterrani (2,63%). Al contrari, en termes d'ocupació les Balears han presentat el quart major creixement, amb una taxa del 6,40%, la qual cosa és la causa que hagi caigut la productivitat un -6,14%, la segona dada pitjor d'Espanya, per darrere de Ceuta i Melilla, amb un -6,16%. La productivitat a Espanya s'ha reduït un -0,76%, i quant a l'arc mediterrani la productivitat també s'ha reduït un -0,36%. (Vegeu el quadre I-13.)

QUADRE I-12. CONSTRUCCIÓ: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	1.344,2	1.387,3	43,1	3,21	4,68	-1,40
Astúries	1.237,7	1.268,4	30,7	2,48	-1,20	3,73
Illes Canàries	2.200,0	2.274,8	74,8	3,40	2,97	0,42
Cantàbria	607,7	622,6	14,9	2,45	7,09	-4,33
Castella i Lleó	2.856,4	2.933,0	76,6	2,68	2,32	0,35
Castella-la Manxa	2.480,6	2.552,8	72,2	2,91	3,77	-0,83
Extremadura	1.179,1	1.201,5	22,4	1,90	2,83	-0,91
Galícia	3.104,2	3.175,0	70,8	2,28	2,36	-0,08
Madrid	7.141,6	7.452,3	310,7	4,35	6,02	-1,57
Navarra	696,7	717,6	20,9	3,00	3,44	-0,43
País Basc	2.351,8	2.464,7	112,9	4,80	7,03	-2,08
La Rioja	299,1	312,9	13,8	4,61	11,43	-6,12
Ceuta i Melilla	85,7	87,8	2,1	2,45	-33,77	54,70
Arc mediterrani						
Andalusia	6.800,4	7.156,1	355,7	5,23	8,77	-3,25
Catalunya	7.964,1	8.215,0	250,9	3,15	-1,66	4,89
Comunitat Valenciana	4.923,8	5.090,2	166,4	3,38	2,02	1,33
Múrcia	1.140,7	1.196,5	55,8	4,89	-0,28	5,19
Total de l'arc	6.496,4	6.655,4	159,0	3,98	3,11	0,84
Illes Balears	1.209,0	1.242,7	33,7	2,79	-0,04	2,83
Espanya	47.622,8	49.351,2	1.728,4	3,63	3,40	0,22

¹ Preus de 1995Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.**QUADRE I-13. SERVEIS: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)**

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	10.093,5	10.314,4	220,9	2,19	1,73	0,45
Astúries	7.682,6	7.865,1	182,5	2,38	2,47	-0,09
Illes Canàries	17.175,1	17.451,3	276,2	1,61	6,88	-4,93
Cantàbria	4.136,7	4.231,8	95,1	2,30	0,20	2,09

Continua

QUADRE I-13. SERVEIS: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Castella i Lleó	18.251,8	18.767,1	515,3	2,82	4,30	-1,41
Castella-la Manxa	10.291,9	10.565,7	273,8	2,66	6,14	-3,28
Extremadura	6.152,0	6.278,8	126,8	2,06	3,71	-1,59
Galícia	18.841,5	19.251,1	409,6	2,17	2,65	-0,46
Madrid	69.957,3	71.898,8	1.941,5	2,78	3,21	-0,42
Navarra	5.001,6	5.191,0	189,4	3,79	0,08	3,71
País Basc	19.003,2	19.364,7	361,5	1,90	0,26	1,63
La Rioja	2.206,6	2.257,4	50,8	2,30	-0,66	2,98
Ceuta i Melilla	1.340,6	1.368,4	27,8	2,07	8,78	-6,16
Arc mediterrani						
Andalusia	47.829,0	48.999,9	1.170,9	2,45	4,68	-2,13
Catalunya	62.952,1	64.590,2	1.638,1	2,60	1,47	1,11
Comunitat Valenciana	35.015,3	36.005,5	990,2	2,83	1,73	1,08
Múrcia	7.656,5	7.892,6	236,1	3,08	7,61	-4,20
Total de l'arc	153.452,9	157.488,2	4.035,3	2,63	3,00	-0,36
Illes Balears	10970,1	10955,7	-14,4	-0,13	6,40	-6,14
Espanya	354.557,4	363.249,5	8.692,1	2,45	3,24	-0,76

¹ Preus de 1995

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.

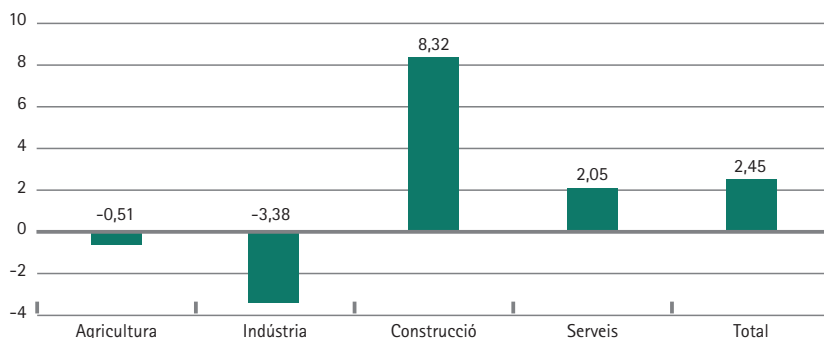
4.3.5. EL CREIXEMENT DIFERENCIAL SECTORIAL

Es defineix un índex gràfic de convergència sectorial entre les Balears i Espanya seguint el mateix criteri que ja es va comentar en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2 2*, p. 170. (Vegeu el gràfic I-5.)

Si comparem les dades del 2002 amb les del 2001 s'aprecia que totes les diferències s'han reduït considerablement. Pel que fa al sector primari, la millora de convergència sectorial és de -6,74 punts a -0,51; la indústria ha reduït diferències amb la mitjana nacional en passar de -4,05 punts a -3,38 punts; la construcció ha passat de 10,25 punts a 8,32 punts, i en els serveis les diferències també s'han reduït de 8,18 punts a 2,05 punts.

Gràfic I-5

Diferencial de les taxes de creixement del VAB a preus de mercat
(base 1995) de les Illes Balears respecte d'Espanya,
per sectors econòmics (1997-2002)

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 (març-abril de 2003) i elaboració pròpia.

4.4

ELS PREUS, LA RENDA I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

Com es va indicar en la memòria de l'any anterior (*Memòria del CES sobre l'economia, Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2002*, p. 170) s'han de destacar tres fets de l'economia balear: en primer lloc, té un dels nivells d'inflació més alts d'Espanya; en segon lloc, és una de les comunitats autònomes amb un nivell més alt de renda i, en darrer lloc, genera una gran capacitat de finançament.

4.4.1. ELS PREUS, ELS EXCEDENTS I LA INVERSIÓ¹²

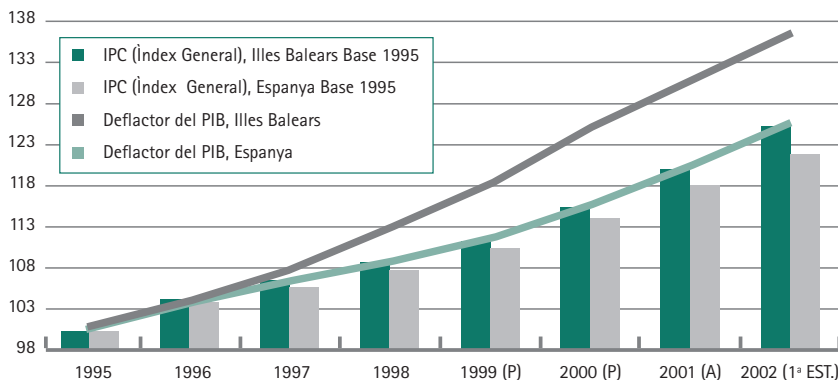
Les Illes Balears superen Espanya tant en el comportament dels preus (IPC) com en l'evolució del deflactor. L'any 2002 la inflació interanual a les Balears ha estat d'un 4,5%, mig punt per sobre de la mitjana espanyola. (Vegeu l'apartat 3.3).

D'altra banda, a mesura que passen els anys, el diferencial tant d'inflació com el deflactor de les Balears respecte de l'Estat augmenta, cosa que perjudica la competitivitat de les Balears en l'entorn econòmic. (Vegeu el gràfic I-6.)

Els comportaments dels excedents bruts d'explotació i la relació que tenen amb la

12. En aquest apartat s'ha canviat de font respecte de la memòria del 2001 (p. 171), ja que s'ha substituït l'INE per la FUNCAS per tal de calcular els excedents d'explotació i la inversió, que posen de relleu diferències notables en alguns casos.

Gràfic I-6
Deflactor del PIB i de l'IPC (Índex General) (1995-2002)

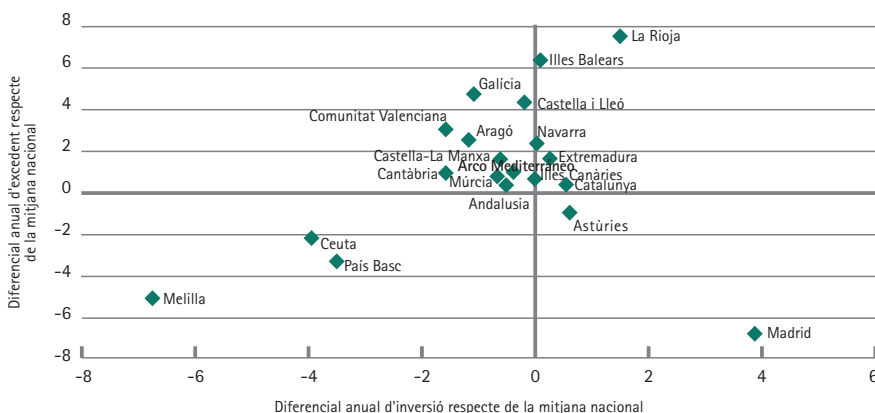
Font: INE, Comptabilitat regional d'Espanya i sèries de l'IPC i elaboració pròpia.

inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de la memòria del CES del 2001, p. 172. (Vegeu els gràfics I-7 i I-8.)

En el gràfic I-7, s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 1997-2001. La situació de les Balears en el primer quadrant (pràc-

ticament en la frontera amb el quart quadrant) indica una posició moderadament òptima (encara que La Rioja obté una posició millor), ja que presenta una diferència significativa respecte de la mitjana pel que fa als excedents, mentre que presenta un comportament de la inversió en valors semblants a la mitjana de l'Estat.

Gràfic I-7
Distribució dels excedents en relació amb la inversió privada (1997-2001)

Font: Elaboració pròpia.

En el segon quadrant (en direcció horària), apareixen les comunitats en què els diferencials positius d'inversió no es corresponen amb els diferencials positius de l'excedent i que poden veure compromesos els processos d'acumulació de capital a mitjà termini si no milloren les expectatives de generació d'excedents; en aquest cas es troben Madrid i Astúries.

En el tercer quadrant (el cas del País Basc, de Ceuta i de Melilla), es donen nivells d'excedents i d'inversió per sota de la mitjana nacional.

En el quart quadrant, es donen diferències positives d'excedents i diferències negatives quant a la inversió (és el cas del País Valencià i de la resta de comunitats autònomes) i, per tant, es troben en posició de millorar les trajectòries de creixement a curt termini.

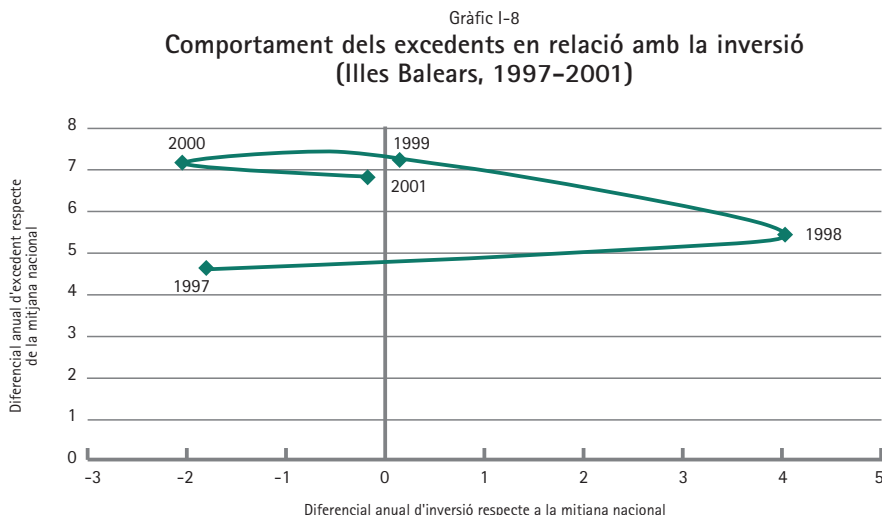
A continuació s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des del 1997 fins a l'any 2001 en el seguiment dels diferencials

que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió privada en relació amb la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-8.)

S'aprecia la fase alcista de creixement diferencial dels excedents al llarg del període 1997-2001, que permet mantenir el creixement diferencial de la inversió els anys 1998 i 1999. La baixada d'inversions per sota de la mitjana nacional a partir de l'any 1999 es pot comprovar que no es deu a una baixada significativa del creixement diferencial d'excedents, sinó al canvi dels *animal spirits* empresarials.

4.4.2. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA FAMILIAR BRUTA DISPONIBLE

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de PIB regional per habitant, sembla que aquest fet es confirma pel fet que ocupen la segona plaça, amb 125,3 punts, per darrere de Madrid, amb 126,96 punts. Però per comparació a

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE I-14. PRODUCTE REGIONAL BRUT EN ELS PREUS DE MERCAT DE 1995 (2002)

	Índex per habitant Espanya=100		
	Any 2002	PIB regional	RFBD (*)
	(milions d'euros)	(mitjana espanyola = 100)	
Aragó	18.778,6	106,65	119,65
Astúries	13.389,4	85,64	94,15
Illes Canàries	22.953,3	87,05	84,36
Cantàbria	7.163,3	91,27	97,50
Castella i Lleó	34.488,3	94,58	108,74
Castella-la Manxa	21.275,4	80,92	94,17
Extremadura	11.268,8	70,69	85,13
Galícia	33.978,5	85,06	95,36
Madrid	100.702,3	126,96	115,68
Navarra	10.073,8	123,37	109,82
País Basc	35.839,2	118,55	112,72
La Rioja	4.705,4	113,71	108,94
Ceuta	842,2	75,83	108,31
Melilla	805,9	80,02	108,38
Arc mediterrani			
Andalusia	81.327,0	73,95	79,92
Catalunya	114.866,7	122,36	112,61
Comunitat Valenciana	62.763,1	101,21	98,74
Múrcia	14.372,4	79,24	79,75
Total de l'arc	273.329,2		
Illes Balears	16.245,2	125,30	105,94
Espanya	605.838,8	100,00	100,00

* Renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 (març-abril) i elaboració pròpia.

l'any 2001 hem perdut posicions tant en el rànquing (l'any passat les Balears hi ocupaven la primera posició) com en el nivell (l'any 2001 les Illes Balears varen superar en 30,9 punts la mitjana espanyola). (Vegeu el quadre I-14.)

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra, el panorama és menys

optimista ja que, si bé en aquests termes durant el 2001 es passà de la primera a la sisena posició, l'any 2002 es descendeix fins a la desena posició, com a resultat —a part del creixement econòmic menor— del fet que les famílies a les Balears pateixen uns índexs relatius d'inflació majors i reben un volum relatiu menor de transferències corrents sense contrapartida netes d'imposts procedents de l'Estat.

4.4.3. EL CONSUM, L'ESTALVI I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT¹³

El consum interior (en termes corrents) a les Balears per al quinquenni 1997-2001 presenta un comportament ascendent, amb una taxa màxima de 12,76% l'any 1999. L'any 2001 ha assolit els 11.792,7 milions d'euros (1,96 bilions de pesse-

tes), el 82% dels quals correspon al consum privat i la resta, al consum públic (18%). Quant a l'estalvi s'observa una pèrdua de pes del sector privat en benefici del sector públic, ja que el 1997 el 65% de l'estalvi total a les Balears corresponia al sector privat i el 2001 aquesta dada baixa fins al 53%. (Vegeu el quadre I-15.)

QUADRE I-15. BALANÇ ECONÒMIC A LES ILLES BALEARS (1997-2001)

	1997	1998	1999	2000	2001
	(milions d'euros corrents)				
VAB a preus bàsics	12.100,70	13.179,10	14.549,90	15.855,70	16.988,00
Serveis d'intermediació financera	261,60	276,30	242,50	264,60	280,30
PIB a preus bàsics	11.839,10	12.902,80	14.307,40	15.591,10	16.707,70
Imposts indirectes nets	1.923,10	2.178,80	2.573,10	2.790,00	2.853,10
PIB a preus de mercat	13.762,20	15.081,60	16.880,50	18.381,10	19.560,80
Transferències de capital	431,20	495,00	485,20	556,50	510,50
Renda interior bruta a preus de mercat	13.331,00	14.586,60	16.395,30	17.824,60	19.050,30
Consum nacional	8.162,20	9.055,90	10.211,60	11.060,90	11.792,70
Consum privat	6.574,90	7.393,90	8.397,90	9.118,80	9.727,50
Consum públic	1.587,30	1.662,00	1.813,70	1.942,10	2.065,20
Estalvi nacional brut	5.168,80	5.530,70	6.183,70	6.763,70	7.257,60
Estalvi privat	3.326,10	3.221,10	3.361,90	3.593,80	3.818,90
Estalvi públic	1.842,70	2.309,60	2.821,80	3.169,90	3.438,70
Formació bruta de capital	2.774,20	3.206,90	3.790,80	4.257,50	4.473,10
Inversió privada	2.491,20	2.878,70	3.430,50	3.881,60	4.064,10
Inversió pública	283,00	328,20	360,30	375,90	409,00
Capacitat (+) / necessitat de finançament (-)	2.394,60	2.323,80	2.392,90	2.506,20	2.784,50
Sector privat	834,90	342,40	-68,60	-287,80	-245,20
Sector públic	1.559,70	1.981,40	2.461,50	2.794,00	3.029,70

Fonts: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2001*, i elaboració pròpia.

13. En termes agregats la capacitat de finançament s'ha d'entendre com el sobrant d'estalvi que en no ser utilitzat per l'economia regional per finançar noves inversions s'ha canalitzat cap a l'exterior. Com es demostra en aquest apartat, les Balears són la comunitat autònoma que presenta una capacitat d'estalvi més alta en termes de PIB. Aquest fet no obeeix a una capacitat d'inversió baixa del sector privat, sinó tot el contrari, ja que aquest sector presenta una necessitat de finançament. El motiu es troba en el nivell relativament baix d'inversions del sector públic estatal en relació amb l'estalvi corrent públic que l'Estat genera a les Balears.

A pesar d'això, el percentatge de formació bruta de capital privat respecte del total augmenta des del 89,8% del 1997 fins al 90,8% del 2001; en altres paraules, el 90,8% dels 4.473,1 milions d'euros (744.261 milions de pessetes) que s'invertiren a les Balears va ser aportat pel sector privat.

Una causa d'aquest increment important de la inversió privada a les Balears pot ser el gran creixement del sector immobiliari i de la construcció, que durant aquest quinquenni ha representat una seriosa alternativa a les inversions borsàries. (Vegeu l'apartat 3.2.3).

Quant al sector públic, i pel que fa al consum, ha crescut en el període 1997-2001 un 30,1%; en canvi, l'estalvi ha augmentat un 86,6%. Si s'afegeix a tot això el fet que la inversió en el sector públic ha crescut en el mateix període un 40,52%, es justifica la capacitat positiva de finançament, que ha augmentat

en el mateix període (1997-2001) un 94,25%, de manera que se situa l'any 2001 en els 3.029,70 milions d'euros corrents (504.099 milions de pessetes corrents), enfront de la necessitat de finançament del sector privat, en els -245,2 milions d'euros corrents (-40.797,8 milions de pessetes corrents), la qual cosa col·loca les Balears amb una capacitat de finançament de 2.784,5 milions d'euros (463.301,8 milions de pessetes).

Amb això les Balears se sumen a les sis comunitats autònomes que durant l'any 2001 varen tenir una aportació positiva de finançament respecte de la resta de l'Estat, si bé en el cas de les Balears això en termes del PIB representa un màxim superior al 16,7%. La resta de comunitats se situen per sota del 10%, i en el cas de Madrid, La Rioja i la Comunitat Valenciana, per sota del 5%. (Vegeu el quadre I-16.)

**QUADRE I-16. CAPACITAT (+) / NECESSITAT (-)
DE FINANÇAMENT REGIONAL (2001)**

	S. privat	S. públic	Total	% del PIB	S. privat	S. públic	Total	% del PIB
	(milions d'euros)				(milions d'euros)			
Illes Balears	834,9	1.559,7	2.394,6	20,2	-245,2	3.029,7	2.784,5	16,7
Navarra	1.039,8	-144,5	895,3	10,9	952,8	88,5	1.041,3	9,6
Catalunya	4.971,4	4.743,7	9.715,1	10,8	-67,5	11.323,2	11.255,7	9,3
País Basc	1.652,0	-226,0	1.426,0	4,8	1.585,7	1.007,3	2.593,0	6,7
Madrid	2.386,6	6.389,2	8.775,8	10,8	-6.969,0	11.862,1	4.893,1	4,5
La Rioja	466,3	-147,3	319,0	8,5	147,3	44,5	191,8	3,8
C. Valenciana	1.093,0	-619,0	474,0	1,0	-121,5	2.562,5	2.441,0	3,7

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2001* i elaboració pròpia.

4.5

EL BENESTAR ECONÒMIC I LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

Per calcular el nivell de benestar econòmic dels habitants de les Illes Balears i la dispersió relativa —és a dir, la distribució de rendes—, s'ha utilitzat l'enquesta contínua de pressuposts familiars (ECPF), disponible només per al període que comprèn entre el tercer trimestre de 1997 i el primer del 2000. L'ECPF és una enquesta trimestral que es realitza a les llars de tot el territori espanyol, de les quals s'obté informació de la despesa, dels ingressos i d'algunes característiques sociodemogràfiques i laborals dels membres. L'ECPF és elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística amb l'objectiu de calcular els pesos dels diferents béns i serveis de consum en el pressupost de les famílies, dades que posteriorment s'empren per calcular l'IPC. Igualment, l'ECPF és utilitzada pel Ministeri

d'Hisenda a l'hora de determinar la proporció d'IVA total recaptat assignable a cada comunitat autònoma mitjançant el sistema de finançament autònom.

Per calcular el nivell de benestar i la seva distribució s'han pres algunes decisions metodològiques. En primer lloc, tot i que se sol parlar de la distribució de les rendes dels individus, d'acord amb l'opció més habitual i més emprada pels investigadors, la unitat d'anàlisi utilitzada és la llar, que és el lloc on es prenen les decisions.¹⁴ En segon lloc, s'ha utilitzat la despesa (en béns i serveis no durables) com a unitat d'anàlisi —en lloc dels ingressos—, ja que és més fiable en les enquestes¹⁵ i s'aproxima més a la renda permanent (és a dir, la renda a mitjà termini) de les llars.¹⁶ D'altra banda, atès que el consum de les llars amb un nombre diferent de membres és distint, s'han comparat les llars en termes de consum equivalent per llar.¹⁷ Finalment, l'indicador de desigualtat utilitzat és l'índex de Gini.¹⁸ Tot i que hi ha multitud d'in-

14. Vegeu Lambert, P. (1996): *La distribución y redistribución de la renta. Un análisis matemático*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

15. Pou, Ll. i Alegre, J. (2002): *La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares (1985-1996): descripción, representatividad y propuestas de metodología para la explotación de la información de los ingresos y el gasto*. Fundación para la Investigación Económica y Social, FUNCAS. Documento de Trabajo núm. 172.

16. Alegre, J. i Pou, Ll. (2003): *El envejecimiento de la población española. Un análisis de sus efectos sobre la evolución del gasto privado*. Departament d'Economia Aplicada, UIB, Mimeo.

17. El consum equivalent d'una llar es calcula dividint el consum pel nombre de membres de la llar. Tot i així, atès que hi ha economies d'escala en el consum, aleshores no tots els individus computen de la mateixa manera. Per calcular el nombre equivalent d'adults s'ha aplicat el criteri de l'escala de l'OCDE, que significa que el primer adult computa una unitat, la resta d'adults (majors de catorze anys) en computen 0,7, i els menors de catorze anys en computen 0,5.

18. L'índex de Gini es pot entendre com el quocient entre la mitjana aritmètica de les diferències absolutes entre els n^2 parells de rendes individuals, i el doble de la renda mitjana de la distribució. L'índex de Gini pren valors entre el zero i la unitat. El valor zero és el propi d'una distribució perfectament igualitària; és a dir, seria el cas que per exemple el 10% de població amb menys recursos tingués un 10% dels recursos (en el nostre cas, un 10% del consum equivalent). El valor unitari ens indicaria que una sola llar (la més rica) acumula tots els recursos. D'aquesta manera, com més baix és l'índex menor és la desigualtat relativa, i a la inversa. La fórmula de càlcul és la següent: $G(x) = \left[\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |x_i - \bar{x}| \right) / 2\bar{x} \right]$, en què n és el nombre de llars i $\bar{x}$ és la mitjana. Cal dir que en el nostre cas s'ha utilitzat un índex de Gini q pondera el pes de cada llar respecte del total de població. Es pot consultar Lambert (1996), *op. cit.*, per a una discussió extensa d'aquest índex de desigualtat i d'altres índexs alternatius.

dicadors alternatius, aquest és un dels més populars. En qualsevol cas els resultats no es modifiquen de manera significativa si s'utilitzen altres indicadors.

D'acord amb les xifres de l'RFBD per càpita i per comunitats autònomes de la FUNCAS, com es recull en la columna 1 del quadre I-17, el consum equivalent mitjà de les llars de les Illes que deriva de l'ECPF se situa per sobre de la mitjana nacional. En concret, si s'agafa com a base 100 la mitjana nacional, el consum equivalent de les llars de les Illes obté un valor de 111,8. Les columnes 2 a 5 donen pistes per entendre quines són les fonts explicatives d'aquest major consum equivalent per llar, aplicat a les llars amb el sustentador principal actiu. El primer fet té a veure amb la despesa per perceptor d'ingressos, que presenta un valor inferior a la mitjana espanyola. El revers d'aquesta situació és que el nombre de perceptors d'ingressos és el major de totes les comunitats autònomes (fruit d'una taxa d'aturats per membres actius i d'una taxa d'activitat més baixa i més alta, respectivament, que la mitjana espanyola). És a dir, dos dels trets diferents de les llars balears, especialment per comparació a altres territoris amb una renda per càpita alta, són una despesa per ocupat inferior a la mitjana nacional però una taxa d'ocupació superior, que compensa el primer element. L'altre factor que explica l'alt nivell de consum equivalent de les llars balears és precisament que tenen una mida menor. En efecte, el nombre de

membres és el més baix de totes les comunitats autònomes (vegeu la columna 5), fet que afavoreix un consum equivalent major. La mateixa distinció entre despesa per perceptor i nombre de perceptors és extensible a les llars amb el sustentador principal jubilat. (Vegeu el quadre I-17.)

Quant a l'índex de desigualtat de Gini el primer fet destacable i que es manté en tots els casos és que, segons les dades de l'ECPF, la distribució de la renda de les llars de les Illes és més igualitària que la del conjunt espanyol.¹⁹ Un segon element és que, en termes generals i si es descarta el cas de Madrid, les regions amb un nivell de consum equivalent major, incloses les Illes Balears, també presenten una desigualtat menor que les regions pobres. D'altra banda, la millor distribució relativa de la renda de les Balears respecte del conjunt espanyol obtinguda per al total de llars de l'ECPF es manté independentment del caràcter actiu/inactiu del cap de família. És interessant el fet que, al contrari del que succeeix a Espanya en general i a les comunitats autònomes més riques en particular, en què s'observa que empitjora la distribució de les rendes quan es passa d'analitzar les llars amb el sustentador principal actiu a analitzar les llars amb aquest sustentador jubilat, a les Illes Balears l'índex de Gini es manté molt semblant en ambdós casos.

Vist el valor global de l'índex de Gini, ens podem demanar quina és la posició rela-

19. En qualsevol cas, cal dir que històricament els valors de desigualtat relativa d'Espanya han estat per sobre de la mitjana europea.

QUADRE I-17. CONSUM PRIVAT MITJÀ PER LLAR I ÍNDEXS D'IGUALTAT DE GINI, PER COMUNITATS AUTÒNOMES

	Llars amb el cap de família actiu				Índexs de Gini			
	Consum equivalent per llar ¹	Despesa per receptor ²	Nre. de receptors ³	Taxa d'ocupació respecte dels actius ⁴	Nre. de membres ⁵	Totes les llars ⁶	Llars amb el sust. princ. actiu ⁷	Llars amb el sust. princ. jubilat ⁸
Madrid	129,1	121,0	1,62	0,91	2,69	0,274	0,271	0,276
Navarra	119,2	123,8	1,51	0,93	2,66	0,241	0,229	0,255
País Basc	115,8	111,8	1,58	0,86	2,71	0,221	0,218	0,227
Catalunya	113,3	100,5	1,70	0,92	2,58	0,243	0,241	0,243
Illes Balears	111,8	97,4	1,70	0,91	2,52	0,249	0,242	0,243
Cantàbria	105,5	110,0	1,64	0,91	2,91	0,244	0,224	0,264
Aragó	101,0	97,1	1,58	0,91	2,60	0,261	0,244	0,287
Astúries	100,0	101,0	1,47	0,89	2,60	0,254	0,249	0,265
La Rioja	99,3	101,0	1,60	0,93	2,71	0,234	0,218	0,256
Ceuta i Melilla	97,2	108,0	1,43	0,86	2,96	0,276	0,282	0,242
País Valencià	95,8	89,9	1,62	0,88	2,61	0,261	0,252	0,270
Castella i Lleó	95,6	98,1	1,57	0,92	2,68	0,268	0,257	0,279
Galícia	89,2	91,5	1,65	0,91	2,84	0,266	0,261	0,261
Canàries	88,5	88,6	1,54	0,86	2,79	0,302	0,301	0,299
Andalusia	87,3	100,1	1,36	0,82	2,87	0,277	0,274	0,274
Múrcia	85,7	87,3	1,64	0,87	2,97	0,261	0,242	0,303
Castella-la Manxa	84,8	91,3	1,54	0,90	2,83	0,261	0,257	0,268
Extremadura	70,5	81,5	1,42	0,85	2,82	0,257	0,254	0,244
Espanya	100,0	100,0	1,57	0,89	2,72	0,274	0,267	0,283

Nota: les unitats monetàries estan mesurades en termes reals de 1997.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ECPE.

tiva dels diferents tipus de llars, mesurada en termes de consum equivalent, segons les característiques sociodemogràfiques. Amb relació a la distribució del consum equivalent total de cada tipus de llar, es classifiquen en quatre grups: des del 25% de les llars amb menys recursos (quartil 1) al 25% de les llars amb més recursos (quartil 4). La fila (a) ofereix aquesta informació per al cas

de les Balears i la fila (b), per al conjunt d'Espanya. Així, el valor del 18,1% que correspon al quartil 1 de les llars formades per una persona ens indica que el consum equivalent del quartil 1 d'aquest tipus de llar a les Illes Balears representa un 18,1% del total de consum d'aquest tipus de llar, tot i que, segons la població, en un repartiment igualitari li pertocaria un 25%. (Vegeu el quadre I-18.)

QUADRE I-18. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS

						Pes de cada tipus de llar respecte del total de llars	Pes de les llars pobres respecte del total de llars
		Q1	Q2	Q3	Q4		
Totes les llars	(a)	12,8	19,2	25,4	42,4	—	—
	(b)	11,9	18,7	25,7	43,5	—	—
Persona sola	(a)	18,1	26,2	19,8	35,7	18,7	6,4
	(b)	19,3	19,3	22,1	39,1	10,7	10,3
Parella sense fills	(a)	29,9	20,5	22,5	27,0	22,6	11,9
	(b)	23,8	20,6	24,7	30,8	17,2	12,4
Parella amb fills	(a)	21,1	26,9	29,5	22,3	48,7	8,4
	(b)	24,3	26,6	26,1	22,9	58,9	11,8
<35 anys	(a)	22,9	18,9	21,2	36,8	12,9	9,5
	(b)	22,9	23,9	27,2	25,8	12,0	10,8
35-49 anys	(a)	19,9	26,6	29,0	24,3	28,1	8,3
	(b)	23,0	25,1	25,5	26,2	31,4	11,0
50-64 anys	(a)	21,4	25,7	27,0	25,7	23,2	6,5
	(b)	21,7	25,2	26,0	26,9	27,7	10,4
>64 anys	(a)	32,4	25,4	21,3	20,7	35,6	13,0
	(b)	30,8	25,0	22,5	21,5	28,6	17,0
Sense estudis	(a)	40,1	30,4	20,4	9,0	24,1	18,0
	(b)	45,4	27,4	17,6	9,4	15,8	26,5
Primaris (primer o segon cicle)	(a)	25,1	28,4	26,1	20,2	56,3	9,5
	(b)	27,4	28,2	26,1	18,0	56,6	13,4
Secundaris	(a)	9,	9,8	30,6	50,3	10,8	1,2
	(b)	12,2	21,4	29,1	37,1	12,0	4,6
Universitaris	(a)	7,6	11,5	21,5	59,2	8,6	1,5
	(b)	5,2	13,2	24,6	56,8	15,4	1,8
Ocupat	(a)	18,9	25,4	26,4	29,1	53,4	6,7
	(b)	20,4	24,5	26,7	28,1	58,0	9,1
Aturat	(a)	30,2	16,2	39,5	13,9	3,0	16,2
	(b)	40,2	26,3	18,3	13,1	3,6	25,3

continua

QUADRE I-18. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS

						Pes de cada tipus de llar respecte del total de llars	Pes de les llars pobres respecte del total de llars
		Q1	Q2	Q3	Q4		
Jubilat (inactiu)	(a)	34,7	23,2	21,3	20,6	35,3	14,4
	(b)	30,2	25,6	23,0	21,0	30,2	16,4
Lloguer	(a)	38,7	17,9	23,6	19,6	12,3	21,3
	(b)	35,0	25,1	20,1	19,6	8,0	20,9
Capital de província	(a)	25,0	23,9	22,4	28,5	40,2	10,1
	(b)	17,7	22,3	25,7	34,1	35,9	8,4
Dona	(a)	23,8	18,5	22,1	35,4	22,1	11,0
	(b)	19,9	20,7	24,0	35,2	19,3	12,7

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ECPF.

Alguns dels fets més destacats d'aquesta distribució són que hi ha un pes superior al 30% en el quartil més ric (quartil 4) de les persones soles, dels menors de 35 anys i de les llars amb el sustentador principal amb estudis secundaris o superiors, mentre que en el quartil amb menys recursos (quartil 1) destaquen les llars amb el sustentador principal major de 64 anys, sense estudis, jubilat i amb l'habitatge en règim de lloguer. D'entre aquestes variables és important diferenciar entre les variables transitòries, com l'edat i el nombre de membres —que canvien amb el cicle de vida, de manera que en principi cal esperar que amb l'edat laboral un individu passi a quartils més rics—, i les variables permanents, com ara el nivell d'estudis, la condició de jubilat o el règim de lloguer. Aquestes darreres són estructurals i es mantenen en el temps, per la qual cosa una actua-

ció és més efectiva i eficient sobre aquesta tipologia de les llars. Si es compara la distribució de les llars per quartils, s'observa que la situació a les Illes Balears i al conjunt d'Espanya és molt semblant. Allà on la informació de l'ECPF planteja diferències substancials és precisament en el pes que tenen les llars amb membres sense estudis, jubilats i en lloguer respecte del total de les llars, pes que és molt superior a les Balears que a Espanya, mentre que succeeix el contrari pel que fa al pes de les llars els membres de les quals tenen estudis de secundària o superiors.

Quant a l'anàlisi de la pobresa amb les dades de l'ECPF, s'ha adoptat una perspectiva de pobresa relativa. En efecte, tot i que existeix una pobresa absoluta —per exemple, no tenir recursos per poder menjar—, aquí s'ha preferit analitzar la

manca de recursos tenint en compte que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. En altres paraules, dues persones amb la mateixa renda però que viuen a territoris amb un nivell de vida mitjà diferent gaudeixen d'una capacitat de compra també diferent.²⁰ Per calcular el llindar de la pobresa relativa s'han considerat llars pobres les que tenen un consum equivalent inferior al 50% de la mitjana de les llars de les Illes Balears. Amb aquest valor com a referència —que és un dels més habituals entre els investigadors—, a les Illes Balears hi ha un 9,6% de les llars en situació de pobresa, cosa que representa al voltant de 29.813 llars, percentatge inferior al que s'obté per al cas espanyol, amb un 12,6% de llars en situació de pobresa.

Quant a les principals característiques sociodemogràfiques de les llars que incideixen en el risc de ser pobres en termes relatius, trobam, de nou, el fet d'estar jubilat, de no tenir estudis, de viure en règim de lloguer i d'estar aturat. D'entre aquestes circumstàncies cal destacar, en primer lloc, la importància de l'educació com un element estructural. En aquest sentit, aquestes dades demostren que la inversió en educació, a més de generar eficiència, també afavoreix la igualtat de rendes. En segon lloc cal esmentar el cas dels jubilats. En efecte, un 50% de les

llars relativament pobres correspon a les llars amb el sustentador principal jubilat. És a dir, que la meitat de les llars relativament pobres ho són independentment del cicle econòmic, de manera que no disposen de mecanismes propis per sortir d'aquesta situació.

20. Notau, doncs, que la pobresa relativa sempre és superior a la pobresa absoluta.

5

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, l'any 2002 el VAB del sector primari presenta una tendència positiva. Destaca la variació real del sector pesquer que, amb un VAB al cost dels factors de 16.451.791,4 euros (2.737 milions de pessetes), ha crescut respecte de l'exercici 2001 un 12,31%. Aquest creixement del sector pesquer és degut, en gran part, a l'elevat volum d'inversions i de subvencions que s'ha produït en aquest sector durant el 2002 (la variació real de les inversions i de les subvencions l'any 2002 ha estat del 70,35%). El VAB del sector agrari l'any 2002 és de 279.387.881,71 euros (46.486 milions de pessetes), la qual cosa representa una variació real respecte de l'any 2001 del 4,15%.

En relació al creixement de les principals produccions agrícoles cal destacar els olis (62,2%), raïm (40,5%) i cítrics (36,4%). El valor de la producció més important és el de les hortalisses amb 159,2 milions d'euros.

La producció ramadera més destacada és la carn amb un valor superior als 40 milions d'euros i un creixement del 8,4%.

Quant a la pesca cal destacar l'increment en un 11,8% dels mol·luscs i crustacis.

La ocupació mitjana se situa a l'entorn dels 10.467 ocupats i l'atur se situa en el 2% de la població activa primària. Cal destacar en l'àmbit de la política agrària l'acord de 26 de juny de 2003 de la Comissió Europea per tal de reformar la política agrària comuna (PAC).

5.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza primerament el marc estructural del sector primari i a continuació es consideren les anàlisis dels subsectors agroramader, pesquer i forestal.

El VAB al cost dels factors del sector agrari l'any 2002 ha estat de 279.387.881,71 euros (46.486 milions de pessetes), mentre que el VAB del sector pesquer s'ha situat en els 16.451.791,40 euros (2.737 milions de pessetes). L'evolució sectorial interanual ha continuat essent positiva l'any 2002, de manera que la variació real del sector agrícola (en termes constants de 2001) ha estat del 4,15%, i la variació del sector pesquer, del 12,31%. (Vegeu el quadre I-19.)

Segons l'enquesta de població activa (EPA), l'ocupació en el sector primari evolucionà irregularment al llarg de l'any, amb valors situats entre el -0,18% i el 7% durant els quatre trimestres de l'any. D'altra banda, l'atur fou poc més que testimonial, i el segon trimestre presentà la xifra d'atur més elevada, amb un total de 270 aturats. Cal destacar també que en el tercer trimestre de 2002 no es registrà cap persona aturada en el sector, contràriament a l'any anterior, que fou el trimestre en què es produí un atur més elevat (500 persones). Al final d'any l'atur en el sector

QUADRE I-19. MACROMAGNITUDS ECONÒMIQUES DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2001-2002)

Subsector	VAB a cost dels factors (euros)	Variació real 2001-2002 (%)
Agrícola	279.387.881,71	4,15
Pesquer	16.451.791,40	12,31
Forestal*		

* No es disposa de les dades que fan referència a l'increment del VAB forestal de l'any 2002 com a conseqüència de la caiguda d'arbres que va causar el temporal de novembre de 2001; en resta pendent l'estimació de la Conselleria.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

afectà només el 2,08% de la població activa primària i suposà només el 0,51% de l'atur balear, de manera que es va pro-

duir, per tant, una disminució de l'atur del sector primari respecte de l'exercici anterior. (Vegeu el quadre I-20.)

QUADRE I-20. MACROMAGNITUDS LABORALS DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2001-2002)

2001	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Ocupació				
Activitats primàries	7.000	6.400	7.300	8.000
Total de les Illes Balears	331.900	370.600	384.300	361.900
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	7.493	6.542	7.287	8.140
Total de les Illes Balears	355.567	381.661	402.935	373.344
Variació 2001-2002 (%)				
Activitats primàries	7,04	2,22	-0,18	1,75
Total de les Illes Balears	7,13	2,98	4,85	3,16
2001	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Atur				
Activitats primàries	100	200	500	300
Total de les Illes Balears	36.800	25.400	18.900	21.700
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	240	270	0	170
Total de les Illes Balears	34.625	27.186	24.463	32.898
Variació 2001-2002 (%)				
Activitats primàries	140	35	-100	-43,33
Total de les Illes Balears	-5,91	7,03	29,43	51,60

Font: INE, EPA (Enquesta de població activa) i elaboració pròpia.

Tot i així, segons les dades d'afiliació dels diferents règims de la Seguretat Social, l'any 2002 eren només 10.467 les persones ocupades en les activitats primàries, amb una disminució entorn dels 300 efectius respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-21.)

El pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca l'any 2002 fou de

55,21 milions d'euros (9.186 milions de pessetes), la qual cosa significa un increment del 8,8% respecte de l'any anterior. Per departaments, destaquen els augments de la Direcció General de Desenvolupament Rural, amb 18,39 milions d'euros (3.060,8 milions de pessetes), i de la Direcció General de Pesca, amb 5,51 milions d'euros (918 milions de pes-

QUADRE I-21. AFILIACIÓ DELS TREBALLADORS DEL SECTOR PRIMARI BALEAR ALS DIFERENTS RÈGIMS LABORALS DE LA SEGURETAT SOCIAL (2001-2002)

	Variació 2001-2002			
	2001	2002	Absoluta	Relativa
Treb. afiliats al règ. gen. de la SS				
Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca	690	739	49	7,08
Producció agrícola	178	189	11	6,18
Producció ramadera	163	182	19	11,66
Serveis agrícoles i ramaders	341	414	73	21,41
Caça i repoblació cinegètica	2	8	6	300
Silvicultura	30	30	0	0
Pesca	10	17	7	70
Total	1.411	1.579	168	11,91
Treb. afiliats al règ. d'autònoms de la SS				
Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca	854	690	-164	-19,20
Producció agrícola	558	562	4	0,72
Producció ramadera	51	50	-1	-1,96
Serveis agrícoles i ramaders	39	38	-1	-2,56
Caça i repoblació cinegètica	1	1	0	0
Silvicultura	8	12	4	50
Pesca	5	5	0	0
Total	1.515	1.358	-157	-10,36
Treb. afiliats al règim especial agrari				
Total de treballadors	5.546	5.248	-298	-5,37
Treb. afiliats al règim especial de la mar				
Total de treballadors	2.303	2.282	-21	-0,91

Font: Servei d'Ocupació de les Illes Balears.

setes), que suposen un increment respecte de l'exercici anterior del 94,7% i del 26,21%, respectivament.²¹ D'altra banda, el pressupost de la Direcció General d'Agricultura es reduí fins als 26,18 milions d'euros (4.356,8 milions de pessetes), i el de la Secretaria General Tècnica, fins als 5,11 milions d'euros (851,2 milions de pessetes), la qual cosa significa un disminució del -17,46% i del -1,57%, respectivament, en relació amb l'any anterior.

Quant a la distribució dels pressuposts de la Conselleria d'Agricultura i Pesca en programes l'any 2002, per ordre d'importància, destaquen els programes de foment del sector agrícola de les Illes Balears, amb

14,052 milions d'euros (2.338 milions de pessetes), que representen el 25,45% dels pressuposts de la Conselleria; els programes de la secció Garantia del Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrària (FEOGA-Garantia), amb 9.189.823,39 (1.529 milions de pessetes), amb un percentatge del 16,64% del total; el Pla estatal de millora de les estructures agrícoles, amb 8,08 milions d'euros (1.346 milions de pessetes), xifra que suposa el 14,65% del total del pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, i el Pla de Desenvolupament de les zones rurals, amb 7,4 milions d'euros (1.231 milions de pessetes) i un percentatge del 13,40% del total del pressupost. (Vegeu el quadre I-22.)

QUADRE I-22. PRESSUPOST DE LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA I PESCA, PER PROGRAMES (2002)

Programa	euros	% del pressupost total
Infraestructures agrícoles de les zones rurals	1.193.597,72	2,16
Direcció i serveis generals d'agricultura, ramaderia i pesca	5.116.103,68	9,27
Millora de les estructures agrícoles, pla estatal	8.089.999,99	14,65
Agricultura, fons FEOGA-GARANTIA	9.189.823,39	16,64
Foment del sector agrícola de les Illes Balears	14.052.088,86	25,45
Pla de desenvolupament de les zones rurals	7.400.456,51	13,40
Mesures d'acompanyament CAIB-MAPA-UE	4.655.200,00	8,43
Millora de la productivitat i explotació dels recursos pesquers	1.845.351,46	3,34
Ordenació del sector pesquer	306.522,18	0,56
Programa IFOP 2000-2006	3.365.828,01	6,10
Total de la conselleria	55.214.972,01	100

Font: Pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears, 2002

21. El pressupost de la Direcció General de Pesca per al 2002 es desglossà en tres programes: millora de la productivitat i explotació dels recursos pesquers, amb 1.845.351,46 euros (307 milions de pessetes); ordenació del sector pesquer, amb 306.522,18 euros (51 milions de pessetes), i el programa IFOP 2000-2006, amb 3.365.828,22 euros (560 milions de pessetes). L'exercici 2002 aquests programes han incrementat el pressupost un 63,3%, 13,3% i un 13,2%, respectivament.

En matèria de política agrària comunitària, el 26 de juny de 2003 es va presentar a Luxemburg el text transnacional definitiu de la Presidència, amb un acord de la Comissió per reformar la política agrària comuna (PAC); actualment aquest acord es troba pendent del procés de reglamentació. Com a principals elements clau d'aquesta reforma, es poden destacar els següents punts:

- S'ha de fer un pagament únic per explotació als agricultors de la Unió Europea, independent de la producció; es poden mantenir elements associats limitats a fi d'evitar que abandonin la producció.
- Aquest pagament únic queda vinculat a respectar les normes mediamambientals, de seguretat alimentària, zoosanitàries, fitosanitàries i de benestar dels animals, i també cal complir el requisit de mantenir totes les terres agrícoles en bones condicions agrícoles i mediambientals («condicionalitat»).
- S'ha de dur a terme una política de desenvolupament rural, que s'ha de reforçar amb una major aportació financera de la Unió Europea i amb noves mesures per promoure el medi ambient, la qualitat i el benestar dels animals, i per ajudar els agricultors a complir les normes de producció de la Unió Europea que es posaran en marxa el 2005.
- S'han de reduir els pagaments directes («modulació») que es destinen a les

explotacions de mida major, per finançar la nova política de desenvolupament rural.

- S'ha de posar en funcionament un mecanisme de disciplina financera per garantir que no se sobrepassi el pressupost agrari establert fins al 2013.
- S'han de fer revisions de la política de mercat de la política agrària comuna.

En l'àmbit balear els efectes de la política agrària comuna poden classificar-se segons el grau d'intervencionisme de la política esmentada en relació amb les diferents produccions agràries. En aquest sentit s'ha de tenir en compte una variable molt important, la rendibilitat, perquè el grau d'intervenció de la política comunitària varia segons el grau de rendibilitat de les produccions. D'aquesta manera, la influència de la política agrària comuna fa possible mantenir en els fluxos de mercat produccions poc rendibles d'acord amb criteris econòmics, però amb una gran importància en relació amb altres criteris, com ara els ambientals, el valor social de les produccions o el valor etnològic. A les Balears el manteniment de la producció oleïoliverera, de fruita de secà (ametlles i garroves) i cerealícola té una gran importància quant al manteniment del caràcter paisatgístic tradicional del camp balear, ja que històricament aquests cultius són els que majoritàriament s'hi han sembrat.

Pel que fa als cultius amb una rendibilitat elevada, la incidència de la política agrària

QUADRE I-23. LES PRINCIPALS PRODUCCIONS BALEARS DINS EL MERCAT DEFINIT PER LA PAC

Rendibilitat	Produccions	Influència de la PAC	Mesures aplicades
Baixa	Oleïoliverera Bestiar (llet i carn) Fruita Cereals	Alta	A escala interna, mesures directes de caràcter proteccionista
Alta	Hortalisses Vinya	Baixa	A escala externa, mesures aranzelàries i ajudes a l'exportació

Font: Elaboració pròpia.

comuna hi és menor i s'hi posen en pràctica mesures de caire més liberal. A les Illes Balears, les produccions d'hortalisses i de vinya són més rendibles, per la qual cosa a escala interna la influència de la política agrària comuna és baixa, encara que a escala externa es poden desenvolupar polítiques de caire més proteccionista.²² (Vegeu el quadre I-23.)

Una darrera observació fa referència a la importància que té l'efecte multiplicador per a l'economia regional de les subvencions agràries cofinançades per la Unió Europea i que a vegades es perden perquè no es disposa de la part alíquota que correspon a les Balears.

5.2

EL SUBSECTOR AGRORAMADER

L'any 2002 la producció agrària final a les Balears fou de 332.419.604,8 euros

(55.309 milions de pessetes), i el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat fou de 221.424.698,8 euros (36.841 milions de pessetes), la qual cosa significa un decreixement del 2,44% respecte de l'any anterior. D'altra banda, les subvencions foren de 58.727.748 euros (9.771,4 milions de pessetes), la qual cosa representa el 23,63% del total de la renda agrària i un creixement respecte de l'exercici anterior del 37,04%. El VAB al cost dels factors fou de 279.387.881,71 euros (46.486 milions de pessetes), la qual cosa significa un creixement real del 4,15% respecte de l'any anterior. La renda agrària se situà en 248.506.100,42 euros (41.347,9 milions de pessetes), cosa que significa un creixement real del 5,05% respecte de l'any 2002. (Vegeu el quadre I-24.)

Quant a la maquinària agrària, es pot considerar que durant els darrers anys s'ha donat un procés de millora tècnica en general, ja que augmenten en el nombre d'unitats (l'any 2002 el nombre

22. Vegeu: VA (2003): *Pagesos en un consell d'Administració. El cas Agroilla, bones pràctiques de gestió agrícola*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, p. 54-55.

QUADRE I-24. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA DE LES ILLES BALEARS (2002)

	Euros corrents	Euros constants de 2001	Variació 2001-2002 (%)
Producció agrària final	332.419.604,80	301.102.271,10	-2,44
Despeses fora del sector*	110.994.906,00	92.082.219,37	-2,44
VAB a preus de mercat	221.424.698,80	209.020.051,73	-2,44
Subvencions	58.727.748,00	58.727.748,00	37,04
Imposts lligats a la producció*	764.565,09	770.865,07	-2,44
VAB a cost dels factors	279.387.881,71	266.976.934,66	4,15
Amortitzacions*	30.881.781,29	29.810.787,66	-2,44
Renda agrària	248.506.100,42	237.166.147,00	5,05

* Estimació a partir de dades estructurals de 1999

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

d'unitats de maquinària agrària ha incrementat en 542 respecte de l'any 2001), a la vegada que s'aprecia també que millora la potència mitjana de les màquines. Pel que fa al tipus de maquinària que ha registrat més altes durant l'exercici 2002 —com ja succeïa des de l'any 2000—,

cal destacar la tipologia dels tractors amb rodes, amb un nombre total d'altes de 518 unitats; d'altra banda, aquesta mateixa tipologia és també la que registra un nombre de baixes major, amb un total de 37 baixes durant l'any 2002. (Vegeu el quadre I-25.)

QUADRE I-25. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	Parc en data 31/12/2001			Parc en data 31/12/2002		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
amb cadenes	106	5.172	48,79	107	5.261	49
amb rodes	17.595	795.377	45,20	18.114	825.952	54
Total de tractors	17.701	800.549		18.221	831.213	
Motocultors i motomàquines	7.458	105.128	14,10	7.462	105.171	14
Màquines de recol·lecció						
de cereals	419	29.986	71,57	435	31.883	73
de farratges				1	238	238
d'altres				1	59	59
Equips de càrrega	63	2.829	44,90	63	2.829	44
Tractocarros	2	23	11,50	2	23	11

continua

QUADRE I-25. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	Altes l'any 2001			Altes l'any 2002		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
amb cadenes				1	89	89
amb rodes	459	25.530	55,62	518	30.575	59
Total de tractors	459	25.530	55,62	519	30.664	59
Motocultors i motomàquines				4	43	10,8
Màquines de recol·lecció						
de cereals	10	942	94,20	16	1.897	118,6
de farratges				1	238	238
d'altres				1	59	59
Equips de càrrega						
Tractocarros	1	7	7,00			

	Baixes l'any 2001			Baixes l'any 2002		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
amb cadenes						
amb rodes	29	1.305	45	37	1.743	47,1
Total de tractors	29	1.305	45	37	1.743	47,1
Motocultors i motomàquines	1	14	14	1	1	1
Màquines de recol·lecció						
de cereals	2	177	88,5	1	1	1
de farratges						
d'altres						
Equips de càrrega						
Tractocarros						

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-26. EVOLUCIÓ DE L'OFERTA D'AGROTURISMES A LES ILLES BALEARS (1994-2002)

Establiments	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Agroturismes	47	50	56	61	72	85	98	112	112
Allotjaments turístics	2.347	2.355	2.370	2.377	2.423	2.464	2.485	2.457	2.529
Places	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Agroturismes	442	489	542	599	711	927	1.094	1.264	1.313
Allotjaments turístics	381.078,0	384.953,0	388.510,0	393.850,0	398.687,0	405.052,0	407.336,0	405.834,0	413.519,0
Establiments increment (%)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Agroturismes	6,38	12	8,93	18,03	18,06	15,29	14,29	0	
Allotjaments turístics	0,34	0,63	0,29	1,93	1,69	0,85	-1,13	2,93	
Places increment (%)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Agroturismes	10,63	10,84	10,52	18,7	30,38	18,01	15,54	3,88	
Allotjaments turístics	1,02	0,92	1,01	1,23	1,6	0,56	-0,37	1,89	

Fonts: Conselleria de Turisme i IBAE.

L'any 2002 s'atura de créixer el nombre d'agroturismes, que mantenen el mateix nombre d'establiments que l'any anterior (112), i es produeix una forta baixada en el creixement del nombre de places, que passa del 15,54% l'any 2001 al 3,88% l'any 2002. (Vegeu el quadre I-26.)

5.2.1. LES ACTIVITATS AGRÍCOLES

L'any 2002 es posaren en producció 226.835 hectàrees, el 45,23% de la superfície de l'arxipèlag. (Vegeu el quadre I-27.)

Cal destacar, que 62.632 hectàrees (el 27,61% del total de superfície en producció) es dedicaren a produir ametlles,

64.051 hectàrees (28,23%) es cultivaren amb farratges (cereals d'hivern fonamentalment), 48.089 hectàrees (21,19%) es cultivaren amb cereals (bàsicament civada, ordi i blat), i 14.594 hectàrees (6,4%) es dedicaren a produir garroves.

Amb una producció agrícola total de 339.424.454,7 euros (56.475,4 milions de pessetes) i uns autoconsums dins el sector agrícola de 80.912.045,3 euros (13.462,6 milions de pessetes), la producció agrícola final fou de 258.512.409,4 euros (43.012,8 milions de pessetes), el 77,76% de la producció agrària final. Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, les quals, amb el 3,1% de les terres en producció, tingueren una producció final de

QUADRE I-27. PRODUCCIONS AGRÍCOLES (2002)

	Superfície en producció (ha)	Preus* (euros/100 kg)	Producció (t)	Producció total (euros)	Autoconsum (t)	Autoconsum (euros)	Producció final (euros)	Rendiment (t/ha)	Rendiment (euros/ha)
Cereals**	48.089	17,75	64.544	11.455.503,90	22.795	3.935.256,20	7.520.247,70	1,34	238,21
Legums	2.573	33,25	3.382	1.124.622,20	1.005	317.073,50	807.548,70	1,31	437,09
Tubercles	3.160	38,80	77.830	30.200.686,00	13.433	5.182.234,20	25.018.451,80	24,63	9.557,18
Cultius industrials	317	29,55	612	180.818,00	582	153.818,00	27.000,00	1,93	570,40
Olives	8.200	108,02	594	641.640,00	444	384.060,00	257.580,00	0,07	78,25
Raïm	1.402	93,36	5.608	5.235.779,30	5.237	4.713.300,00	522.479,30	4,00	3.734,51
Altres cultius llenyosos	14.652	25,27	17.298	4.370.648,00	1.425	359.377,60	4.011.270,40	1,18	298,30
Farratges**	64.051	3,01	798.128	24.063.171,10	798.128	24.063.171,10	—	12,46	375,69
Cítrics	2.820	42,76	20.304	8.682.696,62	—	—	8.682.696,62	7,20	3.078,97
Fruïtes no cítriques	11.671	159,46	23.640	37.696.659,70	15.080	28.188.525,60	9.508.134,10	2,03	3.229,94
Fruïtes seques	62.711	62,98	11.439	7.204.274,00	611	425.946,00	6.778.328,00	0,18	114,88
Hortalisses	7.149	82,71	226.911	187.685.222,40	13.807	13.189.283,10	174.495.939,30	31,74	26.252,25
Vins (en euros/litre i hl)	—	60,00	30.854	18.512.030,00	—	—	18.512.030,00	—	—
Olis	—	440,47	120	528.564,00	—	—	528.564,00	—	—
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	39	33,56	5.489	1.842.139,48	—	—	1.842.139,48	—	46.969,39
Total del sector agrícola	226.835	—	—	339.424.454,70	—	80.912.045,30	258.512.409,40	—	—

* S'ha fet una estimació dels preus segons els grans grups de cultius a partir del valor de la producció total (en euros) i del volum de producció (en tones).

** Cultiu associat a herbàcies de secà.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

187.685.222,4 euros (31.228 milions de pessetes), que representen el 72,6% de la producció agrícola final. Pel que fa a les hortalisses cal destacar les produccions de la tomàtiga (52.660.636,5 euros, 8.761 milions de pessetes), del pebre (18.893.088 euros, 3.143 milions de pessetes), de la col (14.047.891 euros, 2.337 milions de pessetes) i del meló, de la lletuga romana i de l'albergínia (amb produccions entorn dels 12.000.000 euros, 1.996 milions de pessetes). A continuació cal destacar la producció de fruites (5,1% de la superfície cultivada i 14,5% de la producció agrícola final) i de les patates, que amb l'1,3% del total de superfície cultivada varen suposar l'11% de la producció agrícola final.

Pel que fa als rendiments econòmics per hectàrea en producció, destaca la productivitat elevada dels xampinyons (312.375 euros per hectàrea, entorn dels 51,9 milions de pessetes), dels clavells (72.970,11 euros per hectàrea, 12,14 milions de pessetes), de les roses (71.996,22 euros per hectàrea, 11,97 milions de pessetes), de la fraula i del fraulot (70.212,55 euros per hectàrea, 11,68 milions de pessetes), dels espinacs (49.002,55 euros per hectàrea, 8,15 milions de pessetes), dels porros (45.420,87 euros per hectàrea, 7,5 milions de pessetes), de les cols de cabdell de fulla arrissada (41.216,62 euros per hectàrea, 6,85 milions de pessetes), dels pebres (41.071,93 euros per hectàrea, 6,83 milions de pessetes) i de les tomàtiques (39.357,73 euros per hectàrea, 6,5 milions de pessetes).

Per grups de cultius, l'any 2002 destacà la variació positiva amb relació a les produccions d'olis (62,16%), de raïm (40,53%), de cítrics (36,42%) i de llegums (31,89%), mentre que la variació va ser negativa per a la resta de produccions, entre les quals destaquen sobretot els cultius industrials (-83,82%) i els cereals (-26,75%). (Vegeu el quadre I-28.)

Quant al subsector de la fruita, l'any 2002 es comercialitzaren a través de Mercapalma 61.021,84 tones de fruita, xifra que significa una disminució del 6,63% respecte de l'exercici 2001. Destaca el gran pes de la fruita peninsular que s'ha comercialitzat, especialment de les regions mediterrànies: València, Barcelona i Lleida (amb un 55,2% del total), mentre que la fruita balear només representa un 29,7% del total i va créixer gairebé un 12% respecte de l'any 2001. (Vegeu el quadre I-29.)

D'altra banda, es comercialitzaren 77.137,48 tones d'hortalisses (un 2,42% menys que l'any 2001). Cal destacar que el 67,17% de les hortalisses era d'origen balear; el 12,58%, d'Almeria, i l'11,63%, de València. Tot i això, la quantitat d'hortalisses d'origen autòcton que es comercialitzà a Mercapalma decreixé un 4% respecte de l'any anterior. Els percentatges de fruita i d'hortalisses d'altres estats que es comercialitzaren l'any 2002 a Mercapalma són molt baixos (0,29% pel que fa a la fruita i 0% pel que fa a les hortalisses), per la qual cosa cada cop més es confirma la hipòtesi que les Balears funcionen, cada vegada més, com un mercat finalista de productes hortofructícoles d'origen ibèric. (Vegeu el quadre I-30.)

QUADRE I-28. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA A PREUS CONSTANTS DE 2001 (2001-2002)

	Producció final (euros corrents)	Producció final (euros constants de 2001)	Variació de la producc. final 2001-2002 (%)
Cereals**	7.520.247,70	8.037.338,85	-26,75
Llegums	7.520.247,70	1.145.004,2	31,89
Tubercles	25.018.451,80	22.161.949,8	1,19
Cultius industrials	27.000,00	28.848,6	-83,82
Olives	257.580,00	89.355	1,35
Raïm	522.479,30	474.954,2	40,53
Altres cultius llenyosos	4.011.270,40	3.460.848,28	23,44
Farratges**	—	22.980.132,60	0,00
Cítrics	8.682.696,62	8.975.355,34	36,42
Fruital no cítrics	9.508.134,10	7.824.107,5	-8,16
Fruits secs	6.778.328,00	5.469.222,8	-14,22
Hortalisses	174.495.939,30	159.191.619,8	-3,46
Vins (en euros/litre i hl)	18.512.030,00	11.318.984	-15,78
Olis	528.564,00	567.960	62,16
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	1.842.139,48	2.136.858,475	5,62
Total del sector agrícola	258.512.409,40	230.882.407	0

* S'ha fet una estimació dels preus segons els grans grups de cultius a partir del valor de la producció total (en euros) i del volum de producció (en tones). Dades a preus constants de 2001.

** Cultiu associat a herbàcies de secà.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-29. ORIGEN DE LA FRUITA COMERCIALIZADA A MERCAPALMA (2001-2002)

Fruites Estat/regió	2001		2002		Var. 2001- 2002 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	20597,06	31,51	18127,67	29,71	-11,99
Alacant	40,00	0,06	0,00	0,00	-100,00
Almeria	3.136,42	4,80	2.580,38	4,23	-17,73
Barcelona	8.545,21	13,07	7.662,71	12,56	-10,33
Ciudad Real	429,30	0,66	335,00	0,55	-21,97
Girona	74,00	0,11	44,00	0,07	-40,54
Granada	168,90	0,26	537,85	0,88	218,44
Huelva	43,00	0,07	185,00	0,30	330,23
Osca	90,20	0,14	20,00	0,03	-77,83
Lleida	6.603,65	10,10	6.469,96	10,60	-2,02
Múrcia	1.759,73	2,69	2.042,29	3,35	16,06
Las Palmas de Gran Canària	1.966,00	3,01	1.497,00	2,45	-23,86
Pontevedra	0,00	0,00	23,00	0,04	100,00
Santa Cruz de Tenerife	1.818,00	2,78	1.712,40	2,81	-5,81
Tarragona	132,00	0,20	20,00	0,03	-84,85
València	19.649,58	30,07	19.563,58	32,06	-0,44
Saragossa	0,00	0,00	23,00	0,04	100,00
Total de la resta de l'Estat Espanyol	44.455,98	68,02	42.716,17	70,00	-3,91
Argentina	0,00	0,00	12,00	0,02	100,00
Colòmbia	36,00	0,06	0,00	0,00	-100,00
República de Sud-Àfrica	0,00	0,00	40,00	0,07	100,00
França	231,00	0,35	126,00	0,21	-45,45
Itàlia	36,90	0,06	0,00	0,00	-100,00
Total dels altres estats	303,90	0,46	178,00	0,29	-41,43
Total de la fruita comercialitzada	65.356,94	100,00	61.021,84	100,00	-6,63

Font: Mercapalma, SA.

**QUADRE I-30. ORIGEN DE LES HORTALISSES COMERCIALIZADES
A MERCAPALMA (2001-2002)**

Hortalisses Estat/regió	2001		2002		Var. 2001- 2002 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	54.126,84	68,47	51.815,77	67,17	-4,27
Alacant	0,00	0,00	8,30	0,01	100,00
Almeria	8.552,30	10,82	9.700,53	12,58	13,43
Barcelona	3.412,75	4,32	2.872,73	3,72	-15,82
Ciudad Real	101,30	0,13	105,30	0,14	3,95
Girona	1,30	0,00	0,00	0,00	-100,00
Granada	490,57	0,62	679,99	0,88	38,61
Huelva	7,60	0,01	3,00	0,00	-60,53
Lleida	19,50	0,02	47,60	0,06	144,10
Múrcia	2.714,33	3,43	2.902,30	3,76	6,93
Santa Cruz de Tenerife	0,00	0,00	15,40	0,02	100,00
Sevilla	0,00	0,00	14,00	0,02	100,00
Tarragona	11,00	0,01	0,00	0,00	-100,00
València	9.612,41	12,16	8.972,56	11,63	-6,66
Total de la resta de l'Estat Espanyol	24.923,06	31,53	25.321,71	32,83	1,60
Països Baixos	20,00	0,03	0,00	0,00	-100,00
Itàlia	4,15	0,01	0,00	0,00	-100,00
Total de les hortalisses comercialitzades	79.049,90	100,00	77.137,48	100,00	-2,42

Font: Mercapalma, SA.

5.2.2. LES ACTIVITATS RAMADERES

A continuació s'analitzen les principals magnituds de la producció ramadera de l'any 2002. La producció ramadera final fou de 73.907.195,41 euros (12.297 milions de pessetes), un 22,23% de la producció agrària, la qual cosa significa un creixement monetari del 6,62% respecte de l'any

2001, que va ser un any molt dolent per al sector ramader a causa de les conseqüències de les malalties de la febre catarral ovina i de l'encefalopatia espongiforme bovina, que afectaren els remugants, a més de la crisi conjuntural del sector derivada del període de sequera de 1999-2001 i del fort procés de reestructuració en el qual es troba immers el sector lacti.

Del total de la producció ramadera final de l'any 2002, 40.301.609,83 euros (6.705 milions de pessetes), que representen el 54,53% de la producció ramadera final, correspongueren a la producció de carn; 21.965.978,58 euros (3.550 milions de pessetes), que equivalen al 28,86% de la producció ramadera final, correspongueren a la producció de llet; 10.675.950 euros (1.776 milions de pessetes), que suposen un percentatge del 14,4% del total de la producció, correspongueren a la producció d'ous, i 963.657 euros (160 milions de pessetes, l'1,3% de la producció total), a altres activitats ramaderes. Quant a la producció de carn, les partides

més importants corresponen a la carn de pollastre (9.468,64 tones), a la carn de porcí (5.785,46 tones), a la carn de bravatell (3.072,61 tones), al be recental (2.674,73 tones), al vaccí major (1.241,55 tones) i a l'anoll (1.035,81 tones). (Vegeu el quadre I-31.)

En termes constants de 2001, la variació real dels productes ramaders ha estat positiva en el cas de la carn (8,41%), dels fems (5,28%), de la mel (4,25%) i de la llana (0,13%); mentre que la variació de la producció ha estat negativa amb relació al treball animal (-28,90%), a la carn (-8,27%) i als ous (-0,24%). (Vegeu el quadre I-32.)

QUADRE I-31. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA DE LES ILLES BALEARS (2002)

Productes ramaders	Euros/Unitats	Unitats físiques	Euros corrents
Carn	1,64	24.566,01 tones	40.301.609,83
Llet	28,39	83,929 milions de litres	21.965.978,58
Ous	0,97	10.959,00 milers de dotzenes	10.675.950,00
Llana	0,17	673,00 tones	115.710,00
Mel (a caseres mobilistes)	7,50	110,00 tones	825.000,00
Fems	0,02	1.120,00 tones	22.400,00
Treball animal	sense det.	sense det.	547,00

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-32. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA (2001-2002)

Productes ramaders	Euros corrents	Euros constants de 2001	Variació real 2001-2002 (%)
Carn	40.301.609,83	38.914.502,40	8,41
Llet	21.965.978,58	22.656.073,10	-8,26
Ous	10.675.950,00	9.776.760,00	-0,24
Llana (pta/kg i t)	115.710,00	181.710,00	0,13
Mel (a caseres mobilistes)	825.000,00	727.100,00	4,25
Fems	22.400,00	22.400,00	5,28
Treball animal	547,00	547,00	-28,90

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

5.3

EL SUBSECTOR PESQUER

La producció pesquera final per a l'any 2002 en termes constants ha estat de 22.193.383,57 euros (3.692,6 milions de pessetes), cosa que ha suposat una variació real del 0,17%; l'increment de producció (en termes constants de 2001) i la disminució de les despeses fora del sector (-9,49%) han afavorit que el VAB a preus de mercat augmentàs un 3,92%. Quant a les subvencions, s'ha de destacar l'important variació real respecte de l'exercici 2001, ja que el percentatge d'increment és del 70,35%, la qual cosa significa que la valoració econòmica de les subvencions per a l'any 2002 és de 2.007.438,09 euros (334 milions de pessetes). El volum

elevat de subvencions del sector durant l'exercici 2002 explica també el notable comportament positiu que ha experimentat la variació real del VAB al cost dels factors, que ha incrementat un 12,31%. (Vegeu el quadre I-33.)

El 51,60% de la producció pesquera i aquícola final correspon a la pesca de peixos; el 42,53%, a la pesca de mol·luscs i de crustacis, i el 5,86% restant, a la producció aquícola, que a les Balears esdevé un sector minoritari. (Vegeu el quadre I-34.)

Amb referència a la variació de la producció pesquera a preus constants de 2001, cal destacar la variació negativa que es va produir en l'apartat de peixos (amb gairebé un 7%), i la variació positiva en el cas

QUADRE I-33. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA DE LES ILLES BALEARS (2002)

	Euros corrents	Euros constants de 2001	Variació real 2001-2002 (%)
Producció pesquera final (pesca+aquicultura)	20.056.032,84	22.193.383,57	0,17
Despeses fora del sector*	5.611.677,99	5.611.677,99	-9,49
VAB a preus de mercat	14.444.354,85	16.581.705,58	3,92
Subvencions	2.007.438,09	2.007.438,09	70,35
VAB a cost dels factors	16.451.791,94	18.589.143,67	12,31

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-34. PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CORRENTS DE 2002

Espècies pescades	Tones	Preu de 1a venda (euros/kg)	Euros corrents
Total de peixos/mol·luscs/crustacis	3.904,60	4,84	18.880.185,68
Mol·luscs/crustacis	726,02	11,75	8.530.349,12
Peixos	3.178,58	3,26	10.349.836,56
Aquicultura	243,05	4,83	1.175.847,16

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-35. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CONSTANTS DE 2001

Espècies pescades	Tones	Preu l'any 2001 (euros/kg)	Euros constants	Variació producc. final 2001-2002
Total de peixos/mol·luscs/crustacis	3.904,60	5,36	20.926.885,57	0,19%
Peixos	3.178,58	3,73	11.846.851,57	-6,62%
Mol·luscs/crustacis	726,02	12,51	9.080.034,00	10,73%
Aqüicultura	243,05	5,21	1.266.498,00	-0,21%

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

dels mol·luscs (amb un percentatge proper a l'11%). (Vegeu el quadre I-35.)

Les espècies que més s'han pescat, d'acord amb el volum de pesca, són la sardina (*Sardina pilchardus*), amb 488,26 tones i un increment respecte l'any anterior del 60,4%; el gerret (*Spicara smaris*), amb 271,25 tones, que representen un volum de pesca un terç inferior (-34,6%) al de l'exercici 2001; el sorell (*Trachurus spp.*), amb un volum de pesca total de 218,22 tones i un increment del 71,6% respecte de l'any 2001; la gamba rosada (*Aristeus antennatus*), amb un volum de pesca de 200,57 tones i un sensible increment respecte de l'any anterior, pròxim al 13%, i, finalment, el pop (*Octopus vulgaris* + *Eledone spp.*), amb un volum total de pesca de 196,91 tones i una disminució d'un 40,5% respecte de l'any 2001.

Com s'ha esmentat, s'han produït increments notables pel que fa a algunes de les espècies que varen tenir una producció més elevada l'any 2002, com ara la sardina i el sorell. Aquests increments segurament són deguts al fet que en ambdós casos es tracta d'espècies pelàgiques, que típicament es troben sotmeses a grans fluctuacions.

Contràriament, també hi ha espècies que han tingut baixades fortes quant al volum de pesca; aquest és el cas del gerret i del pop. En aquests casos hi ha també una coincidència en l'hàbitat natural d'aquestes espècies, ja que són organismes bentònics, que viuen als fons marins (rocosos i fangosos, en el cas dels pops; fangosos i a les zones de praderies de *Posidonia* oceànica, en el cas dels gerrets), i les causes de la disminució de la producció d'aquestes espècies són més difícils d'establir, tenint en compte que tenen un comportament més estable en el temps que les espècies pelàgiques que s'han esmentat. D'altra banda, més que conseqüència del comportament natural de les espècies, aquesta disminució tan significativa del volum de producció és més probable que sigui la conseqüència d'un canvi d'hàbits en la pesca arrossegant; s'ha de tenir en compte que la flota pesquera balear que es dedica a aquest art és bastant reduïda i que la baixa d'un o dos vaixells de pesca a ròssec pot suposar una disminució notable del volum de la producció pesquera pel que fa a les espècies que típicament s'han pescat mitjançant aquest sistema.

Quant a les espècies de mol·luscs i de crustacis cal destacar la gamba panxuda

(*Plesionika spp.*) i la rossellona (*Chamalea gallina*) com a espècies que, a pesar de no estar incloses entre les espècies més pescades, han disminuït notablement el volum de pesca respecte de l'any 2001, un 74,5% i prop d'un 81%, respectivament. La disminució en el cas de la gamba panxuda podria esdevenir-se per les mateixes causes que s'han explicat, ja que és una espècie típica de pesca mitjançant l'art d'arrossegament. D'altra banda, la pesca de la rossellona ha baixat molt significativament, la qual cosa segurament és deguda al fet que la temporada 2002-2003 es va vedar pescar aquesta espècie, cosa que n'afectà el volum de pesques de l'exercici 2002 a partir del mes d'octubre.

Amb relació al volum de pesca que es va desembarcar per illes, Mallorca destaca per comparació a les altres illes amb 3.031,47 tones (el 77,63% de les pesques balears de l'any 2002) i una producció de 13.569.319,77 euros (2.257,7 milions de pessetes), que suposa el 71,8% de la producció total i un increment respecte de l'exercici anterior del 9,36%. (Vegeu el quadre I-36.)

Cal esmentar com als ports més importants de l'illa Palma, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, Portocolom, Manacor, Santanyí i la Colònia de Sant Pere. El fet que el port de la major part de la flota balear d'encerclament i de ròssec sigui Palma fa que la Confraria de Pescadors de Palma produeixi anualment prop de dos terços de la pesca mallorquina.

A Eivissa, als ports d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany, durant l'exercici 2002 es desembarcaren 510,35 tones de peix i

marisc (el 13,07% de les Balears), amb un valor de 2.346.915,08 euros (390,4 milions de pessetes), la qual cosa suposa el 12,43% de la producció balear. A Menorca, als ports de Ciutadella i de Maó, es desembarcaren 225 tones de peix i marisc (5,76% del total balear), amb un valor de 2.175.387,46 euros (361,9 milions de pessetes), la qual cosa suposà l'11,52% de les Balears. A Formentera foren desembarcades 137,79 tones de pesca (3,52% de les Balears), amb un valor econòmic de 788.563,37 euros (131,2 milions de pessetes), la qual cosa suposà el 4,17% de les Illes Balears.

Cal destacar el notable descens del valor econòmic de la pesca a Eivissa (-53,11%) i a Menorca (-24,48%), descens que es pot considerar com el factor principal que condiciona l'evolució sectorial negativa de l'any 2002.

Els elements explicatius d'aquests descens és possible que derivin de les característiques específiques de la comercialització pesquera a ambdues illes, de tal manera que els pescadors poden declarar uns preus notablement inferiors als reals, la qual cosa fa que l'anàlisi sobre la baixada dels preus pesquers sigui errònia. A Eivissa pot haver-hi problemes puntuals de comercialització de les espècies de mida petita (gerrets, molls...) a causa dels canvis de les pautes de consum, però els preus generals no disminueixen en cap cas. A Menorca s'ha de tenir també en compte que enguany no es consideren les pesques que es desembarquen al port de Fornells, que esdevé un port poc significatiu quant al volum de pesca, però aquestes pesca correspon a espècies d'un valor comercial elevat (com ara les llagostes).

QUADRE I-36. PESCA DESEMBARCADA, PER ILLES (2002)

	Tones	Var. 01-02%	Euros	Var. 01-02%
Eivissa	510,35	-0,51%	2.346.915,08	-53,11%
Formentera	137,79	16,43%	788.563,37	33,00%
Mallorca	3.031,47	4,62%	13.569.319,77	9,36%
Menorca	225,00	-27,78%	2.175.387,46	-24,48%
Total de les Illes Balears	3.904,60	1,67%	18.880.185,68	-9,61%

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

La flota pesquera balear està formada per 448 embarcacions, i té una ocupació estimada de 3.452 llocs de feina, directes i els indirectes (852 llocs de treball directes, i al voltant de 2.600 d'indirectes).²³ La majoria de treballadors estan afiliats en el règim especial dels treballadors de la mar, tot i que el 2002 també hi havia 17 persones afiliades en el règim general de la Seguretat Social i 5, en el règim de treballadors autònoms.²⁴

A les Illes Balears hi ha 16 confraries de pescadors: 10, a Mallorca (Palma, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, Portocolom, Portocristo, Santanyí i Colònia de Sant Jordi); 3, a Menorca (Maó, Ciutadella i Fornells); 2, a Eivissa (Eivissa i Sant Antoni de Portmany), i la Confraria de Pescadors de Formentera. Així mateix, cal mencionar el paper historicopatrimonial de la Confraria de Pescadors de Palma, amb més de 700 anys d'existència.

Són destacables dues agrupacions d'àmbit superior a la confraria: la Federació Insular de Confraries de Pescadors de

Mallorca (FICOPEMA) i la Federació Balear de Confraries de Pescadors.

5.4

EL SUBSECTOR FORESTAL

La incidència més rellevant de l'any pel que fa al sector forestal illenc fou el temporal de pluja i vent que afectà el novembre de 2001 tot l'arxipèlag;²⁵ la informació de què es disposa no inclou encara les dades corresponents a les autoritzacions de tala i d'aprofitaments de fusta i de llenya que deriven de la retirada dels arbres que tombà aquest temporal. D'aquesta manera, deixant de banda les conseqüències d'un fet aleatori com és el temporal esmentat, s'observa un comportament a la baixa del sector, ja que la producció tant de fusta com de llenya ha disminuït un 53,6% i un 55%, respectivament (si es consideren els preus en pessetes constants de 2001). (Vegeu el quadre I-37.)

23. Segons les dades que ha facilitat la Federació Balear de Confraries de Pescadors.

24. Per aconseguir informació referent a l'empresa pesquera tipus a les Balears, a les tipologies de pesca que dominen a les Illes, al sistema de venda i a l'aqüicultura, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 216-218.

25. Vegeu l'apartat 13 d'aquest capítol, referent al medi ambient.

QUADRE I-37. PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2002)

Producció de fusta	Producció (m³ d'arbres drets)	PTA/m3 (en PTA constants de 2001)	Producció (en milions de PTA)	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	2.620,22	3.200	8,385	50.393,09
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	265,58	6.000	1,593	9.577,01
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	247,11	6.000	1,483	8.910,97
Total de fusta	3.132,91		11,461	68.881,06

Producció de llenya	Producció (en esteris)	PTA/esteri (en PTA constants de 2001)	Producció (en milions de PTA)	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	5281,99	300	1,585	9.523,62
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	299,63	3.000	0,899	5.402,44
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	294,48	3.000	0,883	5.309,58
Total de llenya	5.876,10		3,367	20.235,64

Nota:

En aquest resum no estan incloses les dades corresponents a les autoritzacions de tala i d'aprofitaments de fusta i de llenya derivades de la retirada dels arbres que tombà el temporal de pluja i vent de novembre de 2001.

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Per espècies forestals, el *Quercus ilex* (l'alzina) és, en termes relatius, l'espècie que presenta un marge de variació negativa més accentuat, ja que se n'ha disminuït la producció total d'un 64% (63,6% quant a la fusta i 64,8% quant a la llenya); en segon lloc, el *Pinus halepensis* (el pi blanc), amb una variació negativa al voltant del 53% (53,6% de fusta i 53,4% de llenya).

L'arrendament de vedats és, sens dubte, l'ús més rendible dels sistemes forestals de les Illes Balears. A Mallorca destaca la gran consideració que tenen els vedats de Llucmajor i d'Artà; Eivissa es caracteritza per tenir vedats de mida gran (12.000 hectàrees) que pertanyen a societats de caçadors, per la

qual cosa no hi ha arrendaments. A les Illes Balears hi ha una superfície global de vedats de 364.736 hectàrees, amb un total de 1.761 vedats. La distribució per illes és la següent: Mallorca té 1.266 vedats, amb una superfície total de 270.391 hectàrees; els vedats de Menorca són 463, amb una superfície total de 55.621 hectàrees; a Eivissa hi ha 28 vedats, que suposen 34.582 hectàrees, i, finalment, a Formentera hi ha 4 vedats, amb un total de 4.142 hectàrees. L'afiliació a la caça presenta a les Illes Balears unes dimensions notables, amb un total de 23.118 afiliats que, per illes, es distribueixen de la manera següent: 18.532 a Mallorca, 2.555 a Menorca, 1.863 a Eivissa i 168 a Formentera.²⁶

26. En la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 220, es pot trobar informació sobre les empreses forestals, les associacions per a la defensa forestal, les agrupacions de protecció civil i els consorcis de propietaris forestals.

6

INDÚSTRIA

RESUM

El sector industrial a les Balears representa el 9,12% de l'economia, i l'any 2002 ha mantingut el mateix pes que va tenir el 2001, però, des d'una perspectiva tendencial de durada més llarga, és un sector que perd representativitat dins l'estructura econòmica d'una manera lenta i constant.

El sector industrial va créixer un 0,8%, i va aportar 0,08 punts a la taxa de creixement de l'economia, mentre que l'any 2001 aquesta aportació va ser de 0,29 punts. L'ocupació presenta una baixada contínua clara, que ja mostrava els exercicis anteriors.

Durant l'any 2002 el nombre d'empreses industrials a les Balears va augmentar un 0,28%. Pel que fa a la dimensió de les empreses, fonamentalment són empreses de dimensió molt reduïda, ja que gairebé el 90% són empreses amb menys de 10 treballadors assalariats i de caràcter molt familiar, circumstància que dificulta que s'estenguin els comportaments proclius a canviar i a innovar.

El sector industrial de les Balears durant l'any 2002 va fer exportacions equivalents a una quantitat total de 1.333,65 milions d'euros, un 13,82% més que l'any 2001. Les importacions varen ser de 1.634,44 milions d'euros, un 5,71% més, i es va reduir el dèficit comercial en 75 milions d'euros respecte de l'any anterior.

L'evolució de les expectatives empresarials confirma un cert desajust entre la millora del grau d'utilització de la capacitat industrial i la tendència negativa dels *animal spirits* que mostra la sèrie de clima industrial.

6.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució del sector industrial, i es desglossa per estructures d'empresa i per branques productives: l'energia, les branques lligades al sector de la construcció, les branques exportadores i les branques de l'alimentació. Finalment, s'analitza l'evolució de les expectatives empresarials i la influència que tenen sobre la inversió.

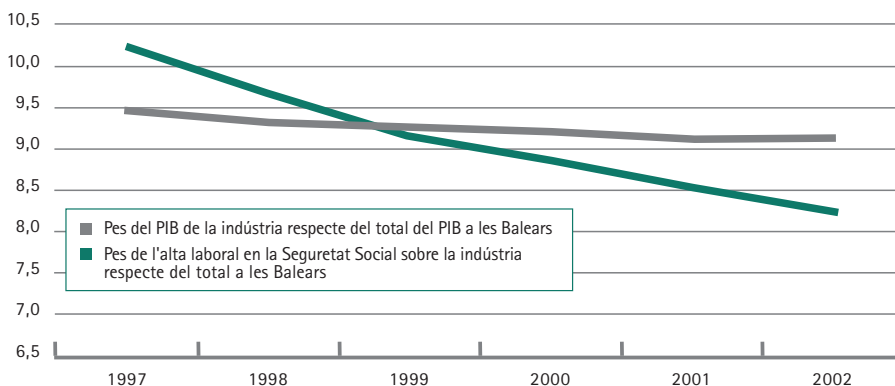
El sector industrial representa un 9,12% de l'economia balear, de manera que manté el mateix pes que l'any 2001. A pesar d'això, és un fet palpable que la pèrdua de representativitat del sector industrial en l'estructura productiva és, fins avui, lenta però constant. (Vegeu el gràfic I-9.)

L'índex de producció industrial (IPI) de les Balears continua obtenint taxes de creixement positives, però hi ha evidències d'alentiment, ja que l'any 2002 s'obté un creixement per sota de l'1%. D'altra banda, s'ha de destacar que l'índex de producció industrial a les Illes Balears ha mantingut taxes de creixement superiors a les de l'Estat espanyol al llarg del bienni 2001-2002. (Vegeu el quadre I-38.)

L'ocupació —que es mesura a través de les sèries d'assalariats que s'han donat d'alta en la Seguretat Social i d'autònoms

Gràfic I-9

Percentatge de la indústria sobre el PIB i persones d'alta laboral en la Seguretat Social (incloent-hi el règim d'autònoms) a les Illes Balears (%) (1997-2002)

Fons: Tresoreria de la Seguretat Social i Direcció de Programació i Ordenació Econòmica, dependent de la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-38. ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI), BASE 1990 (1995-2002)

	Balears		Espanya	% var. anual (INE)	
	(DGPOE)	(INE)		Balears	Espanya
1995		94,7	102,9	1,0	4,7
1996		92,5	102,2	-2,3	-0,7
1997		97,4	109,2	5,3	6,8
1998		100,7	115,1	3,4	5,4
1999		105,9	118,1	5,2	2,6
2000	104,5	109,7	122,8	3,6	4,0
2001	102,7	110,8	121,4	1,0	-1,1
2002	99,9	111,6	121,6	0,7	0,2

Fons: Direcció General de Planificació i Ordenació Econòmica i INE.

en alta laboral— indica, com la resta d'indicadors que s'han presentat, una desacceleració, amb una pèrdua de 412 llocs de treball. (Vegeu el quadre I-39.)

Si tornam al gràfic I-9, s'hi pot apreciar que des del 1997 el percentatge del PIB industrial respecte del PIB total de les

Balears presenta una baixada suau, mentre que el comportament de la mateixa sèrie relativa a les persones en alta laboral baixa amb més força. Una explicació possible és l'ús de més capital en les empreses que, al mateix temps que manté els increments de producció, ha permès reduir la mà d'obra i aconseguir així un

**QUADRE I-39. OCUPACIÓ ASSALARIADA
I PER COMPTE PROPI EN LA INDÚSTRIA A
LES ILLES BALEARS (1995-2002)**

	Milers de persones (mitjana anual)
1995	23.863
1996	23.871
1997	23.887
1998	24.307
1999	25.260
2000	25.828
2001	26.036
2002	25.624

Fonts: Tresoreria de la Seguretat Social i elaboració de l'IBAE a partir de les dades d'Antoni Monserrat i Moll.

augment important de la productivitat. Aquesta situació s'observa en comprovar que les Balears s'han situat durant el 2002 entre les deu primeres comunitats autònomes espanyoles amb un creixement major de la productivitat en el sector industrial. (Vegeu l'apartat 4.3.2.)

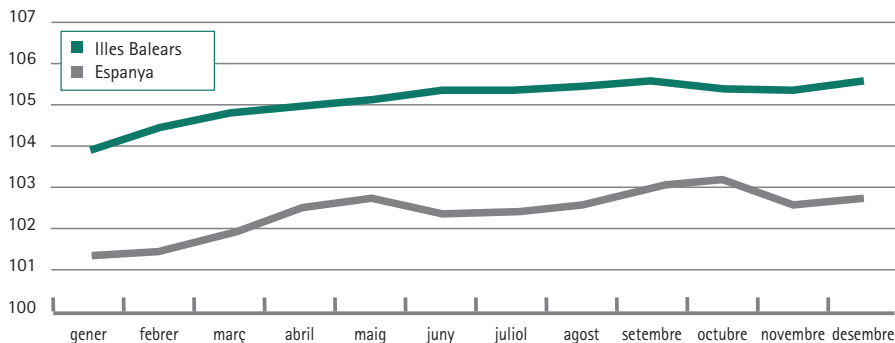
Quant a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000) es pot observar el comportament ascendent dels preus durant tot l'exercici 2002, a la vegada que es comprova que l'índex corresponent a les Balears sempre supera el que correspon a Espanya, amb un diferencial mitjà de 2,7 punts, factor que repercuteix en una pèrdua de competitivitat. (Vegeu el gràfic I-10.)

6.2

L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

Durant l'any 2002 el nombre d'empreses industrial a les Balears és de 5.342, un 0,28% més que l'any anterior. De la mateixa manera que va succeir l'any 2001, el grup de la maquinària i l'equip mecànic va ser el que va obtenir un comportament més positiu, en créixer una taxa de l'11,35% (21 empreses més),

Gràfic I-10
Índex de preus industrials a les Illes Balears (base 2002)

Fonts: Tresoreria de la Seguretat Social i Direcció de Programació i Ordenació Econòmica, dependent de la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

seguit dels grups de l'energia i l'aigua, amb un 10% (17 empreses més), i de la indústria química, amb un 6,56% (4 empreses més). (Vegeu el quadre I-40.)

Els grups que han tingut un comportament pitjor han estat els productes minerals no metàl·lics, que ha descendit un -5,44% (18 empreses menys que l'any 2001); la indústria tèxtil, que ha baixat un -3,30% (20 empreses menys), i el grup de material i equip elèctric, electrònic i òptic, amb una baixada del -2,07% (3 empreses menys).

El 37,05% de les empreses industrials de les Balears no té cap persona ocupada, el 51,63% té una persona ocupada i, en definitiva, prop del 90% de les empreses s'engloben dins les que tenen menys de 10 ocupats.²⁷ (Vegeu el quadre I-41.)

6.3

L'EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes agregats, el balanç de 2002 s'ha tancat amb una reducció de l'ocupació assalariada i per compte propi del -1,1%. S'hi atenem a les branques industrials que superen els 1.000 ocupats s'aprecia que quatre de les deu branques que compleixen aquesta condició tenen taxes de creixement positives de l'ocupació: la indústria

del paper (2,1%), la fabricació de productes metàl·lics (1,8%), la construcció de maquinària i de material elèctric (1,4%), i la indústria del sucre (0,2%). La resta de branques han presentat taxes de creixement negatives, de les quals destaquen l'energia elèctrica, el gas, el vapor, etc. (-13,4%); la indústria del calçat, del vestit, etc. (-6,2%), i altres manufactures (-5,3%). (Vegeu el quadre I-42.)

6.4

L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora de d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé si són indústries manufactureres. En el primer cas, la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat.

Concretament en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufacturers se centra principalment en la demanda interior; en particular, la del

27. Vegeu: Enric Tortosa (IMEDEA, CSIC), Jaime del Castillo (Universitat del País Basc) i Leire Ozerín (YNFIDE, SL), *Economía del conocimiento de la información en la Islas Baleares*, Mimeo, 2003, p. 8. «Es tracta fonamentalment d'empreses de mida molt reduïda (menys de 20 ocupats) i de caràcter molt familiar, que no fa més que dificultar, encara més si és possible, l'extensió dels comportaments amb tendència al canvi i a la introducció de comportaments innovadors en el teixit industrial». Sobre les perspectives reals de futur dels sectors tradicionals es pot consultar l'estudi de Alejandro Forcades Juan i José Antonio Roselló Rausell sobre la "Situació actual y perspectivas de la industria en Mallorca" aprovat per la Junta Directiva del Cercle d'Economia de Mallorca i editat pel Cercle d'Economia de Mallorca i Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera. Palma de Mallorca, 2002.

QUADRE I-40. NOMBRE D'EMPRESES INDUSTRIALS (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002	Dif. 02/01	(%)
Indústries extractives i del petroli	75	75	72	73	1	1,39
Alimentació, begudes i tabac	613	600	613	605	-8	-1,31
Indústries tèxtil, de la confecció, del cuir i del calçat	624	624	607	587	-20	-3,29
Fusta i suro	740	735	718	706	-12	-1,67
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció de materials enregistrats	437	463	500	507	7	1,40
Indústria química	65	63	61	65	4	6,56
Cautxú i matèries plàstiques	38	39	39	39	0	0,00
Productes minerals no metàl·lics	317	316	331	313	-18	-5,44
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	643	676	694	713	19	2,74
Maquinària i equip mecànic	167	180	185	206	21	11,35
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	136	134	145	142	-3	-2,07
Material de transport	445	454	463	476	13	2,81
Indústries manufactureres diverses	714	725	729	723	-6	-0,82
Energia i aigua	156	158	170	187	17	10,00
Total de la indústria	5.170	5.242	5.327	5.342	15	0,28

Font: INE, "Directori Central d'Empreses" (DIRCE).

**QUADRE I-41. EMPRESSES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2002)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
10. Extracció i aglomeració d'antracita, d'hulla, de lignit i de torba	1	1	0	0	0	0	0	0
11. Extracció de petroli cru i de gas natural; activitats dels serveis relacionats	1	1	0	0	0	0	0	0
13. Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0	0	0	0	0	0
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	71	17	40	13	0	1	0	0

continua

**QUADRE I-41. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2002)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
				(nombre d'empreses)				
15. Indústries de productes alimentaris i de begudes	604	135	365	94	8	2	0	0
16. Indústries del tabac	1	1	0	0	0	0	0	0
17. Indústries tèxtils	147	66	72	9	0	0	0	0
18. Indústries de la confecció i de la pelleteria	177	68	93	16	0	0	0	0
19. Preparació, adobament i acabament del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i de viatge; articles de basteria, de talabarderia i de sabateria	263	63	111	79	7	3	0	0
20. Indústries de la fusta i del suro, llevat dels mobles; cistelleria i esparteria	706	263	403	39	1	0	0	0
21. Indústries del paper	25	7	11	6	1	0	0	0
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de materials enregistrats	481	217	223	32	6	1	2	0
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	1	0	1	0	0	0	0	0
24. Indústries químiques	65	14	42	9	0	0	0	0
25. Fabricació de productes de cautxú i de matèries plàstiques	39	13	12	14	0	0	0	0
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	313	67	183	61	1	1	0	0
27. Metal·lúrgia	11	0	9	1	1	0	0	0
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de la maquinària i dels equips	702	235	407	58	2	0	0	0
29. Indústries de la construcció de maquinària i d'equips mecànics	194	70	103	20	0	0	1	0
30. Fabricació de màquines d'oficina i d'equips informàtics	12	6	5	1	0	0	0	0
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	30	3	21	6	0	0	0	0
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i d'aparells de ràdio, de televisió i de comunicacions	3	2	1	0	0	0	0	0

continua

**QUADRE I-41. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2002)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
33. Fabricació d'equips i d'instruments medicoquirúrgics, de precisió, d'òptica i de rellotgeria	109	54	52	3	0	0	0	0
34. Fabricació de vehicles de motor, de remolcs i de semiremolcs	4	0	3	1	0	0	0	0
35. Fabricació d'altres materials de transport	472	296	145	28	2	1	0	0
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	723	279	383	58	2	0	1	0
37. Reciclatge	3	0	1	2	0	0	0	0
40. Producció i distribució de l'energia elèctrica, del gas, del vapor i de l'aigua calenta	21	2	13	2	1	1	1	1
41. Captació, depuració i distribució de l'aigua	163	99	59	4	0	0	0	1
Total dels grups de la CNAE-93	5.342	1.979	2.758	556	32	10	5	2

Font: Institut Nacional d'Estadística, DIRCE.

consum ocupa entorn del 51%, mentre que la inversió n'afecta un 25%, i la demanda exterior de béns de consum se situa en un 24%. Com a conseqüència, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les illes impliquen tant una protecció per a determinades activitats que atenen a la demanda local com una ràmo- ra per a altres que atenen a la deman- da exterior. La demanda interior de pro- ductes de consum l'any 2001 ha seguit estable, amb una tendència a la baixa com a conseqüència de la desaccelera-

ció de l'activitat turística. Durant l'any 2002 el refredament de la construcció i la relació que té amb la inversió han afectat la dada de creixement modera- da en el sector secundari balear. (Vegeu l'apartat 4.3.2.)

Per tant, a continuació, s'estudien per separat les branques del sector industrial segons els criteris anteriors. D'aquesta manera, es comença analitzant la branca no manufacturera principal, que és el cas de l'energia, i posteriorment s'analitza el comportament de les branques manu- factureres principals.

QUADRE I-42. OCUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTA PROPRIA A LES ILLES BALEARES (MITJANA ANUAL) (2001-2002)

	2001				2002				Variació % 02-01
	Assalariats	Autònoms	Total		Assalariats	Autònoms	Total		
10 Energia i aigua	0	2	2		0	2	2		0,0
11 Preparació de combustibles	4	0	4		4	0	4		-11,8
12 Extracció de petroli i de gas natural	1	1	2		1	1	2		-10,7
13 Refinació de petroli	0	1	1		0	1	1		0,0
14 Extracció i transformació de m. radioactius	0	0	0		0	0	0		-
15 Energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	1.493	8	1.500		1.292	8	1.300		-13,4
16 Captació, depuració i distribució de l'aigua	785	54	839		796	53	848		1,1
20 Minerals no energètics i indústria química	0	0	0		0	0	0		-
21 Extracció i prep. de minerals metàl·lics	0	0	0		0	0	0		-
22 Producció i prim. transf. de metalls	392	15	407		392	14	407		-0,1
23 Minerals no metàl·lics ni energètics	464	66	531		487	65	552		4,1
24 Indústries de minerals no metàl·lics	2.170	509	2.679		2.161	499	2.661		-0,7
25 Indústria química	677	72	749		679	66	745		-0,6
30 Indústria de transf. metalls mecànics prec.	373	305	678		518	358	875		29,2
31 Fabricació de productes metàl·lics	3.356	874	4.230		3.464	841	4.305		1,8
32 Fabric. de maquinària i equipaments mecànics	332	41	373		341	45	385		3,3
33 Fabric. de màquines d'oficina i d'ordinadors	34	4	38		33	3	35		-7,2
34 Fabricació de maquinària i materials elèctrics	1.081	321	1.402		1.112	311	1.422		1,4
35 Fabric. de material electrònic (exc. ordinadors)	29	23	52		27	24	51		-1,1
36 Fabric. de vehic. aut. i de les peces de recanvi	28	19	47		26	18	44		-6,3

continua

QUADRE I-42. OCUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTE PROPÍ A LES ILLES BALEARS (MITJANA ANUAL) (2001-2002)

	2001			2002			Variació % 02-01 respecte del total
	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total	
36 Fabric. de vehic. aut. i de les peces de recanvi	28	19	47	26	18	44	-6,3
37 Constr. naval; reparació i mantenim. de vaixells	508	194	701	498	173	671	-4,3
38 Fabric. d'altres materials de transport	59	6	65	50	5	54	-16,1
39 Fabric. d'instruments de precisió òptica i sim.	89	66	155	91	64	155	-0,2
41 Indústria de prod. alimentaris, begudes, tabac	3.278	491	3.769	3.256	480	3.735	-0,9
42 Indústria del sucre	1.310	131	1.442	1.316	128	1.444	0,2
43 Indústria tèxtil	192	47	238	187	51	238	-0,1
44 Indústria del cuir	302	134	436	289	124	413	-5,3
45 Ind. del calçat i del vestit, i altres conf. tèxtils	2.837	437	3.273	2.669	400	3.069	-6,2
46 Ind. de la fusta, del suro i dels mobles de fusta	2.960	1.692	4.652	2.887	1.627	4.514	-3,0
47 Ind. del paper i fab. d'articles paper i graf., edi	2.075	476	2.551	2.125	480	2.606	2,1
48 Ind. transformació cautxú i matèries plàstiques	104	23	128	111	21	132	3,5
49 Altres indústries manufactureres	1.102	236	1.338	1.044	223	1.266	-5,3
Total	26.036	6.247	32.283	25.853	6.085	31.938	-1,1

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social; elaboració: Observatori Laboral (SOIB).

6.4.1. L'ENERGIA

La variació de l'activitat d'aquesta branca presenta durant l'exercici 2002 en termes de facturació una variació positiva del 3,9%, ja que es passa de produir 4.173.449 megawatts hora, l'any 2001, a 4.337.499 megawatts hora l'any 2002. S'ha d'assenyalar que el creixement de l'any 2002 queda lluny del 7,4% que va marcar el 2001 respecte del 2000, o del 6,1% de l'any anterior. Per illes, només Eivissa i Formentera se situen per sobre de la mitjana de les Balears. El creixement es deu bàsicament al creixement de la demanda d'ús domèstic. (Vegeu el quadre I-43.)

El sector de serveis, amb una baixada del -0,5%, i l'agricultura, amb un -2,8%, han estat implicats en aquest alentiment pel que fa al creixement de la facturació l'any 2002, encara que el sector de la construcció ha crescut un 23,2%, mentre que l'exercici anterior ho va fer un 12,7%. (Vegeu el quadre I-44.)

D'acord amb aquestes dades, l'increment del consum d'energia s'alenteix, tot i que l'energia elèctrica creix a un bon ritme. La baixada en l'increment prové dels combustibles líquids que s'associen al transport —la benzina, el querosè i el fuel— i del fet que es genera energia elèctrica mitjançant la valoració dels residus sòlids urbans (RSU). Una primera interpretació indica que aquest alentiment es correspon amb l'alentiment econòmic, tot i que no es

tradueix en el consum dels ciutadans —increment de l'electricitat, del gasoli i del propà—. (Vegeu el quadre I-45.)

6.4.2. LES INDÚSTRIES LLIGADES AL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és la branca principal que s'associa al sector de la construcció. L'evolució durant el 2002 en mostra un clar alentiment en el ritme de creixement. (Vegeu l'apartat 7.2.1.)

Quant a la resta de branques industrials lligades al sector de la construcció, a les Balears durant l'any 2002 hi havia registrades 159 pedreres, 119 de les quals es localitzen a Mallorca; 23, a Menorca, i 17, a Eivissa i Formentera. Les més nombroses són les de calcària i les de marès, amb 63 i 62 pedreres registrades, respectivament. (Vegeu el quadre I-46.)

D'altra banda, quant a la producció, la més elevada correspon també a les pedreres de calcària, amb 2.164,9 milers de metres cúbics, seguides de les de marga, amb 383,4 milers de metres cúbics. En termes agregats, per comparació del 2002 al 2001, a les Balears s'han extret de les pedreres 24,02 milers de metres cúbics més, que s'han distribuït en 13,22 milers de metres cúbics a Mallorca, i 78,42 milers de metres cúbics a Eivissa i a Formentera; a Menorca, ha disminuït l'extracció a les pedreres en -67,62 milers de metres cúbics. (Vegeu els quadres I-47 i I-48.)

QUADRE I-43. ESTRUCTURA DE LA FACTURACIÓ PER USOS, ENERGIA ELÈCTRICA (MW/h) (2000-2002)

	Usos domèstics		Resta de baixa tensió		Alta tensió		Total
	% var.		% var.		% var.		% var.
Balears							
2000	1.335.185	5,68	1.635.240	3,67	914.168	11,32	3.884.591 6,08
2001	1.429.276	7,05	1.730.509	5,83	1.013.667	10,88	4.173.449 7,44
2002	1.589.261	11,19	1.725.704	-0,28	1.021.397	0,76	4.337.499 3,93
Mallorca							
2000	1.026.447	5,49	1.245.981	3,12	795.682	11,95	3.068.109 6,09
2001	1.101.378	7,3	1.311.528	5,26	879.459	10,53	3.292.465 7,31
2002	1.226.116	11,33	1.305.868	-0,43	877.130	-0,26	3.409.106 3,54
Menorca							
2000	139.739	3,35	162.683	4,37	45.211	3,36	347.637 3,83
2001	150.207	7,49	178.954	10	49.451	9,38	378.613 8,91
2002	161.263	7,36	176.027	-1,64	53.934	9,07	391.224 3,33
Eivissa-Formentera							
2000	168.995	8,91	226.579	6,25	73.274	9,72	468.846 7,73
2001	177.692	5,15	239.923	5,89	84.756	15,67	502.369 7,15
2002	201.883	13,61	243.818	1,62	90.329	6,58	536.031 6,7

Fons: GESA i elaboració pròpia

QUADRE I-44. FACTURACIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA A LES ILLES BALEARS, PER SECTORS ECONÒMICS (MW/h) (1999-2002)

	Total		Agricultura		Indústria		Construcció	
	% var.		% var.		% var.		% var.	
1999	3.661.983	11	66.728	12,4	278.858		32.347	68,3
2000	3.884.591	6,1	70.361	5,4	272.896	-2,1	42.498	31,4
2001	4.173.449	7,4	70.283	-0,1	282.581	3,5	47.907	12,7
2002	4.337.499	3,9	68.345	-2,8	284.155	0,6	59.032	23,2

	Serveis		Enllumenat		Usos domèstics		Revenedor	
	% var.		% var.		% var.		% var.	
1999	1.912.464	12,7	80.588	4,2	1.263.374	13,2	33.624	10,6
2000	2.045.281	6,9	82.369	2,2	1.335.185	5,7	35.824	6,5
2001	2.220.764	8,6	85.542	3,9	1.429.275	7	37.097	3,6
2002	2.209.605	-0,5	84.854	-0,8	1.590.260	11,3	41.248	11,2

Nota: La indústria inclou els subsectors industrials i el consum a les centrals elèctriques. A causa del canvi de la CNAE emprada per GESA, el sector industrial a partir de mitjan 1998 deixa de comptabilitzar determinats subsectors.

Fons: GESA i elaboració pròpia.

QUADRE I-45. CONSUMS ENERGÈTICS I VARIACIONS INTERANUALS (2000-2002)

Illes Balears	2000	% variació	2001	% variació	2002
Electricitat (MW/h)	3.884.591	7.4	4.173.449	3.9	4.337.499
Benzina (1.000 l)	403.721	-0.8	400.548	-5.6	378.204
Querosè (1.000 l)	597.172	-4.9	568.164	-11.9	500.813
Gasoli (1.000 l)	561.996	11.6	627.245	11.5	699.328
Fuel (1.000 kg)	126.594	15.8	150.110	-17.7	123.519
Propà (kTEP)			309.881	18.25	366.445
RSU (TEP)			60.145	-20.09	48.056
TOTAL (TEP)			2.600.685	-0.41	2.589.867

Fons: GESA, CLH, TIRME, CES i elaboració pròpia.

QUADRE I-46. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS: NOMBRE DE PEDRERES (2002)

	Arena	Argila	Calcària	Marès	Guix	Marga	Silicat	Total
	(nombre de pedreres)							
Mallorca	4	12	45	53	2	2	1	119
Menorca	5		9	9				23
Eivissa i Formentera	6	2	9					17
Total	15	14	63	62	2	2	1	159

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

**QUADRE I-47. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
VOLUM DE PRODUCCIÓ (2002)**

	Arena	Argila	Calcària	Marès	Guix (milers de metres cúbics)	Marga	Silicat	Total
Mallorca	2,9	77,1	1.465,0	137,9	10,4	383,4	20,0	2.096,6
Menorca	50,2	-	299,4	4,9	-	-	-	354,5
Eivissa i Formentera	7,2	30,0	400,5	-	-	-	-	437,7
Total	60,3	107,1	2.164,9	142,8	10,4	383,4	20,0	2.888,8

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

**QUADRE I-48. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ PER ILLES (1998-2002)**

	Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera		Illes Balears	
	milers de m3)	(dif.)	milers de m3)	(dif.)	milers de m3)	(dif.)	milers de m3)	(dif.)
1998	2.629,19		226,51		248,88		3.104,58	
1999	3.057,63	428,44	232,91	6,40	227,40	-21,48	3.517,94	413,36
2000	3.228,69	171,06	258,24	25,33	240,78	13,38	3.727,71	209,77
2001	2.083,37	-1.145,32	276,12	17,88	505,27	264,49	2.864,76	-862,95
2002	2.096,59	13,22	354,54	78,42	437,65	-67,62	2.888,78	24,02

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

6.4.3. LA INDÚSTRIA I EL COMERÇ EXTERIOR

Segons les dades de l'Agència Estatal d'Administració Tributària (Direcció General de Duanes) i de la Direcció General d'Economia referents al comerç exterior, durant el 2002 Balears va exportar per un total de 1.333,65 milions d'euros, un 13,82% més que l'any 2001. Quant a les importacions, varen arribar als 1.634,44 milions d'euros, un 5,71% més que durant l'any anterior. En primer lloc destaca el dèficit comercial estimat en 300,79 milions d'euros, inferior al del 2001, que es va situar en els 374,46 milions d'euros. De totes maneres és important matisar que dins aquest còmput hi ha elements que desvirtuen fer comparacions (els vehicles de

lloguer, les aeronaus i els seus elements, els combustibles, etc.). (Vegeu el quadre I-49.)

Si ens centram en grups concrets, podem començar fent referència al de les pells, els cuirs, la pelleteria i les seves manufactures, que durant l'exercici 2002 ha exportat productes per un valor de 13,2 milions d'euros, la qual cosa representa una disminució del -18,1% respecte del 2001, i ha importat per valor de 31 milions d'euros, de manera que ha baixat un -21,24% respecte de l'import que es va aconseguir l'any 2001. Per tant, el dèficit comercial se situa entorn dels 17,9 milions d'euros, i el dèficit es rebaixa 5,5 milions d'euros respecte de l'any 2001.

Quant al grup del calçat, els capells, els paraigües, els para-sols, les plomes i les flors

QUADRE I-49. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (DADES PROVISIONALS) (2001-2002)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial			Variació (%)
	2002	2001	%	2002	2001	%	2002	2001	Diferència	
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)
05 Productes minerals	59.704	79.466	-24,87	76.187	85.896	-11,30	-16.483	-6.430	-10.053	156,35
06 Productes de les indústries químiques i derivats	32.653	26.855	21,59	21.506	25.627	-16,08	11.147	1.228	9.919	807,74
07 Materials plàstics artificials, cautxú i manufactures	3.947	2.673	47,66	6.817	8.068	-15,51	-2.870	-5.395	2.525	-46,80
08 Pells, cuirs, pelleteria i manufactures	13.119	16.018	-18,10	31.014	39.377	-21,24	-17.895	-23.359	5.464	-23,39
09 Fusta, carbó vegetal, suro i manufactures	1.443	1.025	40,78	27.752	29.756	-6,73	-26.309	-28.731	2.422	-8,43
10 Paper i manufactures; arts gràfiques	1.063	1.621	-34,42	13.361	15.050	-11,22	-12.298	-13.429	1.131	-8,42
11 Materials tèxtils i manufactures	3.830	4.564	-16,08	29.756	37.782	-21,24	-25.926	-33.218	7.292	-21,95
12 Calçat, capells, paraigües, para-sols, plomes, flors artificials	142.847	150.348	-4,99	27.754	29.743	-6,69	115.093	120.605	-5.512	-4,57
13 Manufactures de pedra, de ciment, etc.; ceràmica, vidre	2.774	3.167	-12,41	8.905	6.451	38,04	-6.131	-3.284	-2.847	86,69
14 Perles fines, pedres i metalls preciosos	23.995	25.157	-4,62	7.821	9.970	-21,55	16.174	15.187	987	6,50
15 Metalls comuns i manufactures	13.250	13.342	-0,69	16.797	13.981	20,14	-3.547	-639	-2.908	455,09

continua

QUADRE I-49. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (DADES PROVISIONALS) (2001-2002)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial			Variació (%)
	2002	2001	%	2002	2001	%	2002	2001	Diferència	
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)
16 Màquines i aparells, material elèctric	52.854	51.678	2,28	47.726	114.388	-58,28	5.128	-62.710	67.838	-108,18
17 Material de transport	949.680	763.354	24,41	1.274.261	1.091.000	16,80	-324.581	-327.646	3.065	-0,94
18 Òptica, fotografia i cinematografia, aparells de precisió	2.240	2.676	-16,29	13.182	11.087	18,90	-10.942	-8.411	-2.531	30,09
19 Armes i municions, i parts i accessoris	347	26	1.234,62	5	13	-61,54	342	13	329	2.530,77
20 Mercaderies i productes diversos	6.494	5.044	28,75	30.302	25.840	17,27	-23.808	-20.796	-3.012	14,48
21 Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	377	212	77,83	293	744	-60,62	84	-532	616	-115,79
22 No classificats	23.038	24.485	-5,91	1.004	1.397	-28,13	22.034	23.088	-1.054	-4,57
TOTAL	1.333.655	1.171.711	13,82	1.634.443	1.546.170	5,71	-300.788	-374.459	73.671	-19,67

Fonts: Agència Estatal d'Administració Tributària, Direcció General de Duanes, i Direcció General d'Economia.

artificials, el valor de les exportacions durant el 2002 va ser de 142,85 milions d'euros, un -4,99% menys que l'any 2001. Pel que fa a les importacions, varen arribar als 27,75 milions d'euros, xifra que representa un -6,69% menys que l'any anterior. En aquest grup, l'any 2002 es va aconseguir un superàvit comercial de 115,09 milions d'euros, una dada inferior en 5,5 milions d'euros a la que es va obtenir l'any anterior.

Finalment, el grup de les perles fines, les pedres i els metalls preciosos presenta una baixada en les exportacions d'un -4,62% respecte del 2001, i arriba als 23,9 milions d'euros. Les importacions han disminuït molt més intensament (-21,55%), fins arribar als 7,8 milions d'euros. Aquesta baixada superior de les importacions respecte de les exportacions ha permès millorar el saldo comercial en 987.000 euros.

6.4.4. LES INDÚSTRIES LLIGADES A LA DEMANDA INTERIOR DE CONSUM

El nombre d'empreses industrials que es dediquen al subsector alimentari ha dismi-

nuït en 8 unitats respecte de l'any 2001, de tal manera que el nombre total d'empreses industrials d'aquest subsector es redueix a 605, la qual cosa suposa una variació del -1,31%. Paral·lelament s'ha donat també una reducció del nombre de treballadors en aquest subsector, que ha disminuït en 16 efectius en el cas dels treballadors assalariats i en 14 pel que fa als treballadors per compte propi. Finalment, cal destacar que en el 60% de les empreses la distribució per estrats d'assalariats que domina està entre els marges d'1 i de 9 assalariats; el 22% de les empreses no tenen cap persona assalariada, i el 15% tenen entre 10 i 49 persones assalariades. (Vegeu el quadre I-50.)

L'any 2001 la indústria de l'agroalimentació va presentar un volum de negoci de 725,222 milions d'euros. Si es consideren uns ingressos d'explotació de 740,073 milions d'euros (xifra que representa una variació respecte de l'exercici 2000 del 7,8%) i un cost de 710,308 milions d'euros (variació del 13,53% respecte de l'any 2000), llavors el resultat d'explotació o el benefici brut és de 29,765 milions d'euros (un 4,02% dels ingressos d'explotació). (Vegeu el quadre I-51.)

QUADRE I-50. ACTIVITAT AGROINDUSTRIAL A LES ILLES BALEARS (2002)								
	2001			2002			Dif. 01/02 Var.01/02	
Nombre d'empreses industrials	613			605			-8	-1,31
Ocupació assalariada i per compte propi *	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total		
	4.588	622	5.211	4.572	608	5.179	-32	-0,61
Distribució per estrats d'assalariats	Sense assalariats	D'1 a 9 assalariats	De 10 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 a 199 assalariats	De 200 a 499 assalariats	Més de 500 assalariats	Total
	136	365	94	8	2	0	0	605

* Incloent-hi la indústria del sucre.

Fonts: INE, "Directori Central d'Empreses", i Tresoreria de la Seguretat Social; elaboració: Observatori Laboral (SOIB) i DIRCE.

Les produccions balears que cobreixen una quota de mercat major i que, de fet, sobrepassen el mercat potencial de residents són les fruites i les hortalisses fresques (263,09%) i també la producció de llet i derivats (148,63%). Amb relació a les produccions de d'ous i de carn i transfor-

mats carnis, es cobreix el 97,23% i el 66,21% del total del mercat potencial de les Balears, respectivament. Finalment, amb relació a la producció pesquera i aquícola i a la de vins, es cobreix entorn d'una quarta part del total potencial del mercat. (Vegeu el quadre I-52.)

QUADRE I-51. EVOLUCIÓ DE LA INDÚSTRIA ALIMENTÀRIA* (2000-2001)

Anys	Persones ocupades	Volum de negoci	Ingressos d'explotació	Variació d'existències	Total de consums	Despeses de personal	Costs d'explotació
2000	5.065	675,95	686,49	-0,32	411,38	95,03	625,67
2001	5.690	725,22	740,07	2,74	461,29	109,84	710,30
Var. 2000-2001 (%)	12,34	7,29	7,80	735,56	12,13	15,59	13,53

* En milions d'euros

Fonts: INE i elaboració pròpia.

QUADRE I-52. QUOTA DE MERCAT POTENCIAL DEL SECTOR AGRARI BALEAR (2001-2002)

	Consum total*		Producció balear*	Quota de mercat del potencial de residents (prod./consum) (%)
	Any 2001	Any 2002		
Ous	130.519	118.029	114.756,00	97,23
Carn i transformats carnis	41.612	37.101	24.566,01	66,21
Productes pesquers i aquícoles	16.817	12.651	3.904,60	30,87
Llet i derivats	103.186	56.468	83.929	148,63
Panificació i productes de pastisseria	54.369	41.047		
Cacaus i xocolates	2.583	2.102		
Cafè i infusions	1.775	1.532		
Arròs, pastes i llegums secs	14.972	10.521		
Olis	13.109	11.853	120	1,01
Fruites i hortalisses fresques	149.068	102.950	270.855	263,09
Fruites i hortalisses transformades	14.339	8.318		
Plats preparats	7.486	6.348		
Vins	16.922	12.899	3.085	23,92
Cervesa	9.050	6.767		
Altres begudes alcohòliques	1.300	855		
Begudes no alcohòliques	126.751	91.922		

* Tones, milers de litres i milers d'unitats

Fonts: MAPA (Subdirecció de Consumo) i Conselleria d'Agricultura i Pesca.

6.5

LES EXPECTATIVES I LA INVERSIÓ

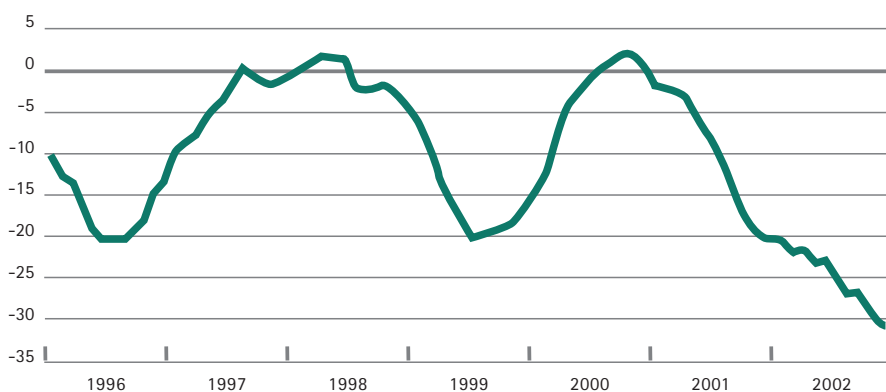
L'indicador de clima industrial mostra un deteriorament continu de les expectatives empresarials al llarg del 2002. (Vegeu el gràfic I-11.)

Altrament, l'evolució de la utilització de la capacitat industrial s'ha mantingut en un interval de 86-40 i, amb les dades referents als dos primers trimestres de l'exercici 2002, tant en la sèrie original com en la sèrie de variacions interanuals, s'aprecien signes de revitalització. (Vegeu el gràfic I-12.)

Així, pel que fa a l'exercici 2002, s'observa que la millora de la utilització de la capacitat industrial encara no ha incidit en l'aspecte subjectiu que es marca en la sèrie de clima industrial, que en el moment de tancar l'exercici presentava una tendència clarament negativa, la qual cosa ha afectat negativament l'evolució de la inversió industrial.

Així, la inversió industrial, que a les Balears ha presentat un vigorós comportament durant els darrers anys, el 2002 ha disminuït respecte de l'any anterior, ja que ha passat de 1.833,5 milions d'euros, l'any 2001, a 1.515,8 milions d'euros, el 2002. (Vegeu el quadre I-53.)

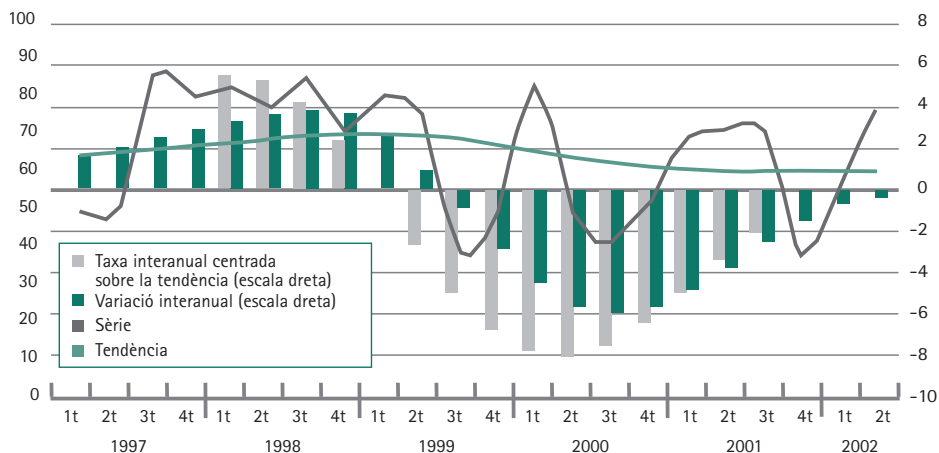
Gràfic I-11
Indicador del clima industrial a les Illes Balears (1996-2002)
(saldo de resposta)

Font: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Gràfic I-12

Evolució de la utilització de la capacitat industrial a les Illes Balears (1997-2002)

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia, enquesta d'opinions empresarials, Direcció General d'Economia. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

QUADRE I-53. INVERSIÓ: LLOCS DE TREBALL I POTÈNCIA ELÈCTRICA DE LES NOVES INDÚSTRIES (2002)

2002	Total de la inversió (en euros)	Potència elèctrica (en kW)	Personal
Mallorca	1.455.727.190	261.910	6.132
Menorca	56.552.720	28.353	562
Eivissa	3.434.981	468	407
Formentera	77.319	4	12
Total de 2002	1.515.792.210	290.735	7.113
Total de 2001	1.833.450.593	255.329	7.472

Font: Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

L'indicador global d'activitat del sector (índex compost per les variables de venda de ciment i de mà d'obra ocupada en el sector) ha tingut un creixement negatiu del 3,2%.

Amb referència a l'ocupació, l'any 2002 augmentaren el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social (1,9%) i el nombre d'autònoms (3,8%); l'ocupació en el sector de la construcció va ser el 14,5% del total.

Quant a la producció del sector es consideren dos components bàsics: la inversió pública, el volum de la qual ha disminuït un 1,6% respecte de l'any anterior i hi ha guanyat pes la licitació d'obra civil per sobre de l'edificació, i la inversió privada, que s'ha reduït quant al visat de noves obres (-8,4%), sobretot en relació amb el nombre d'habitatges visats (-25,8%), però que ha crescut en relació amb les obres de reforma i ampliació un 9,2% durant l'any 2002. Pel que fa als habitatges protegits, cal destacar que ha crescut un 76,5% el nombre d'habitatges iniciats.

7.1

INTRODUCCIÓ

L'indicador global d'activitat, índex que mesura el comportament del sector a través de dues variables rellevants com són les vendes de ciment i la mà d'obra ocupada, ha tingut un creixement negatiu del 3,2%, enfront de l'augment del 5,3% l'any 2001 i del 9,7% el 2000. Atesa la incidència de les variables que el formen, aquest indicador tendeix a donar més importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat realitzada, a diferència del PIB. En qualsevol cas, l'indicador global d'activitat confirma la intensa pèrdua de vigor de l'activitat constructora a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic I-13.)²⁸

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és analitzant l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la formació de la producció. A partir de l'indicador global d'activitat i dels indicadors d'activitat dels factors s'ha estimat que la taxa de creixement interanual

28. Observau que, de punt mínim a punt mínim, s'hi apunta l'existència d'un cicle decennal. Respecte d'això, vegeu la nota 8 de la p. 91 de la memòria del CES del 2001.

Gràfic I-13
Indicador global d'activitat (1982-2002)

Font: Elaboració pròpia.

del PIB en preus constants per a l'any 2002 és d'un 2,4%, creixement que per comparació al de l'any 2001 —un 6,8%— posa de manifest una desacceleració del sector.²⁹

A continuació es comenten de manera particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

7.2

ELS FACTORS DE PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució dels materials de construcció, de l'ocupació i dels costos de producció.

7.2.1. ELS MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades relatives al consum aparent i a la venda de ciment, així com les dades relatives a les entrades i a les sortides de materials de construcció a través dels ports de les Balears, excloent-ne el ciment.

7.2.1.1. El ciment

Les vendes de ciment han passat de 967.228 tones, l'any 2001, a 885.523, el 2002, xifra que s'acosta al nivell de vendes de l'any 1998. D'una taxa moderada de creixement de l'1,2%, l'any 2001, es passa a una taxa negativa del -8,5%, l'any 2002, i es canvia així la tendència creixent dels darrers anys. (Vegeu el quadre I-54.)

29. Aquesta estimació se situa 0,4 punts percentuals per sota de l'estimació de la FUNCAS. (Vegeu el quadre I-12.)

QUADRE I-54. CONSUM APARENT DE CIMENT (EN TONES) (2001-2002)

	2001	2002 ¹	Variació 02/01
Producció interior	699.571	731.961	4,63%
Port de Palma			
Entrades	116.892	157.626	34,85%
Sortides	20.909	20.556	-1,69%
	95.983	137.070	42,81%
Port d'Alcúdia			
Entrades	77.301	62.396	-19,28%
Sortides	239	330	38,08%
	77.062	62.066	-19,46%
Menorca			
Entrades	98.138	96.933	-1,23%
Sortides	2	7	250,00%
	98.136	96.926	-1,23%
Pitiüses			
Entrades	166.935	184.223	10,36%
Sortides	166	88	-46,99%
	166.769	184.135	10,41%
Proveïment net exterior	437.950	480.197	9,65%
Consum aparent de les Balears	1.137.521	1.212.158	6,56%
Vendes	967.228	885.523	-8,45%
Variació aparent d'estocs	170.293	326.635	91,81%

¹ La producció interior de les Balears és una estimació a partir de l'evolució estatal.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment, i elaboració pròpia.

El proveïment net exterior, que es calcula mitjançant la diferència entre les entrades i les sortides a través dels ports, augmenta un 9,6% pel que fa al conjunt de les Balears, i arriba als 480,2 milers de tones netes. L'any anterior ja havia assolit una taxa de creixement del 8,7%, i arribà als 438 milers de tones.

El proveïment net exterior augmenta un 15,1% a Mallorca i un 10,4% a les

Pitiüses, mentre que a Menorca disminueix un 1,2%.

El consum aparent de ciment, indicador construït a partir d'afectar la producció interior de les entrades/sortides dels distints ports, ha crescut un 6,6%. S'ha estimat la producció interior sobre la base de l'evolució d'aquesta variable referida al conjunt de l'Estat. La taxa de creixement és semblant a la que es va donar l'any 2001 (6,9%).

7.2.1.2. La resta de materials de construcció

Des de l'any 1996 les entrades dels diferents materials de construcció (llevat del ciment) creixeren. L'any 2001 es trenca aquesta tendència, amb una taxa de variació negativa del -16,5%, i l'any 2002 baixa un -0,2%. Aquest darrer any, es registren entrades de materials de construcció a través dels ports amb un total de 494.699 tones. Aquestes entrades presenten un comportament desigual a les distintes illes. A Menorca i a Eivissa aquesta magnitud va augmentar un 6,8% i un 11,2%, respectivament, mentre que a Mallorca es va reduir un 3,1%. Així mateix, el pes que els distintes ports tenen és diferent a cada illa. A través de Mallorca entraren el 74% del total dels materials de construcció; a través de Menorca, el 10%, i a través de les Pitiüses, el 16% restant. (Vegeu el quadre I-55.)

7.2.2. L'OCUPACIÓ

L'any 2002 augmentaren tant el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social, un 1,9%, com el nombre d'autònoms, un 3,8%. L'ocupació en el sector de la construcció representa un 14,3% del total.

L'ocupació es va situar en 57.027 treballadors, enfront dels 55.733 de l'any 2001, amb un augment del 2,3%. Aquesta variació contrasta amb el 6,8% de l'any 2001. Les taxes de creixement de les Illes Balears pel que fa al 2002 foren inferiors a les de la resta d'Espanya (10,5%).

El nivell d'atur que s'ha registrat l'any 2002 ha retrocedit fins a les 1.901 persones, xifra que suposa un decreixement del -10,3%, enfront de l'increment del 15,4% de l'any 2001. Des de l'any 1993,

**QUADRE I-55. ENTRADES DE MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ
(EN TONES) (EXC. CIMENT) (1999-2002)**

Entrades	1999	2000	2001	2002	% 02/01
Palma	302.845	333.907	260.013	250.954	-3,48%
Alcúdia	140.674	141.229	118.325	115.538	-2,36%
Menorca	44.810	43.363	46.562	49.725	6,79%
Pitiüses	53.454	74.983	70.583	78.482	11,19%
Total de les Balears	541.783	593.482	495.483	494.699	-0,16%

% DE VARIACIÓ INTERANUAL 1998-2002

Entrades	% 99/98	% 00/99	% 01/00	% 02/01
Palma	34,74	10,26	-22,13	-3,48
Alcúdia	109,59	0,39	-16,22	-2,36
Menorca	23,66	-3,23	7,38	6,79
Pitiüses	60,60	40,28	-5,87	11,19
Total de les Balears	49,91	9,54	-16,51	-0,16

Fonts: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment, i elaboració pròpia.

QUADRE I-56. ATUR REGISTRAT (1995-2002)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	2.988	2.526	2.217	1.779	1.432	1.488	1.740	1.546	-11,1%
Menorca	286	231	155	106	97	91	107	91	-15,0%
Pitiüses	514	487	453	361	293	258	273	264	-3,3%
Illes Balears	3.788	3.244	2.825	2.246	1.822	1.837	2.120	1.901	-10,3%
Variació interanual		-14,4%	-12,9%	-20,5%	-18,9%	0,8%	15,4%	-10,3%	

Font: INEM.

les xifres de desocupació havien mostrat una tendència decreixent, fins a l'any 2001, en què s'observa una punta d'atur, que l'any 2002 torna al nivell dels darrers anys. A diferència del que succeí l'any anterior, a totes les illes el nivell d'atur va disminuir. (Vegeu el quadre I-56.)

D'altra banda, durant l'any 2002 han reduït el cost la ceràmica (-15,9%), el coure (-5,9%) i l'alumini (-3,7%).

7.3

LA PRODUCCIÓ

7.2.3. ELS COSTS DELS FACTORS

Si n'excloem el sòl, els costos directes de la construcció han crescut un 2,3%, taxa de creixement més moderada que la dels anys precedents. El 2001 aquesta taxa assolí un augment del 3,8% i el 2000, un 4,8%.

El cost de la mà d'obra ha augmentat un 3,5% respecte de l'any 2001, en què va créixer un 5,5%.

Pel que fa a la taxa de variació dels costos dels materials s'observa que el ciment ha pujat un 3,1% l'any 2002 (el 2001 ja havia augmentat un 3,3%). Amb el pes que té, el ciment arrossega a l'alça el cost total. També assoleixen taxes positives l'açer (1,8%) i els lligants (2,8%).

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i l'edificació residencial.

7.3.1. LA INVERSIÓ PÚBLICA

Pel que fa al volum de licitació oficial, l'any 2002 es redueix fins als 409,7 milions d'euros, enfront dels 416,5 milions del 2001; 189,2 d'aquests 409,7 milions es destinaren a l'edificació i 220,5 milions, a obra civil. Cal destacar, d'una banda, que el volum total d'inversió pública de l'any 2002 decreix un 1,6% respecte del 2001 i, de l'altra, com ja s'ha comentat, que el pes de la licitació d'obra augmenta l'any 2002, en què aconse-

gueix créixer un 11,6%, mentre que la licitació d'edificació disminueix un 13,6%.

Durant aquests darrers anys, la importància creixent de la licitació d'obra civil enfront de la licitació d'edificació ha fet canviar el pes habitual d'aquestes dues partides.

La participació de l'Administració autonòmica en el total de licitació pública oferta a les Illes passà, en aquests darrers tres anys, dels 64 milions de l'any 2000 als 105 del 2001 i als 129 milions del 2002, amb creixements anuals del 64,2% i del 23,3%, respectivament. La participació de l'Administració local passà dels 88 milions de l'any 2000 als 195 del 2001 i als 201 milions del 2002. (Vegeu el quadre I-57.)

7.3.2. LA INVERSIÓ PRIVADA

El nombre d'obres que ha visat el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) s'ha reduït un 8,4%. La xifra de projectes visats a les Illes Balears és de 6.647

obres, 5.001 de les quals són visades a Mallorca, 1.033 a Menorca, i 613 a les Pitiüses. Respecte de l'any anterior, Mallorca decreix un 10,4% i Menorca, un 5,1%; Eivissa és l'única illa amb un creixement positiu (3,6%). (Vegeu el quadre I-58).

El nombre d'habitatges visats a les Illes Balears es redueix intensament, un 25,8%. Es passà de 14.019 habitatges visats, l'any 2001, a 10.404, l'any 2002. Per illes, Mallorca ha decrescut un 31,1%, com a conseqüència de la moratòria urbanística que afecta l'habitatge col·lectiu lliure de molts municipis. A les Pitiüses varen baixar un 21,8%, mentre que a Menorca han crescut un 8,5%, a causa de la incidència de la propera aprovació del pla territorial de Menorca i també del desplaçament de promocions cap a l'illa.

El coeficient habitatge/obra, indicador de la dimensió mitjana de les obres, se situà en 1,57 per al conjunt de les Balears. Representa un descens respecte de l'any anterior del 18,9%. Per illes, Mallorca i Eivissa han regis-

QUADRE I-57. LICITACIÓ OFICIAL (2000-2002)¹
(EN MILERS D'EUROS)

	2000	2001	2002	Variació 02/01
Total edificació	114.583	218.879	189.151	-13,58%
Total obra civil	85.834	197.624	220.515	11,58%
Total	200.417	416.503	409.666	-1,64%
Administració central	48.874	116.562	79.390	-31,89%
Administració local	87.653	194.979	200.792	2,98%
Administració autonòmica	63.890	104.962	129.484	23,36%
Total	200.417	416.503	409.666	-1,64%

¹ Dades acumulades de gener a desembre de 2002.

Font: SEOPAN (Associació d'Empreses Constructors d'Àmbit Nacional).

QUADRE I-58. PROJECTES VISATS PEL COL·LEGI OFICIAL D'ARQUITECTES DE LES ILLES BALEARS (1999-2002)

Obres visades	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	5.995	6.172	5.579	5.001	-10,36
Menorca	1.093	1.125	1.089	1.033	-5,14
Pitiüses	693	693	592	613	3,55
Total de Balears	7.781	7.990	7.260	6.647	-8,44

Habitatges visats	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	12.470	11.862	10.416	7.174	-31,13
Menorca	1.495	1.347	1.358	1.474	8,54
Pitiüses	2.283	2.060	2.245	1.756	-21,78
Total de Balears	16.248	15.269	14.019	10.404	-25,79

* N'estan exclosos els expedients d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i similars.

Font: COAIB.

trat taxes decreixents del 23,3% i del 24,4%, respectivament; mentre que Menorca marca un creixement del 14,2% en relació amb el 2001. (Vegeu el quadre I-59.)

El nombre d'obres de reforma i ampliació creixé, en conjunt, un 9,2%, de manera que es recuperen taxes de creixement pròpies dels anys 1999 i 2000. Les obres de reforma i ampliació suposen un 47,6% del total visat enfront del 43,6% de l'any 2001. El pes creixent del nombre d'obres de reforma i ampliació es manté des de l'any 1999 a totes les illes. (Vegeu el quadre I-60.)

Tot i així, cal matisar que el creixement que s'ha comentat pel que fa al 2002 és resultat, d'una banda, de l'estabilitat en la xifra total, en valors absoluts, de les obres reformades i, de l'altra, del decreixement en el total de les obres visades; excepte a les Pitiüses, on el creixement d'obres d'ampliació i reforma (6,2%) és superior al creixement del total d'obres visades (3,5%).

La quantitat d'habitatges començats l'any 2002 és de 9.841, xifra que experimenta un decreixement del 20,2%, respecte del 2001. (Vegeu el quadre I-61.)

QUADRE I-59. PROJECTES VISATS PEL COAIB: RELACIÓ HABITATGE/OBRA (1999-2002)

Percentatge	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	2,08	1,92	1,87	1,43	-23,3%
Menorca	1,37	1,2	1,25	1,43	14,2%
Pitiüses	3,29	2,97	3,79	2,86	-24,4%
Total de Balears	2,09	1,91	1,93	1,57	-18,9%

Font: COAIB.

QUADRE I-60. OBRES VISADES DE REFORMA I AMPLIACIÓ (1998-2002)

Mallorca	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	2.129	2.192	2.409	2.425	2.398	-1,1%
Total d'obres visades	5.327	5.995	6.172	5.579	5.001	-10,4%
% ampl. i ref./total	40,0	36,6	39,0	43,5	48,0	10,3%
Menorca	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	366	460	511	518	529	2,1%
Total d'obres visades	871	1.093	1.125	1.089	1.033	-5,1%
% ampl. i ref./total	42,0	42,1	45,4	47,6	51,2	7,7%
Pitiüses	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	255	233	234	225	239	6,2%
Total d'obres visades	604	693	693	592	613	3,5%
% ampl. i ref./total	42,2	33,6	33,8	38,0	39,0	2,6%
Illes Balears	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	2.750	2.885	3.154	3.168	3.166	-0,1%
Total d'obres visades	6.802	7.781	7.990	7.260	6.647	-8,4%
% ampl. i ref./total	40,4	37,1	39,5	43,6	47,6	9,2%

Font: COAIB.

QUADRE I-61. HABITATGES COMENÇATS I HABITATGES ACABATS (1998-2002)

Començats	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Habitatges protegits	711	964	480	463	817	76,5%
Habitatges lliures	8.382	12.132	11.841	11.868	9.024	-24,0%
Total	9.093	13.096	12.321	12.331	9.841	-20,2%
% var. respecte de l'any anterior	32,0%	44,0%	-5,9%	0,1%	-20,2%	
Acabats	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Habitatges protegits	1.000	953	120	598	382	-36,1%
Habitatges lliures	3.663	5.873	9.706	12.047	12.090	0,4%
Total	4.663	6.826	9.826	12.645	12.472	-1,4%
% var. respecte de l'any anterior	-28,6%	46,4%	43,9%	28,7%	-1,4%	
Hab. començats/hab. acabats	1,95	1,92	1,25	0,98	0,79	

Fonts: Informe sobre la evolució del subsector de la vivienda 2002 (avance provisional a 31 de diciembre de 2002), Ministeri de Foment i elaboració pròpia.

No obstant això, el nombre d'habitatges acabats es redueix només un 1,4%, com a resultat del nivell elevat d'activitat en curs i de la forta inèrcia productiva dels anys anteriors.

L'indicador d'habitatges començats/habitatges acabats, que sintetitza l'impuls que hi ha en la construcció d'habitatges, s'alentí i assolí la ràtio més baixa dels darrers cinc anys. L'any 2001 suposà un punt d'inflexió, ja que la xifra d'habitatges començats fou inferior a la d'habitatges acabats (0,98). Aquesta tendència continua i es consolida l'any 2002, en què s'arriba a una ràtio de 0,79.

Pel que fa als habitatges protegits, cal destacar, d'una banda, el creixement dels habitatges començats (76,5%). L'any 2002, la xifra duplicà els nivells assolits el 2000 i el 2001, i recuperà la tendència creixent de

l'any 1999. D'altra banda, el nombre d'habitatges acabats es reduí i provocà un decreixement del 36,1% respecte del 2001.

La distribució per tipus d'edificacions de la superfície que ha visat el Col·legi d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. És important mencionar que la superfície residencial és el primer gran segment demandat, amb un pes al voltant del 84%, i que té una importància major a les Pitiüses (87,1%). S'ha reduït un 15,3%. Es visaren 2,32 milions de metres quadrats. Els edificis destinats a usos turístics i a espectacles són el segon segment demandat (4,9%), uns 0,13 milions de metres quadrats. Tot i així, la demanda se'n reduí un 50,2% en total, excepte a les Pitiüses, on augmentaren un 12,3%. (Vegeu el quadre I-62.)

QUADRE I-62. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (%) (2001-2002)

	2001		2002		
	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Mallorca					
Edificis residencials i altres	2.143.759	77,71	1.746.358	82,97	-18,54
Industrials	58.177	2,11	38.701	1,84	-33,48
Oficines i comerç	216.120	7,83	112.652	5,35	-47,88
Esportius	35.837	1,30	15.269	0,73	-57,39
Turisme i espectacles	227.226	8,24	101.038	4,80	-55,53
Sanitaris i benèfics	52.641	1,91	45.884	2,18	-12,84
Culturals i religiosos	24.724	0,90	44.378	2,11	79,49
Altres projectes	72	0,00	417	0,02	479,17
Total	2.758.556	100,00	2.104.697	100,00	-23,70

continua

QUADRE I-62. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (%) (2001-2002)

	2001		2002		
Menorca	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Edificis residencials i altres	266.948	81,19	261.462	85,09	-2,06
Industrials	18.976	5,77	13.928	4,53	-26,60
Oficines i comerç	12.649	3,85	6.075	1,98	-51,97
Esportius	1.549	0,47	129	0,04	-91,67
Turisme i espectacles	22.428	6,82	9.571	3,11	-57,33
Sanitaris i benèfics	1.690	0,51	3.509	1,14	107,63
Culturals i religiosos	3.793	1,15	12.033	3,92	217,24
Altres projectes	763	0,23	553	0,18	-27,52
Total	328.796	100,00	307.260	100,00	-6,55
Pitiüses	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Edificis residencials i altres	333.320	88,20	316.780	87,11	-4,96
Industrials	9.722	2,57	10.803	2,97	11,12
Oficines i comerç	11.058	2,93	8.503	2,34	-23,11
Esportius	106	0,03	1.898	0,52	1690,57
Turisme i espectacles	21.756	5,76	24.448	6,72	12,37
Sanitaris i benèfics	0	0,00	0	0,00	0,00
Culturals i religiosos	1.809	0,48	985	0,27	-45,55
Altres projectes	142	0,04	226	0,06	59,15
Total	377.913	100,00	363.643	100,00	-3,78
Illes Balears	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Edificis residencials i altres	2.744.027	79,19	2.324.600	83,75	-15,29
Industrials	86.875	2,51	63.432	2,29	-26,98
Oficines i comerç	239.827	6,92	127.230	4,58	-46,95
Esportius	37.492	1,08	17.296	0,62	-53,87
Turisme i espectacles	271.410	7,83	135.057	4,87	-50,24
Sanitaris i benèfics	54.331	1,57	49.393	1,78	-9,09
Culturals i religiosos	30.326	0,88	57.396	2,07	89,26
Altres projectes	977	0,03	1.196	0,04	22,42
Total de les Illes Balears	3.465.265	100,00	2.775.600	100,00	-19,90

Font: COAIB.

RESUM

La caiguda de la demanda turística l'any 2002 ha estat històrica en nombre d'arribades (-688 mil), atesa la feblesa dels mercats estrangers per la situació econòmica internacional, que arrosseguen, a més a més, els efectes negatius de l'11 de setembre, especialment pel que fa als fluxos turístics que utilitzen com a principal forma de transport l'aviació comercial.

Els ingressos turístics rebuts per les Illes Balears es xifren en uns 4.663 milions d'euros (IPD-CITTIB) amb una caiguda real a l'entorn del 16% i una disminució monetària d'uns 600 milions d'euros, per la qual cosa, s'ha donat una significativa caiguda en la taxa de creixement del PIB. La despesa turística per persona i dia ingressada a les Illes Balears fou de 48,61 euros (IPD-CITTIB) amb una baixada real del 18,3%.

D'altra banda, el comportament de l'ocupació en establiments hotelers, aspecte també rellevant de l'evolució del sector, ha experimentat un lleuger descens del 2% de mitjana anual en relació al 2001.

Les arribades turístiques varen superar els 9,7 milions de turistes amb un descens de 688 mil (-6,6%). L'estada mitjana se situa en els 9,23 dies amb una caiguda de -0,05 dies (-0,5%). Les estades totals es calculen en 87,3 milions amb una caiguda del 7,2% (IPD-CITTIB).

Per nacionalitats, el turisme alemany assoleix els 2,7 milions de turistes amb una baixa de 539 mil turistes i caiguda del 16,4%. Se situa per segon any en el segon lloc del rànquing després d'onze anys de lideratge. El turisme britànic amb 3,2 milions de turistes lidera el rànquing de les Illes Balears. Perd uns 61 mil turistes (-1,9%). El turisme nacional és la tercera nacionalitat amb més d'1,5 milions de turistes i presenta un lleuger creixement del 0,4% (6.700 turistes més), gràcies al dinamisme dels entrats per via marítima.

Un dels grans reptes pendents del turisme a les Illes Balears és reduir la forta estacionalitat de l'activitat turística. Cal destacar que durant els sis mesos de temporada baixa-mitjana s'han produït només el 17,9% de les arribades anuals. Un dels punts forts del turisme balear continua essent l'alt grau de satisfacció, que se situa per sobre de 7 punts sobre un màxim de 10.

Des del punt de vista de l'oferta, la xifra de llits turístics disponibles segueix llur tendència a l'estancament amb un lleuger augment del 0,3%, el que situa l'oferta reglada sobre les 415.175 places. L'oferta no reglada s'estima en una quantitat similar a la del 2001 (115.000 places), per la qual cosa la capacitat total de l'oferta s'estima a l'entorn de les 530 mil places. El pes de l'oferta que s'escapa al control oficial se situa així en un 22%.

Caldrà unir la voluntat de tots els agents econòmics i socials públics i privats per poder donar una ràpida resposta als problemes que es puguin suscitar tant per desajustaments en l'oferta com en la demanda, i prioritzar per la seva importància la política turística com una de les principals accions del Govern de les Illes Balears.

8.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat analitzam en primer lloc els fets més rellevants de l'any turístic, per passar seguidament a analitzar la demanda, l'oferta i la despesa i els ingressos per turisme. Finalment es fan unes breus consideracions finals.

Abans d'entrar, però, a fer un balanç de l'any turístic 2002, convé fer una sèrie de consideracions prèvies.

Després d'arribar a un màxim històric l'any 2000 i després d'una suau caiguda durant el 2001, el 2002 ha estat un dels pitjors anys de la recent història del turisme de les Illes Balears, que compta amb més de cinquanta anys de continu desenvolupament, només interromput en diverses ocasions, bàsicament per la crisi del petroli i la guerra del Golf.

La causa d'aquesta baixada de la arribada de turistes, la més important des de l'inici del turisme a les Illes Balears, té dues vessants comunes a tots els destins vacacionals espanyols dependents dels mercats europeus. Pel que fa a la demanda, la feblesa dels mercats emissors des de l'11 de setembre de 2001, i respecte a l'oferta, l'excés d'oferta d'allotjament en el segment de "sol i platja". Les Illes Balears per una part, s'han vist afectades per la

forta caiguda del seu primer client turístic, el mercat alemany; per altra banda, ha continuat el deteriorament de la forta estacionalitat d'arribades turístiques, cada vegada més concentrades als mesos d'estiu. Les Illes Balears, durant el 2002, han estat la Comunitat autònoma que ha tingut un pitjor comportament turístic dins del conjunt de destins vacacionals d'Espanya.

Per segon any consecutiu, la complexitat de l'anàlisi de les magnituds estadístiques del turisme de les Illes Balears posa en evidència la necessitat d'una racionalització en el disseny i elaboració de les estadístiques turístiques bàsiques, per disposar de dades fiables, elaborades amb metodologies contrastades, homologades i homogènies relatives a l'arribada de turistes, perfil dels turistes, grau de satisfacció, durada de l'estada mitjana, ocupació de la planta d'allotjament turístic, etc.³⁰

Els càlculs d'aquest informe es fonamenten, en part per les xifres facilitades pel CITTIB (dades definitives i inèdites de la Despesa Turística 2002, elaborada per l'IPD i promoguda per les Conselleries de Turisme i Economia del Govern de les Illes Balears), la CAEB i la Conselleria de Turisme.

En l'anàlisi de nacionalitats i illes, es fan servir les dades definitives d'arribades totals de turistes (font CITTIB i CAEB), mentre que per a l'anàlisi de l'estacionalitat i taxes d'ocupació de l'oferta d'allotjament reglada s'utilitzen les dades provisio-

nals d'arribades de turistes per via aèria directa i per via marítima (font CITTIB) per ser l'única dada disponible amb desglossament per mesos. Ara bé, donada la relativa escassa diferència entre ambdues sèries de dades (298.700 turistes de més, a les xifres d'arribades totals, que corresponen a les arribades de turistes estrangers a través de vols nacionals regulars, i que representa una desviació de sols un 3% entre elles) es poden assumir que els resultats en conjunt són coherents.

Per altra banda, la informació de l'Egatur (Enquesta de la Despesa Turística, Secretaria de Turisme, Madrid), reflectida a l'informe "Frontur" per als 2002/1, permet establir molt poques comparacions de dades amb exercicis anteriors ja que es va realitzar per primera vegada, amb aquest format, el 2002. També s'han utilitzat dades de l'estudi anual de la Universitat de les Illes Balears (UIB) sobre la "Despesa turística 2002".

Finalment, en aquest apartat, no es té en compte l'anàlisi del turisme realitzat per part dels residents de Balears dins l'àmbit de la pròpia Comunitat autònoma.

8.2.

L'ANY TURÍSTIC 2002

Un exercici turístic es defineix pel nivell d'ingressos turístics i d'ocupació que genera, juntament amb d'altres consi-

30. Vegeu la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, pàg. 253 i 254. Cal recordar que en aquest sentit el CES ha iniciat un Dictamen d'iniciativa pròpia sobre el Sistema Estadístic de les Illes Balears.

deracions socials, mediambientals i de màrqueting d'un destí. Determinar el nivell d'ingressos és una tasca complexa que no tots els destins poden completar amb rigor científica suficient.

Per al 2002/01, segons el CITTIB (IPD), es quantifica la baixa de la despesa total partint de l'evolució de les estades turístiques (-7,2%). Aquest descens de les estades és conseqüència d'un menor flux d'arribades (-6,6%) i d'una menor estada mitjana (-0,5%). La caiguda dels ingressos turístics que arriben a les Illes Balears es xifren en un -11,6% en termes nominals. Es va registrar un descens de la despesa per persona/dia de -14,5%, també en termes nominals. En termes reals (euros constants) la caiguda dels ingressos turístics va ser de l'ordre del -16%. La consegüent baixa de producció turística s'estima en uns -600 milions d'euros per al 2002/01. (Vegeu l'apartat 8.2.3.).

8.2.1. LA DEMANDA TURÍSTICA

En aquest apartat s'analitza l'afluència turística, les estades i l'estada mitjana, l'anàlisi per nacionalitats, l'anàlisi de l'estacionalitat, i l'anàlisi sobre el grau de satisfacció.

8.2.1.1. L'afluència turística

Les arribades turístiques a les Illes Balears l'any 2002, segons dades definitives del Govern Balear, totalitzaren 9.749.400, amb una disminució de -688 mil, és a dir

-6,6% sobre el 2001. Aquestes arribades es desglossen en un 95,4% per via aèria i un 4,6% per via marítima. Les arribades per via aèria van sofrir un descens del -7,4%, mentre que les marítimes van tenir un augment d'un 15,8%. Els turistes estrangers van ser 8.180.300, amb un descens de -694,4 milers (-7,8%), arribaren el 98,8% per via aèria i només l'1,2% per via marítima. Els turistes espanyols van ser 1.569.200, amb un augment de 6,8 milers (0,4%), amb el 77,6% d'arribades per via aèria i el 22,4% per via marítima. El turisme estranger representa el 83,9% del total de turistes i els espanyols el 16,1%. (Vegeu el quadre I-63).

Segons les dades provisionals de la Conselleria de Turisme (Govern de les Illes Balears) les arribades turístiques a les Illes Balears el 2002 totalitzaren 9.466.311, amb una minva de -6,7% i -676,9 mils sobre el 2001 ("El Turisme a les Illes Balears. 2002").³¹ Aquesta xifra d'arribades creix a 9.758.023 amb l'arribada d'estrangers procedents d'altres punts d'Espanya sense desglossament addicional i mensual. Si analitzam aquestes dades publicades provisionalment, l'arribada de turistes estrangers té un descens de -8.1%, mentre que les de turisme nacional creixen un 1%. Per altra banda, les arribades per via aèria minven un -7,6%, mentre que les marítimes augmenten de forma notable amb un 15,8%. És evident, en ambdues fonts comparades, l'increment de l'oferta de places de passatge marítim a les Illes Balears, amb nous vaixells.

31. Si es comparen les dades de la pàg. 15 de la mateixa publicació per als anys 2001 i 2002, la caiguda és del -5,6% i 557,5 milers de turistes menys. Aquesta és la base de dades publicada, que es va utilitzar en l'estudi de la UIB.

QUADRE I-63. ARRIBADES DE TURISTES A LES ILLES BALEARS (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	3.048,3	3.451,2	3.445,8	3.284,2	2.744,9	29,5%	-539,2	-16,4%
Regne Unit	2.899,4	3.020,1	3.125,4	3.292,0	3.230,4	34,7%	-61,7	-1,9%
França	323,7	353,3	339,2	312,4	307,3	3,3%	-5,1	-1,6%
Suïssa	211,0	206,6	222,7	198,2	164,5	1,8%	-33,7	-17,0%
Suècia	217,7	237,1	199,0	223,5	175,8	1,9%	-47,8	-21,4%
Itàlia	242,1	270,6	294,8	321,2	385,5	4,1%	64,2	20,0%
Holanda	155,6	188,9	172,7	167,9	150,5	1,6%	-17,4	-10,3%
Bèlgica	164,3	187,5	162,8	149,0	128,2	1,4%	-20,8	-14,0%
Dinamarca	86,5	106,1	92,3	98,2	86,5	0,9%	-11,7	-11,9%
Noruega	87,7	99,3	90,3	92,4	86,8	0,9%	-5,7	-6,1%
Àustria	109,1	114,9	103,6	100,4	79,5	0,9%	-20,9	-20,8%
Irlanda	111,1	137,4	163,7	187,5	191,5	2,1%	4,0	2,1%
Rep. Txeca	57,5	63,1	55,8	50,3	41,6	0,4%	-8,7	-17,3%
Luxemburg	50,3	53,6	48,7	50,6	47,7	0,5%	-2,9	-5,8%
Portugal	51,1	63,9	74,4	75,4	84,6	0,9%	9,2	12,3%
Finlàndia	22,9	27,7	16,0	17,9	17,3	0,2%	-0,5	-3,0%
USA	24,8	26,9	37,5	22,5	18,9	0,2%	-3,5	-15,7%
Iberoamèrica	20,0	21,5	30,2	30,6	28,8	0,3%	-1,8	-6,0%
Canadà	6,9	7,5	10,9	5,7	0,0	0,0%	-5,7	-100,0%
Japó	3,6	3,9	5,2	8,5	1,5	0,0%	-7,0	-82,3%
Altres	128,3	123,1	122,8	104,6	112,0	1,2%	7,4	7,0%
Estrangers	8.021,9	8.764,2	8.813,7	8.793,1	8.083,8	86,9%	-709,3	-8,1%
Espanyols	1.114,9	1.175,2	1.251,5	1.257,9	1.218,5	13,1%	-39,4	-3,1%
Total avió	9.136,7	9.939,5	10.065,2	10.050,9	9.302,2	95,4%	-748,7	-7,4%
Var. %	1,66%	10,59%	1,26%	-0,14%	-7,45%			
Estrangers	74,9	87,8	93,4	81,7	96,5	21,6%	14,8	18,2%
Espanyols	202,8	234,7	252,6	304,5	350,7	78,4%	46,1	15,2%
Total vaixell	277,7	322,5	346,0	386,2	447,2	4,6%	61,0	15,79%
Total turistes	9.414,4	10.262,0	10.411,2	10.437,1	9.749,4	100,0%	-687,7	-6,6%
Variació (%)	1,86%	11,03%	1,45%	0,25%	-6,59%			

Font: CITTIB, CAEB.

Així i tot, segons "Frontur" el turisme estranger a les Illes Balears, durant el 2002, va ser de 9.581.286 arribades turístiques amb un descens del -7,9%, amb -821 milers de turistes menys (uns -900.000 turistes menys si se sumés l'efecte del *hub* de l'aeroport de Palma) sobre el 2001, xifra d'arribades molt superior a les provisionals del Govern de les Illes Balears de 8.180.400 estrangers, amb un descens del -7,8% i de -694,4 milers de turistes menys. S'observa una semblança en els percentatges de descens però una notable divergència en el nombre d'arribades, que només en part es poden explicar per la utilització de diferents metodologies. Catalunya i Canàries van superar a les Illes Balears amb 11.572.650 i un augment del 15,2% i 10.648.142 arribades turístiques, amb un descens del -1,8%, respectivament. Així i tot, la xifra de Catalunya inclou una gran proporció d'arribades per carretera, les quals tenen una comptabilització menys exacta que les corresponents a les arribades per via aèria a les Canàries i les Illes Balears. La proporció mitjana en el conjunt de l'estat espanyol del desglossament "turistes"- "excursionistes" va ser el 2002 del 65%-35%, respectivament. L'any 2002 arribaren a Espanya 51.747.715 turistes estrangers (inclosa la via marítima), amb un augment del 3,3% sobre el 2001 i 27.205.000 excursionistes estrangers amb un augment del 6,3% (no inclou la via marítima). Segons aquestes dades, les Illes Balears varen rebre l'any 2002 el 18,5% del total de turistes estrangers d'Espanya i cap excursionista estranger (estimació basada amb la hipòtesi que no arriben a les Illes Balears visitants per via aèria/marítima que no realitzin com a mínim una pernoctació). L'any 1997 aquesta quota va ser del 23%, només 0,3 punts per davall de Canàries, que ocupava el primer lloc en

el rànquing de comunitats autònomes, mentre que el 2002 les Illes Balears van ocupar el tercer lloc a 3,9 punts de Catalunya, que passa al primer lloc i a 2 punts de Canàries, que baixa a un segon lloc.

El punt clau de la baixada de turistes a les Illes Balears iniciada l'any 2001, radica en el mercat alemany que des del 2000 fins al 2002 ha sofert una pèrdua de -700 milers de clients, dels quals 161.000 corresponen al 2001 i -539.000 (-16,4%) al 2002, mentre que en el turisme britànic hi ha hagut un augment de 105 mil clients, amb un creixement de 167 mil l'any 2001 i un descens de -62 mil (-1,9%) el 2002, i per la tercera nacionalitat en importància, el turisme nacional, hi ha hagut un augment de 76 mil clients, dels quals 64 mil corresponen al 2001 i només 12 mil (0,8%) corresponen al 2002.

Per illes, Mallorca rep el 70,7% dels turistes de les Illes Balears, 6.892.400, mentre que les Pitiüses (Eivissa i Formentera) reben el 18,5%, 1.799.900 i Menorca el 10,8%, 1.057.100. És notable que les arribades per via marítima a les Pitiüses representen l'11,2% del total davant del 2,8% de Mallorca i el 5,1% de Menorca. El turisme el 2002 ha sofert un descens del -7,4% a Mallorca (-548.300 turistes), del -5,1% a les Pitiüses (-96.200 turistes) i només del -3,9% a Menorca (-43.200 turistes), a causa del predomini del turisme britànic a aquesta illa (56%), nacionalitat que ha tingut una caiguda més petita que la mitjana de les Illes Balears. A totes les illes es va produir un descens de les arribades per via aèria, mentre que a totes va augmentar el flux d'arribades per via marítima, que no va compensar l'aèria. (Vegeu els quadres I-64 a I-66)

QUADRE I-64. ARRIBADES DE TURISTES A MALLORCA (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	2.572,2	2.888,3	2.834,3	2.725,6	2.296,5	34,3%	-429,2	-15,7%
Regne unit	1.721,7	1.799,7	1.873,4	2.025,2	2.034,8	30,4%	9,6	0,5%
França	238,4	260,9	237,8	213,3	217,0	3,2%	3,8	1,8%
Suïssa	158,2	155,5	169,7	160,3	130,6	1,9%	-29,7	-18,5%
Suècia	208,6	231,8	194,1	211,7	163,4	2,4%	-48,2	-22,8%
Itàlia	93,2	98,0	103,4	102,4	127,1	1,9%	24,7	24,1%
Holanda	113,8	139,0	124,5	122,7	115,8	1,7%	-6,9	-5,6%
Bèlgica	117,7	133,8	117,2	98,4	91,5	1,4%	-6,9	-7,0%
Dinamarca	86,5	102,9	87,5	94,9	83,9	1,3%	-11,0	-11,6%
Noruega	87,7	94,2	82,9	87,4	84,9	1,3%	-2,6	-2,9%
Àustria	86,3	89,9	80,4	77,4	58,6	0,9%	-18,8	-24,3%
Irlanda	84,5	101,9	115,5	130,2	134,7	2,0%	4,5	3,5%
Rep. Txeca	44,6	45,5	42,0	37,2	31,6	0,5%	-5,7	-15,3%
Luxemburg	45,4	50,5	45,8	47,6	44,9	0,7%	-2,7	-5,6%
Portugal	46,7	59,3	69,7	67,3	65,7	1,0%	-1,6	-2,4%
Finlàndia	22,9	27,7	16,0	17,9	17,3	0,3%	-0,5	-3,0%
USA	20,4	21,9	29,2	19,9	15,7	0,2%	-4,2	-21,1%
Iberoamèrica	15,8	17,0	22,6	22,7	24,6	0,4%	1,9	8,6%
Canadà	4,6	4,9	6,6	5,7	0,0	0,0%	-5,7	-100,0%
Japó	3,6	3,9	5,2	8,5	1,5	0,0%	-7,0	-82,3%
Altres	117,6	111,4	106,0	90,1	94,7	1,4%	4,6	5,1%
Estrangers	5.890,5	6.437,7	6.363,8	6.366,4	5.834,7	87,1%	-531,6	-8,4%
Espanyols	848,2	886,3	931,0	897,6	865,0	12,9%	-32,6	-3,6%
Total avió	6.738,7	7.324,0	7.294,8	7.264,0	6.699,8	97,2%	-564,2	-7,8%
Var. %	-0,01%	8,67%	-0,40%	-0,42%	-7,77%			
Estrangers	52,1	61,3	64,7	13,5	14,5	7,5%	0,9	7,0%
Espanyols	106,4	125,3	132,2	163,3	178,2	92,5%	14,9	9,1%
Total vaixell	158,5	186,6	196,9	176,8	192,7	2,8%	15,8	9,0%
Total turistes	6.897,2	7.510,7	7.491,7	7.440,8	6.892,4	100,0%	-548,3	-7,4%
Variació (%)	0,2%	9,1%	-0,3%	-0,7%	-7,4%			

Font: CITTIB, CAEB.

8.2.1.2. Les estades i l'estada mitjana

Segons l'IPD (CITTIB) l'estada mitjana per a tot el turisme de les Illes Balears va ser de 9,23 dies, amb un descens de -0,05 dies, és a dir, un -0,5% sobre l'any 2001. Aquesta tendència a la baixa és una constant en els últims anys i a més, general per a tots els destins vacacionals. És un altre factor important per entendre l'evolució de les estadístiques d'arribades turístiques, ja que cada any es necessitarien més arribades per produir el mateix nombre d'estades. Ja que en els mitjans de comunicació social només donen informació puntual sobre l'evolució de les arribades turístiques, existeix el risc de crear una falta d'informació sobre la vertadera situació de l'activitat turística d'un destí, en aquest cas de les Illes Balears. Per illes, Menorca té la major estada mitjana amb 9,72 dies i, a més, l'augmenta respecte el 2001. Mallorca té de mitjana 9,25 dies. Les Pitiüses amb 8,86 dies presenten una mitjana inferior a la de les Illes Balears. Segons "Frontur" l'estada mitjana del turisme estranger va ser de 10,7 dies, molt similar a la mitjana d'Espanya (10,6 dies, amb un augment de 0,2 dies). Els turistes estrangers allotjats en hotels i similars realitzen una estada mitjana menor (9,6 dies) que els que s'allotgen a l'oferta extrahotelera (14,3 dies). Dins d'aquesta línia de "Frontur" se situa un estudi de la UIB, que dóna una estada mitjana a les Illes Balears per al total de nacionalitats de 10,03 dies, amb un descens de -0,15 dies sobre el 2001, és a dir un -1,5%.

L'IPD calcula que les estades turístiques del total del turisme de les Illes Balears, el 2002, totalitzaren 87.363.743, amb un descens del -7.2% sobre el 2001. Per illes,

les Pitiüses són les que més estades perden (-11,3%), seguides de Mallorca (-6,6%), mentre que Menorca perd menys (-4,6%). La distribució de les estades mitjanes per illes mostra percentatges que difereixen un poc dels que corresponen al d'arribada de turistes. Així, Mallorca té el 71,1% de les estades de les Illes Balears i el 70,7% de les arribades, les Pitiüses tenen el 17,2% de les estades i el 18,5% de les arribades i Menorca té el 10,7% de les estades i el 10,8% de les arribades. S'observa que a Menorca i Mallorca existeix una quota balear d'estades superior a la quota balear d'arribades, a causa de la major estada mitjana.

Segons l'estudi de la UIB les estades del 2002 totalitzaren 94.976.000 (xifra major que la de l'estudi de l'IPD per calcular una major estada mitjana per turista) amb un descens del -7% sobre el 2001. A diferència de l'estudi de l'IPD, el de la UIB dóna a Menorca un augment de les estades (2,7%).

Segons l'estudi "Frontur" 2002 ("Movimientos Turísticos en Fronteras, Instituto de Estudios Turísticos", Madrid), les estades turístiques produïdes a Espanya pel turisme estranger van ser 550.303.285. Les estades del turisme estranger a les Illes Balears van ser 96.100.000, amb un descens del -9% sobre el 2001, que afecta sobretot al sector hotelier. Les estades representarien el 17,5% del total del turisme estranger a Espanya.

Segons "Frontur" el rànquing de comunitats autònomes per nombre d'estades turístiques d'estrangers no confirmaria l'ordre establert pel nombre d'arribades de turistes estrangers el 2002, ja que

QUADRE I-65. ARRIBADES DE TURISTES A MENORCA (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	129,2	151,2	157,5	141,0	103,4	9,8%	-37,6	-26,7%
Regne Unit	554,0	569,8	601,2	615,8	590,5	56,1%	-25,2	-4,1%
França	1,3	3,8	5,1	4,5	7,1	0,7%	2,6	56,6%
Suïssa	18,3	17,7	14,0	7,7	7,3	0,7%	-0,4	-4,9%
Suècia	0,0	0,0	0,0	8,5	12,0	1,1%	3,6	41,9%
Itàlia	36,7	44,8	42,1	42,7	52,1	5,0%	9,4	22,1%
Holanda	15,1	17,8	18,1	15,9	13,2	1,3%	-2,8	-17,4%
Bèlgica	2,4	7,8	8,7	7,6	6,8	0,6%	-0,8	-10,2%
Dinamarca	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	0,2%	2,1	-
Noruega	0,0	0,0	2,6	2,5	1,9	0,2%	-0,6	-24,2%
Àustria	5,8	3,9	3,2	2,3	0,7	0,1%	-1,6	-70,4%
Irlanda	9,4	14,0	20,6	27,0	27,1	2,6%	0,0	0,2%
Iberoamèrica	2,9	3,1	5,3	1,1	0,5	0,0%	-0,6	-55,2%
USA	0,6	0,6	1,1	1,1	0,0	0,0%	-1,1	-100,0%
Altres	3,1	3,2	6,2	6,5	7,5	0,7%	0,9	14,6%
Estrangers	778,9	837,6	885,6	884,2	832,2	82,9%	-52,0	-5,9%
Espanyols	123,2	134,0	142,9	167,6	171,5	17,1%	3,9	2,3%
Total avió	902,2	971,6	1.028,5	1.051,8	1.003,7	94,9%	-48,1	-4,6%
Var. %	9,17%	17,57%	5,86%	2,26%	-4,57%			
Estrangers	2,7	2,9	3,3	6,2	6,3	11,8%	0,1	1,5%
Espanyols	34,9	37,3	42,5	42,3	47,1	88,2%	4,8	11,4%
Total vaixell	37,6	40,2	45,8	48,5	53,4	5,1%	4,9	10,2%
Total turistes	939,8	1.011,8	1.074,3	1.100,3	1.057,1	100,0%	-43,2	-3,9%
Variació (%)	10,6%	19,1%	6,2%	2,4%	-3,9%			

Font: CITTIB, CAEB.

Canàries és al capdavant amb 115,4 milions (el 21% del total d'Espanya), seguida de Catalunya amb 103,6 milions (el 19% del total d'Espanya) i les Illes Balears amb 96,1 milions (el 17,5% del total d'Espanya). Canàries passaria a ser la primera Comunitat autònoma en estades i Catalunya en arribades, mentre que les Illes Balears conserven el tercer lloc en ambdues magnituds.

Segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears, s'observa que l'oferta d'allotjaments reglats de les Illes Balears va generar el 76,3% de les estades turístiques, amb un descens del -12,4% de les estades, mentre que l'oferta no reglada va generar el 23,7% restant, i genera un augment del 10,6% de les estades. De nou s'evidencia la tendència turística dels darrers anys de la major utilització d'allotjament no reglat, incloent l'any de crisi turística com el 2002.

8.2.1.3. Anàlisi per nacionalitats

El turisme alemany va passar, l'any 2001, al segon lloc del rànquing per nacionalitats, darrera dels britànics, després d'estar 11 anys al capdavant. El 2002 se'n totalitzaren per via aèria (als quals s'haurien d'afegir uns milers per via marítima, però no hi ha registres per nacionalitats estrangeres) 2.744.900, el que suposa una baixada del -16,4% (-539.200). Aquest flux representa el 29,5% del total de turistes arribats per via aèria a les Illes Balears, segons dades definitives del Govern de les Illes Balears. Les causes del descens van ser la feblesa de l'economia alemanya i la pèrdua d'imatge de les Illes Balears (especialment de Mallorca, on realitzen les seves vacances el 83,7% de tots els que arriben

a les Illes Balears, les Pitiüses compten amb el 12,6% i Menorca amb el 3,7%) per causes externes al sector empresarial privat (vegeu els quadres I-63 a I-66).

Al 2002/1 i només per via aèria, a Mallorca els alemanys totalitzaren 2.296.500 amb un descens de -15,7% (-429.200), a les Pitiüses totalitzaren 345.100 amb un descens de -17,4% (-72.500) i a Menorca totalitzaren 103.400 amb un descens de -26,7% (-37.600). És notable que els descensos van ser comuns a totes les illes. Precisament aquesta nacionalitat és la que ha realitzat un major ús dels allotjaments no hotelers, a causa del gran nombre de segones residències a les Illes Balears, la qual cosa va donar lloc a la modificació de la metodologia estadística, basada en el fet que el turisme residencial no sempre és vacacional. En tot cas, és evident que les Illes Balears són un destí madur i assequible per a que molts de turistes alemanys ambicionin tenir una segona residència vacacional, a causa de la facilitat i preu del transport aeri. Actualment, es registra un canvi d'actitud positiva del mercat alemany davant el destí balear, encara el més popular a Alemanya, fins i tot després de la caiguda de la imatge de les Illes Balears i la pertinença crisi econòmica d'aquell país.

El turisme britànic ocupa de nou, des del 2001, el primer lloc del rànquing de nacionalitats a les Illes Balears, amb 3.230.400 arribades turístiques per via aèria (a les quals s'haurien d'afegir uns milers per via marítima, però no hi ha registres per nacionalitats estrangeres), però amb un flux menor del -1,9% (-61.700) que l'any 2001. Així i tot, el mercat britànic dona senyals de gran vitalitat i fidelitat a les Illes

QUADRE I-66. ARRIBADES DE TURISTES A LES PITIÜSES (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	346,9	411,7	454,0	417,5	345,1	21,6%	-72,5	-17,4%
Regne unit	623,7	650,5	650,8	651,0	605,0	37,8%	-46,0	-7,1%
França	84,0	88,6	96,3	94,6	83,2	5,2%	-11,4	-12,1%
Suïssa	34,5	33,5	39,0	30,3	26,6	1,7%	-3,6	-12,0%
Suècia	9,1	5,3	4,9	3,4	0,3	0,0%	-3,1	-90,6%
Itàlia	112,1	127,8	149,3	176,2	206,2	12,9%	30,1	17,1%
Holanda	26,7	32,2	30,1	29,3	21,6	1,4%	-7,7	-26,3%
Bèlgica	44,2	45,9	36,9	43,0	29,9	1,9%	-13,1	-30,5%
Dinamarca	0,0	3,2	4,8	3,3	0,5	0,0%	-2,8	-85,5%
Noruega	0,0	5,1	4,8	2,5	0,0	0,0%	-2,5	-100,0%
Àustria	16,9	21,1	20,1	20,7	20,3	1,3%	-0,4	-2,0%
Irlanda	17,1	21,6	27,6	30,3	29,7	1,9%	-0,6	-2,0%
Rep. Txeca	12,9	17,6	13,8	13,1	10,1	0,6%	-3,0	-22,9%
Luxemburg	4,9	3,1	2,8	3,0	2,7	0,2%	-0,3	-8,8%
Portugal	4,5	4,6	4,7	8,1	18,9	1,2%	10,9	135,1%
USA	3,9	4,4	7,2	1,5	3,2	0,2%	1,8	122,0%
Canadà	2,3	2,6	4,3	0,0	0,0	0,0%	0,0	-
Iberoamèrica	1,2	1,4	2,3	6,8	3,6	0,2%	-3,2	-46,5%
Altres	7,5	8,6	10,5	8,0	9,8	0,6%	1,8	22,3%
Estrangers	1.352,5	1.488,9	1.564,3	1.542,5	1.416,9	88,6%	-125,7	-8,1%
Espanyols	143,4	155,0	177,6	192,6	181,9	11,4%	-10,8	-5,6%
Total avió	1.495,8	1.643,9	1.741,9	1.735,2	1.598,7	88,8%	-136,4	-7,9%
Var. %	5,24%	15,66%	5,96%	-0,38%	-7,86%			
Estrangers	20,1	23,6	25,5	62,0	75,8	37,7%	13,8	22,3%
Espanyols	61,5	72,1	77,9	98,9	125,4	62,3%	26,4	26,7%
Total vaixell	81,7	95,7	103,3	160,9	201,2	11,2%	40,2	25,0%
Total turistes	1.577,5	1.739,5	1.845,2	1.896,1	1.799,9	100,0%	-96,2	-5,1%
Variació (%)	4,4%	15,2%	6,1%	2,8%	-5,1%			

Font: CITTIB, CAEB.

Balears, i es reparteix en proporcions més equilibrades que el turisme alemany (63% a Mallorca, 18,7% a les Pitiüses i 18,3% a Menorca). Els turistes britànics representen el 34,7% del total del turisme per via aèria de les Illes Balears. Al 2002/1 i només per via aèria, a Mallorca el britànics totalitzaren 2.034.800 amb un augment del 0,5% (9.600), a diferència de l'evolució negativa de la resta d'illes i també és notable que a Mallorca els britànics no són la primera nacionalitat sinó la segona després dels alemanys. A les Pitiüses els britànics totalitzaren 605.000 arribades turístiques amb un descens de -7,1% (-46.000) i a Menorca totalitzaren una xifra similar de 590.500 amb un descens de -4,1% (-25.200). Sense dubte, les Illes Balears són un destí favorit per als britànics, encara que en el turisme residencial (segones residències) no arriba a la importància dels alemanys. També és un fet observat que el descens d'una de les dues nacionalitats hegemòniques i competidores, en termes turístics, a les Illes Balears (ja sigui l'alemanya o la britànica), condiciona que es potencï o s'inciti l'altra a tenir-ne un augment. Però per altra banda, la debilitat d'una de les dues o de les dues, condiciona que es potencï i s'inciti el turisme espanyol (tercera nacionalitat però no hegemònica) per a que s'expansioni a les Illes Balears, en substitució d'aquelles nacionalitats estrangeres.

Precisament el turisme espanyol o domèstic (només el procedent de fora de les Illes Balears, ja que mai s'ha tingut en compte el domèstic insular als estudis del turisme de les Illes Balears, ni tant sols per a efectes dels càlculs dels ingressos turístics agregats), que és el tercer en importància amb 1.569.200 arribades per totes les vies, va

tenir durant el 2002 un lleuger augment del 0,4% (6.800). A diferència de les nacionalitats estrangeres que només es registren per les arribades per via aèria, el flux d'espanyols arribats a les Illes Balears, per totes les vies, representa el 16,1% del total del turisme de les Illes Balears, mentre que el que arriba per via aèria només és del 12,5%. Aquesta evolució positiva del 2002 és resultat d'un augment de les arribades per via marítima del 15,2% (46.100) davant d'una disminució de les arribades per via aèria del -3,1% (-39.400). Aquell augment és més una conseqüència de la major oferta i comoditat del transport marítim Península - Illes Balears (vaixells ràpids) que d'una major demanda turística i també és possible que reflecteixi el major nombre de passatgers que utilitzen el seu vehicle propi per visitar les Illes Balears, especialment a Mallorca, a causa del nivell actual de competència a les tarifes de transport. Per illes i si es tenen en compte totes les vies d'entrada, s'observa una lleugera disminució a Mallorca (-1,7%) ja que l'augment experimentat en el flux per via marítima (9,1%) no compensa la baixada per via aèria (-3,6%). A les Pitiüses es registra un augment global del 5,4%, gràcies a l'augment de les arribades per via marítima (26,7%) que compensa la caiguda registrada per via aèria (-5,6%). A Menorca s'observa un augment del 4,1%, resultat d'un major flux, tant per via aèria (2,3%) com per via marítima (11,4%).

Amb l'anàlisi de les altres nacionalitats, que sumen, per totes les vies, 2.204.900 arribades (que inclouen alguns milers d'alemanys i britànics arribats per via marítima dins del grup d'estrangers, el desglossament dels quals no ha estat possible, com ja s'ha comentat anteriorment) repre-

senten el 22,6% del turisme total de les Illes Balears, s'observa com a dades més destacables per al 2002/1 a les Illes Balears que les principals nacionalitats per via aèria varen ser: els italians amb 385.500 arribades (amb un augment del 20,0%), els francesos amb 307.300 arribades (amb un descens del -1,6%), els irlandesos amb 191.500 arribades (amb un augment del 2,1%), els suecs amb 175.800 arribades (amb un descens del -21,4%), els suïssos amb 164.500 arribades (amb un descens del -17%), els holandesos amb 150.500 arribades (amb un descens de -10,3%) i els belgues amb 128.200 arribades (amb un descens del -14%), entre els que superen les cent mil, i, per sota els cent mil, els portuguesos (12,3% i totalitzaren 84.600), però en aquests es produeix un biaix favorable per motiu del viatge de tornada de Portugal a les Illes Balears d'alemanys que varen arribar en temporada baixa amb el sistema de *hub* aeri a Palma. Si analitzam per illes, a Mallorca, a part dels britànics (0,5%), només hi ha tres nacionalitats que presenten una evolució positiva: francesos (1,8%), italians (24,1%) i irlandesos (3,5%). A les Pitiüses, presenten una evolució positiva els italians (17,1%, la tercera nacionalitat en importància de les estrangeres amb 206.200 arribades), els portuguesos (135%, però només en varen arribar 18.900), i els americans (122% i 3.200). A Menorca, augmentaren els francesos (56,6%, però només en varen arribar 7.100), els suecs (41,9%, però només n'arribaren 12.000), els italians (22,1%, també és la tercera nacionalitat estrangera amb 52.100), i irlandesos (0,2% i 27.100). Al total de les Illes Balears i per via aèria, els nòrdics amb 366.400 arribades (suecs 175.800, danesos 86.500, noruecs 86.800

i finlandesos 17.300) no superen als italians amb 385.500 arribades, però si als francesos (307.300). La seva quota de participació al turisme balear és del 3,6%. És notable la quasi absència de turisme nòrdic a les Pitiüses (800) i la seva total absència a Menorca, així com l'absència de turisme portuguès (sempre mesurat per vols directes) a Menorca. A totes les illes és notable l'absència estadística d'arribades de turisme de fora d'Europa, ja que no existeixen vols directes a les Illes Balears (s'estimen amb reserves uns 18.900 nord-americans, 28.800 iberoamericans i 1.500 japonesos). Respecte als països de l'est d'Europa, els vols directes a les Illes Balears registren per a la República Txeca 41.600 arribades, per a Polònia 20.400, per a Hongria 7.000 i per a Rússia 10.000 (les tres darreres nacionalitats s'han inclòs a "altres" al quadre 63).

En resum, els turistes estrangers arribats a les Illes Balears per via aèria van sumar 7.785.500, segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 8.083.800 segons les definitives, amb descens de -618.900 (-7,4%) i de -709.300 (-8,1%) respectivament, mentre que les arribades per via marítima, en ambdues dades, van ser 96.500 amb un creixement de 1.600 (1,5%) a les provisionals i un creixement de 14.800 a les definitives (18,2%). Per totes les vies, els turistes estrangers van sumar 7.882.000 i 8.180.300, respectivament segons les fonts esmentades, amb descensos de -617.300 (-7,3%) i de -694.500 (-7,8%), respectivament. Els turistes nacionals arribats a les Illes Balears per via aèria van sumar 1.233.600, segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 1.218.500 segons les definitives, amb descens de -27.700 (-2,2%) i

de -39.400 (-3,1%), respectivament, mentre que les arribades per via marítima varen ser 350.700 a ambdues dades, i experimenta un creixement de 87.600 (33,3%) a les dades provisionals i un augment de 46.100 (15,2%) a les dades definitives. En total, els turistes nacionals van sumar 1.584.300 i 1.569.100, respectivament, segons les fonts citades. El creixement del turisme espanyol el 2002/1, per totes les vies d'entrada, fou de 59.900 (3,9%) i 6.700 (0,4%), respectivament.

Els totals del turisme, a les Illes Balears el 2002, arribat per via aèria van ser 9.019.100 segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 9.302.200 segons les dades definitives, amb disminucions de -646.600 (-6,7%) i -748.700 (-7,4%), respectivament, mentre que les arribades per via marítima van ser 447.200 en ambdues dades amb un augment de 89.200 (24,9%) a les dades provisionals i de 61.000 (15,8%) a les dades definitives. I, en definitiva, els agregats totals del turisme arribat a les Illes Balears l'any 2002 van ser de 9.466.300 segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 9.749.400 segons les dades definitives, amb un descens de -557.400 (-5,6%) i -687.700 (-6,6%), respectivament.

Segons l'estudi de "Frontur" citat abans, les principals nacionalitats dels turistes estrangers que van visitar Espanya el 2002, si exclouem la via marítima, van ser: els britànics amb 13.715.800 que registraren un augment del 4,2% (en contrast amb un lleuger descens a les Illes Balears), els alemanys amb 9.528.600 que van sofrir un descens del -6,1% (inferior al fort descens a les Illes Balears), els francesos amb 7.546.400 amb un notable augment del

20% (en contrast amb un lleuger descens a les Illes Balears), els italians amb 2.349.800 amb un augment del 4,1% (davant del notable augment registrat a les Illes Balears) i els holandesos amb 2.255.000 amb un augment de l'11,6% (en contrast amb el descens a les Illes Balears), citant només els que superen els dos milions d'arribades. Segons "Frontur", les Illes Balears varen rebre el 2002 el 18,5% del turisme estranger d'Espanya i per nacionalitats va rebre: el 23,5% dels britànics, el 28,8% dels alemanys, el 4% dels francesos (percentatge tant baix que necessitaria d'un estudi explicatiu i informatiu més intensiu), el 16,4% dels italians i el 6,7% dels holandesos. Els nòrdics van sumar a Espanya 2.785.000 mentre que a les Illes Balears només van sumar 366.400, fet que els dona una quota del 13,2%. En destaca la mínima participació de les Illes Balears en el turisme finlandès amb el 4,3% i la participació, superior a la mitjana, del turisme suec amb el 16,5%. En destaca també l'escassa participació de les Illes Balears en el turisme de fora d'Europa, i fins i tot dins d'Europa és notable l'escassa quota en els països de l'est. Veiem doncs, que els mercats on les Illes Balears té major implantació són Alemanya (28,8%) i el Regne Unit (23,5%).

8.2.1.4. Anàlisi de l'estacionalitat

L'anàlisi de l'estacionalitat és de vital importància per obtenir una vertadera perspectiva de l'evolució turística de les Illes Balears, al marge de les consideracions econòmiques (ingressos) i sectorials de l'activitat d'allotjaments (estades) ja esmentades. Les dades positives del turisme de les Illes Balears, impressionants pel que fa a la seva magnitud, ja que es trac-

ta d'un dels principals destins d'Espanya i de la Mediterrània, s'han de calibrar amb una altra informació negativa, sobre l'irregular repartiment al llarg de l'any. Això no seria tant greu a una economia amb un PIB que no fos tant dependent del turisme, però a les Illes Balears el fet que l'activitat turística generi el 60% del PIB (directament o indirectament, sense efectes induïts) i que la producció turística es generi en un 82,1% durant els sis mesos de temporada alta, de maig a octubre (tots dos inclosos), davant d'un 17,9% durant els sis mesos restants de temporada mitjana-baixa, que van de novembre a l'abril (ambdós inclosos), té efectes desestabilitzadors importants, no solament sobre el sector de l'allotjament i oferta complementària, sinó també sobre el conjunt de l'economia (treball i inversió). Per a aquest càlcul, només tenim en compte aquestes dues temporades turístiques, ja que la divisió tradicional en tres temporades (alta, mitjana i baixa) a d'altres estudis (UIB, IPD) induïx a resultats erronis sobre les temporades mitjana i baixa, ja que la Setmana Santa se celebra tant en una com en l'altra, segons els anys.

Segons les dades provisionals de les arribades turístiques del Govern de les Illes Balears per al 2002 (els únics publicats i que contenen un desglossament per mesos), l'estacionalitat turística a les Illes Balears va presentar, per nacionalitats, les següents característiques: els estrangers van arribar en un 85,3% en temporada alta i en un 14,7% en temporada mitjana-baixa, mentre que els espanyols van arribar en un 66% en temporada alta i en un 34% en temporada mitjana-baixa. Es veu com el turisme espanyol és menys estacional (en part gràcies al programa hivernal de

l'IMSERSO) que l'estranger. Així i tot, l'any 2002, el turisme espanyol ha perdut part d'aquesta capacitat compensatòria, ja que ha passat del 57,5% a la temporada alta l'any 2001, al ja esmentat 66% el 2002. La variació interanual 2002/1 del turisme estranger ha anat dirigida cap a una major estacionalitat, encara que poc significativa, ja que va passar del 85% l'any 2001 al 85,3% el 2002. El resultat per al total de nacionalitats ha estat un empitjorament de l'estacionalitat el 2002, amb un 82,1% d'arribades en temporada alta i 17,9% en temporada mitjana-baixa (davant del 80,8% i 19,2% en temporada mitjana-baixa el 2001) (Vegeu el quadre I-67).

En termes de nombre d'arribades per via aèria i marítima, la temporada alta del 2002 va rebre 7.768.600 turistes, mentre que la mitjana-baixa només va rebre 1.697.700. El nombre d'estrangers arribats en temporada alta, el 2002, va ser de 6.723.500, mentre que el nombre d'espanyols va ser de 1.045.100. A la temporada mitjana-baixa els estrangers van registrar 1.158.500 arribades i els espanyols només 539.200. Des de la perspectiva de la distribució per nacionalitats a les Illes Balears, en temporada alta tenim un 86,5% d'arribades d'estrangers davant d'un 13,5% d'espanyols, mentre que en temporada mitjana-baixa els estrangers només tenen el 68,2% i els espanyols un notable 31,8%. El flux més nombrós d'arribades, en temporada baixa, és el del mercat alemany (generalment jubilats) amb 603,9 mil per via aèria directa, seguits dels espanyols (via aèria i marítima) amb 539,2 mil i els britànics amb 344,2 mil per via aèria directa. Aquestes tres nacionalitats representen el 87,6% de tot el turisme arribat en temporada

QUADRE I-67. ESTACIONALITAT DEL TURISME PER VIA AÈRIA DIRECTA I MARÍTIMA,
PER TEMPORADES I NACIONALITATS A LES ILLES BALEARS (2002)

Illes/Temporades (1)	Balears			Mallorca			Pitiüses			Menorca		
	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
Milers d'arribades (2)												
T. alta	6.723,5	1.045,1	7.768,6	4.586,1	622,6	5.208,7	1.339,7	227,0	1.566,7	798,0	195,2	993,2
T. mitja-baixa	1.158,5	539,2	1.697,7	1.078,0	444,4	1.522,4	51,9	59,9	111,8	28,5	35,0	63,5
Total	7.882,0	1.584,3	9.466,3	5.664,1	1.067,0	6.731,1	1.391,6	286,9	1.678,5	826,5	230,2	1.056,7
% temporada sobre el total anual												
T. alta	85,3	66,0	82,1	81,0	58,4	77,4	96,3	79,1	93,3	96,6	84,8	94,0
T. mitja-baixa	14,7	34,0	17,9	19,0	41,6	22,6	3,7	20,9	6,7	3,4	15,2	6,0
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% illes sobre total de les Illes Balears												
T. alta	100%	100%	100%	68,2	59,6	67,0	19,9	21,7	20,2	11,9	18,7	12,8
T. mitja-baixa	100%	100%	100%	93,0	82,4	89,7	4,5	11,1	6,6	2,5	6,5	3,7
Total	100%	100%	100%	71,9	67,3	71,1	17,6	18,1	17,7	10,5	14,6	11,2
% sobre total nacionalitats a cada illa i a les Illes Balears												
T. alta	86,5	13,5	100%	88,0	12,0	100%	85,5	14,5	100%	80,3	19,7	100%
T. mitja-baixa	68,2	31,8	100%	70,8	29,2	100%	46,4	53,6	100%	44,9	55,1	100%
Total	83,3	16,7	100%	84,1	15,9	100%	82,9	17,1	100%	78,2	21,8	100%

(1) Temporada alta: de maig a octubre (ambdós inclosos). Temporada mitja-baixa: de novembre a abril (ambdós inclosos).
(2) Aquests totals d'arribades són inferiors en 298,6 mil als definitius, però la font de dades provisionals és l'única que ens permet un desglossament mensual.
Font: Elaboració pròpia amb dades provisionals de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

mitjana-baixa, i resta un 12,4% per a les altres nacionalitats. El fet que els alemanys hagin realitzat menys arribades en la temporada mitjana-baixa 2002/1 (-73,6 mil), juntament amb la disminució de les arribades d'espanyols (-109,3 mil) i el lleuger augment d'arribades del turisme britànic (15,7 mil), explica que la disminució d'arribades en temporada mitjana-baixa fos de l'ordre de -227,9 mil, per a totes les nacionalitats. El descens d'arribades en temporada alta va ser de -329,6 mil, per a totes les nacionalitats, i totalitzen ambdós descensos -557,5 mil, que és la xifra provisional del descens el 2002/1. Veiem, doncs, el pes del descens de la temporada mitjana-baixa sobre el resultat de l'any turístic (quasi hi va contribuir amb el 41% al descens anual, mentre que la temporada alta hi va contribuir amb el 59% restant), així com el pes del descens del turisme espanyol a la temporada mitjana-baixa sobre el seu comportament (hi va contribuir amb el 48% al descens d'aquesta temporada, mentre que el 52% correspon al turisme estranger).

Per illes, és notable la diferència del factor estacionalitat, que és demolidor per a les illes menors. A Mallorca, els percentatges de temporada alta i temporada mitjana-baixa són 77,4% i 22,6% respectivament, no molt allunyats de la mitjana balear (82,1% i 17,9%), mentre que a les illes menors aquests percentatges presenten proporcions alarmants: a les Pitiüses el 93,3% i 6,7% i a Menorca el 94% i 6% respectivament. Això és encara més greu si diferenciam entre espanyol i estranger, ja que en temporada mitjana-baixa, totes les illes reben el turisme espanyol de l'IMSESO, fet pel qual en temporada mitjana-baixa arriba un 41,6% a Mallorca, un

20,9% a les Pitiüses i un 15,2% a Menorca, però el turisme estranger arriba només en un 19% a Mallorca, en un 3,7% a les Pitiüses i en un 3,4% a Menorca. En nombre de turistes, això significa que en els sis mesos de temporada baixa només arribaren 51.900 estrangers a les Pitiüses i només 28.500 a Menorca, davant dels 1.078.000 a Mallorca.

Un altre aspecte de l'estacionalitat és la distribució d'arribades per mesos de l'any, amb les dades provisionals del Govern de les Illes Balears. Al 2002, a les Illes Balears la punta d'arribades del total de nacionalitats per via aèria directa es va produir el mes d'agost amb 1.537.600 turistes, fet que representa el 17% del total anual. El mes amb menys arribades va ser novembre amb 153.700, fet que representa l'1,7% del total anual. És curiós observar que l'any va començar amb variacions intermensuals negatives 2002/1, i quan arriba l'agost l'acumulat d'arribades per via aèria va arribar a ser positiu (0,1%) per caure de nou en percentatges negatius fins a finalitzar l'any amb un -6,7%. (Vegeu el quadre I-68)

Respecte a les arribades per via marítima, el mes de major afluència va ser l'agost amb 121.100 turistes, el 27,1% del total anual, mentre que el mes de menor volum va ser el de novembre amb 10.800 turistes, el 2,4%. (Vegeu el quadre I-69).

Si comptem el total d'arribades per via aèria i marítima a les Illes Balears el 2002, el resultat és que el mes de major afluència va ser l'agost amb 1.658.700 turistes, el 16,5% del total anual, mentre que el de menor afluència va ser el mes de novembre amb 164.500 turistes, l'1,7% del total anual.

**QUADRE I-68. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT
PER VIA AÈRIA DIRECTA A LES ILLES BALEARS (2002)**

Mesos	Any 2002		2002/2001	Acumulat 2002	2002/2001
	Milers	Distr. %	Variació %	Milers	Variació %
Gener	154,8	1,7	-10,9	154,8	-10,9
Febrer	211,8	2,3	-11,6	366,6	-11,3
Març (1)	422,7	4,7	21,4	789,3	3,7
Abril	485,1	5,4	-31,7	1.274,4	-13,4
Maig	1.097,1	12,2	-4,5	2.371,5	-9,5
Juny	1.320,9	14,6	-5,8	3.692,4	-8,2
Juliol	1.467,7	16,3	-6,4	5.157,1	-8,4
Agost	1.537,6	17,0	0,1	6.694,7	-5,9
Setembre	1.287,7	14,3	-9,2	7.982,4	-6,5
Octubre	712,6	7,9	-8,6	8.695,0	-6,6
Novembre	153,7	1,7	-15,0	8.848,7	-6,8
Desembre	170,4	1,9	-	9.019,1	-6,7
TOTAL	9.019,1	100%	-6,7	9.019,1	-6,7

(1) La Setmana Santa del 2002 es va celebrar el març, mentre que en el 2001 va ser l'abril.
Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme). Dades provisionals.

**QUADRE I-69. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT
PER VIA MARÍTIMA A LES ILLES BALEARS (2002)**

Mesos	Any 2002		2002/2001	Acumulat 2002	2002/2001
	Milers	Distr. %	Variació %	Milers	Variació %
Gener	19,4	4,3	4,9	19,4	4,9
Febrer	11,2	2,5	-3,4	30,6	1,7
Març (1)	27,0	6,0	74,2	57,6	26,3
Abril	19,8	4,4	-35,3	77,4	1,6
Maig	25,5	5,7	102,4	102,9	15,8
Juny	53,1	11,9	136,0	156,0	40,2
Juliol	79,3	17,8	5,5	235,3	26,2
Agost	121,1	27,1	16,3	356,4	22,7
Setembre	52,4	11,7	107,1	409,8	29,8
Octubre	16,5	3,7	3,1	425,3	28,2
Novembre	10,8	2,4	8,0	436,1	27,6
Desembre	11,1	2,5	-31,9	447,2	24,9
TOTAL	447,2	100%	24,9	447,2	24,9

(1) La Setmana Santa del 2002 es va celebrar el març, mentre que en el 2001 va ser l'abril.
Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme). Dades provisionals.

Com veurem més endavant a l'apartat 8.2.2. sobre l'oferta d'allotjament, l'estacionalitat té també efectes en els nivells d'ocupació hotelera i és necessari analitzar els suposats efectes sobre l'estacionalitat de l'actual Llei general del turisme (LGT), en relació a les noves places.

8.2.1.5. Anàlisi sobre el grau de satisfacció

No es pot realitzar un informe turístic sense analitzar un tema tant fonamental com el de la satisfacció client-turista.

Segons les dades del CITTIB, el nivell de satisfacció el 2002 va ser de 7,1 punts sobre 10 (màxim) mentre que va ser un 7,2 sobre 10 l'any 2001. Aquesta lleugera caiguda del nivell de satisfacció es pot explicar per dos motius principals i evidents: la caiguda de -0,6 punts de l'atenció i amabilitat de la gent i la caiguda de -0,3 punts de la relació qualitat/preu. Els elements percebuts a l'estada que han tingut una major puntuació (per damunt de la mitjana) van ser: la impressió general del viatge (7,9), les platges (7,7) i la qualitat a l'allotjament i ports i aeroports (7,4). En canvi, els elements pitjor classificats són els relatius a la cura de l'entorn urbà (6,6) i a l'oferta cultural (6,7).

Segons l'estudi de la UIB ("Despesa turística a les Illes Balears 2002"), el nivell de satisfacció va ser de 7,4 punts sobre 10 (màxim), mentre que el 2001 va ser de 7,9. Els elements que han tingut una puntuació per damunt de la mitjana del 2002 han estat: el clima (7,98) i les platges (7,42). Els elements pitjor classificats varen ser els relatius als preus fora de l'allotjament (5,4-5,8) i el nivell de renou (5,96).

8.2.2. L'OFERTA D'ALLOTJAMENT

En aquest apartat s'analitza l'oferta d'allotjament reglada i no reglada, per illes, per categories, per comunitats autònomes, i el grau d'ocupació.

8.2.2.1. L'oferta reglada i no reglada

La capacitat d'allotjament turístic de les Illes Balears l'any 2002 se situa en 415.175 places reglades, de les quals 310.265 són hoteleres i 104.910 extrahoteleres reglades. Amb relació a l'any 2001 es va registrar un augment net de 1.055 places reglades (0,3%), segons "El turisme a les Illes Balears. 2002" de la Conselleria de Turisme. Amb les reserves pròpies d'aquest tipus de valoracions es podrien estimar unes 115 mil places turístiques no reglades a les Illes Balears (sense variació amb relació al 2001), per tant la capacitat total d'allotjament turístic arribaria a un nivell de 530.000 places. Això suposaria que quasi el 22% de la capacitat estaria gestionada de forma il·legal/no reglada, mentre que el 78% correspondria a l'explotació reglada. Dins d'aquest 78% de places reglades, el 59% correspondria a les que es consideren hoteleres amb 310.265 places, mentre que el 19% restant correspondria a les que es consideren extrahoteleres. D'aquestes places extrahoteleres el grup més important són els apartaments turístics, amb 99.759 places i el 18,9%, mentre que el turisme rural compta amb 2.533 places i el càmping compta amb 2.618 places, ambdues modalitats amb el 0,5% cadascuna, o sigui l'1% del total reglat. (Vegeu el quadre I-70).

QUADRE I-70. CAPACITAT DE L'ALLOTJAMENT TURÍSTIC REGLAT DE LES ILLES BALEARS (2002)																						
Illes	Hotels (sentit ampli)	Variació 2002/2001		Apartaments		Variació 2002/2001		Agroturisme		Variació 2002/2001		Càmping		Variació 2002/2001		Total		Variació 2002/2001		Distribució places		
		Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%			
31.12.02		Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	
Mallorca	226.685	848	0,4	51.965	769	1,5	2.166	402	22,8	500	-500	-50	281.316	1.519	0,5	67,8						
Eivissa	53.480	-425	-0,8	23.909	250	1,1	159	27	32,1	1.298	-300	-18,8	78.846	-448	-0,6	19,0						
Formentera	4.678	28	0,6	3.024	-	-	-	-	-	-	-	-	7.702	28	0,4	1,8						
Menorca	25.422	26	0,1	20.861	-88	-0,4	208	18	9,5	820	-	-	47.311	-44	-0,9	11,4						
Balears	310.265	477	0,2	99.759	931	0,9	2.533	447	21,4	2.618	-800	-23,4	415.175	1.055	0,3	100						
Distribució %	74,7			24,0			0,6			0,7			100%									
Subtotal Pitiüses (1)	58.158	-397	-0,7	26.933	250	0,9	159	27	20,5	1.298	-300	-18,8	86.548	-420	-0,5	20,8						

(1) La suma d'Eivissa i Formentera és el subtotal Pitiüses

Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

S'ha de matisar la xifra de l'oferta d'allotjament no reglada, en dos sentits: el primer, el seu ús és més estacional que l'allotjament reglat i durant la temporada alta és dona un efecte de sobreocupació, fet pel qual la quota pot superar el 25% de la capacitat total de les Illes Balears (en lloc del 22% esmentat abans); i el segon, que aquesta capacitat és molt més flexible que la reglada davant de la pressió de la demanda (es poden posar més llits disponibles al mercat en qüestió de dies), ja que part d'ella correspon al lloguer de segones residències a turistes per part dels seus propietaris, residents a les Illes Balears (inclosos tant els ciutadans espanyols com estrangers que posseeixen habitatges a les Illes). Per nacionalitats, segons "Frontur" 2002, a les Illes Balears els turistes estrangers generen al voltant del 70% de les pernoctacions a l'oferta reglada i el 30% a la no reglada. Si tenim en compte que les pernoctacions d'estrangers a l'oferta reglada es poden calcular en un 88,4% del total (basat en dades de la UIB), existeix coherència entre la nostra estimació del 25% de l'oferta no reglada (per a l'ús de turistes espanyols i estrangers) i el 30% de "Frontur" (només referit a estrangers).

Segons un estudi de "La Caixa" (2001) fonamentat amb dades de l'INE, les Illes Balears comptaven amb 94 mil habitatges secundaris i 92 mil desocupats, amb un total de 186 mil habitatges que, sobre el total existent de 495 mil, representaven quasi el 38%. A nivell nacional aquest percentatge era inferior, amb un 31%. Si a aquests 186 mil habitatges de segona residència i desocupats, aplicam la ràtio oficial de 2,6 places per habitatge, hi

hauria unes 484 mil places. D'aquestes hauríem de descomptar les d'ús familiar per part dels residents i no residents que s'allotgen de forma regular als seus habitatges. Així, no seria molt aventurat dir que unes 115 mil places (el 22%) estarien destinades, de forma ocasional, a l'ús comercial turístic (oferta il·legal/ no reglada).

8.2.2.2. L'oferta d'allotjament per illes

Per illes, Mallorca té el 67,8% de l'oferta reglada de les Illes Balears, Eivissa el 19%, Formentera l'1,8% (per tant les Pitiüses compten amb el 20,8%) i Menorca el 11,4%. En el període 2002/01, la variació neta de capacitat va ser positiva, però només Mallorca i Formentera varen augmentar lleugerament la planta reglada (0,5% i 0,4% respectivament) mentre que la resta d'illes en tingueren petits descensos (Menorca en va perdre el -0,9% i Eivissa el -0,6%, especialment a causa de -300 places de càmping). L'oferta no reglada de les Illes Balears s'estima que es distribueix amb les mateixes proporcions que la oferta reglada. És notable que en la capacitat d'allotjament reglat només els hotels (en sentit ampli) i els càmpings perden capacitat (-0,7% i -18,8% respectivament), mentre que la resta de tipus d'allotjament augmenten (apartaments 0,9% i agroturismes 20,5%). D'altra banda també és notable: per un costat, la gran proporció d'apartaments a Menorca (44% del total de places reglades) i a les Pitiüses (31,1%), superiors al 24% del promedi de les Illes Balears; i per altra banda, la gran proporció d'hotels a Mallorca (80,6% de la seva oferta reglada), superior al 74,7% de la mitjana balear.

8.2.2.3. L'oferta d'allotjament per categories

De la planta hotelera de les Illes Balears, per categories, és notable la gran proporció dels hotels, amb el sentit més estricte, amb el 46,9%, seguits dels hotels-apartaments amb el 18,2%. La categoria hotelera majoritària, en el sentit més ampli, és la de 3 estrelles amb el 56% del total, seguida de la de 4 estrelles amb el 22% del total, la de 2 estrelles amb el 13,6% i la d'1 estrella amb el 6,2%. Durant la darrera dècada s'ha registrat un notable augment de la capacitat a les categories altes i una disminució a les baixes, a causa de la nova normativa sobre l'allotjament a les Illes Balears, afavorint l'augment de la qualitat, que també es reflecteix el 2002/01 amb un augment en les categories de 4 i 5 estrelles i la disminució a la resta de categories. A finals del 2002, la capacitat hotelera de les Illes Balears (en sentit ampli) en la categoria de 5 estrelles hi havia 5.257 places i a la de 4 estrelles 68.413 places, amb l'1,7% i el 22% respectivament. Així i tot, es veu com encara hi ha una quota relativament baixa d'hotels de luxe (5 estrelles), sobretot quan es relaciona aquesta capacitat amb el total de places turístiques (reglades o no) que dona tant sols un 0,1%. (Vegeu el quadre I-71).

8.2.2.4. L'oferta d'allotjament per comunitats autònomes

Segons Eurostat 2001, Itàlia encapçalava el rànquing de la capacitat hotelera en sentit ampli a la Unió Europea amb 1.891.000 places, seguida d'Alemanya amb 1.603.000, Espanya amb 1.333.000, França amb 1.201.000, Regne Unit amb

1.191.000, Grècia amb 608.000, Àustria amb 587.000 i Portugal amb 229.000. Per tant a aquest rànquing, les Illes Balears se situaria, amb les seves 310 mil places, per davant de Portugal i representaria el 23,3% del total d'Espanya.

En un rànquing de comunitats autònomes de l'oferta turística d'Espanya, segons l'INE ("Encuestas de Ocupación en Alojamientos Turísticos, 2002"), que es refereix només a la capacitat hotelera en sentit estricte, a les Illes Balears els correspon una quota del 22,1% del total espanyol, seguida de Catalunya amb el 18,8%, Andalusia amb el 15,1%, Canàries amb el 10,9% i la Comunitat Valenciana amb el 7,8%; per a la resta, un 25,3%, on predomina l'hotel urbà. Aquest rànquing dona informació implícita sobre el pes que té l'oferta extra-hotelera reglada i no reglada, a algunes comunitats, com les Canàries que encapçala el rànquing d'estades turístiques (turisme estranger) però no el de capacitat hotelera, mentre que les Illes Balears, que se situa en el tercer lloc per estades (turisme estranger), encapçalen la capacitat hotelera. Canàries compta amb el 58% de les pernoctacions extrahoteles d'Espanya (apartaments turístics reglats), en canvi les Illes Balears només compten amb un 14%.

És notable que la capacitat mitjana d'un hotel a Canàries és la major d'Espanya amb 318 places, seguida de les Illes Balears amb només 231 places, i és molt inferior a la resta d'Espanya (unes 100 places a Catalunya i València). Això indica un gran predomini del tipus d'allotjament hotelier de platja als arxipèlags espanyols, on la pauta la marca el turisme estranger de la mà de les majoristes de viatges o

QUADRE I-71. TIPUS I CATEGORIA DE L'OFERTA HOTELERA (EN SENTIT AMPLI)
I DE LA RESTA DE L'OFERTA REGLADA DE LES ILLES BALEARS (2002)

Places d'hotels i resta de l'oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella	Hotels 2 estrelles	Hotels 3 estrelles	Hotels 4 estrelles	Hotels 5 estrelles	Oferta Total	Variació 2002 Places	Variació 2002 %	Distribució %
Hotels		5.536	23.473	118.164	43.637	4.081	194.891	2.415	1,3	62,8
Hotel Residència		1.093	1.530	1.778	436	-	4.837	-1.055	-17,9	1,6
Hotel Apartament		106	3.952	45.861	24.298	1.176	75.393	1.933	2,6	24,3
Residència Apartament		428	1.684	1.054	42	-	3.208	-1.190	-27,1	1,0
Hostal		4.820	3.633	1.042	-	-	9.495	-449	-4,5	3,1
Hostal - Residència		5.502	3.832	245	-	-	9.579	-127	-1,3	3,1
Ciutat de Vacances		1.674	4.029	5.515	-	-	11.216	-950	-7,8	3,6
Altres inferiors (1)	1.646	-	-	-	-	-	1.646	-100	-5,7	0,5
Totals (places)	1.646	19.159	42.131	173.659	68.413	5.257	310.265			
Variació places	-100	-2.544	-540	-1.271	4.378	554		477		
Variació %	-5,7	-11,7	-1,3	-0,7	6,8	11,8			0,2	
% Distribució	0,5	6,2	13,6	56,0	22,0	1,7				100

(1) Cases d'hostes, fondes i pensions.

Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

tour operators.³² També indica que el llinar de rendibilitat hotelera en aquest tipus de demanda, sembla ser, només s'assoleix generalment per damunt de les 100 places per establiment, a les categories superiors a 2 estrelles.

De l'esmentat estudi de l'INE (2002) també s'obté informació sobre els destins preferits pels turistes espanyols i pels turistes estrangers, mesurant l'afluència als hotels (en sentit estricte) i els resultats ens mostren que les Illes Balears són la Comunitat autònoma costanera amb una menor afluència de turistes espanyols (10,6%), mentre que la Comunitat Valenciana compta amb el major percentatge sobre el total d'espanyols (57,8%). És interessant conèixer que Canàries rep major nombre d'alemanys que britànics, mentre que a les Illes Balears, Catalunya i la Comunitat Valenciana és a l'inrevés (més nombre de britànics que d'alemanys). Segons "Frontur" 2002, les Illes Balears són, després de Canàries, el segon destí espanyol en nombre de turistes estrangers que viatgen amb paquet turístic, uns 6,5 milions (el 26,5% del total nacional i el 79,4% del total d'estrangers arribats a les Illes Balears). Precisament aquest col·lectiu, en especial el turisme alemany, és el que va tenir un major descens el 2002 amb un -16%.

Els preus hotelers el 2002 (INE) s'incrementaren en un 4,9% per al conjunt d'hotels d'Espanya, però a algunes comunitats autònomes, com és el cas de Catalunya (7,9%), Andalusia (6,3%) i la Comunitat Valenciana (5,3%) augmentaren els preus per damunt de la mitjana, en

canvi les Illes Balears (3,7%) i Canàries (1,9%) ho feren per davall.

La presència de l'oferta de càmping a les Illes Balears és testimonial, aquest tipus d'allotjament es concentra a Catalunya i a la resta de la costa mediterrània espanyola. Pel que fa al turisme rural (en sentit ampli), oferta moderna que va néixer a principis de la dècada dels 90, registra un notable augment any rere any. També a les Illes Balears però amb relativa baixa capacitat (0,6% de la seva capacitat d'allotjament reglat). Aquest tipus de turisme té especial incidència a les comunitats autònomes del Cantàbric i Pirineus. Malgrat això, les Illes Balears el 2002 varen registrar unes 245 mil pernoctacions (INE 2002), el 6% espanyol, i se situen prop de les primeres províncies del rànquing de pernoctacions (Catalunya 319 mil, Astúries 292 mil, Navarra 250 mil).

8.2.2.5. El grau d'ocupació

L'ocupació de l'oferta turística reglada de les Illes Balears, el 2002, és un referent bàsic, juntament amb els ingressos turístics que rep aquesta Comunitat autònoma. Ambdues magnituds han de mostrar un nivell de coherència, ja que en un supòsit d'ingressos creixents, a nivell agregat de Comunitat autònoma, però amb una mitjana d'ocupació d'allotjaments decreixent, la situació estaria molt lluny de ser l'òptima, ja que implicaria una menor rendibilitat de les explotacions i una menor força laboral emprada. El 2002, a les Illes Balears s'ha produït la pitjor de les situacions, ja que han minvat els ingressos turístics i l'ocupació

32. Vegeu especialment la nota 25 (pàg. 44) del Dictamen d'iniciativa pròpia del CES sobre "El treball fix discontinu a les Illes Balears". Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. 2003.

d'allotjaments reglats. Aquesta darrera dada la proporciona l'informe "El Turisme a les Illes Balears. 2002" del Govern de les Illes Balears, que reflecteix un 43,0% d'ocupació mitjana anual sobre el total de places censades i un 72,2% d'ocupació mitjana anual sobre el total de places en explotació mes a mes (basat només en els establiments d'allotjaments oberts en un mes determinat). Durant l'any 2002 la mitjana va ser només del 59,6% de places censades que varen estar operatives (obertes), a causa de la forta estacionalitat tradicional de l'oferta turística de les Illes Balears. En comparació amb l'any 2001, els tres percentatges van ser inferiors, amb el 49,2%, el 78,6% i el 62,6% respectivament, i els del 2001 també van ser inferiors als dels 2000 (tal vegada el millor any de la història turística de les Illes Balears) amb el 52,5%, el 79,5% i el 66,1%. Del 2000 al 2002 la caiguda ha estat de 9,5 punts en l'ocupació "potencial", de 7,3 punts en l'ocupació "efectiva" i de 6,5 punts en el nombre de places obertes. (Vegeu el quadre I-72).

Per mesos de l'any, en destaquen com a extrems el mes de gener, amb només un 5,4% d'ocupació "potencial", un 43,6% d'ocupació "efectiva", i un 12,4% de places obertes, i el mes d'agost amb el 91,2%, el 91,2% i el 100% respectivament. Només estan obertes a les Illes Balears el 100% de les places d'allotjament turístic els mesos de juliol i d'agost, encara que el mes de juny el percentatge es del 99,4% i al setembre és del 98,7%. En canvi, els mesos de gener, novembre i desembre no se supera el 12,%, i resten febrer amb un 21,8% i març amb un 31,5% (el percentatge d'aquest mes està sotmès a una gran fluctuació que depèn de la celebració de la Setmana Santa). És notable la caiguda d'aquests percentatges de

places obertes en temporada baixa des del 2000 (gener el 25%, febrer el 33%, novembre el 21% i desembre el 19,9%).

Per illes, les dades d'ocupació i places obertes de l'oferta reglada es desglossen de la següent forma: Mallorca amb el 45,2% d'ocupació "potencial" supera a Eivissa (37,8%), a Formentera (35%) i a Menorca (39,9). En canvi Mallorca amb el 71,3% d'ocupació "efectiva" supera només a Formentera (68,7%), però no a Eivissa (73,2%), ni a Menorca (77,7%). Això indica que Menorca, l'any 2002, va tenir, relativament, una millor explotació dels allotjaments turístics. També indica un major *cash flow* per explotació d'allotjaments a Menorca durant tot l'any, encara que amb un percentatge bastant baix, en comparació amb Canàries. Pel que fa al nivell d'obertura de places, Mallorca va tornar a ser la capdavantera amb el 63,4% de mitjana anual, seguida d'Eivissa amb el 51,6%, de Menorca amb el 51,4% i Formentera amb el 50,9%. Ja hem esmentat el fet preocupant de la caiguda d'aquests percentatges des de l'any 2000 (71,7% a Mallorca, 53,6% a Eivissa, 55,8% a Menorca, 54,2% a Formentera). És evident que el problema d'una decreixent oferta, oberta durant la temporada mitjana-baixa, radica especialment a Mallorca, amb una caiguda de 8,3 punts, davant de només 2 punts a Eivissa, 4,4 punt a Menorca i 3,3 punts a Formentera. La raó està en el fet que l'estacionalitat ha estat sempre tan forta a les illes menors que una pitjor temporada baixa no altera els nivells d'ocupació/obertura, mentre que a Mallorca, on hi ha (de forma tradicional) un turisme d'hivern, una evolució negativa provoca molts i majors efectes col·laterals sobre l'oferta d'allotjaments turístics.

QUADRE I-72. OCUPACIÓ HOTELERA I D'APARTAMENTS REGIATS A LES ILLES BALEARS (2002)

	Mallorca			Eivissa			Formentera			Menorca			Balears		
	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)
%															
Gener	6,6	41,4	16,0	3,8	61,3	6,2	0,1	3,0	2,3	1,9	57,9	3,2	5,4	43,6	12,4
Febrer	17,3	59,2	29,3	5,1	73,0	7,0	0,1	1,5	2,3	2,6	59,7	4,3	13,1	59,9	21,8
Març	28,4	66,0	43,0	6,6	85,2	7,7	0,7	19,1	3,4	5,0	72,1	6,9	21,1	66,9	31,5
Abril	33,9	52,5	64,6	8,1	59,4	13,6	3,4	20,0	16,9	11,5	64,0	18,0	26,2	53,2	49,2
Maig	62,3	64,5	96,6	61,0	63,0	96,9	44,3	48,7	91,0	60,2	60,5	99,5	61,5	63,5	96,9
Juny	77,2	77,8	99,2	74,8	74,8	100	72,9	73,3	99,4	84,8	85,1	99,7	77,6	78,1	99,4
Juliol	85,6	85,6	100	81,7	81,9	99,8	90,3	90,3	100	89,6	89,6	100	85,5	85,5	100
Agost	90,7	90,7	100	92,2	92,2	100	95,1	95,1	100	91,8	91,8	100	91,2	91,2	100
Setembre	76,6	78,0	98,2	78,4	78,7	99,6	80,0	80,0	100	83,6	83,6	100	77,8	78,8	98,7
Octubre	51,3	57,3	89,6	41,3	44,9	92,0	32,1	32,1	100	47,8	54,7	87,3	48,8	54,3	89,9
Novembre	7,0	46,9	15,0	2,4	52,0	4,6	0,3	13,4	2,3	1,1	46,2	2,4	5,4	47,1	11,4
Desembre	6,0	44,4	13,4	3,7	61,5	6,0	0,4	16,0	2,3	0,7	43,4	1,7	4,9	46,1	10,5
% mitjana anual	45,2	71,3	63,4	37,8	73,2	51,6	35,0	68,7	50,9	39,9	77,7	51,4	43,0	72,2	59,6

(1) Percentatge de places ocupades sobre les totals censades

(2) Percentatge de places ocupades sobre places obertes

(3) Percentatge de places obertes sobre les totals censades.

Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

8.2.3. DETERMINACIÓ DE DESPESES I INGRESSOS TURÍSTICS

La base per determinar els ingressos turístics a les Illes Balears és l'enquesta IPD (Madrid) iniciada l'any 2001 per al Govern de les Illes Balears. Existeixen dues enquestes més: "La Despesa Turística 2002", UIB (inèdit) i les dades de l'Egatur de l'Institut d'Estudis Turístics, que s'inclou dintre de l'informe "Frontur" del 2002.

Segons l'enquesta de l'IPD (amb més de 9.000 qüestionaris), els ingressos turístics corrents rebuts a les Illes Balears van ser de 4.593,5 milions d'euros, amb un descens del -11,6% respecte al 2001. En euros constants la caiguda és superior al 16%, emprant un deflactor de preus del 4,5%, igual a l'IPC de les Illes Balears, però, sense dubte, inferior en un o dos punts a l'IPT (Índex de Preus Turístics), que encara no ha estat publicat per a l'any 2002. L'efecte de l'euro ha provocat un notable augment de certs preus de consum diari, tant per als residents com per als turistes, en especial dins de l'àrea de l'oferta complementària i més concretament al subsector de l'alimentació (bars i restaurants). Així i tot, a la confecció regular de l'IPC, sense haver-hi cap

explicació, una part d'aquests augments no han estat reflectits, encara que sí ho podien haver estat si s'hagués realitzat un càlcul de l'IPT per al 2002. Per això, la caiguda real d'ingressos turístics fixada en més d'un -16% seria possiblement la hipòtesi més pessimista del que va succeir el 2002, davant d'una altra més optimista d'un -8%, basada en l'estudi de la UIB esmentat abans i que s'analitzarà més endavant.

La despesa total, inclòs el retengut als països d'origen, va ser de 6.615,9 milions d'euros, registrant una caiguda nominal del -12,9% en relació al 2001. Per illes, la major caiguda de la despesa total es va produir a les Pitiüses (-18,1%), seguida per la caiguda de Mallorca (-13,2%) i la de Menorca (-2,4%).

La despesa mitjana vacacional per persona i dia (inclosa la part que no s'ingressa a les Illes Balears) es redueix en un -17,9% a les Pitiüses, en un -14,9% a Mallorca i en un -6,3% a Menorca. El cost mitjà per persona i dia a les Illes Balears es va situar en 71,06 euros (22,45 euros a l'origen i 48,61 euros al destí) amb una disminució, respecte el 2001, del -14,5% en termes nominals. (Vegeu el quadre I-73).

QUADRE I-73. DADES OFICIALS D'ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

Estades turístiques

Illes	Estades	Var.% 02/01	Distribució
Mallorca	62.074.516	-6,6	71,1%
Pitiüses	15.060.797	-11,3	17,2%
Menorca	10.228.430	-4,6	11,7%
Illes Balears	87.363.743	-7,2	100%

Continua

**QUADRE I-73. DADES OFICIALS D'ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS
A LES ILLES BALEARS (2001-2002)**

Estades mitjanes

Illes	Dies	Var. 02/01 en dies	Var. % 02/01
Mallorca	9,25	0,03	0,3%
Pitiüses	8,86	-0,54	-5,7%
Menorca	9,72	0,11	1,1%
Balears	9,23	-0,05	-0,5%

Ingressos turístics vacacionals totals (en origen i destinació) (en milions d'euros corrents)

Illes	Milions eur.	Var. 02/01	Euros persona/dia	Var. % 02/01
Mallorca	4.663	-13,2%	70,81	-14,9%
Pitiüses	1.148,9	-18,1%	69,19	-17,9%
Menorca	831,1	-2,4%	75,53	-6,3%
Illes Balears	6.615,9	-12,9%	71,06	-14,5%
En destinació	4.593,5	-11,6%	48,61	-13,90%

Font: IPD - CITTIB.

Per conceptes, les caigudes més importants de les despeses complementàries fora de l'hotel a les Illes Balears, van ser: serveis professionals (-63,4%), discoteques i disco-pubs (-25,7%) i inversions (-14,9%). Els increments més importants es concentraren en els transport públics a les Illes (74,7%), oci, diversions (26,9%), excursions (20,6%), compres no alimentàries (19,3%), i compres d'aliments a supermercats (12,4%). (Vegeu el quadre I-74 i I-76-B).

Si analitzam l'evolució de la despesa turística, mitjançant l'estudi "La Despesa Turística 2002", UIB (inèdit), amb més de sis mil enquestes realitzades als aeroports i ports de les Illes Balears, en les tres temporades de l'any natural, ens trobam que els ingressos turístics rebuts a les Illes Balears el 2002 van sumar 5.459,4 milions d'euros, amb un descens del -3,6% respecte al 2001, en termes nominals i del -8% en termes reals. (Vegeu el quadre I-75).

La xifra de 5.459,4 milions d'euros ingressats a les Illes Balears inclouen no només la despesa realitzada en destí, sinó també la part del desemborsament fet a l'origen (estimada en un 70%) i que correspon a la part del "paquet" que va arribar a les Illes Balears (allotjament, aerolínia amb seu a Palma, etc.). Llavors, queda en origen prop del 30% de la despesa del "paquet" turístic, com les remuneracions dels *tour operators*, agències de viatges i aerolínies amb seus fora de Palma.

Per illes, és notable que davant de les caigudes, en termes nominals, dels ingressos turístics a Mallorca (-5,6%) i a les Pitiüses (-2,9%), Menorca presenta un augment (7,3%). L'explicació es deu al major nombre d'estades i de despesa realitzat pel turisme britànic, majoritari a Menorca, que és una de les nacionalitats que fa major despesa per persona i dia. A Mallorca és on més van minvar les estades i, per altra banda, on hi ha un predomini similar entre

**QUADRE I-74. DISTRIBUCIÓ PER CONCEPTES DE LA DESPESA TOTAL
(2001-2002) (EN MILIONS D'EUROS CORRENTS)**

	2002	2001	Diferència (2002-2001)	% Variació (2002-2001)
Total	6.615,9	7.593,4	-977,6	-12,9
Retingut a l'origen	2.022,4	2.399,9	-377,5	-15,7
Rebut a les Illes Balears	4.593,5	5.193,5	-600,0	-11,6
Despesa en desplaçaments a les Illes Balears (1)	280,6	440,3	-159,6	-36,3
Despesa en allotjaments a les Illes Balears	1.074,9	1.684,6	-609,7	-36,2
Altres despeses a les Illes Balears:	3.237,9	3.068,7	169,3	5,5
Restaurants, bars i cafeteries	898,0	870,6	27,4	3,2
Discoteques i disco-pubs	231,2	311,0	-79,8	-25,7
Oci, diversions	382,7	301,5	81,2	26,9
Excursions	168,6	139,8	28,8	20,6
Lloguer de vehicles	128,7	139,8	-11,1	-7,9
Compres d'aliments a supermercats	466,9	415,5	51,4	12,4
Transports públics a les Illes	140,3	80,3	60,0	74,7
Compres no alimentàries	617,1	517,3	99,9	19,3
Serveis professionals	42,5	116,2	-73,7	-63,4
Inversions	15,2	17,9	-2,7	-14,9
Altres despeses	146,6	158,8	-12,2	-7,7

(1) Inclou la compra a les Illes Balears de bitllets d'avió o vaixell entre les illes o cap a altres destinacions.

Font: IPD - CITTIB.

**QUADRE I-75. ESTIMACIONS DE LA UIB SOBRE ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS
A LES ILLES BALEARS (2001-2002)****Estades turístiques**

Illes	Estades	Var.% 02/01	Distribució
Mallorca	65.724.100	-8,8	69,2%
Pitiüses	16.664.300	-6,0	17,5%
Menorca	12.588.200	2,7	13,3%
Illes Balears	94.976.600	-7,0	100%

Estades mitjanes

Illes	Dies	Var. 02/01 en dies	Var. % 02/01
Mallorca	9,76	-0,22	-2,3%
Pitiüses	9,93	-0,24	-2,5%
Menorca	11,91	0,43	3,7%
Illes Balears	10,03	-0,15	-1,5%

Continua

**QUADRE I-75. ESTIMACIONS DE LA UIB SOBRE ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS
A LES ILLES BALEARS (2001-2002)**

Ingressos turístics corrents rebuts en destinació

Illes	Milions eur.	Var. 02/01	Euros persona/dia	Var. % 02/01
Mallorca	3.767,7	-5,6%	57,33	3,5%
Pitiüses	974,0	-2,9%	58,45	3,3%
Menorca	717,7	7,3%	57,01	4,5%
Balears	5.459,4	-3,6%	57,48	3,6%

Font: "La despesa turística a les Illes Balears" 2002. UIB (inèdit).

el turisme alemany, un dels que menys despeses realitza, i el britànic, el qual realitza una despesa superior a la mitjana. A les Pitiüses van minvar les estades, però hi ha un predomini del turisme britànic sobre l'alemany, per tant la caiguda dels ingressos va ser inferior a la de Mallorca. En termes reals (euros constants) resultaria una caiguda dels ingressos del -10% a Mallorca, del -7% a les Pitiüses i un creixement del 3% a Menorca. Els espanyols se situarien entre les nacionalitats amb una menor mitjana de despesa per persona i dia, però caldria puntualitzar aquesta dada, a causa de la diferent composició de les arribades i el tipus d'allotjament (major ús de l'habitatge propi, d'amics o familiars). Per altra banda, a més dels britànics, els "llatins" són els que més despeses realitzen (francesos i italians), així com també alguns nòrdics i suïssos.

Per temporades, els ingressos turístics rebuts a les Illes Balears l'any 2002 van sofrir un notable descens a la temporada mitjana-baixa i, en canvi, van registrar un lleuger augment a la temporada alta.

Per al càlcul dels ingressos turístics rebuts a les Illes Balears, s'utilitzen dos sumands de despesa turística per persona i dia, obten-

gudes a l'enquesta, ja esmentada, de la UIB al final de les vacances: part del que s'ha pagat en origen (bàsicament el que s'ha pagat pel "paquet" o *forfait al tour operador* o agència de viatges), més la totalitat de la despesa realitzada al destí (*pocket money* gastat dins de l'hotel com a extres, més la despesa fora de l'hotel amb alimentació, diversió, compres i lloguer de cotxes, afegint, el 2002, l'ecotaxa, amb una mitjana d'un euro per persona i dia, ja que va quedar fora del paquet turístic).

Segons l'estudi de la UIB, la mitjana del cost total de les vacances a les Illes Balears per persona i dia, l'any 2002, va ser de 82,40 euros. El desglossament de la despesa permet afirmar que la part del que s'ha pagat a l'origen que arriba a les Illes Balears (que és el preu de l'allotjament i la taxa de la tarifa aèria, quan la companyia transportista té seu a Palma) va ser, en termes monetaris, de 28,22 euros (el 49,1% del "paquet"). Per altra banda, la mitjana de la quantitat gastada al destí, del que anomenam *pocket money*, va ser de 29,26 euros (el 50,9% del "paquet"), per tant el subtotal que en resulta, que arriba a l'economia balear, és de 57,48 euros per persona i dia. Això representa que la part pagada que no arriba a les Illes Balears va

ser de 24,92 euros (el que queda fora representa, doncs, el 30,2% i l'any 2001 la quantitat retinguda fora de les Illes Balears es valorava en un 30%),³³ que seria el cost/benefici dels *tour operators*/agències de viatges i de les companyies aèries que tenen la seu fora de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-76A).

El desglossament del *pocket money* en temporada alta (28,83 euros) és el següent: la part que beneficia l'hotel/allotjament és de 5,48 euros, a causa d'extres incorreguts en especial en el bar i que representa el 19%. El 81% restant és la despesa realitzada fora de l'allotjament, amb 23,35 euros, del quals la part més important és la dedicada a l'alimentació/begudes amb 9,9 euros (34,3% del total *pocket money*), seguida de les compres diverses (*souve-*

nirs, etc.), amb 6,0 euros (20,9% del *pocket money*), la despesa en diversions amb 4,6 euros (15,7% del *pocket money*) i la despesa en lloguer de vehicles amb 2,9 euros (10,1% del *pocket money*). (Vegeu el quadre I-76B).

Per illes, tenint com a referència la mitjana de les Illes Balears de 57,05 euros per persona i dia, Mallorca se situa en 57,33 euros, Menorca en 57,01 euros i les Pitiüses en 58,45 euros.

L'augment nominal (en euros corrents del 2002 i del 2001) de la despesa turística per persona i dia del turista de les Illes Balears va ser del 3,6%, que una vegada deflactat per l'IPT es convertiria en un descens real del -1%. Així i tot, aquell augment nominal representa una despesa addicional de 2 euros per dia, dels quals

QUADRE I-76A. DESPESA TURÍSTICA PER PERSONA I DIA (2002) (MITJANA ANUAL)

	Mitjana euros/dia	%
Despesa diària total de les vacances a les Illes Balears	82,40	100
Pagat a l'origen ("paquet")	53,14	64,5
Gastat en destinació (<i>pocket money</i>)	29,26	35,5
Beneficiaris dels ingressos per despesa turística diària	82,40	100
Intermediaris amb seu fora de les Illes Balears	24,92	30,2
Agents de l'oferta turística de les Illes Balears	57,48	69,8
Distribució de la despesa que arriba a les Illes Balears	57,48	100
Part del pagat a l'origen ("paquet")	28,22	49,1
Total gastat en destinació (<i>pocket money</i>)	29,26	50,9

Font: Elaboració pròpia amb dades de "La despesa turística a Balears" 2002. UIB (inèdit).

33. Segons l'estudi de l'IPD (CITTIB) les proporcions l'any 2002 eren de 69,5% i 30,5% respectivament. El promedi del cost total de les vacances a les Illes Balears el 2002 fou de 71,06 euros, dels que 48,61 foren els que arribaren a les Illes Balears. La caiguda nominal del cost total sobre el 2001 fou de -14,5% mentre que la de la despesa que arriba a les Illes Balears va caure un -13,9%. Això evidencia la disminució de preus turístics de l'oferta de les Illes Balears així com del transport aeri davant d'un lleuger descens de la despesa en destí.

QUADRE I-76B. DESPESA TURÍSTICA PER PERSONA I DIA (2002) (TEMPORADA ALTA)

	Mitjana euros/dia	%
Distribució del <i>pocket money</i> a les Illes Balears	28,83	100
Dintre de l'allotjament ("extres")	5,48	19,0
Fora de l'allotjament: Diversions	4,55	15,7
Alimentació	9,90	34,3
Lloguers de vehicles	2,90	10,1
Compres diverses	6,00	20,9

Font: Elaboració pròpia amb dades de "La despesa turística a les Illes Balears" 2002. UIB (inèdit).

un correspon al pagament de l'ecotaxa. L'altre euro correspondria a l'increment de diversos preus a les Illes Balears, amb motiu de la implantació de l'euro. Per això, una comparació real entre 2002/1 hauria d'eliminar l'ecotaxa (que no existia el 2001) i així la despesa mitjana global arribada a les Illes Balears quedaria en 56,05 euros, en lloc dels 57,05 euros esmentats abans. En aquest supòsit, l'augment comparable 2002/2001 seria d'un euro diari, o sigui l'1,8% nominal, en lloc del 3,6% esmentat abans. Aquest augment nominal de l'1,8%, una vegada deflactat, donaria un descens real del -2,5%, en lloc del descens esmentat abans del -1%. Això indicaria, que en termes reals comparatius les vacances a les Illes Balears van resultar més "barates" el 2002 que el 2001, a causa de la congelació/reducció del preu del "paquet" (tarifes aèries i preus hotelers) com a resultat de la caiguda dels fluxos turístics mundials originada pels actes terroristes de l'11 de setembre de 2001. Així i tot, el comportament d'altres agents relacionats amb el turisme (com AENA, que incrementà les

seves taxes aeroportuàries, i alguns subsectors de l'oferta complementària, augmentant, moltes vegades de forma abusiva, els preus amb l'entrada de l'euro) va suposar un major nivell de despesa *pocket money* a les Illes Balears. S'ha de puntualitzar que l'esmentat augment del cost de les vacances 2002/01 d'un euro al dia per motiu de l'ecotaxa, només va afectar al 75% dels turistes, ja que el 25% restant no la va pagar, en no allotjar-se dins de l'oferta reglada³⁴. A més, es va començar a cobrar a partir de la seva implantació el maig de 2002.

Segons "Frontur", el 2002 la despesa total de tots els visitants estrangers a Espanya van ser de 38.417,5 milions d'euros. La part corresponent als turistes estrangers va ser de 37.036,6 milions d'euros, dels quals 7.911,8 milions van correspondre a les Illes Balears, el 21,4% d'Espanya. Així i tot, per establir una comparació amb l'estudi de la UIB, aquesta despesa no contempla la dels turistes espanyols, ni descompta la part del "paquet" que es queda fora d'Espanya.

34. El 22% de l'oferta no reglada es converteix per l'efecte de la sobreocupació en un 25% en nombre de turistes (vegeu l'apartat 8.2.2.1.).

Segons l'estudi de la UIB, la despesa del turisme d'estrangers i espanyols que va arribar a les Illes Balears el 2002, si descomptam la part que queda fora de les Illes Balears, va ser de 5.459,4 milions d'euros. Sense la despesa del turisme espanyol a les Illes Balears (calculat en uns 627 milions d'euros) obtindríem un nou total de 4.832,4 milions. Per altra banda, si descomptam la part de la despesa no ingressada a les Illes Balears (30,2% sobre 4.470,1 milions d'euros, corresponents als turistes que viatgen amb "paquet" a Espanya, o sigui 1.350 milions) de la xifra de "Frontur", obtindríem un nou total de 6.561,7 milions. Aquesta nova comparació entre dades de "Frontur" i de la UIB és més coherent, mostrant una diferència notable a favor de "Frontur" (1.729 milions d'euros) que s'explicaria per les diferències metodològiques i sobretot pel major nombre d'estades de turisme estranger que "Frontur" atribueix a les Illes Balears (96.100.000 davant de només 83.918.800 de l'estudi de la UIB), a causa que l'altre factor que podria explicar aquesta diferència entre ambdues fonts estadístiques, o sigui la mitjana de la despesa total diària de les vacances de les Illes Balears (tot el que s'ha pagat a l'origen més tot el gastat en destí) va ser l'any 2002 segons "Frontur" de 82,3 euros, que és pràcticament el mateix que l'obtingut per la UIB de 82,2 euros. Per a un turista estranger la mitjana del cost de les vacances en el conjunt de l'estat espanyol va ser de 67,3 euros, dada inferior a la de les Illes Balears de 82,3 euros, a causa de la major despesa del turista estranger que viatja amb "paquet" (majoritari a les Illes Balears, prop del 67% del total de turistes estrangers, molt superior al 50% en el

conjunt espanyol) que té una mitjana a l'Estat espanyol de 91,5 euros diaris, quantitat superior a la del que viatja de forma independent.

Si analitzam la despesa total dels turistes segons la Comunitat autònoma de destí principal, amb paraules de l'informe "Frontur" per a l'any 2002, resulta que Canàries encapçala el rànquing amb 9.707,8 milions d'euros, seguida de les Illes Balears amb 7.911,8 milions i, en tercer lloc, Catalunya amb 5.705,6 milions d'euros. S'observa que les Illes Balears passen a ocupar el segon lloc del rànquing de comunitats autònomes, mentre que ocupava el tercer lloc als rànquings esmentats abans, de nombre d'arribades i nombre d'estades. En termes de cost mitjà de les vacances, Canàries totalitzaria 84,1 euros, les Illes Balears 82,3 euros (ambdues comunitats autònomes per damunt de la mitjana nacional de 67,3 euros) i Catalunya amb només 55,1 euros, molt per davall, a causa del menor pes dels turistes que no viatgen amb "paquet" (25%).

8.3.

CONSIDERACIONS FINALS

1. És important destacar que el retard (inici del mes d'octubre) amb el que s'han pogut consultar les dades relatives a les estimacions definitives del CITTIB sobre "La despesa turística 2002: principals resultats" ha fet que no s'hagin pogut tenir en compte per reestimar les macromagnituds regionals del PIB presentades a l'apartat 4

d'aquest capítol. Caldrà esperar a l'any que ve veure com les diferents institucions públiques i privades publiquen les dades corregides del PIB a les Illes Balears per l'any 2002 tenint en compte ja l'enquesta del CITTIB.

2. També cal destacar les importants diferències que s'obtenen en les macromagnituds turístiques si atenem a la font que les publica. En aquest sentit volem cridar l'atenció sobre la importància que pot jugar en un futur l'Institut Estadístic de les Illes Balears, que serà l'òrgan competent per ordenar i gestionar el Sistema Estadístic de les Illes Balears, la qual cosa, és un tema de principal importància i sobre el qual, el CES està elaborant un Dictamen d'iniciativa pròpia.
3. Atesa la importància creixent de la demanda turística extrahotelera (turisme residencial, nàutic, creuers...) en els darrers anys i a l'efecte de conèixer l'impacte real d'aquesta despesa turística en l'economia balear, especialment en l'oferta complementària, seria necessari avançar i desenvolupar el compte satèl·lit del turisme per a les Illes Balears. També, caldrà aprofundir en l'estudi i la recerca de com evolucionen aquests nous fluxos turístics en els propers anys, i, en el coneixement que aquests canvis poden provocar en les hisendes públiques regionals i locals, així com en l'àmbit dels mercats laborals.
4. Aquesta desestabilització dels fluxos turístics ha posat en dubte la bondat del model de desenvolupament turístic basat en el segment de "sol i platja", que és justament el que proporciona la massa crítica que permet l'operativitat del sistema actual, al qual, no es pot renunciar. És en aquest sentit que cal recomanar un canvi de política turística, millora del sistema estadístic del turisme, major finançament en infraestructures turístiques i major aplicació de tècniques de màrqueting.
5. Caldrà posar la màxima atenció en l'evolució de les properes temporades turístiques i en la capacitat del sector i del conjunt dels agents econòmics i socials públics i privats per poder donar una ràpida resposta a problemes que es puguin suscitar tan per desajustaments en l'oferta com en la demanda, i prioritzar per la seva importància la política turística com una de les principals accions del Govern de les Illes Balears i de la resta de les administracions públiques.
6. Cal evitar noves discordances entre el sector públic i privat com, per exemple, el suscitat per l'ecotaxa, que ha estat un tema controvertit pels seus efectes sobre una aparent pèrdua d'imatge de la destinació Illes Balears.

9

COMERÇ

RESUM

L'any 2002 hi havia a les Illes Balears 18.589 empreses del sector del comerç, és a dir, el 25,34% del total d'empreses. Un 69% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; un 21%, al comerç a l'engròs, i un 10%, a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles.

Des d'un punt de vista estructural, l'enquesta anual de comerç del 2000, la darrera de què es disposa avui dia, ens informa que el sector del comerç va manejar l'any 2000 una xifra de negoci de 1.378 milions d'euros i que el valor de la producció agregada va ser de 303 milions. Més d'un 60% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, que es distribueix un 63% en les despeses de personal i un 37% en l'excedent brut d'exploració. Segons aquestes dades, el sector del comerç aportà l'any 2000 un 8,54% del PIB de les Illes Balears i un 11,80% del PIB del sector de serveis.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser l'any 2000 de 46.172 de mitjana al llarg de l'any. Finalment, la productivitat global del sector se situà entorn dels 23.749 euros per persona ocupada, és a dir, és 409 euros per sota de la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol, cosa que es pot matisar segons el subsector que s'analitza.

Si ens fixam en l'evolució del sector, comprovam que, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2002 un 2,19%, per sota del creixement mitjà que s'observa a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,73%. Alhora, el creixement de l'ocupació en el comerç al detall va ser molt modest, del 0,76%, i inferior al que es donà en l'àmbit de l'Estat espanyol, en què l'ocupació va augmentar un 4,11%. D'altra banda, el 2002 la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser del 4,1%, quatre dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol.

9.1

INTRODUCCIÓ

D'acord amb la Llei 11/2001, de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears, s'entén per activitat comercial «la consistent a situar o oferir en el mercat els productes naturals o elaborats, per compte propi o aliè, mitjançant persones físiques o jurídiques, així com els serveis que se'n deriven, independentment de la modalitat o del suport emprat per a la seva realització, tant si es du a terme en règim de comerç a l'engròs o al detall».

Tenint en compte aquesta definició de l'activitat comercial i prenent com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-93), el conjunt de l'activitat comercial es comprèn en tres grups d'activitats:

- a) la venda, el manteniment i la reparació de vehicles de motor, de motocicletes i de ciclomotors; la venda al detall de combustible per als vehicles de motor (en endavant, la venda, el manteniment i la reparació de vehicles);
- b) el comerç a l'engròs i dels intermediaris del comerç, llevat del comerç de vehicles de motor i de motocicletes (en endavant, el comerç a l'engròs);

- c) el comerç al detall, llevat del comerç de vehicles de motor, de motocicletes i de ciclomotors; la reparació d'efectes personals i d'estris domèstics (en endavant, el comerç al detall).

Així doncs, aquest és el marc a partir del qual analitzam les variables principals del sector comercial; primerament feim referència a l'activitat comercial en conjunt i després, específicament, a cadascun dels tres grups d'activitat que hem esmentat.

A l'apartat 9.3 s'analitza l'estructura del sector i a l'apartat 9.4 n'estudiam l'evolució conjuntural al llarg de l'exercici 2002.

9.2

L'ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

Segons l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2002 hi havia a les Illes Balears un total de 18.589 empreses comercials. Però per copsar la rellevància d'aquesta xifra convé posar-la en relació amb el nombre d'empreses de la resta de sectors econòmics. (Vegeu el quadre I-77.)

D'aquesta manera, s'observa que l'activitat comercial l'any 2002 concentrava el 25,34% del total d'empreses de les Illes Balears. A més, dins el sector de serveis, una de cada tres empreses es dedicava a l'activitat comercial.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presentava una mitjana d'1,19 locals, amb un total de 22.125 locals comercials. Aquesta ràtio és la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

Una altra dada que pot ajudar a entendre el pes del comerç en el conjunt de l'economia balear és l'índex comercial que elabora La Caixa i que, sobre la base de la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE), recull el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol. Pel que fa al 2001, el valor d'aquest índex era de 2.234, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representa un 2,25% de l'activitat comercial d'arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial al detall era la que ocupava una posició relativa millor, per davant del comerç a l'engròs. No obstant això, el valor real d'aquest índex s'obté de comparar-lo amb l'índex d'activitat

QUADRE I-77. DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE D'EMPRESES I DE LOCALS PER SECTORS (2002)

Sector	Nre. d'empreses		Nre. de locals	Locals per empresa
Indústria	5.342	7,28%	5.804	1,09
Construcció	12.240	16,69%	13.677	1,12
Comerç	18.589	25,34%	22.125	1,19
Resta de serveis	37.187	50,69%	41.569	1,12
Total	73.358	100,00%	83.175	1,13

Fonts: INE, DIRCE 2002 i elaboració pròpia.

econòmica i amb l'índex demogràfic. Així, s'observa que el pes de l'activitat comercial es trobava bastant d'acord amb el pes demogràfic i amb el pes econòmic de les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre I-78.)

Quant a les empreses comercials, l'any 2002 les que tenen un pes major eren clarament les que es dediquen al

comerç al detall —12.818 empreses—, mentre que 3.973 empreses eren de comerç a l'engròs, i 1.798 eren empreses del subsector de la venda, del manteniment i de la reparació de vehicles. (Vegeu el quadre I-79.)

Pel que fa al nombre d'assalariats, el 47,95% de les empreses no tenia cap persona assalariada, mentre que el 43,78% tenien d'1 a 5 assalariats, i el 7,89% en tenien de 6 a 19. Les empreses de comerç amb més de 20 assalariats representen un pes marginal. El comerç al detall és el grup d'activitat que presentava globalment un nombre menor d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles són les que ocupaven més persones assalariades per empresa.

QUADRE I-78. PES DE L'ACTIVITAT COMERCIAL A LES ILLES BALEARS (2001)

Índex comercial	2.234
Majorista	2.008
Minorista	2.367
Índex activitat econòmica	2.319
Índex demogràfic	2.192

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003*.

QUADRE I-79. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2002)

	Total	Sense assalariats	D'1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per als vehicles de motor	1.798	691	866	190	37	12	2
Venda de vehicles de motor	363	172	130	40	12	8	1
Manteniment i reparació de vehicles de motor	1.273	483	666	107	15	2	0
Venda de recanvis i accessoris de vehicles de motor	78	29	31	10	6	1	1
Venda, manteniment i reparació de motocicletes i ciclomotors, i dels recanvis i accessoris	3	1	1	0	1	0	0

continua

**QUADRE I-79. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL
I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2002)**

	Total	Sense assalariats	D'1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda al detall de carburants per a l'automoció	81	6	38	33	3	1	0
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat del comerç vehicles de motor i motocicletes	3.973	1.737	1.547	554	113	17	5
Intermediaris del comerç	1.113	889	205	13	5	1	0
Comerç a l'engròs de primeres matèries agràries i d'animals vius	157	48	82	23	4	0	0
Comerç a l'engròs de productes alimentaris, begudes i tabac	1.008	296	490	183	32	5	2
Comerç a l'engròs de productes de consum, diferents dels alimentaris	851	296	402	123	24	4	2
Comerç a l'engròs de productes semi- elaborats, ferralla i productes de rebuig	469	100	200	129	35	5	0
Comerç a l'engròs de maquinària i equips	339	95	157	77	7	2	1
Altres tipus de comerç a l'engròs	36	13	11	6	6	0	0
Comerç al detall, llevat del comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclo- motors; reparació d'efectes personals i estris domèstics	12.818	6.485	5.540	722	52	12	7
Comerç al detall en establiments no especialitzats	1.520	783	611	108	13	2	3
Comerç al detall d'aliments, begudes i tabac en establiments especialitzats	1.379	652	662	62	2	1	0
Comerç al detall de productes farmacèutics, articles mèdics, bellesa i higiene	559	105	407	44	2	1	0
Altres tipus de comerç al detall d'articles nous en establiments especialitzats	7.541	3.449	3.577	475	31	6	3
Comerç al detall de béns de segona mà, en establiments	66	46	18	2	0	0	0
Comerç al detall fora d'establiments	1.411	1.207	178	19	4	2	1
Reparació d'efectes personals i estris domèstics	342	243	87	12	0	0	0
Total	18.589	8.913	7.953	1.466	202	41	14

Fonts: INE, DIRCE 2002 i elaboració pròpia.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observen segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuari Econòmic d'Espanya 2003*, que publica La Caixa, i en què el nombre d'activitats comercials es calcula a partir de les llicències de comerç subjectes a l'impost d'activitats econòmiques.

Si ens atenem a les llicències de l'impost d'activitats econòmiques, l'any 2002 el

nombre d'establiments comercials era de 24.179, un 0,9% més que el 2001. Es tracta de 3.542 activitats comercials a l'engròs, i 20.637 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre I-80.)

Durant el període 1997-2002 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer un 5%, mentre que els de comerç al detall ho varen fer un 12,3%. El comerç al detall de productes d'alimentació és la branca que va evidenciar un creixement

QUADRE I-80. NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS PER TIPUS D'ACTIVITAT (2001-2002)

Tipus de comerç	2001	2002	% var. 01/00
A l'engròs	3.517	3.542	0,7%
Primeres matèries agràries, alim., begudes i tabac	1.504	1.488	-1,1%
Tèxtil, confecció, calçat i articles de cuir	204	206	1,0%
Productes farmac., perfum. i manteniment de la llar	301	306	1,7%
Comerç a l'engròs d'articles de consum durador	513	539	5,1%
Comerç a l'engròs interindustrial	105	108	2,9%
Altre comerç a l'engròs interindustrial	568	575	1,2%
Altre comerç a l'engròs no especificat	322	320	-0,6%
Al detall	20.458	20.637	0,9%
Alimentació	5.907	5.870	-0,6%
No-alimentació	13.229	13.380	1,1%
Vestit i calçat	3.710	3.727	0,5%
Llar	3.496	3.575	2,3%
Resta de no-alimentació	6.023	6.078	0,9%
Comerç mixt i altres	1.322	1.387	4,9%
Grans magatzems	4	4	0,0%
Hipermercats	18	20	11,1%
Magatzems populars	24	27	12,5%
Mercats i comerç ambulant	569	595	4,6%
Altres	707	741	4,8%
Total	23.975	24.179	0,9%

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003*.

major en aquest període, concretament del 17,9%. (Vegeu el quadre I-81.)

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 119,33 metres quadrats per establiment. Els establiments l'activitat principal dels quals era distribuir productes d'alimentació eren els que tenien una superfície mitjana menor, amb 69,32 metres quadrats;

els comerços que no eren d'alimentació (del vestit i del calçat, de la llar i d'altres) ocupaven una mitjana de 131,59 metres quadrats; d'altra banda, el comerç mixt (els grans magatzems, els hipermercats, els magatzems populars, els mercats i el comerç ambulant, i altres) era el que comptava amb els establiments més grans, amb 212,63 metres quadrats de mitjana. (Vegeu el quadre I-82.)

**QUADRE I-81. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS
TIPUS DE COMERÇ (1997-2002)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A l'engròs	3.374	3.408	3.475	3.465	3.517	3.542
Al detall	18.378	19.436	19.924	20.133	20.458	20.637
Alimentació	4.977	5.679	5.845	5.785	5.907	5.870
No-alimentació	12.197	12.514	12.795	13.063	13.229	13.380
Comerç mixt i altres	1.204	1.243	1.284	1.285	1.322	1.387
Total	21.752	22.844	23.399	23.598	23.975	24.179

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* (diversos anys)

QUADRE I-82. SUPERFÍCIE DELS ESTABLIMENTS COMERCIALS AL DETALL (2002)

Tipus de comerç	Superfície	
	Total	Mitjana
Alimentació	406.915 m ²	69,32 m ²
No-alimentació	1.760.693 m ²	131,59 m ²
Vestit i calçat	297.361 m ²	79,79 m ²
Llar	816.045 m ²	228,26 m ²
Resta de no-alimentació	647.287 m ²	106,50 m ²
Comerç mixt i altres	294.924 m ²	212,63 m ²
Grans magatzems	81.992 m ²	20.498,00 m ²
Hipermercats	74.889 m ²	3.744,45 m ²
Magatzems populars	15.297 m ²	566,56 m ²
Altres	122.746 m ²	165,65 m ²
Total	2.462.532 m ²	119,33 m ²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* 2003.

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre el 1998 i el 2002, un increment d'un 5%, encara que la superfície del comerç mixt i d'altres tipus de comerç va disminuir el 2,8%, amb una reducció important l'any 2001 i una recuperació el 2002. (Vegeu el quadre I-83.)

A la fi de l'any 2002, després que s'obris Festival Park, hi havia a Mallorca un total de vuit centres comercials.³⁵ S'entén que un centre comercial és «el conjunt d'establiments comercials independents, planificats i desenvolupats per una o per diverses entitats amb criteri d'unitat, el volum, la

mescla comercial, els serveis comuns i les activitats complementàries dels quals estan relacionades amb l'entorn, i que disposa permanentment d'una imatge i d'una gestió unitàries».³⁶ El 2002 aquests centres comercials tenien una superfície total de 158.908 metres quadrats³⁷ i tenien la cabuda de 369 locals. La superfície mitjana era de 19.863,50 metres quadrats, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears l'any 2002 era de 173 metres quadrats per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 196 metres quadrats per cada 1.000 habitants de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-84.)

QUADRE I-83. EVOLUCIÓ DE LA SUPERFÍCIE* COMERCIAL MINORISTA PER TIPUS DE COMERÇ (1998-2002)

	1998	1999	2000	2001	2002
Alimentació	—	377.560	385.818	396.181	406.915
No-alimentació	—	1.664.111	1.712.146	1.735.969	1.760.693
Comerç mixt i altres	—	303.553	311.511	268.088	294.924
Total	2.287.960	2.345.224	2.409.475	2.400.238	2.462.532

* Unitat: m²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* (diversos anys).

QUADRE I-84. CENTRES COMERCIALS DE MALLORCA (2002)

	Nombre	Superfície		Nre. de locals
		Total	Mitjana	
Calvià	1	6.140 m²	6.140,00 m²	
Marratxí	2	60.000 m²	30.000,00 m²	
Palma	5	92.768 m²	18.553,60 m²	
Total	8	158.908 m²	19.863,50 m²	369

Fonts: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2002*, i Associació Espanyola de Centres Comercials.

35. Mercadona (Palmanova), Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Porto Pi (Palma), S'Escorxador (Palma), Radio Borne (Palma), Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa) i Carrefour Palma I (Palma).

36. Associació Espanyola de Centres Comercials.

37. Superfície bruta arrendable.

9.3

ELS AGREGATS PRINCIPALS DEL SECTOR COMERCIAL

En aquest apartat s'analitzen les principals variables estructurals del sector comercial a partir de l'important novetat a l'hora d'analitzar la branca del comerç que suposa el fet de disposar de la nova enquesta de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística, i també s'assenyalen els grans trets estructurals del comerç balear en relació amb la resta de l'Estat.

9.3.1. ASPECTES METODOLÒGICS

Els agregats principals del sector comercial s'obtenen a partir de la informació que ofereix l'enquesta anual de comerç de l'any 2000, que ha elaborat l'Institut Nacional d'Estadística. Aquesta enquesta es va fer per primera vegada el 1999, encara que de manera transitòria, fins que es va vincular a l'enquesta de serveis, que presenta d'ençà de l'any 2000 un estudi integrat del sector, cosa que fins aleshores s'havia fet manera discontinua i dispersa.

L'Institut Nacional d'Estadística va publicar els resultats de l'enquesta el mes de juliol del 2002, encara que l'explotació estadística de les microdades, que va fer l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), no va estar disponible fins al final de l'any. En qualsevol cas, tot i el decalatge temporal entre l'any que es va realitzar l'enquesta i l'any que es va disposar de les dades, no

es pot perdre de vista l'oportunitat que representa una operació d'aquestes característiques a l'hora de comptar d'ara en endavant amb una potent referència estadística a partir de la qual analitzar el sector del comerç.³⁸

9.3.2. GRANS TRETS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears l'any 2000 va ser de 23.749 euros, és a dir, 409 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Segons es dedueix de les taxes calculades per al conjunt del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser semblant a les Illes Balears i a l'Estat espanyol —60,15% i 58,81% respectivament—, mentre que en la distribució d'aquest valor afegit sí que les diferències foren més notòries: a les Illes Balears les despeses de personal, del 63,35%, foren proporcionalment força més elevades que a l'Estat espanyol, on foren del 55,02%; d'altra banda, l'excedent brut d'explotació demostrà lògicament una dinàmica inversa, és a dir, una taxa del 36,65% a les Illes Balears i del 44,98% a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-85.)

Si ho desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç que s'observa a l'Estat espanyol respon al diferencial de productivitat que es manifesta en el comerç a l'engròs i, sobretot,

38. Sobre aquesta qüestió, vegeu la *Memòria sobre la situació socioeconòmica y laboral de España en 2002* (p. 118-119). CES del Regne d'Espanya. Madrid. 2003.

**QUADRE I-85. PRINCIPALS INDICADORS DEL SECTOR DEL COMERÇ
A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2000)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	23.749,30 €	24.158,44 €	-409,14€
Taxa de valor afegit	60,15%	58,81%	1,34%
Taxa de despeses de personal	63,35%	55,02%	8,33%
Taxa d'excedent brut d'explotació	36,65%	44,98%	-8,33%

Fons: INE, enquesta anual de comerç; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

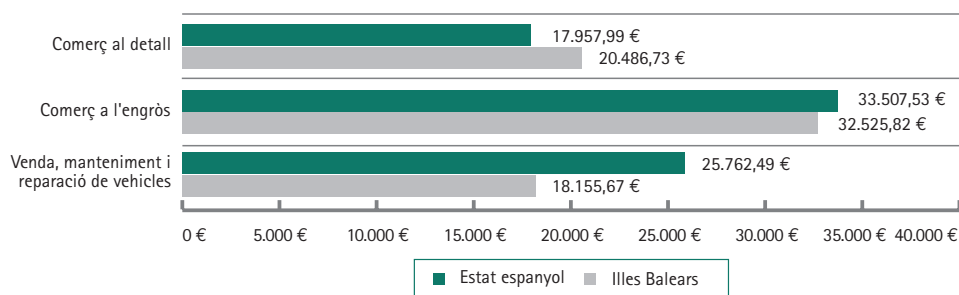
en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, el comerç al detall de les Illes Balears demostra una productivitat més elevada que la que s'observa a l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-14.)

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, pel que fa a la distribució del valor afegit, sí hi ha divergències importants entre un lloc i l'altre. Efectivament, men-

tre que en el comerç a l'engròs la distribució de despeses de personal en relació amb l'excedent brut d'explotació és força semblant a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, no succeeix el mateix pel que fa al comerç al detall ni, principalment, pel que fa a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles, subsectors en què les despeses de personal tenen un pes més gran a les Illes Balears que a l'Estat espanyol. (Vegeu els gràfics I-15 i I-16.)

Gràfic I-14

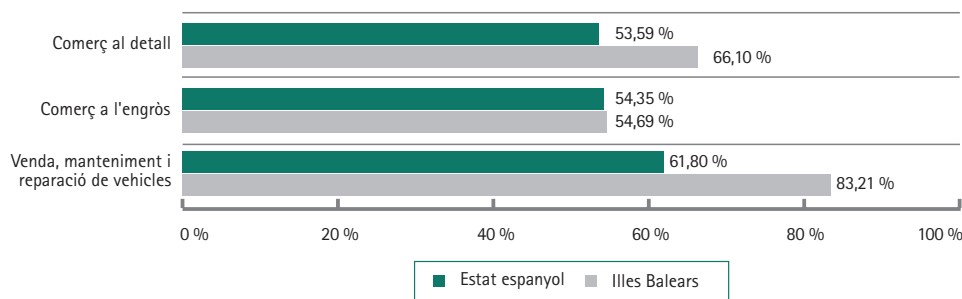
Productivitat del sector del comerç (2000)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-15

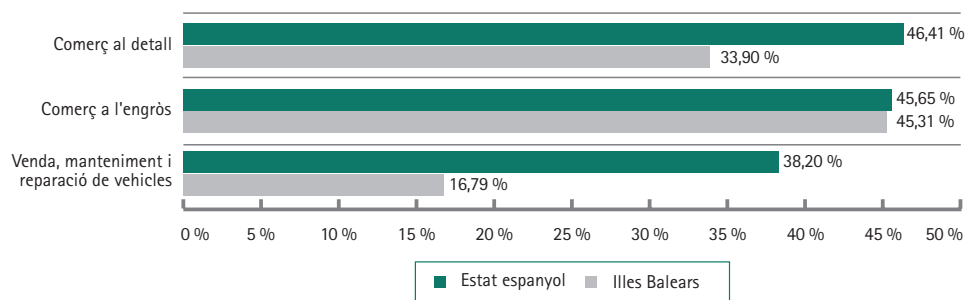
Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2000)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-16

Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears (2000)

Font: Elaboració pròpia.

9.3.3. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, el sector del comerç va moure l'any 2000 una xifra de negoci de 8.284,29 milions d'euros, que es distribuïa, en aquest cas, de manera força equilibrada entre les empreses petites

(amb menys de 20 persones ocupades) i les empreses grans (amb 20 o més persones ocupades). D'altra banda, el valor de la producció agregada va ser de 1.822,93 milions d'euros. Més d'un 60% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït un 63% en despeses de personal i un 37% en excedent brut d'explotació. (Vegeu el quadre I-86.)

**QUADRE I-86. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	4.179,75	4.104,54	8.284,29
2. Variació d'existències	-0,91	-0,61	-1,52
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	0,19	9,58	9,77
4. Altres ingressos de gestió	21,11	100,13	121,24
5. Consum de mercaderies	3.261,64	3.255,85	6.517,50
6. Treballs realitzats per altres empreses	40,00	33,35	73,35
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	898,49	924,44	1.822,93
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	52,28	113,10	165,37
9. Despeses en serveis exteriors	263,62	279,60	543,22
A. Recerca i desenvolupament	0,35	0,25	0,60
B. Lloguers i cànons	49,35	57,28	106,63
C. Reparacions i conservació	24,61	28,04	52,65
D. Serveis de professionals independents	23,01	30,15	53,15
E. Transports	37,09	38,95	76,04
F. Primes d'assegurances no socials	9,74	7,24	16,98
G. Serveis bancaris i similars	8,29	11,77	20,07
H. Publicitat, propaganda i relacions públiques	20,53	37,30	57,84
I. Subministraments	35,27	26,50	61,77
J. Altres despeses en serveis exteriors	55,39	42,11	97,50
10. Altres despeses de gestió	6,45	2,20	8,65
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	576,15	529,54	1.105,69
12. Imposts lligats a la producció i als productes distints	8,69	5,99	14,68
13. Subvencions a l'explotació	2,73	2,80	5,54
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	570,19	526,35	1.096,55
15. Despeses de personal	332,18	362,48	694,66
a. Sous i salaris	244,70	280,86	525,56
b. Indemnitzacions	3,59	2,44	6,03
c. Cotitzacions en la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	61,41	75,93	137,34
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,37	0,66	1,02
e. Altres despeses socials	22,11	2,59	24,70
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	238,01	163,88	401,89

* Unitat: milions d'euros.

Fons: INE, enquesta de Serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

**QUADRE I-87. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2000)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Xifra de negoci	1.157,03	4.287,34	2.839,92	8.284,29
Valor de la producció	224,35	830,70	767,88	1.822,94
Valor afegit a preus de mercat	124,99	452,47	528,25	1.105,70
Valor afegit al cost dels factors	123,66	449,93	522,96	1.096,56
Despeses de personal	102,90	246,08	345,67	694,66
Excedent brut d'explotació	20,76	203,85	177,29	401,90
Compres i despeses en béns i serveis	99,37	378,23	239,64	717,24
Compres de béns i serveis per a la revenda	917,94	3.412,88	2.128,69	6.459,52
Inversió bruta en béns materials	34,91	50,62	73,13	158,66
Nombre de persones ocupades (mitjana anual)	6.811	13.833	25.527	46.171

* Unitat: milions d'euros

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

Si distingim els tres subsectors que configuren el sector del comerç, veim que s'hi produïren resultats bastants diferents. Així, la xifra de negoci que generà el comerç a l'engròs —4.287 euros— va suposar més del 50% de la xifra de negoci del conjunt del sector. En canvi, pel que fa al valor de la producció, no hi hagué tanta diferència entre el comerç a l'engròs i el comerç al detall, que generaren respectivament un 46% i un 42% de la producció total del sector, mentre que l'automoció fou responsable de l'altre 12%. (Vegeu el quadre I-87.)

Allà on sí s'observaren diferències importants entre els diferents subsectors és amb relació al valor afegit que es genera a partir del procés productiu. Concretament, el subsector que generà un valor afegit major és el comerç al detall, en què un 68% de la producció va ser valor afegit. Aquest percentatge es reduí en els casos

del comerç a l'engròs i de l'automoció a un 54% i a un 55%, respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. El comerç a l'engròs en destinà un 45% a l'excedent brut d'explotació, mentre que tant el comerç al detall com, sobretot, l'automoció hagueren de fer front a unes despeses de personal molt més importants: el 66% i el 83%, respectivament. Cal ressenyar també que el comerç al detall és el que realitzà un 46% de la inversió bruta en béns materials.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2000 de 46.172 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una certa estacionalitat que tendeix a incrementar l'ocupació en el segon trimestre i en el tercer. El 58% d'a-

QUADRE I-88. PERSONES OCUPADES SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES DEL SECTOR DEL COMERÇ (2000)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	26.252	17.772	44.024
II trimestre	27.707	20.242	47.949
III trimestre	27.169	20.463	47.632
IV trimestre	25.563	19.519	45.082
Mitjana anual	26.673	19.499	46.172

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

QUADRE I-89. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	2,4	50,6	4,1
Personal extern per empresa	0,0	0,4	0,0
Productivitat (euros)	21.377,33	26.993,92	23.749,30
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	68,4%	55,1%	61,4%
Taxa de participació femenina	36,7%	49,0%	42,0%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	38,2%	49,1%	43,9%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,3%	0,8%	0,5%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

questa ocupació és generada per les empreses petites. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 55% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, un 30%, i l'automoció, un 15%. (Vegeu el quadre I-88.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial segons la mida de l'empresa, resulta que l'estabilitat de l'ocupació va estar per sobre del 61%, i són els tre-

balladors de les empreses petites els que gaudeixen d'una estabilitat major (del 68%, enfront del 55% dels de les empreses grans). Respecte de la participació femenina, observam que els valors se situaven en general per sobre del 40%, percentatge que fou gairebé del 50% en les empreses més grans. La taxa d'externalitat en l'ocupació va ser mínima, amb valors sempre inferiors a l'1%. (Vegeu el quadre I-89.)

**QUADRE I-90. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS
AMB EL FACTOR TREBALL SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2000)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	3,9	5,2	3,7	4,1
Personal extern per empresa	0,0	0,0	0,0	0,0
Productivitat (euros)	18.155,49	32.524,98	20.486,60	23.749,47
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	74,7%	72,8%	50,5%	61,4%
Taxa de participació femenina	11,8%	27,2%	57,9%	42,0%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	14,7%	27,7%	62,3%	43,9%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,5%	0,9%	0,3%	0,5%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

Amb referència a l'estructura laboral d'acord amb els tres subsectors comercials, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i en el comerç a l'engròs —el 75% i el 73% respectivament—, mentre que en el comerç al detall tan sols va ser del 51%. La participació femenina és majoritària en el comerç al detall (propers al 58%), però molt més modesta en el comerç a l'engròs (27%) i en l'automoció (12%). D'altra banda, l'externalitat en l'ocupació torna a ser testimonial en tots els casos, sempre per sota de l'1%. (Vegeu el quadre I-90.)

9.4

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

Per avaluar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, que l'Institut Nacional d'Estadística publica mensual-

ment. El problema d'aquesta enquesta és que es va començar a realitzar el gener de 2002 i, per tant, no ens ofereix gaire perspectiva històrica per establir comparacions. Així i tot, una anàlisi del món del comerç no pot prescindir de l'únic índex oficial que actualment es publica sobre l'evolució conjuntural, en aquest cas, del comerç al detall.

L'índex de comerç al detall, base 2001, ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2002 un 2,19%, per sota del creixement mitjà que s'observa a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,73%. (Vegeu el quadre I-91.)

Al llarg del 2002 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat, característic de la nostra economia. D'aquesta manera, durant els mesos de maig i d'octubre es va produir un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. Si ho comparam amb

QUADRE I-91. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES.
UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS) (2001-2002)

	2001	2002	% variació
Andalusia	100,0	104,9	4,85%
Aragó	100,0	103,3	3,31%
Astúries	100,0	103,5	3,45%
Illes Balears	100,0	102,2	2,19%
Illes Canàries	100,0	104,7	4,70%
Cantàbria	100,0	101,4	1,40%
Castella i Lleó	100,0	105,6	5,56%
Castella-la Manxa	100,0	105,2	5,24%
Catalunya	100,0	106,3	6,27%
País Valencià	100,0	107,8	7,76%
Extremadura	100,0	105,5	5,50%
Galícia	100,0	105,6	5,60%
Madrid	100,0	103,4	3,43%
Múrcia	100,0	108,6	8,62%
Navarra	100,0	103,9	3,88%
País Basc	100,0	103,0	3,04%
La Rioja	100,0	105,0	5,03%
Ceuta	100,0	97,9	-2,16%
Melilla	100,0	101,0	0,95%
Espanya	99,3	105,0	5,73%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

els mateixos mesos de l'any anterior, només disminuïren les vendes respecte de l'any precedent en els mesos de febrer i de desembre. Encara que va ser lleugerament pitjor que l'any anterior, el mes de desembre fou protagonista d'una pujada important de les vendes respecte del novembre, gràcies a l'efecte del Nadal. (Vegeu el quadre I-92.)

Si ho comparam amb l'evolució que es va seguir a l'Estat espanyol, l'estaciona-

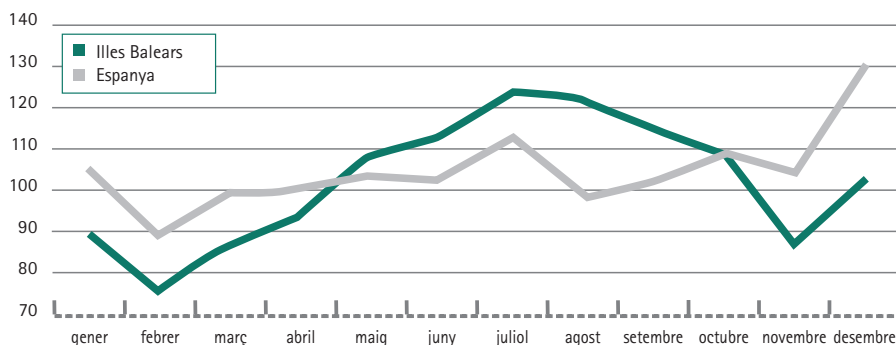
litat de l'economia il·lenca és, una altra vegada, l'element explicatiu amb el valor més alt de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i d'octubre, mentre que la resta de l'any se situà per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals, s'evidencia una certa tendència creixent al llarg de l'any 2002, més pronunciada en el cas de l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-17.)

QUADRE I-92. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL (2002)
UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS)

	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	89,2	-14,20%	2,70%
febrer	76,1	-14,69%	-1,80%
març	86,1	13,14%	1,30%
abril	93,7	8,83%	3,20%
maig	108,2	15,47%	4,10%
juny	113,1	4,53%	2,10%
juliol	123,8	9,46%	4,90%
agost	121,9	-1,53%	3,50%
setembre	114,3	-6,23%	0,40%
octubre	109,5	-4,20%	3,80%
novembre	87,2	-20,37%	1,40%
desembre	103,1	18,23%	-0,80%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Gràfic I-17
Índex de comerç al detall (2002)
Unitat: base 2001 (preus corrents)

Font: Elaboració pròpia.

El comportament del comerç al detall durant el 2002 pel que fa a l'ocupació va ser força similar a l'evolució de les vendes que acabam de comentar. Així, el creixement de l'ocupació en el

comerç al detall va ser molt modest, del 0,76%, i inferior al que es donà a escala de l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar en un 4,11%. (Vegeu el quadre I-93.)

QUADRE I-93. ÍNDEX D'Ocupació del comerç al detall per comunitats autònomes.
UNITAT: BASE 2001 (2001-2002)

	2001	2002	% variació
Andalusia	100,0	103,2	3,23%
Aragó	100,0	101,8	1,81%
Astúries	100,0	101,0	1,02%
Illes Balears	100,0	100,8	0,76%
Illes Canàries	100,0	103,5	3,50%
Cantàbria	100,0	101,8	1,75%
Castella i Lleó	100,0	102,5	2,50%
Castella-la Manxa	100,0	102,3	2,29%
Catalunya	100,0	103,0	3,03%
País Valencià	100,0	102,3	2,25%
Extremadura	100,0	102,2	2,21%
Galícia	100,0	100,6	0,55%
Madrid	100,0	106,4	6,38%
Múrcia	100,0	104,1	4,09%
Navarra	100,0	101,6	1,66%
País Basc	100,0	102,8	2,77%
La Rioja	100,0	106,1	6,12%
Ceuta	100,0	102,9	2,91%
Melilla	100,0	102,2	2,20%
Espanya	99,1	103,2	4,11%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Pel que fa als preus, no es disposa de cap indicador que abasti el sector del comerç al detall en conjunt. En qualsevol cas, sí és possible aproximar-s'hi a partir dels preus dels grups de productes que són característics de la venda al detall i que, per tant, poden ser representatius dels preus del sector. Així, hem obtingut un indicador de l'evolució dels preus del sector del comerç a partir de combinar els preus dels grups de productes següents: l'alimentació i les begudes no alcohòliques, les begudes alcohòliques i el tabac, el vestit i el calçat, el parament de la llar, i la medicina.

La inflació en el sector del comerç al detall va ser l'any 2002 del 4,1%, quatre dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol. Els preus segueixen tots els mesos una tendència alcista, excepte el gener, el febrer, el juliol i l'agost, en què els preus davallaren respecte del mes anterior. Respecte del 2001, el segon i el tercer trimestre foren els períodes més inflacionistes. En aquest punt, cal tenir esment d'alguns factors que, més enllà del comportament conjuntural de l'economia, han influït en el resultat de la inflació: d'una banda, el canvi

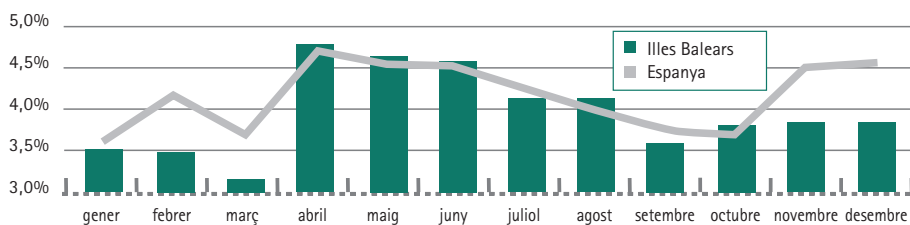
metodològic per calcular l'índex de preus de consum que ha dut a terme l'Institut Nacional d'Estadística des del mes de gener de 2002 dificulta comparar els resultats amb l'any 2001; de l'al-

tra, no es pot obviar tampoc l'efecte distorsionador que suposa la introducció de l'euro, precisament també el gener del 2002. (Vegeu el quadre I-94 i el gràfic I-8.)

QUADRE I-94. ÍNDEX DE PREUS AL CONSUM EN EL COMERÇ AL DETALL. UNITAT: BASE 2001 (2002)			
	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	101,3	-1,3%	3,5%
febrer	101,2	-0,1%	3,5%
març	101,9	0,7%	3,1%
abril	104,6	2,7%	4,8%
maig	105,0	0,3%	4,7%
juny	104,9	0,0%	4,6%
juliol	103,1	-1,7%	4,2%
agost	103,0	-0,1%	4,2%
setembre	103,8	0,7%	3,6%
octubre	105,6	1,8%	3,8%
novembre	106,7	0,9%	3,9%
desembre	106,7	0,1%	3,9%
Total 2002		4,1%	

Fonts: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-18
Inflació en el sector del comerç (2002)

Font: Elaboració pròpia.

10

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

RESUM

En aquest apartat s'analitza el sector del transport, i es fa referència al transport marítim, a l'aeri, a l'interior de viatgers, al de mercaderies per carretera i també a les activitats annexes als transports. D'altra banda, també s'estudia el subsector de les comunicacions, i es diferencia entre els serveis postals i els serveis de telecomunicacions.

Des d'un punt de vista estructural, l'any 2000, el sector del transport assolí una ocupació mitjana de 14.537 persones, va tenir un volum de negoci de 1.715 milions d'euros i un VAB al cost dels factors de 700 milions d'euros. D'aquesta manera, el sector del transport aportà l'any 2000 una xifra propera al 13,3% del PIB de les Illes Balears (i el 18,5% del PIB del sector de serveis).

Pel que fa a la tendència conjuntural demostrada al llarg del 2002, el creixement estimat per al conjunt del sector va ser del 3,5%. De manera desglossada, el transport marítim de passatgers va créixer un 22,28%, el transport marítim de mercaderies va augmentar un 1,73%, el transport aeri de passatgers va disminuir un 6,80%, el transport urbà i interurbà de viatgers per carretera va augmentar un 3,36%, el transport interior de mercaderies va créixer un 10,4%, mentre que el transport per ferrocarril augmentà un 1%.

Quant al sector de les comunicacions, durant l'any 2000 va moure una xifra de negoci de 517,46 milions d'euros, el 91,5% de la qual correspon al subsector de les telecomunicacions i l'altre 8,5%, al de les activitats postals. Es tracta d'un sector que es caracteritza, a més, perquè hi predominen les empreses grans; així, el 91,3% de la xifra de negoci correspon a empreses de 20 o més persones ocupades. La producció agregada va assolir un valor de 476,76 milions d'euros i el nombre mitjà de treballadors al llarg de l'any va ser de 3.447.

En el terreny conjuntural, durant el 2002 els serveis postals estabilitzaren l'activitat pràcticament al mateix nivell que l'any anterior (-0,04%). El sector de les telecomunicacions persistí en l'expansió arran del procés de liberalització del mercat. Quant a la telefonia fixa, el desenvolupament del negoci d'Internet i de la banda ampla, amb l'auge de l'ADSL, va permetre fer front al creixement escàs del mercat en aquest sector. Pel que fa a la telefonia mòbil, mantingué el ritme de creixement espectacular dels anys anteriors.

10.1

ELS TRANSPORTS

En aquest apartat s'analitza l'evolució del transport i de les branques d'activitat principals: el transport marítim, l'aeri, l'urbà i interurbà en autobús, el taxi, els cotxes de lloguer, el ferrocarril, el transport de mercaderies per carretera, la manipulació i el dipòsit de mercaderies, l'organització del transport de mercaderies, i altres activitats annexes als transports. A l'apartat 10.2 s'analitzen les comunicacions. En ambdós casos primer s'estudien els principals trets estructurals per passar seguidament a fer un anàlisi de la seva evolució conjuntural al llarg de l'any 2002.

10.1.1. PRINCIPALS VARIABLES ESTRUCTURALS

Segons l'enquesta anual de serveis de l'any 2000, el sector del transport assolí una ocupació de 14.537 persones. (Vegeu el quadre I-95.)

Va tenir un volum de negoci de 1.715 milions d'euros i un VAB al cost dels factors de 700 milions d'euros. D'aquesta manera, el sector del transport aportà l'any 2000 una xifra propera al 13,3% del PIB de les Illes Balears (i el 18,5% del PIB del sector de serveis). L'excedent brut d'explotació del sector arribà als 316 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-96.)

**QUADRE I-95. PERSONES OCUPADES DEL SECTOR DEL TRANSPORT
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	4.322	8.660	12.982
II trimestre	4.585	10.570	15.155
III trimestre	4.749	11.214	15.963
IV trimestre	4.410	9.638	14.048
Mitjana anual	4.517	10.021	14.537

Fonts: INE, enquesta de Serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-96. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	250,57	1.464,76	1.715,33
2. Variació d'existències	0,01	-0,03	-0,02
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	0,01	12,71	12,71
4. Altres ingressos de gestió	1,93	63,26	65,19
5. Consum de mercaderies	29,50	178,60	208,10
6. Treballs realitzats per altres empreses	35,26	214,03	249,29
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	187,76	1.148,06	1.335,82
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	27,79	286,35	314,14
9. Despeses en serveis exteriors	37,26	283,60	320,86
A. Recerca i desenvolupament	0,00	0,27	0,27
B. Lloguers i cànons	3,16	121,99	125,15
C. Reparacions i conservació	15,27	53,32	68,59
D. Serveis de professionals independents	3,47	11,15	14,62
E. Transports	0,27	3,70	3,97
F. Primes d'assegurances no socials	5,88	11,76	17,64
G. Serveis bancaris i similars	0,63	2,48	3,10
H. Publicitat, propaganda i relacions públiques	1,67	10,63	12,30
I. Subministraments	2,98	8,41	11,39
J. Altres despeses en serveis exteriors	3,92	59,90	63,82
10. Altres despeses de gestió	0,13	13,41	13,55
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	122,58	564,70	687,28

continua

**QUADRE I-96. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
12. Imposts lligats a la producció i als productes distints	2,47	1,86	4,33
13. Subvencions a l'explotació	0,34	16,97	17,30
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	120,44	579,81	700,25
15. Despeses de personal	49,49	334,82	384,31
a. Sous i salaris	34,40	259,91	294,31
b. Indemnitzacions	0,07	1,98	2,04
c. Cotitzacions en la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	8,72	59,51	68,23
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,01	2,06	2,06
e. Altres despeses socials	6,29	11,37	17,66
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	70,96	244,99	315,95

* Unitat: milions d'euros.

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

En el sector del transport predominen les empreses grans (amb 20 o més persones ocupades), que representaren el 85,94% del volum de negoci, el 82,80% del VAB al cost dels factors, i el 76,32% de l'ocupació total del sector. La productivitat global del sector del transport va ser l'any 2000 de 48.170 euros per persona ocupada, la taxa de valor afegit va ser del 52,42% i el percentatge d'excedent empresarial sobre el VAB al cost dels factors arribà al 45,12%. (Vegeu el quadre I-97.)

Amb relació a l'Estat espanyol, el sector del transport de les Illes Balears significà l'any 2000 el 2,71% del VAB al cost dels factors, el 2,90% del volum de negoci, el 2,68% de l'excedent brut d'explotació i el 2,16% de l'ocupació. Així, l'estructura del sector del transport de les Illes Balears, amb una forta especialització entorn de les activitats del transport aeri i marítim, determinà que les ràtios obtingudes fossin més favorables que les del conjunt de l'Estat espanyol.

**QUADRE I-97. PRINCIPALS RÀTIOS DEL SECTOR DEL TRANSPORT A LES
ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2000)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	48.170 €	33.963 €	14.207 €
Taxa de valor afegit	52,42%	41,99%	10,43%
Taxa de despeses de personal	54,88%	50,94%	3,95%
Taxa d'excedent brut d'explotació	45,12%	49,06%	-3,95%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

10.1.2. EL TRANSPORT MARÍTIM

En aquest apartat, en primer lloc presentem l'anàlisi estructural i, seguidament, analitzam la conjuntura al llarg de l'exercici 2002.

10.1.2.1. Principals variables estructurals

El subsector del transport marítim aportà l'any 2000 un 10,54% de la facturació del sector del transport, el 14,65% del VAB al cost dels factors, el 24,51% de l'excedent brut d'explotació i només el 3,04% de l'ocupació sectorial. En conseqüència, el transport marítim presenta unes ràtios de productivitat elevada (148.272 euros per persona ocupada), una taxa de valor afegit alta (un 63,36%) i uns marges empresarials elevats (un 81,08% és la taxa d'excedent brut d'explotació). La facturació de les activitats del transport marítim de les Illes Balears suposa el 15,11% de la facturació estatal, aporta el 23,61% del VAB al cost dels factors, i genera el 37,95% dels excedents empresarials.

L'any 2000 el sector del transport marítim estava configurat per 47 empreses que disposaven d'un total de 63 locals, és a dir, una mitjana d'1,34 locals per empresa. Cal destacar també que la inversió bruta en béns materials que va realitzar el sector del transport marítim va ser de 7,7 milions d'euros, mentre que l'ocupació mitjana al llarg de l'any va ser de 644 persones. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.2.2. Evolució conjuntural

El transport de passatgers per via marítima regular en règim de cabotatge va créi-

xer un 16,47% el 2002, de manera que va recuperar amb escreix el ritme de creixement de l'any 2000 (11,7%), que s'havia afeblit sensiblement el 2001 (1,7%). D'aquesta manera, el 2002 s'ha superat la xifra dels 2 milions de passatgers. (Vegeu el quadre I-99.)

El trànsit de passatgers de creuers turístics va experimentar un fort augment el 2002, ja que va créixer un 21% respecte de l'any anterior, fins assolir un total de 774.423 moviments. Aquesta xifra significa un rècord històric, i s'ha de tenir en compte que el port de Palma capitalitzà una gran part d'aquest resultat, ja que per primera vegada s'hi superaren els 600.000 passatgers. A les Pitiüses, el creixement de passatgers va ser de més del 60%, però, així i tot, els gairebé 37.000 moviments de passatgers que s'hi produïren encara es troben bastant lluny de les xifres de mitjan dècada dels noranta, quan s'arribaren a sobrepassar els 60.000 moviments. Al port de Maó se'n registrà un descens del 6,7%. (Vegeu el quadre I-100.)

El trànsit de passatgers en règim local o de trànsit de badia, que recull els moviments per motius turístics en excursions d'un dia, augmentà un 22,65%, ja que es varen fer 5,4 milions de moviments, és a dir, més d'un milió més que l'any anterior. El trànsit evolucionà amb dinamisme a Menorca i també creixé a Mallorca, encara que amb una intensitat menor, mentre que a les Pitiüses pràcticament es mantingué estable. El corredor Eivissa-la Savina, que inclou també el trànsit regular entre ambdós ports, representà un 35,8% del total. (Vegeu el quadre I-101.)

QUADRE I-98. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES PRINCIPALS BRANQUES DE TRANSPORTS I COMUNICACIONS (2000)

	Nombre d'empreses	Nombre de locals	Xifra de negoci	Valor de la producció	Valor afegit a preus de mercat	Valor afegit al cost dels factors	Despeses de personal	Excedent brut d'exploatació	Compres i despeses en béns i serveis	Compres de béns i serveis per a la revenda	Inversió bruta en béns materials	Nombre de persones ocupades (mitjana anual)
Transport marítim	47	63	180,96	152,89	96,88	95,50	18,06	77,44	56,00	0,58	7,68	644
Transport aeri	10	18	796,64	750,96	333,15	332,40	157,80	174,59	417,81	11,88	24,76	4.120
Transport urbà i interurbà en autobus	117	130	122,65	111,16	74,14	86,78	64,32	22,46	37,02	0,08	11,91	2.307
Transport en taxi	1.252	1.252	49,35	49,08	41,26	41,05	6,64	34,41	7,82	0,00	5,37	1.700
Transport en ferrocarril	2	2	7,39	7,45	4,97	7,09	4,77	2,32	2,48	0,00	11,38	174
Transport de mercaderies per carretera	960	978	135,11	108,92	69,98	70,95	36,59	34,36	38,95	2,49	10,63	2.373
Manipulació i dipòsit de mercaderies	49	46	16,45	9,62	6,47	6,40	12,98	-6,58	3,14	6,18	0,06	385
Organització del transport de mercaderies	107	101	114,66	38,47	20,57	20,59	11,77	8,82	17,90	33,48	3,49	430
Altres activitats annexes als transports	61	105	292,15	107,27	39,85	39,49	71,38	-31,89	67,43	154,44	0,87	2.405
Activitats postals	36	125	43,95	40,02	6,78	7,50	32,70	-25,19	33,24	0,00	0,52	2.071
Telecomunicacions	44	192	473,51	436,75	-20,54	-15,35	79,32	-94,67	457,28	0,00	3,94	1.376

Fons: INE, enquesta de Serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-99. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA
MARÍTIMA REGULAR (EN RÈGIM DE CABOTATGE) (2001-2002)**

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	398.581	567.483	42,38%
Sant Antoni de Portmany	176.460	113.045	-35,94%
Total de les Pitiüses	575.041	680.528	18,34%
Maó	137.521	151.394	10,09%
Ciutadella	98.248	143.469	46,03%
Total de Menorca	235.769	294.863	25,06%
Palma	804.895	915.404	13,73%
Alcúdia	74.403	79.019	6,20%
Cala Rajada	35.340	39.733	12,43%
Total de Mallorca	914.638	1.034.156	13,07%
Total de les Illes Balears	1.725.448	2.009.547	16,47%

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Nota: El trànsit regular entre Eivissa i Formentera s'ha inclòs en el trànsit de badia.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litora.

**QUADRE I-100. TRANSPORT DE PASSATGERS DE CREUERS TURÍSTICS
PER VIA MARÍTIMA (2001-2002)**

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	23.087	36.983	60,19%
La Savina	1.031	1.657	60,72%
Maó	82.902	77.340	-6,71%
Palma	531.275	658.443	23,94%
Total de les Illes Balears	638.295	774.423	21,33%

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Font: Autoritat Portuària de Balears.

QUADRE I-101. TRANSPORT DE PASSATGERS EN RÈGIM DE TRÀNSIT DE BADIA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	965.785	976.529	1,11%
Sant Antoni de Portmany	472.650	439.662	-6,98%
La Savina	950.282	967.495	1,81%
Total de les Pitiüses	2.388.717	2.383.686	-0,21%
Maó	136.962	239.600	74,94%

continua

QUADRE I-101. TRANSPORT DE PASSATGERS EN RÈGIM DE TRÀNSIT DE BADIA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Maó	136.962	239.600	74,94%
Ciutadella	31.898	32.280	1,20%
Fornells	3.611	—	—
Total de Menorca	172.471	271.880	57,64%
Palma	236.943	115.794	-51,13%
Alcúdia	67.000	69.552	3,81%
Andratx/Sant Elm	85.686	51.450	-39,96%
Sóller	839.790	1.230.180	46,49%
Pollença/Formentor	328.650	246.100	-25,12%
Cala Rajada	66.972	25.438	-62,02%
Can Picafort	—	13.766	—
Portocristo	114.606	129.804	13,26%
Portocolom	24.490	32.506	32,73%
Portopetro/Cala Figuera	36.242	21.420	-40,90%
Colònia de Sant Jordi	19.418	18.120	-6,68%
Cala Bona	43.826	55.496	26,63%
Total de Mallorca	1.863.623	2.009.626	7,83%
Total de les Illes Balears	4.424.811	5.426.926	22,65%

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral.

El trànsit marítim de mercaderies augmentà un 1,73%. Si n'excloem els transports especials (que inclouen el transport d'automòbils i de peces, la tara dels vehicles de càrrega horitzontal, la tara dels contenidors i de la mercaderia de contenidors en trànsit), el transport de mercaderies va créixer un 3,09%, i el decreixement dels transports especials va ser del 34,60%. (Vegeu el quadre I-102.)

Per grups de productes transportats, cal destacar l'important augment dels metal·lúrgics (25,83%). També creixeren, encara que amb unes xifres més moderades, els siderúrgics (5,51%) i els materials de la construcció

(5,27%); aquests darrers remunten, doncs, el lleuger descens experimentat l'any 2001 i demostren el dinamisme que encara manté el sector de la construcció a les Illes Balears.

Per illes, el creixement va ser bastant equilibrat. A Eivissa, el port de Sant Antoni de Portmany, després d'uns anys de fort creixement, cedí protagonisme al port d'Eivissa. De la mateixa manera passà a Menorca, on el port de Maó absorbí gran part del trànsit de mercaderies que abans tenia lloc al port de Ciutadella. A Mallorca s'observa un creixement sostingut tant del port de Palma com del port d'Alcúdia. (Vegeu el quadre I-103.)

QUADRE I-102. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES (2001-2002)

Grups de productes	2001	2002	% var. 02/01
Ports que depenen de l'Autoritat Portuària de Balears			
Energètics	3.009.447	3.050.994	1,38%
Siderúrgics	238.662	251.824	5,51%
Metal·lúrgics	204.506	257.338	25,83%
Adobs	42.514	41.731	-1,84%
Químics	95.725	89.816	-6,17%
Materials de construcció	983.090	1.034.863	5,27%
Agroramaders i alimentaris	1.734.210	1.702.292	-1,84%
Altres mercaderies	1.129.755	1.203.055	6,49%
Transports especials ¹	2.983.041	3.111.491	4,31%
Total de ports de l'Autoritat Portuària	10.420.950	10.743.404	3,09%
Ports que depenen del Govern de les Illes Balears			
Mercaderies	151.447	—	—
Transports especials ¹	239.798	—	—
Total de ports del Govern de les Illes Balears	391.245	255.891	-34,60%
Total de mercaderies	7.589.356	7.631.913	0,56%
Total de transports especials ¹	3.222.839	3.111.491	-3,45%
Total general	10.812.195	10.999.295	1,73%

Unitat: mercaderies carregades i descarregades (en tones).

¹ S'hi inclouen els automòbils i les peces, la tara de vehicles de càrrega horitzontal, la tara de contenidors i la mercaderia dels contenidors en trànsit.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

QUADRE I-103. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES PER ILLES I PER PORTS (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	1.351.114	1.465.144	8,44%
Sant Antoni de Portmany	275.756	178.701	-35,20%
Total d'Eivissa	1.626.870	1.643.845	1,04%
Maó	910.333	954.880	4,89%
Ciutadella	115.489	77.191	-33,16%
Total de Menorca	1.025.822	1.032.071	0,61%
Palma	5.658.840	5.774.675	2,05%
Alcúdia	2.500.663	2.548.705	1,92%
Total de Mallorca	8.159.503	8.323.380	2,01%
Total de les Illes Balears	10.812.195	10.999.295	1,73

Unitat: mercaderies carregades i descarregades (en tones)

Nota: No s'hi inclou el trànsit interior entre Eivissa i Formentera que al 2002 s'estima (no existeixen dades exactes, ja que totes les mercaderies que arriben a Formentera ho fan via Eivissa) que fou de 136.061 tones, significativament un 87,3% del trànsit total de mercaderies entre el port d'Eivissa i el port de La Savina; el 12,7% restant, o sigui 19.716 tones, arribà a La Sabina procedent originàriament d'altres indrets (de la resta d'illes, majoritàriament, i de la península). Durant els darrers anys la tendència observada assenyala un pes creixent de les mercaderies arribades a La Sabina procedents de les altres illes (no Pitiüses) i de la península front a les procedents d'Eivissa; així, les dades disponibles del 2003 indicarien que la proporció ja és 20%-80%.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

10.1.3. EL TRANSPORT AERI

En aquest apartat, presentam també en primer lloc l'anàlisi estructural i seguidament analitzam la conjuntura al llarg l'any 2002.

10.1.3.1. Principals variables estructurals

Les activitats del transport aeri aportaren l'any 2000 un 48,03% del volum de negoci del sector, el 50,97% del VAB al cost dels factors, el 55,26% de l'excedent brut d'explotació i el 28,33% de l'ocupació. A més, en l'àmbit de l'Estat espanyol, el transport aeri significà el 14,87% del VAB al cost dels factors, facturà un 12,35% i generà uns excedents empresarials del 30,95%. A les Balears es localitzen 10 empreses de transport aeri, amb una ocupació mitjana de 4.120 treballadors. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.3.2. Evolució conjuntural

Durant l'any 2002 es registrà als aeroports de les Illes Balears un trànsit de 24,7 milions de passatgers. Aquesta xifra implica un descens del 6,8%, atès que es registren 1,8 milions menys de passatgers que l'any 2001. Es tracta d'un resultat que

suposa un retrocés clar no només respecte de l'any precedent sinó també amb relació al 1999 i al 2000, anys en els quals s'havien superat els 26 milions de passatgers. Per aeroports, el de Palma i el d'Eivissa foren els que patiren una davallada major del nombre de passatgers, per sobre del 7%, mentre que a l'aeroport de Menorca només va disminuir un 3,2%. Lògicament, el descens més important en termes absoluts va ser el de l'aeroport de Son Sant Joan, ja que concentra el 72,3% del trànsit aeri de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-104.)

Mereixen un capítol apart les companyies aèries de baix cost (les anomenades low cost). No hi ha dubte que la configuració de les Illes Balears com a lloc predilecte de molts ciutadans europeus a l'hora de fixar la segona residència millora les possibilitats d'aquestes aerolínies, que prescindeixen del paquet turístic i ofereixen únicament l'anomenat seat only («només vol»). Així, l'estratègia d'aquestes empreses es basa en oferir unes tarifes que poden arribar a representar una tercera part del que cobren les empreses tradicionals, a canvi de no oferir cap tipus de servei durant el vol i de comercialitzar-se bàsicament a través d'Internet, la qual cosa evita haver de pagar comissions a les agències de viatges.

QUADRE I-104. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA AÈRIA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	4.426.961	4.094.446	-7,51%
Mallorca	19.207.045	17.832.458	-7,16%
Menorca	2.825.177	2.733.731	-3,24%
Total de les Illes Balears	26.459.183	24.660.635	-6,80%

Unitat: nombre d'entrades i de sortides de passatgers.
Font: Conselleria de Turisme.

D'aquesta manera, enfront del descens generalitzat del trànsit aeri que acabam de comentar, aquestes empreses varen augmentar ostensiblement els resultats, i guanyaren quota de mercat a les empreses tradicionals. Durant el 2002 operaren a l'aeroport de Son Sant Joan quatre empreses de baix cost: Easyjet (que controlava el 69,35% d'aquest mercat), Go (amb el 21,65%, i a hores d'ara absorbida per Easyjet), Bmibaby (8,73%) i Virgin (0,26%), que transportaren en conjunt 622.194 passatgers, cosa que representa un 3,5% del total de passatgers.

El creixement d'aquest sector ha estat exponencial els darrers anys. Si en dos anys havia superat la quota de mercat en més del doble, a partir dels 294.525 passatgers que feren ús d'aquest tipus d'aerolínies durant l'any 2000, l'any 2003 s'ha produït un allau de noves companyies que han començat a treballar en el sector del baix cost a Son Sant Joan, de manera que són almenys tretze les com-

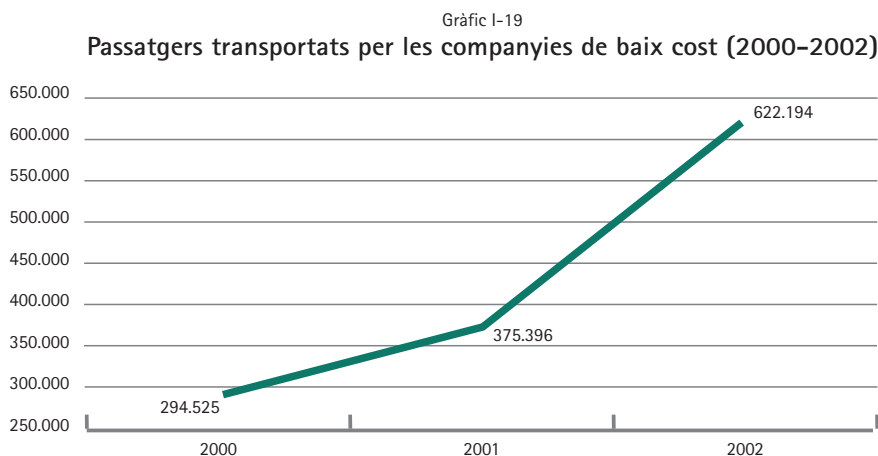
panyies que competeixen en aquest segment emergent del mercat: Easyjet, Go, Hapag Lloyd Xpress, SAS light, Bmibaby, Mytravel lite, Excel, Volare, Air Scotland, Flyglobespan, Virgin Express, Basiq Air i Jet 2. (Vegeu el gràfic I-19.)

10.1.4. EL TRANSPORT URBÀ I INTERURBÀ EN AUTOBÚS

En aquest apartat, anàlogament, presentam l'anàlisi estructural i seguidament analitzam la conjuntura centrant-nos en l'any 2002.

10.1.4.1. Principals variables estructurals

L'any 2000 el transport urbà i interurbà en autobús era constituït per 117 empreses, que ocupaven una mitjana de 2.307 treballadors. Al llarg de l'any va manejar una xifra de negoci de 122,7 milions d'euros, i el valor de la producció va ser de 111,2

Font: Elaboració pròpia.

milions d'euros. Aquesta producció generarà un valor afegit del 78,07%, distribuït entre un 74,12% de despeses de personal i un 25,88% d'excedent brut d'exploació. Cal ressenyar també que la inversió bruta en béns materials d'aquest sector va ser d'11,91 milions. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.4.2. Evolució conjuntural

Dividim aquesta anàlisi conjuntural en les branques d'activitat següents: el transport urbà en autobús, el transport regular de viatgers per carretera i el transport discrecional de viatgers per carretera.

10.1.4.2.1. El transport urbà en autobús

L'Empresa Municipal de Transports de Palma (EMT) transportà al llarg del 2002 un total de 28,57 milions de passatgers, un 5,8% més que el 2001 i va mantenir, per tant, la tònica de creixement dels darrers anys (5,5%, el 2001, i 6,6%, el 2000). El nombre de línies passà de 26 a 27, s'efectuaren un total de 740.169 viatges i l'índex d'ocupació va ser del 47,81%. Aquest augment de l'activitat va anar acompanyat d'una ampliació de la flota de vehicles, que

passà de les 102 unitats que es comptabilitzen el 2001 a les 134 del 2002.

Pel que fa a les tarifes, s'ha de dir que, en general, es mantingueren força estables, fins i tot amb una lleugera tendència a baixar a pesar de l'efecte inflacionista que pot derivar de la introducció de l'euro. Així, el preu del bitllet senzill va passar de les 175 pessetes a 1 euro, i només el tren turístic va augmentar significativament el preu del bitllet (11%).

10.1.4.2.2. El transport regular de viatgers per carretera

El transport regular de viatgers per carretera, que els darrers anys havia crescut de manera sostinguda, descendí un 2,3%, i transportà 11,69 milions de passatgers. (Vegeu el quadre I-105.)

A Mallorca, amb un total de 6,75 milions de passatgers, el descens fou del 2%. A Menorca i a Eivissa, el descens va ser del 4,5% i del 2,7% respectivament, mentre que a Formentera es registrà un augment espectacular del 59%, que significà recuperar de nou el nivell dels darrers anys de la darrera dècada.

QUADRE I-105. TRANSPORT REGULAR DE VIATGERS PER CARRETERA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	3.717.267	3.616.806	-2,7%
Formentera	45.327	72.089	59,0%
Mallorca	6.894.280	6.754.537	-2,0%
Menorca	1.310.115	1.250.735	-4,5%
Total de les Illes Balears	11.966.989	11.694.167	-2,3%

Unitat: nombre de viatgers transportats.

Fons: Direcció General d'Obres Públiques i Transports del Govern de les Illes Balears; Consell d'Eivissa i Formentera; Consell de Menorca.

10.1.4.2.3. El transport discrecional de viatgers per carretera

El nombre de llicències de transport discrecional de viatgers per carretera va ser de 2.014, la qual cosa va representar un augment respecte del 2001 de l'1,51%. Aquest augment, encara que modest, significa també que continuà la tendència creixent en el nombre de llicències que es dona des del 1995, tendència que només es va trencar l'any anterior, amb una disminució del 5%.

10.1.5. EL TRANSPORT EN TAXI

En primer lloc, presentam l'anàlisi estructural i, seguidament, l'anàlisi conjuntural per a l'any 2002.

10.1.5.1. Principals variables estructurals

L'any 2000 el sector del taxi agrupava un total de 1.252 empreses, que donaven feina a una mitjana anual de 1.700. La xifra de negoci del sector va ser de 49,35 milions d'euros i la producció, de 49,01 milions. El valor afegit generat arribà al 83,64%, que es distribueix entre un 16,16% de despeses de personal i un 83,84% de marge empresarial. La inversió bruta en béns materials, bàsicament atribuïble a la renovació de la flota de taxis, va ser de 5,37 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.5.2. Evolució conjuntural

El nombre de llicències de taxis, que el 2001 havia disminuït un 1%, va refer-se d'aquesta baixada i recuperà el nivell dels

anys anteriors, amb 2.317 (enfront de les 2.295 del 2001).

10.1.6. EL TRANSPORT EN COTXES DE LLOGUER

Pel que fa als cotxes de lloguer, cal distingir entre els que es lloguen amb conductor i els que es lloguen de la manera que avui dia és més convencional, és a dir, sense conductor. El nombre de llicències amb conductor s'ha mantingut estable els darrers anys, i el 2002 també ha estat de 177. En canvi, el sector del lloguer de cotxes sense conductor ha estat protagonista d'un procés de concentració empresarial, com demostra el fet que s'ha reduït el nombre d'autoritzacions per exercir aquesta activitat, que ha passat de 319 a 262, és a dir, un 17,9% menys. Aquesta reducció és atribuïble que hi ha menys demanda per causa del descens de l'afluència turística, encara que tampoc no es poden oblidar les restriccions legals i urbanístiques que afecten l'estacionament de la flota de vehicles.

10.1.7. EL TRANSPORT EN FERROCARRIL

Primerament, recollim l'anàlisi estructural i seguidament l'anàlisi conjuntural de l'any 2002.

10.1.7.1. Principals variables estructurals

El transport per ferrocarril, que es concentra a l'illa de Mallorca en les dues empreses que ofereixen aquest servei, va moure el 2000 una xifra de negoci de 7,4 milions

d'euros. Es tracta d'un sector fortament subsidiat amb doblers públics, com ho demostra la diferència entre el valor afegit de la producció a preus de mercat i al cost dels factors; les subvencions a l'explotació foren de 2,14 milions d'euros. En la distribució del valor afegit, les despeses de personal doblen el pes del marge de benefici empresarial. En qualsevol cas, la dada més ressenyable d'aquest sector és sens dubte la importància de la inversió bruta en béns materials, que assolí els 11,38 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.7.2. Evolució conjuntural

La línia Palma-Inca-sa Pobra, que explota l'empresa pública Serveis Ferroviaris de Mallorca (SFM), va créixer un 3,5% durant el 2002, ja que va arribar per primera vegada als 2,1 milions de passatgers. L'increment en els darrers tres anys, durant els quals es va inaugurar el tram Inca-sa Pobra (a començament del gener de 2001), ha estat gairebé del 50%. Cal esmentar també que durant el 2003 ha començat a funcionar el tram Inca-Manacor. (Vegeu el quadre I-106.)

Les línies Palma-Sóller i Sóller-Port de Sóller són explotades per l'empresa

Ferrocarril de Sóller, SA. L'any 2002 l'itinerari turístic Palma-Sóller va mantenir la tendència de trànsit decreixent que va començar el 2000, i disminuï un 12,5% respecte de l'any anterior, en situar-se en els 856.271 passatgers. En canvi, en el tram Sóller-Port de Sóller el trànsit continuà creixent a bon ritme; s'assoliren el 844.943 passatgers, un 11,8% més que l'any 2001.

En conjunt, el ferrocarril ha transportat durant el 2002 un total de 3,8 milions de passatgers, un 1% més que l'any anterior.

10.1.8. EL TRANSPORT DE MERCADERIES PER CARRETERA

Primerament presentam l'anàlisi estructural i, a continuació, passam a l'anàlisi conjuntural de l'any 2002.

10.1.8.1. Principals variables estructurals

El 2000 a les Illes Balears hi havia un total de 960 empreses que es dedicaven a transportar mercaderies per carretera. Aquestes empreses tingueren un xifra de negoci de 135,11 milions d'euros i el valor

QUADRE I-106. TRANSPORT DE PASSATGERS EN FERROCARRIL (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Palma-Inca-sa Pobra ¹	2.031.200	2.103.234	3,5%
Sóller-Palma	978.400	856.271	-12,5%
Sóller-Port de Sóller	756.000	844.943	11,8%
Total de les Illes Balears	3.765.600	3.804.448	1,0%

Unitat: nombre de viatgers transportats.

¹ El tram Inca-sa Pobra entrà en funcionament el 8 de gener de 2001.

Fons: Serveis Ferroviaris de Mallorca; Ferrocarril de Sóller, SA.

de la producció va ser de 108,92 milions d'euros. El valor afegit que generà aquesta producció va ser del 65,14%, distribuït gairebé a parts iguals entre les despeses de personal i l'excident brut d'explotació. La inversió bruta en béns materials va ser de 10,63 milions d'euros, mentre que la mitjana anual de persones ocupades del sector va ser de 2.373. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.8.2. Evolució conjuntural

El nombre de llicències de transport públic discrecional de mercaderies per carretera, integrat pel transport lleuger (MDL) i pel pesant (MDP), es va mantenir pràcticament estable, amb una lleugera tendència a l'alça, ja que es va passar de les 4.970 llicències a les 4.986. L'any anterior el creixement havia estat del 10,2%.

Pel que fa al transport privat, les llicències varen créixer un 10,4% a final de l'any 2002 i se situaren en 11.789. Durant els darrers anys el comportament d'aquest sector pel que fa al nombre de llicències ha estat força oscil·lant: augmentaren un 15,6% el 2000, descendiren un 2% el 2001 i tornaren a augmentar el 2002.

10.1.9. LA MANIPULACIÓ I EL DIPÒSIT DE MERCADERIES

L'any 2000, el subsector de la manipulació i del dipòsit de mercaderies concentrava empreses que mogueren una xifra de negoci de 16,45 milions d'euros. El valor de la producció va ser de 9,62 milions d'euros i el valor afegit generat per aquesta producció del 66,56%. Una mitjana anual de 385 persones treballaven en aquest sector. La importància de les des-

peses de personal convertiren aquest sector en deficitari, ja que s'hi produïren unes pèrdues de 6,58 milions d'euros. Per això, la inversió va ser gairebé inexistent. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.10. L'ORGANITZACIÓ DEL TRANSPORT DE MERCADERIES

El subsector de l'organització del transport de mercaderies comptava amb 107 empreses, que mogueren un xifra de negoci de 114,66 milions d'euros i generaren una producció de 38,47 milions d'euros. El valor afegit d'aquesta producció fou del 53,52%, distribuït entre un 57,15% de despeses de personal i un 46,85% d'excident brut d'explotació. Aquest sector ocupà una mitjana anual de 430 persones i invertí en béns materials 3,5 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.11. ALTRES ACTIVITATS ANNEXES ALS TRANSPORTS

Sota l'epígraf d'altres activitats annexes als transports es comptabilitzaren 61 empreses, les quals mogueren conjuntament una xifra de negoci de 292,15 milions d'euros i generaren una producció per valor 107,27 milions d'euros. El valor afegit resultant d'aquesta producció només fou del 36,81%, i les despeses de personal (l'ocupació mitjana anual va ser de 2.405 persones) foren tan elevades que el marge de benefici empresarial fou negatiu i produí 31,89 milions d'euros de dèficit. La inversió va ser pràcticament nul·la en aquest àmbit. (Vegeu el quadre I-98.)

10.2

LES COMUNICACIONS

En el sector de les comunicacions considerem les activitats postals i les telecomunicacions.

10.2.1. PRINCIPALS VARIABLES ESTRUCTURALS

En conjunt, aquest sector va tenir durant l'any 2000 una xifra de negoci de 517,46 milions d'euros, el 91,5% de la qual correspon al subsector de les telecomunicacions i l'altre 8,5%, al de les activitats postals. Aquest és un factor a tenir molt en compte a l'hora d'entendre les argumentacions següents, ja que els resultats obtinguts pel sector estan clarament esbiaixats pel pes aclaparador de les telecomunicacions. (Vegeu el quadre I-107.)

És un sector que es caracteritza, a més, perquè hi predominen les empreses grans; així, el 91,3% de la xifra de negoci correspon a empreses de 20 o més persones ocupades. La producció del sector de les comunicacions va assolir un valor de 476,76 milions d'euros. Així i tot, es tracta d'un sector emergent, que encara no havia aconseguit rendibilitzar la forta inversió a què va haver de fer front a l'hora de llançar els serveis. En aquest sentit, el llast de despeses com les dels serveis professionals independents contractats o les del capítol de la publicitat, de la propaganda i de les relacions públiques varen tenir l'efecte d'un valor afegit, fins i tot negatiu, que va haver de ser absorbit, així

com les despeses de personal, per un considerable dèficit brut d'explotació. Les empreses petites en constituïren una excepció, ja que els seus resultats sí que varen permetre un marge de benefici empresarial.

Pel que fa a l'ocupació, el nombre mitjà de treballadors al llarg de l'any va ser de 3.447. Aquesta xifra es va mantenir força estabilitzada al llarg de l'any, encara que en el segon trimestre s'observà un transvasament de treballadors de les empreses petites cap a les empreses grans, fet que segurament també respon a una dinàmica de concentració empresarial. De fet, més del 90% de la mà d'obra correspon a empreses de 20 o més persones ocupades. (Vegeu el quadre I-108.)

Si ens fixam en els coeficients principals que es desprenen del factor treball, veim que la mitjana de treballadors per empresa va ser de 43,1 (5,3 de mitjana a les empreses amb menys de 20 treballadors, i 167,6 a les empreses de 20 o més treballadors). El recurs a l'externalització de l'ocupació només el feren servir les empreses grans, en què el 12,1% de l'ocupació era personal no vinculat directament a l'empresa. Pel que fa a la productivitat dels treballadors, en les empreses petites va ser força alta —52.332 euros per treballador—, mentre que en les empreses grans, la rèmora dels resultats que abans hem comentat va significar fins i tot que la productivitat fos negativa. La taxa d'estabilitat en l'ocupació va ser del 74,4% i la taxa de participació femenina, del 41,9%. (Vegeu el quadre I-109)

**QUADRE I-107. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DE LES COMUNICACIONS
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	45,66	471,79	517,46
2. Variació d'existències	0,00	0,00	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	0,00	34,51	34,51
4. Altres ingressos de gestió	1,81	28,43	30,24
5. Consum de mercaderies	0,00	0,00	0,00
6. Treballs realitzats per altres empreses	7,39	98,06	105,45
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	40,09	436,68	476,76
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	0,85	19,92	20,77
9. Despeses en serveis exteriors	22,69	447,04	469,73
A. Recerca i desenvolupament	0,00	8,83	8,83
B. Lloguers i cànons	2,45	47,11	49,55
C. Reparacions i conservació	5,16	36,86	42,02
D. Serveis de professionals independents	1,65	124,64	126,29
E. Transports	0,04	48,23	48,26
F. Primes d'assegurances no socials	0,32	3,30	3,62
G. Serveis bancaris i similars	0,06	1,90	1,96
H. Publicitat, propaganda i relacions públiques	1,32	92,60	93,93
I. Subministraments	0,17	24,80	24,98
J. Altres despeses en serveis exteriors	11,52	58,75	70,28
10. Altres despeses de gestió	0,02	0,00	0,02
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	16,52	-30,28	-13,76
12. Imposts lligats a la producció i als productes distints	0,19	0,68	0,87
13. Subvencions a l'explotació	0,83	5,94	6,77
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	17,16	-25,01	-7,85
15. Despeses de personal	7,15	104,86	112,01
a. Sous i salaris	6,27	82,79	89,06
b. Indemnitzacions	0,00	0,46	0,46
c. Cotitzacions en la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	0,84	16,37	17,21
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,00	0,00	0,00
e. Altres despeses socials	0,04	5,23	5,27
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	10,01	-129,87	-119,86

Unitat: milions d'euros

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-108. PERSONES OCUPADES DEL SECTOR DE LES COMUNICACIONS
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	575	2.933	3.508
II trimestre	243	3.038	3.281
III trimestre	256	3.228	3.484
IV trimestre	238	3.276	3.514
Mitjana anual	328	3.119	3.447

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-109. COEFICIENTS DEL SECTOR DE LES COMUNICACIONS
RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	5,3	167,6	43,1
Personal extern per empresa	0,0	20,3	4,7
Productivitat (euros)	52.332,03	-8.020,56	-2.277,28
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	57,3%	75,7%	74,4%
Taxa de participació femenina	30,6%	42,7%	41,9%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	30,6%	42,7%	41,9%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,0%	12,1%	11,0%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

10.2.2. LES ACTIVITATS POSTALS

En primer lloc, presentem l'anàlisi estructural i seguidament analitzam la conjuntura de l'any 2002.

10.2.2.1. Principals variables estructurals

El sector de les activitats postals a les Illes Balears facturà l'any 2000 el 0,2% de la

facturació total d'aquest sector a escala estatal. Constituïen el sector un total de 36 empreses, que donaren feina a 2.071 persones de mitjana anual i que generaren una xifra de negoci de 43,95 milions d'euros i una producció per valor de 40,02 milions d'euros. Aquesta producció es traduí en un valor afegit del 18,74%, en què el pes de les despeses de personal va impulsar un dèficit brut d'explotació. (Vegeu el quadre I-98.)

10.2.2.2. Evolució conjuntural

Els serveis postals públics, que l'any 2001 havien tingut un lleuger descens, mantingueren pràcticament invariable l'activitat durant el 2002, de manera que consolidaren, doncs, una tendència a l'estabilització, després dels forts creixements dels anys 1998 i 1999. (Vegeu el quadre I-110.)

L'activitat de la línia bàsica, que inclou les cartes i les targetes postals, la publicitat i les comunicacions d'empreses, de particulars i d'entitats financeres, representà un 80,7% del total de la correspondència que mogueren els serveis públics. Durant el 2002 cresqué l'1,9% respecte del 2001.

La línia econòmica, constituïda pels impresos i per la paqueteria, continuà la dinàmica de descens important que mostrà l'any 2001, i reduí els moviments en un 7,9%, en passar a representar un 18,6% del total.

L'activitat de la línia urgent, que durant els darrers anys havia perdut posicions de manera continuada, es revifar amb un augment del 6%. En qualsevol cas, el pes

que té —un 0,7% del total— és encara molt modest.

L'estabilització de l'activitat dels serveis postals és resultat, d'una banda, de la desacceleració de l'economia balear, però també, de l'extensió dels serveis que s'associen a les noves tecnologies de la comunicació, en particular del correu electrònic, i també dels efectes de la competència creixent dels serveis postals privats.

Els serveis postals privats —en l'espera de la completa liberalització del sector que es preveu per a l'any 2003 i gràcies a la qual podran operar en la línia de correspondència interurbana de menys de 350 grams— continuen guanyant progressivament quota de mercat (que l'any 2001 ja estava per sobre del 10%). Aquesta posició de desavantatge que tenen en la línia bàsica ha fet que s'hagin especialitzat en nous serveis, sobretot de la línia econòmica. A més, els serveis postals privats han sabut fer de l'expansió de les noves tecnologies de la comunicació un valor afegit en la consolidació dels serveis, ja que han estat capaços de captar l'activitat d'aquestes activitats emergents, com per exemple la distribució dels productes del comerç electrònic.

QUADRE I-110. SERVEIS POSTALS PÚBLICS (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Línia bàsica	148.560	151.409	1,92%
Línia econòmica	37.933	34.945	-7,88%
Línia urgent	1.200	1.272	6,00%
Total	187.693	187.626	-0,04%

Unitat: correspondència en origen i distribuïda, en milers.

Font: Correos y Telégrafos, Prefectura Provincial de les Illes Balears.

10.2.3. LES TELECOMUNICACIONS

Primerament duim a terme l'anàlisi estructural i seguidament presentam l'anàlisi conjuntural de l'any 2002.

10.2.3.1. Principals variables estructurals

Atès que les seues centrals de la majoria d'empreses de telecomunicacions no es troben a les Illes Balears i que aquestes illes comptabilitzen la major part de l'activitat econòmica de l'empresa, les dades dels establiments de les Illes Balears s'han obtingut regionalitzant l'activitat de les seues centrals esmentades a partir de les variables que l'enquesta de serveis recull per als diferents establiments.

En el subsector de les telecomunicacions actuaren l'any 2000 un total de 44 empreses, amb 1.376 treballadors de mitjana anual, que crearen una xifra de negoci de 473,51 milions d'euros i una producció de 436,75 milions d'euros. Com hem comentat amb relació al sector de les comunicacions, el valor afegit va ser negatiu i encara més el dèficit brut d'explotació, a causa de les despeses de personal. (Vegeu el quadre I-98.)

10.2.3.2. Evolució conjuntural

El procés de liberalització del mercat de les telecomunicacions engegat al final de 1999 ha continuat aprofundint-se durant el 2002 amb l'entrada d'un nombre considerable d'operadors. Això no obstant, la percepció que aquest procés de liberalització encara no s'ha completat es

demostra pel fet que, per tercer any consecutiu, el sector de les telecomunicacions va registrar un comportament negatiu en la borsa. En aquest sentit s'ha de tenir en compte un context en què els principals mercats borsaris internacionals es varen caracteritzar per la incertesa i per l'aversion al risc, i que en molts casos marcaren els nivells mínims de cotització dels darrers anys.

D'altra banda, durant el 2002 s'aprovaren diverses directives que varen significar establir un nou marc regulador europeu de les telecomunicacions i començar un procés de transformació i d'adaptació de tota la normativa dels països membres de la Unió. A l'Estat espanyol, com a conseqüència d'aquest nou marc, s'ha modificat la Llei general de telecomunicacions.

Amb referència a la telefonia fixa, al llarg de l'any 2002, varen entrar en vigor les modificacions de tarifes que es consideren en el *price cap*, que han suposat pujades en les quotes d'abonament mensual i baixades en les trucades a llarga distància (provincials, interprovincials i internacionals). El desenvolupament del negoci d'Internet i de la banda ampla, amb l'auge de l'ADSL, va permetre fer front al creixement escàs del mercat en aquest sector.

A l'Estat espanyol, el volum total estimat de minuts cursats per la xarxa de telefonia fixa de l'operador principal va créixer un 3,8%, i assolí els 144.204 milions de minuts. Destacà el creixement del trànsit provincial i de fix a mòbil, d'un 15,95 i d'un 4,7% respecti-

vament. El consum mitjà en termes de minuts per línia i dia arribà als 22,24, la qual cosa representa un augment del 5,3% respecte de l'any 2001.

Les línies equivalents en servei assoliren els 20,8 milions. Concretament, els accessos bàsics de la xarxa digital de serveis integrats (XDSI) augmentaren un 8,1%, el servei ADSL, un 154,7%, mentre que el servei telefònic bàsic disminuï un 3,9%.

A les Illes Balears, segons les dades de Telefónica, en data 31 de desembre de 2002 hi havia 425.693 línies de telefonia fixa, distribuïdes entre les 397.256 de la xarxa telefònica bàsica i les 28.427 de la xarxa digital de serveis integrats. Les línies ADSL arribaren al nombre de 30.190.

Quant a la telefonia mòbil, la competència creixent en el sector va ocasionar un reducció dels preus. D'altra banda, alguns operadors varen començar a desplegar la xarxa de tercera generació (UMTS). A les Illes Balears, la companyia Telefónica comptava amb 453.225 clients en el sector mòbil.

11

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

La política monetària del Banc Central Europeu segueix un camí expansiu amb la baixada dels tipus d'interès, que té l'objectiu de facilitar la recuperació econòmica de la Unió Europea.

Quant a l'estructura de les entitats financeres a les Illes Balears destaca el fet que el 49,77% de les oficines són caixes d'estalvi; el 47,82%, bancs, i el 2,41%, cooperatives de crèdit. La banca continua essent la que canalitza la major part dels crèdits, amb el 49,78% del total de crèdits que es concediren; d'altra banda, aquest instrument financer mostra un comportament expansiu trimestre rere trimestre. Així mateix, cal destacar el canvi metodològic de l'Institut Nacional d'Estadística en la sèrie que recull els efectes de comerç impagats, i també el fet que se'n va reduir el nombre l'any 2002 (-11,69%). L'import mitjà dels impagaments als bancs va ser de 2.151,8 euros, enfront dels 2.419,5 euros de les caixes d'estalvi. Durant el 2002 es varen formalitzar 1.026 garanties hipotecàries més que l'any anterior, un 3,86% més.

Pel que fa a l'estructura dels passius del sistema financer destaca que les caixes d'estalvi concentren el 63,19%, els bancs el 35,35% i les cooperatives de crèdit el 1,46%.

Les caixes també presenten el millor rati dipòsits/oficina amb un valor de 14,06 milions d'euros. En canvi els bancs superen les caixes quant a crèdits/oficina amb un valor superior als 17 milions d'euros.

11.1

EL MERCAT MONETARI

En aquest apartat es diferencia l'anàlisi que fa referència a la política monetària de l'anàlisi que se centra en l'evolució dels mercats monetaris i de les institucions financeres. A l'apartat 11.2 s'analitzen els crèdits i a l'apartat 11.3 els dipòsits.

11.1.1. LA POLÍTICA MONETÀRIA

L'objectiu principal del Banc Central Europeu és l'estabilitat dels preus a la zona euro. Amb la intenció d'assolir aquesta finalitat, el Banc Central Europeu defineix una variable objectiu, que es determina prenent com a valor de referència la taxa de creixement de l'IPC harmonitzat de la zona euro, no superior al 2%. Espanya ha quedat lluny d'assolir aquest objectiu, ja que en termes interanuals la dada de l'IPC de desembre de 2002 va ser del 4%, lluny del 2,9% del desembre de 2001. (Vegeu l'apartat 3.3)

Aquest mal comportament dels preus no ha estat corregit per una política monetària restrictiva, sinó tot el contrari: a fi i efecte de donar suport a una recuperació hipotètica d'Alemanya i de França, el Banc Central Europeu ha emprat una política monetària expansiva a través de reduccions dels tipus d'interès. (Vegeu l'apartat 1.3.)

Aquest tipus de mesures del Banc Central Europeu ha tingut conseqüències en la nostra economia: d'una banda, no ha facilitat corregir la tendència alcista del nivell de preus i, de l'altra banda, ha servit per incentivar la inversió i per continuar donant oxigen al sector que té el dinamisme major dels darrers anys, la construcció. (Vegeu l'apartat 3.2.3.)

inversions borsàries ha provocat una reassignació de l'estalvi, que s'ha traslladat de les inversions borsàries als dipòsits bancaris, que presenten taxes de creixement positives tant a Espanya com a les Illes Balears, si bé a les Balears des del primer trimestre de 2001 han crescut a un ritme inferior. (Vegeu el gràfic I-21 i el quadre I-111.)

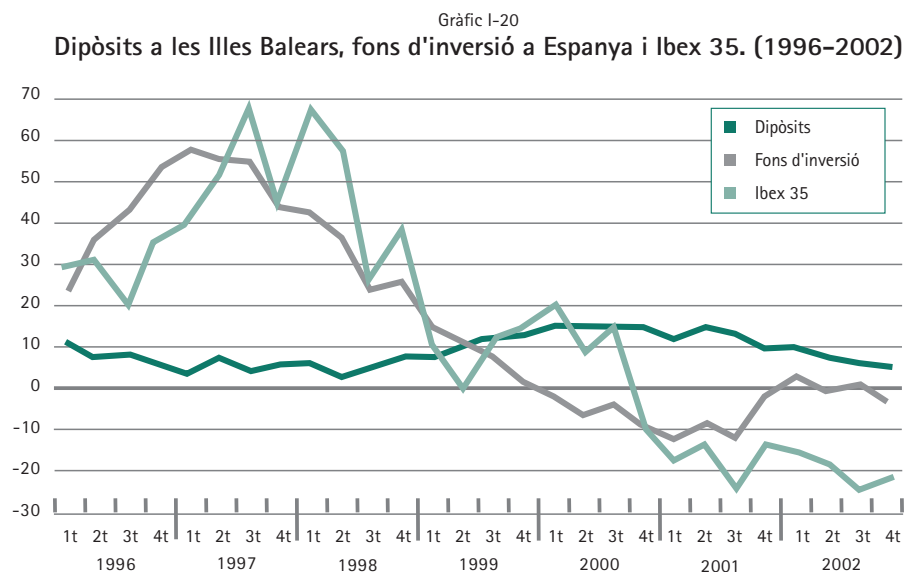
11.1.2. ELS MERCATS BORSARIS I ELS DIPÒSITS BANCARIS

El 2002, en termes borsaris, ha estat una continuació del refredament mostrat durant el 2001. (Vegeu el gràfic I-20.)

Com ja es va observar durant el 2001, aquesta pèrdua de rendibilitat de les

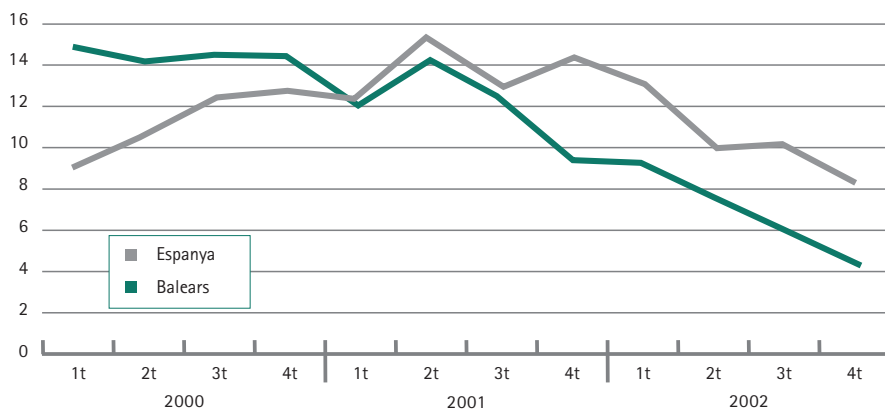
11.1.3. LES ENTITATS DE DIPÒSITS I EL NOMBRE D'OFICINES

El Banc d'Espanya ofereix dades regionalitzades respecte del nombre d'oficines per entitat de dipòsit. Les Illes Balears, amb 1.079 oficines, representen el 2,79% de tot l'Estat. (Vegeu el quadre I-112.)

* Taxes de variacions interanuals.
Font: Banc d'Espanya.

Gràfic I-21
Evolució dels dipòsits a les Illes Balears i a Espanya.
Dades trimestrals. (2000-2002)

* Taxes de variacions interanuals.

Font: Banc d'Espanya.

QUADRE I-111. DIPÒSITS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA*.
DADES TRIMESTRALS. (1999-2002)

	Espanya		Balears	
	dipòsits	% (taxa inter.)	dipòsits	% (taxa inter.)
1r trim. 1999	425.675.091		7.933.276	
2n trim. 1999	429.218.648		8.380.087	
3r trim. 1999	435.899.728		9.021.774	
4t trim. 1999	452.246.815		9.126.725	
1r trim. 2000	464.500.910	9,12	9.124.250	15,01
2n trim. 2000	474.848.135	10,63	9.568.491	14,18
3r trim. 2000	490.164.418	12,45	10.322.674	14,42
4t trim. 2000	509.678.126	12,70	10.441.347	14,40
1r trim. 2001	521.379.663	12,25	10.241.410	12,24
2n trim. 2001	548.130.124	15,43	10.940.164	14,34
3r trim. 2001	553.935.584	13,01	11.621.933	12,59
4t trim. 2001	582.848.518	14,36	11.439.954	9,56
1r trim. 2002	589.367.517	13,04	11.194.729	9,31
2n trim. 2002	603.443.002	10,09	11.781.427	7,69
3r trim. 2002	610.378.497	10,19	12.337.386	6,16
4t trim. 2002	632.122.932	8,45	11.952.123	4,48

* Milions d'euros

Font: Banc d'Espanya.

QUADRE I-112. NOMBRE D'OFICINES PER ENTITATS A LES ILLES BALEARS (2002)¹

	Bancs			Caixes d'estalvi			Cooperatives de crèdit			Total
	Total	% s/Comun.	% s/Espanya	Total	% s/Comun.	% s/Espanya	Total	% s/Comun.	% s/Espanya	
Illes Balears	516	47,82	1,33	537	49,77	1,39	26	2,41	0,07	1.079
Espanya	14.072		36,39	20.326		52,56	4.275		11,05	38.673

¹ Dades referides al desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

En el conjunt de la nostra comunitat autònoma, els bancs representen el 47,82%, amb 516 oficines, 8 menys que l'any 2001. Les caixes d'estalvi i les cooperatives de crèdit representen el 49,77% i el 2,41% respectivament, i s'ha d'esmentar que les caixes d'estalvi tenen 17 oficines més per comparació a l'any passat, mentre que les cooperatives de crèdit en tenen 3 més. (Vegeu el quadre I-113.)

A partir d'aquesta informació es confirma que les caixes d'estalvi i les cooperatives de crèdit guanyen quota de mercat en perjudici dels bancs. En el conjunt de

l'Estat, els bancs representen el 36,39% del total; les caixes d'estalvi, el 52,56% i les cooperatives de crèdit, l'11,05%.

11.2

ELS CRÈDITS

A continuació analitzam l'evolució dels crèdits per comunitats autònomes i per institucions financeres, així com l'evolució del crèdit, dels efectes de comerç tornats i de les hipoteques.

QUADRE I-113. PERCENTATGE DE VARIACIÓ DEL NOMBRE D'OFICINES A LES ILLES BALEARS¹ (1997-2002)

	Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	oficines	%	oficines	%	oficines	%
1997	572		376		16	
1998	550	-3,85	433	15,16	16	0,00
1999	551	0,18	458	5,77	18	12,50
2000	536	-2,72	481	5,02	21	16,67
2001	524	-2,24	520	8,11	23	9,52
2002	516	-1,53	537	3,27	26	13,04

¹ Dades referides al desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

11.2.1. EL CRÈDIT PER COMUNITATS AUTÒNOMES I PER INSTITUCIONS FINANCERES

El sector financer de les Balears canalitza el 2,56% del crèdit que s'ha concedit al conjunt de l'Estat. Aquest percentatge correspon a un import de 17.715 milions d'euros i es distribueix entre les administracions públiques (3,56%) i els altres sectors residents (96,44%), en unes proporcions que no s'allunyen de les del conjunt de l'Estat (4,46% i 95,54%, respectivament). (Vegeu el quadre I-114.)

D'altra banda, a les Illes Balears la banca continua essent la major canalitzadora de crèdits, amb el 49,78% del volum total (el 49,23% a Espanya) i, per tant, amb una lleugera pèrdua respecte del volum que va obtenir l'any 2001 (50,28%). Aquesta pèrdua és en benefici de la quota de les caixes d'estalvi, que han passat de representar un 48,80%, el 2001, a un 49,27%, l'any 2002 (a Espanya, un 45,56%), de manera que s'apropen al percentatge que correspon als bancs.

Quant a la resta de comunitats autònomes, destaca el cas de Madrid, que té el percentatge de crèdits concedits per bancs major del conjunt de l'Estat, un 64,68% del total, encara que baixa gairebé dos punts percentuals respecte de les dades de l'any passat. En el cas dels crèdits que han concedit les caixes d'estalvi, destaquen les comunitats d'Aragó i de Castella-la Manxa, ja que ambdues superen el 55% dels crèdits concedits. Quant a les cooperatives de crèdit, lide-

ra el rànquing la comunitat de Navarra, amb el 23,58% dels crèdits que s'han concedit.

11.2.2. EVOLUCIÓ DEL CRÈDIT

Els crèdits mostren un comportament expansiu trimestre rere trimestre, si bé al llarg de cada tercer trimestre acostumen a presentar un creixement menor. En taxes interanuals, continua la desacceleració, que té com a punt de partida l'any 2000, encara amb unes taxes de creixement superiors a les que presenten els dipòsits. (Vegeu el quadre I-121.)

11.2.2.1. Els efectes de comerç tornats

La metodologia que empra l'Institut Nacional d'Estadística per elaborar l'estadística d'efectes de comerç tornats impagats ha canviat respecte de la que emprava els anys anteriors, però des de l'organisme es facilita tant la sèrie d'enllaç com la nova metodologia. En primer lloc es pot indicar que des del 1999 el nombre d'efectes tornats impagats s'ha reduït des dels 112.458 que es varen presentar aquest mateix any per un import total superior als 94 milions d'euros fins als 45.256 efectes, l'any 2002, per un import de 99 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-115.)

Per tant, durant el 2002 s'ha reduït el nombre d'efectes un 11,69% —durant el 2001 va ser del 38%—, però s'ha produït un augment important quant als imports monetaris, que han crescut un 7,92% aquest any, mentre que el 2001 varen créixer un 1,74%. (Vegeu el quadre I-116.)

QUADRE I-114. CRÈDIT DE BANCs, DE CAIXES I DE COOPERATIVES
A LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I A ALTRES SECTORS RESIDENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES. (2002)

	Total			Bancs			Caixes d'estalvi			Cooperatives de crèdit		
	1=2+3=4+7+10	2=5+8+11	3=6+9+12	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents
				4=5+6	5	6	7=8+9	8	9	10=11+12	11	12
País Basc	41.935	1.011	40.924	19.506	493	19.013	17.244	490	16.753	5.185	27	5.158
Catalunya	131.257	5.984	125.273	59.609	3.995	55.615	70.363	1.988	68.375	1.285	1	1.284
Galícia	28.406	1.240	27.166	15.298	656	14.642	12.978	584	12.393	130	0	130
Andalusia	87.431	5.122	82.309	37.905	3.317	34.588	40.895	1.695	39.200	8.631	110	8.521
Astúries	12.878	1.134	11.744	7.162	768	6.394	4.731	351	4.380	985	15	970
Cantàbria	6.961	386	6.575	3.301	280	3.022	3.581	107	3.474	80	0	80
La Rioja	5.005	234	4.771	1.895	161	1.734	2.726	73	2.653	384	0	384
Múrcia	16.166	608	15.558	6.031	326	5.706	8.613	278	8.334	1.522	4	1.518
València	66.703	3.603	63.100	28.635	2.477	26.158	32.007	984	31.023	6.061	142	5.919
Aragó	18.952	1.145	17.807	6.497	34	5.763	10.437	383	10.054	2.018	28	1.990
Castella-la Manxa	18.827	1.073	17.754	6.102	443	5.658	10.365	556	9.809	2.360	74	2.286
Canàries	22.676	1.148	21.528	13.035	714	12.321	8.731	426	8.305	909	7	902
Navarra	10.000	143	9.857	3.087	48	3.039	4.555	70	4.485	2.358	24	2.334
Extremadura	9.745	918	8.826	4.190	516	3.674	5.032	396	4.637	522	6	516
Balears	17.715	631	17.084	8.819	443	8.376	8.728	188	8.540	168	1	167
Madrid	166.473	4.609	161.864	107.676	2.351	105.325	57.845	2.214	55.630	952	43	909
Castella i Lleó	30.898	1.819	29.079	11.902	1.027	10.875	16.523	756	15.767	2.473	36	2.436
Sense classificar	49	0	49	38	0	38	11	-0	11	0	0	0
Total de les CA	692.076	30.807	661.269	340.688	18.749	321.939	315.365	11.538	303.827	36.023	519	35.504
Ceuta	559	59	500	257	26	231	275	33	242	27	-	27
Melilla	547	44	503	306	26	279	207	18	189	35	-	35
Total	693.182	30.910	662.272	341.251	18.802	322.449	315.847	11.589	304.258	36.085	519	35.565

* Milions d'euros, desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

**QUADRE I-115. ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS.
DADES DEFINITIVES. EFFECTES DE COMERÇ EN CARTERA IMPAGATS (2002)**

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
gener	3.996	8.478,2	2.045	4.155,9	1.800	4.318,7	151	3,6
febrer	3.737	8.112,8	1.912	3.976,8	1.683	4.132,6	142	3,4
març	3.250	6.462,4	1.374	2.664,2	1.735	3.795,0	141	3,1
abril	3.628	8.302,4	1.658	3.869,9	1.823	4.429,1	147	3,5
maig	4.436	9.302,4	2.376	4.634,1	1.894	4.664,5	166	3,8
juny	3.840	8.019,6	1.929	3.975,6	1.767	4.040,8	144	3,2
juliol	4.355	8.907,2	2.180	4.173,3	2.015	4.730,2	160	3,7
agost	3.567	7.636,1	1.745	3.424,7	1.698	4.208,6	124	2,8
setembre	3.418	9.826,0	1.717	5.817,8	1.567	4.004,6	134	3,4
octubre	3.670	8.393,3	1.881	4.305,8	1.681	4.084,4	108	3,1
novembre	3.325	7.597,6	1.741	3.555,3	1.442	4.038,2	142	4,0
desembre	4.034	8.277,5	2.022	4.034,9	1.844	4.239,5	168	3,1
Total	45.256	99.315,5	22.580	48.588,3	20.949	50.686,2	1.727	40,7

* Imports: milers d'euros.

Font: INE.

QUADRE I-116. ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS (1999-2002)

	Efectes %		Import Milions d'euros	%
1999	112.458		94,29	
2000	82.655	-26,50	90,46	-4,06
2001	51.244	-38,00	92,03	1,74
2002	45.256	-11,69	99,32	7,92

Fonts: INE.

Quant a l'evolució dels efectes de comerç impagats durant el 2002 el 49,89% dels efectes de comerç varen ser tornats als bancs, per un import total de 48,6 milions d'euros, mentre que el 46,29% restant es varen tornar a les caixes d'estalvi per una quantitat total de 50,7 milions d'euros; la resta, un poc superior a l'1%, tant en el nombre d'efectes com

en termes monetaris, varen ser tornats a les cooperatives de crèdit.

De les dades anteriors es desprèn que a les Balears durant el 2002 l'import mitjà de l'efecte de comerç tornat impagat als bancs va ser de 2.151,83 euros, enfront dels 2.419,5 euros dels tornats a les caixes d'estalvi. A part, el percentatge d'e-

fectes de comerç impagats respecte del total d'efectes rebuts en gestió de cobrament és superior a les caixes d'estalvi, tant en el nombre d'efectes com en l'import, que als bancs. (Vegeu el quadre I-117)

11.2.2.2. Les hipoteques

L'any 2002 es formalitzaren a les Balears un total de 27.572 garanties hipotecàries, el 95,17% de les quals varen ser sobre finques urbanes (26.239 hipoteques) i la resta, un 4,83%, sobre finques rústiques (1.322 hipoteques). En termes monetaris, les hipoteques varen representar un total de 2.872,51 milions d'euros, 2.712 milions dels quals foren sobre finques urbanes i 155 milions, sobre finques rústiques (un 94,41% i un

5,59% respectivament). (Vegeu el quadre I-118.)

Durant el 2002 s'han formalitzat 1.026 hipoteques més que durant el 2001 i per un import 338,86 milions d'euros superior al de l'any anterior. D'altra banda, la garantia hipotecària mitjana sobre finques urbanes va ser de 103.357,6 euros, enfront dels 117.246,6 de les finques rústiques.

Pel que fa a les hipoteques sobre finques urbanes destaca la importància que tenen les hipoteques respecte dels habitatges: un 85,19% del total (22.352 hipoteques), que agrupen un import de 2.173,57 milions d'euros (80,15% del total). En segon lloc, el 12,25% de les hipoteques subscrites (3.215 hipoteques)

QUADRE I-117. PERCENTATGE DELS EFECTES DE COMERÇ IMPAGATS RESPECTE DEL TOTAL D'EFECTES REBUTS EN GESTIÓ DE COBRAMENT (2002)

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	efectes	import	efectes	import	efectes	import	efectes	import
gener	3,64	2,79	3,43	2,15	3,87	3,34	2,29	5,85
febrer	2,87	2,41	2,63	1,94	3,16	2,80	0,74	14,76
març	5,35	4,95	4,82	4,16	6,24	6,93	3,13	3,88
abril	4,60	2,70	3,38	3,69	5,35	2,46	3,48	3,64
maig	4,36	4,09	3,07	3,13	5,57	4,88	3,10	3,47
juny	4,59	4,05	2,86	2,63	6,00	5,26	3,33	3,22
juliol	4,55	4,64	3,86	4,23	5,08	4,93	2,78	3,74
agost	3,77	3,46	2,51	3,83	5,14	3,21	3,88	3,93
setembre	3,97	4,01	3,65	4,79	4,27	3,55	2,24	3,11
octubre	4,49	5,05	4,26	5,30	4,78	4,87	0,72	0,08
novembre	4,30	4,83	3,51	5,67	4,89	4,28	4,32	3,24
desembre	4,76	4,42	3,81	2,99	5,59	6,22	5,79	4,69
Total	4,30	3,92	3,55	3,69	5,00	4,09	2,92	4,36

Font: Elaboració de l'IBAE a partir de dades de l'INE.

**QUADRE I-118. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES
SOBRE BÉNS IMMOBLES (MILIONS D'EUROS) (2000-2002)**

	2000		2001		2002		Variació 02/01	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Sobre finques urbanes	24.019	2.141	25.349	2.372	26.239	2.712	3,51	14,31
sobre habitatges	20.308	1.573,23	21.886	1.811,02	22.352	2.173,57	2,13	20,02
sobre solars	564	155,26	820	161,64	672	116,62	-18,05	-27,85
sobre altres (oficines i garatges)	3.147	412,57	2.643	399,75	3.215	421,66	21,64	5,48
Sobre finques rústiques	1.312	128	1.197	161	1.322	155	10,44	-3,98
sobre finques de secà	1.303	127,21	1.182	160,33	1.297	151,03	9,73	-5,80
sobre finques de regadiu	9	0,58	15	0,82	25	3,70	66,67	353,27
Concedides per bancs	11.432	1.051	12.014	1.110	11.899	1.243	-0,96	11,91
sobre finques urbanes	10.800	997,65	11.568	1.055,74	11.409	1.188,67	-1,37	12,59
sobre finques rústiques	632	53,14	446	54,59	490	53,94	9,87	-1,19
Concedides per caixes d'estalvis	12.949	1.143	13.985	1.364	15.004	1.566	7,29	14,81
sobre finques urbanes	12.331	1.075,35	13.295	1.263,38	14.228	1.471,68	7,02	16,49
sobre finques rústiques	618	67,57	690	100,33	776	93,93	12,46	-6,38
Concedides per altres entitats i no consta	950	75	547	60	669	64	22,30	7,85
sobre finques urbanes	888	68,06	486	53,28	613	57,43	26,13	7,79
sobre finques rústiques	62	7,07	61	6,33	56	6,86	-8,20	8,37
Total d'hipoteques	25.331	2.268,85	26.546	2.533,65	27.572	2.872,51	3,86	13,37

Fonts: INE, elaboració pròpia.

s'han destinat a oficines i a garatges, la qual cosa en termes monetaris suposa un 15,55% del total (421,66 milions d'euros). La resta (672 hipoteques, per un import total de 116,62 milions d'euros) s'han destinat a solars.

En conjunt, el nombre de garanties hipotecàries sobre finques urbanes durant el 2002 augmentà un 3,51% respecte de l'any anterior (890 hipoteques més). No obstant això, l'import total va créixer un representatiu 14,3% (340 milions d'euros).

De les 1.322 hipoteques sobre finques rústiques que es varen formalitzar 1.297 es varen correspondre a finques de secà (el 98,11% del total), la qual cosa representa en termes monetaris 151,03 milions d'euros (el 97,44% del total). Quant a les finques de regadiu només es varen subscriure 25 hipoteques, 10 més de les que es varen formalitzar l'any 2001, per un import total de 3,7 milions d'euros (diferència significativa respecte dels 0,8 milions de l'any anterior).

De les 27.572 garanties hipotecàries que es varen concedir durant el 2002, el 43,16% es varen concedir a través dels bancs (11.899 hipoteques, 15 menys que les concedides l'any 2001), per un import total de 1.243 milions d'euros (43,27% de l'import total). La majoria de les hipoteques, tant en nombre com en import, foren formalitzades per les caixes d'estalvi, 15.004 hipoteques (1.019 més que l'any 2001), amb un import total de 1.566 milions d'euros (54,52%). Les 669 garanties restants, per un import total de 64 milions d'euros, foren concedides per altres entitats.

El 95,88% de les hipoteques que concediren els bancs correspongueren a finques urbanes, per un import total de 1.188,67 milions d'euros, i la resta (4,12%), a finques rústiques, per un import total de 53,94 milions d'euros.

El 94,83% de les 15.004 hipoteques que formalitzaren les caixes d'estalvi es varen destinar a finques urbanes, amb un import total de 1.471,68 milions d'euros. El 5,17% va recaure sobre finques rústiques, amb un import total de 93,93 milions d'euros.

De les 669 hipoteques formalitzades per altres tipus d'entitats 613 es varen destinar a finques urbanes, per un import total de 57,43 milions d'euros (91,63% i 89,73% respectivament). La resta es va destinar a finques rústiques.

11.3

ELS DIPÒSITS

Anàlogament a l'anàlisi per crèdits, a continuació s'analitza l'evolució dels dipòsits per comunitats autònomes i per institucions financeres, i també l'evolució de l'estructura dels dipòsits i la variació absoluta per entitats financeres i per tipus d'entitat de dipòsit.

11.3.1. ELS DIPÒSITS PER COMUNITATS AUTÒNOMES I PER INSTITUCIONS FINANCERES

El total de dipòsits a les Balears va arribar a la xifra d'11.952 milions d'euros, la qual representa l'1,89% del total de l'Estat, i la distribució d'aquests dipòsits es diferencia de la dels crèdits en el fet que els primers assoleixen una quota de mercat major a les caixes d'estalvi (63,19%), enfront del 49,27% en el cas dels crèdits. Les caixes d'estalvi són seguides dels bancs, amb un 35,35%. La quota corresponent a les cooperatives de crèdit és lleugerament superior per comparació als crèdits, un 1,46% enfront d'un 0,95%, respectivament. (Vegeu el quadre I-119.)

Si es compara la distribució dels dipòsits entre les entitats de les Balears i la resta de

QUADRE I-119. DIPÒSITS DE BANCs, DE CAIXES I DE COOPERATIVES A LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES
I A ALTRES SECTORS RESIDENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES. (2002)

	Total			Bancs			Caixes d'estalvi				Cooperatives de crèdit		
	1=2+3+4+7+10	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	
		2=5+9+11	3=6+9+12	4=5+6	5	6	7=8+9	8	9	10=11+12	11	12	
País Basc	42.985	3.047	39.938	12.825	929	11.896	23.395	1.830	21.565	6.764	288	6.477	
Catalunya	106.161	2.197	103.964	30.188	916	29.271	74.515	1.275	73.240	1.459	5	1.453	
Galícia	30.067	1.110	28.958	13.070	486	12.584	16.779	621	16.158	218	2	216	
Andalusia	65.575	2.485	63.089	19.771	1.125	18.646	36.933	1.211	35.721	8.871	149	8.722	
Astúries	12.919	371	12.548	5.979	140	5.839	5.751	222	5.529	1.190	9	1.180	
Cantàbria	6.329	285	6.044	2.694	130	2.564	3.592	155	3.437	43	0	43	
La Rioja	4.177	138	4.040	1.290	56	1.234	2.517	79	2.438	370	2	368	
Múrcia	12.622	372	12.250	3.062	162	2.900	7.962	202	7.760	1.598	8	1.590	
València	48.309	1.214	47.096	16.168	544	15.624	25.111	576	24.535	7.030	93	6.937	
Aragó	19.382	577	18.805	4.366	207	4.159	12.875	331	12.544	2.141	39	2.102	
Castella-la Manxa	20.296	492	19.804	5.212	145	5.067	11.969	310	11.659	3.115	37	3.078	
Canàries	15.861	1.705	14.156	7.016	598	6.418	7.908	988	6.919	938	119	818	
Navarra	10.690	698	9.993	2.173	263	1.909	6.170	367	5.804	2.347	68	2.280	
Extremadura	10.348	456	9.892	3.645	120	3.524	5.995	324	5.671	708	11	696	
Balears	11.952	453	11.500	4.225	215	4.010	7.552	222	7.330	175	16	159	
Madrid	172.919	22.357	150.562	124.285	17.168	107.116	47.765	5.180	42.585	870	10	861	
Castella i Lleó	40.426	1.264	39.162	11.114	342	10.771	26.670	864	25.806	2.642	58	2.584	
Sense classificar	3	—	3	3	—	3	0	—	0	—	—	—	
Total de les CA	631.022	39.218	591.804	267.084	23.547	243.537	323.459	14.757	308.702	40.479	915	39.564	
Ceuta	566	23	543	260	17	243	277	6	272	29	0	29	
Melilla	535	22	513	276	15	261	241	6	235	18	0	18	
Total	632.123	39.263	592.860	267.620	23.579	244.041	323.977	14.768	309.209	40.526	915	39.611	

* Milions d'euros, desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

l'Estat, es constata que hi tenen una participació major les caixes d'estalvi (12 punts per sobre d'Espanya). Una primera conseqüència dels fets esmentats és la participació menor dels bancs en la quota de mercat en el cas de les Illes Balears (35,35%) per comparació a Espanya (42,34%). En darrer lloc, les cooperatives de crèdit mantenen, en termes percentuals, una quota superior de dipòsits a la de la resta de l'Estat (l'1,46% enfront del 0,64%).

Pel que fa als dipòsits, són una gran majoria les comunitats autònomes en què les caixes d'estalvi mantenen una posició de lideratge. Les excepcions són Astúries, Madrid i Melilla.

11.3.2. L'ESTRUCTURA DELS DIPÒSITS

Del total d'11.952 milions d'euros en dipòsits (512 milions més que l'any 2001) només 453 milions d'euros procedien de les administracions públiques (3,79%); la resta, 11.500 milions, eren d'altres sectors residents (96,21%). En el conjunt de l'Estat, l'any 2002 l'import total de dipòsits va ser de 632.123 milions d'euros, un 8,45% més que l'any anterior. El 93,79% d'aquests dipòsits procedien d'altres sectors residents i la resta (6,21%), de les administracions públiques, les quals superaren en 2,42 punts percentuals el pes per comparació a la mateixa dada a les Balears.

11.3.3. L'EVOLUCIÓ DELS DIPÒSITS

Els dipòsits a les Balears han augmentat l'any 2002, respecte del 2001, un 4,48%, enfront del 8,45% de la resta de l'Estat. (Vegeu el quadre I-111.)

Les administracions públiques augmentaren els dipòsits en 76 milions d'euros, la qual cosa significa un augment del 20% respecte de l'any anterior. Els dipòsits d'altres sectors residents durant el 2002 augmentaren un 3,96% respecte de l'any anterior (438 milions d'euros), mentre que a la resta de l'Estat augmentaren un 7,87%. Els bancs, amb 4.225 milions d'euros, reduïren la quota un -0,94% respecte de l'any anterior, en benefici de les caixes d'estalvi, que l'augmentaren un 7,38% —de manera que arribaren als 7.552 milions d'euros—, i de les cooperatives de crèdit, que varen créixer un 24,11% —fins als 175 milions. (Vegeu el quadre I-119.)

11.4

ELS CRÈDITS I ELS DIPÒSITS

És interessant observar la ràtio dipòsit / oficina, en què les caixes d'estalvi presenten una ràtio de 14,06 milions d'euros per oficina (mig milió d'euros més que el 2001), mentre que en el cas dels bancs aquesta ràtio descendeix fins als 8,19 milions d'euros, pràcticament el mateix valor que es va assolir l'any anterior. No obstant això, si ens centram en la ràtio crèdit / oficina, el valor més alt l'obtenen els bancs, amb 17,09 milions d'euros per oficina (2 milions d'euros més que el 2001), seguits de les caixes d'estalvis (16,25 milions d'euros) i de les cooperatives de crèdit (6,46 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-120.)

La diferència entre els dipòsits i els crèdits pot considerar-se una aproximació al flux de finançament o d'endeutament que l'economia balear manté

**QUADRE I-120. NOMBRE DE DIPÒSITS, DE CRÈDITS I D'OFICINES
DE LES ENTITATS DE CRÈDIT A LES ILLES BALEARS (2002)**

	Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Total	% del total	Total	% del total	Total	% del total
Dipòsits ¹	4.225,00	35,35	7.552,00	63,19	175,00	1,46
Crèdits ¹	8.819,00	49,78	8.728,00	49,27	168,00	0,95
Oficines	516,00	47,82	537,00	49,77	26,00	2,41
Ràtios						
Dipòsit/oficina ¹	8,19		14,06		6,73	
Crèdit/oficina ¹	17,09		16,25		6,46	

¹ Milions d'euros

Font: Banc d'Espanya.

amb la resta d'Espanya a través del sistema financer.

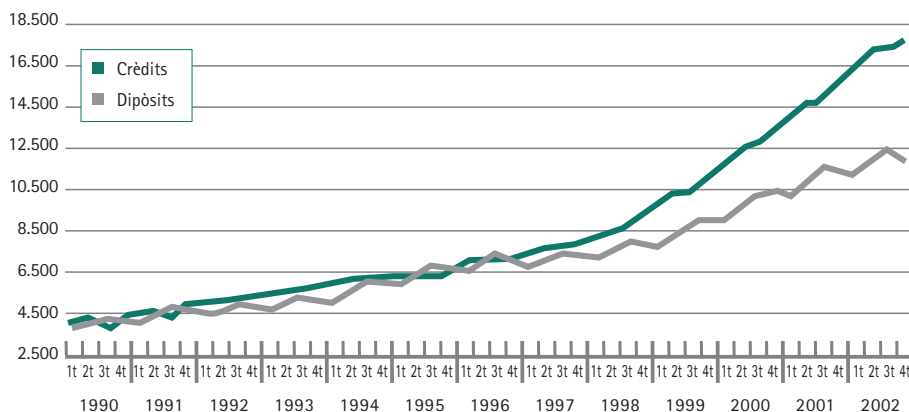
Les Balears han mantingut tradicionalment un diferencial positiu dels crèdits respecte dels dipòsits, excepte durant els anys 1995 i 1996, en els quals el diferencial va ser lleugerament negatiu, i evidencia la capa-

citat de finançament del sector privat al llarg d'aquests anys. (Vegeu el gràfic I-22.)

Contràriament, l'ampliació d'aquest diferencial a favor del crèdit a partir del 1997 és paral·lela a la baixada de la capacitat de finançament del sector privat. (Vegeu l'apartat 4.4.3 i el quadre I-121.)

Gràfic I-22

Evolució dels crèdits i dipòsits a les Illes Balears. Dades trimestrals. (1990-2002)

* Milers d'euros.

Font: Banc d'Espanya.

QUADRE I-121. CRÈDITS I DIPÒSITS A LES ILLES BALEARS. (1997-2002)

	Variació interanual					
	Crèdits*	Dipòsits*	Var. absoluta (3)=(2)-(1)	Ràtio (2)/(1)	Crèdits %	Dipòsits %
1997	7.725.784,0	7.404.687,0	-321.097	95,84	15,97	5,59
1998	8.666.123,0	7.778.764,5	-887.359	89,76	12,17	5,05
1999	10.305.031,5	8.615.465,5	-1.689.566	83,60	18,91	10,75
2000	12.500.021,0	9.864.190,5	-2.635.831	78,91	21,30	14,49
2001	14.748.074,5	11.060.865,2	-3.687.209	75,00	17,98	12,13
2002	17.074.578,5	11.816.416,2	-5.258.162	69,20	15,77	6,83
1r trim. 2002	16.140.014,0	11.194.729,0	-4.945.285	69,36	22,56	12,24
2n trim. 2002	17.121.088,0	11.781.427,0	-5.339.661	68,81	19,32	14,33
3r trim. 2002	17.322.006,0	12.337.386,0	-4.984.620	71,22	14,23	12,58
4t trim. 2002	17.715.206,0	11.952.123,0	-5.763.083	67,47	16,45	9,56

* Milers d'euros.

Font: Banc d'Espanya.

11.5

L'ACTIVITAT AVALADORA DE LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA DE LES ILLES BALEARS

La Societat de Garantia Recíproca (SGR) va presentar un increment del 14,46% en el nombre d'operacions que va formalitzar l'any 2002. D'altra banda, l'evolució del risc viu va tendir també cap a l'increment amb un percentatge del 10,69%. Finalment, l'any 2002 es varen donar d'alta 263 nous socis, amb la qual cosa el nombre de socis va augmentar el 6,46%.

12

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC

RESUM

El pressupost general per a l'any 2002 de l'Administració general de la comunitat autònoma és de 1.069,8 milions d'euros (177.999 milions de pessetes), xifra que suposa un increment nominal del 12,55% en relació amb l'exercici anterior. Quant a la participació percentual en el total, les operacions corrents representen el 66,37% del pressupost, mentre que les operacions de capital, el 33,63%; en un nivell de desagregació major, per partides pressupostàries destaquen els capítols I, IV, VI i VII (despeses de personal, transferències corrents, inversions reals i transferències de capital), amb una participació sobre el total del pressupost del 34,42%, del 23,59%, del 16,81% i del 15,90%, respectivament. El pressupost general de la comunitat autònoma per a l'any 2002 representa el 5,78% del PIB balear a preus bàsics. El deute acumulat de les Illes Balears l'any 2002 s'estima en 466 milions d'euros (77.535 milions de pessetes), el tercer més baix de l'Estat.

Quant a les administracions insulars, els pressupost agregat dels tres consells insulars l'any 2002 incrementà un 17,82%, de manera que va superar la barrera dels 200 milions d'euros (33.277 milions de pessetes); comparativament, el pressupost del Consell Insular de Menorca és el que té un increment relatiu més important durant l'any 2002, al voltant del 30%. El pressupost agregat dels consells insulars representa l'1,23% del PIB a preus de mercat. El deute públic dels ens insulars arribà als 29,65 milions d'euros (4.933 milions de pessetes).

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la comunitat autònoma, el volum total de l'exercici 2002 és de 790,47 milions d'euros (131.523 milions de pessetes). El pressupost de les administracions locals per a l'any 2002 suposa un 4,58% del PIB balear. El deute públic dels ajuntaments durant aquest exercici és de 61 milions d'euros (10.149 milions de pessetes).

Finalment, la recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda l'any 2002 és de 1.855 milions d'euros (308.712 milions de pessetes), amb un increment del 0,47 respecte de l'any 2001.

12.1

ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

Dividim aquest apartat en l'anàlisi pressupostària de la comunitat autònoma, dels consells insulars, dels ajuntaments de les Illes Balears, de l'Ajuntament de Palma, de l'Ajuntament de Calvià i de la Delegació Especial d'Hisenda a les Balears.

12.1.1. LA COMUNITAT AUTÒNOMA

En aquest apartat, en primer lloc, oferim una introducció al marc dels pressuposts de la comunitat autònoma i definim l'àmbit del pressupost, i a continuació analitzam els pressuposts de l'Administració general i els pressuposts dels ens de dret públic i de les societats públiques.

12.1.1.1. Introducció

Els pressuposts de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 s'aproven mitjançant la Llei 19/2001, de 21 de desembre, de pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 156 ext., de 31 de desembre de 2001), que, amb la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances, i la normativa de desplegament corresponent, constitueix

el marc normatiu al qual s'ha d'ajustar l'activitat econòmicofinancera de la comunitat autònoma. Així com assenyalava l'exposició de motius, inclou la totalitat de les despeses i dels ingressos del sector públic autonòmic, i també la consignació de l'import dels beneficis fiscals que afecten els tributs.

Els trets més rellevants del contingut dels pressuposts per a l'exercici 2002 són els que s'exposen a continuació:

- Per primera vegada els imports hi apareixen en euros, en lloc de pessetes. Així mateix, s'estableixen les regles de conversió de pessetes a euros, d'acord amb el que estableix la Llei 46/1998, de 17 de desembre, sobre la introducció de l'euro.
- Es crea la secció pressupostària 05, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, amb les modificacions normatives consegüents per tal d'assimilar aquest òrgan a altres de la mateixa naturalesa.
- La presentació dels crèdits pressupostaris s'adapta al mateix format que utilitza l'Administració general de l'Estat per tal d'homogeneïtzar-los als escenaris pactats de consolidació pressupostària.
- En matèria de tributs propis i de prestacions patrimonials de caràcter públic de la comunitat autònoma de les Illes Balears, se'n preveu l'actualització d'acord amb el creixement de l'índex de preus de consum de l'any anterior.

En aquest capítol s'analitzen detalladament els pressuposts inicials de la comuni-

tat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici de 2002, amb l'anàlisi comparativa pertinent respecte de l'any 2001.

Per dur a terme aquesta anàlisi s'estudia, en primer lloc, l'àmbit del pressupost i, en segon lloc, els pressuposts generals de la comunitat, des del punt de vista tant dels ingressos com de les despeses.

12.1.1.2. Àmbit del pressupost

En l'àmbit dels pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 s'integren els pressuposts de l'Administració general de la comunitat (en la qual s'inclouen les diferents seccions i les entitats autònomes) i també els pressuposts dels ens que formen l'Administració institucional d'aquesta comunitat autònoma (els ens de dret públic, tant les empreses públiques no societàries com els consorcis, i les societats públiques), i dels altres ens públics (les empreses vinculades i els consorcis o les fundacions). L'única diferència en relació amb l'exercici de 2001 és que s'hi incorpora una nova secció pressupostària: el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (òrgan estatutari). (Vegeu el quadre I-122.)

12.1.1.3. Pressupost de l'Administració general

En aquest apartat analitzam en primer lloc els capítols dels ingressos i, seguidament, passam a estudiar l'evolució de les despeses.

12.1.1.3.1. Ingressos

El pressupost d'ingressos per a l'any 2002 recull de manera sistematitzada el conjunt

**QUADRE I-122. ÀMBIT DELS PRESSUPOSTS DE LA COMUNITAT
AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2002)**

Administració general		Administració institucional		
Entitats autònomes		Ens de dret públic		Societats públiques
Seccions		Empresa pública no societària	Consorti	
Parlament ¹				
Sindicatura de Comptes ¹				
Consell Consultiu de les Illes Balears ¹				
Consell Econòmic i Social ¹				
Presidència del Govern balear				
Conselleria de Turisme		IBATUR		
Conselleria d'Educació i Cultura	Institut d'Estudis Baleàrics			
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts			Centre Balears Europa	
Conselleria de Medi Ambient		IBANAT		
		IBASAN		
		IBAEN		
Conselleria d'Interior				
Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport		IBAVI		
		SFM		
Conselleria de Sanitat i Consum	SERBASA	GESMA		
Conselleria de Treball i Formació	SOIB			
Conselleria d'Agricultura i Pesca				IBABSA
				SEMILA
Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria		IDI		FICOBALSA
Conselleria d'Innovació i Energia				Parc BIT, SA
Conselleria de Benestar Social	IBAS			
	Institut Balear de la Dona			

¹ Els òrgans estatutaris són dependència funcional de l' Administració general.

Font: Govern balear, Conselleria de Presidència, Direcció General de Relacions Institucionals.

de recursos que han de permetre finançar el pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

D'acord amb la llei, els ingressos poden obtenir-se per diferents conceptes —fins i tot mitjançant el recurs a l'endeutament—, i la seva classificació s'estructura en el pressupost per al 2002 orgànica-ment d'acord amb el centre productor i d'acord amb la naturalesa econòmica. La classificació orgànica manté la mateixa estructura i el mateix contingut que la de les despeses. En aquest apartat, però, només s'analitza la classificació econòmica de la partida d'ingressos, l'estructura i el contingut de la qual no ha variat respecte de la de l'exercici 2001.

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2002 de l'Administració general (en el qual s'inclouen les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears es va estimar en 1.069,8 milions d'euros, en contrast amb els 950,5 milions d'euros de l'any anterior, cosa que suposa un increment nominal del 12,55% respecte de l'exercici anterior. Els ingressos no financers augmentaren en un 9,43% i els ingressos financers, en un 798,55% en relació amb l'any precedent. (Vegeu el quadre I-123.)

La comunitat autònoma de les Illes Balears i les entitats autònomes de caràcter administratiu al llarg de l'exercici econòmic corresponent al 2002 preveuen liquidar drets per un import de 1.035,70 milions d'euros, amb la qual cosa —i atès que el total de la despesa prevista correspon a 1.069,80 milions d'euros— es preveu un recurs a l'endeutament per un import de 34,11 milions

d'euros, de manera que els pressuposts han de quedar equilibrats.

Per a l'exercici 2002, encara que es coneix la xifra global en concepte de finançament per part de l'Administració de l'Estat, la manca d'informació relativa als mecanismes efectius en què aquest finançament s'ha de concretar ha fet que es consideri oportú incloure'n la totalitat en el capítol IV, de transferències corrents. En conseqüència, la comparació en termes estrictes i sense una homogeneïtzació adequada pel que fa als capítols I i IV pot donar lloc a interpretacions errònies, ja que per al 2001 en el capítol IV només es preveia el concepte derivat del percentatge de participació en els ingressos de l'Estat, mentre que la resta de finançament segons el sistema vigent fins al 2001 (tarifa complementària de l'IRPF, tram territorialitzat de l'IRPF i fons de garantia de l'IRPF) es preveia en el capítol I, d'imposts directes. En el quadre d'ingressos que s'ha presentat, les dades del 2001 estan homogeneïtzades de manera que inclouen tots els mecanismes esmentats en el capítol IV, i es pren com a referència per fer l'anàlisi comparativa en l'àmbit econòmic.

Si s'analitza per capítols, es pot observar que els capítols corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del pressupost, ja que representen en conjunt el 92,49% dels ingressos prevists.

Els primers tres capítols del pressupost fan referència als impostos tant directes com indirectes, així com a les taxes i als altres tributs, que conjuntament preveuen recaptar 413,17 milions d'euros.

QUADRE I-123. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2001-2002)

Capítols	2001	2002	Variació	2001	2002
	(en euros)	(en euros)	import	(%)	(%)
I Imposts directes	85.994.730,93	73.323.476,73	-12.671.254,20	-14,73	9,04
II Imposts indirectes	249.420.041,35	250.622.077,58	1.202.036,23	0,48	26,24
III Taxes i altres ingressos	83.702.347,86	89.223.209,80	5.520.861,94	6,60	8,81
IV Transferències corrents	459.638.700,11	571.971.440,95	112.332.740,84	24,44	48,36
V Ingressos patrimonials	3.858.311,40	4.271.326,92	413.015,52	10,70	0,41
Total d'operacions corrents	882.614.131,65	989.411.531,98	106.797.400,33	12,10	92,86
VI Alienació d'inversions reals	6,01	12,02	6,01	100,00	0,00
VII Transferències de capital	63.758.233,71	46.105.587,17	-17.652.646,54	-27,69	6,71
Total d'ingressos no financers	946.372.371,37	1.035.517.131,17	89.144.759,80	9,42	99,57
VIII Actius financers	112.779,92	177.977,71	65.197,79	57,81	0,01
IX Passius financers	4.056.831,70	34.107.436,92	30.050.605,22	740,74	0,43
Total d'ingressos financers	4.169.611,62	34.285.414,63	30.115.803,01	798,55	0,44
Total d'operacions de capital	67.927.851,35	80.391.013,82	12.463.162,47	18,35	7,15
Total	950.491.982,99	1.069.802.545,80	119.310.562,81	12,55	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

Pel que fa als impostos directes (capítol I), les previsions de recaptació es redueixen de manera important, reducció que suposa el 14,73%. Aquest fet té l'origen en la Sentència 289/2000, de 30 de novembre de 2000, del Ple del Tribunal Constitucional, per la qual es declara la inconstitucionalitat i la nul·litat de la Llei del Parlament de les Illes Balears 12/1991, de 20 de desembre, reguladora de l'impost sobre les instal·lacions que incideixen en el medi ambient. Com a conseqüència d'aquesta sentència, pel que fa al 2002 aquest impost desapareix de les estimacions d'ingressos, cosa que explica la reducció esmentada. Així, per al 2002 aquest capítol queda configurat per la previsió dels rendiments dels tributs següents: l'impost general sobre successions i donacions i l'impost extraordinari sobre el patrimoni de les persones físiques.

La comparació de les previsions dels rendiments d'aquests tributs respecte de les estimades per a l'exercici 2001 són les que es detallen en el quadre I-124.

Si del 2001 es dedueix l'impost sobre instal·lacions que incideixen en el medi

ambient, l'estimació, en termes homogenis, per al conjunt de tributs que integren aquest capítol representa un increment del 10,91% respecte de les xifres corresponents a l'exercici 2001.

La recaptació prevista en concepte d'impostos indirectes, capítol II, per a l'any 2002 experimenta una variació poc rellevant, ja que augmenta un 0,48% respecte del 2001. Les previsions de recaptació per a cada una de les figures impositives d'aquest capítol i la comparació amb la inicialment realitzada pel que fa al 2001 són les que es recullen en el quadre I-125.

En aquest capítol, i com a conseqüència de l'article 3 de la Llei 16/2000, de 27 de desembre, de mesures tributàries administratives i de funció pública, pel qual es dona una redacció nova a l'article 7 de la Llei 13/1990, de 29 de novembre, sobre la tributació dels jocs de sort, envit o atzar i s'estableix per a aquesta tributació el tipus de gravamen del 0%, desapareix per al 2002 la previsió per aquest concepte.

QUADRE I-124. RENDIMENTS PREVISTOS DELS TRIBUTS CEDITS, EXCEPTE L'IRPF (2001-2002)

Imposts directes	2001	2002	Variació	
			import	
	(en milers d'euros)			(%)
Impost general sobre successions i donacions	42.070,85	45.676,92	3.606,07	8,57
Impost general sobre el patrimoni	24.040,49	27.646,56	3.606,07	15,00
Impost sobre instal·lacions incidents en el medi ambient	19.833,40	—	-19.833,40	-100,00
Total	85.944,74	73.323,48	-12.621,26	-14,69

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-125. RECAPTACIÓ PREVISTA D'IMPOSTS INDIRECTES (2001-2002)

	2001	2002	Variació	
			import	(%)
	(en milers d'euros)			
Imp. sobre transmissions patrimonials	153.258,09	153.258,09	—	0,00
Imp. sobre actes jurídics documentats	61.303,23	61.303,23	—	0,00
Imp. sobre la plena i recàrrec sobre la taxa estatal del joc	1.803,04	—	-1.803,04	-100,00
Cànon de sanejament	33.055,66	36.060,73	3.005,07	9,09
Total	249.420,02	250.622,05	1.202,03	0,48

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

En matèria de taxes, prestacions patrimonials de caràcter públic i tributs propis de la hisenda de la comunitat autònoma es preveu l'actualització del tipus de quantia fixa d'acord amb el creixement de l'índex de preus al consum de l'any 2001.

Amb relació al capítol III, taxes i altres ingressos, tenint en compte que inclou els rendiments de les taxes del joc, la previsió realitzada suposa un increment del 6,60%. En part, aquest increment ve justificat per l'article 2 de la Llei 16/2000 esmentada, en la qual s'augmentaren els tipus tributaris i les quotes fixes de la taxa fiscal sobre els jocs de sort, envit o atzar, i les apostes.

Les dotacions del capítol IV, transferències corrents, globalment augmenten un 24,44%, creixement molt notable i que pràcticament en la totalitat es justifica sobre la base del nou sistema de finançament autonòmic. De manera resumida, aquest capítol considera les previsions

corresponents a la participació en els ingressos generals de l'Estat (PIE), que inclouen les relatives al finançament de les competències transferides de l'Institut de Migracions i Serveis Socials (IMSERSO), així com altres transferències de l'Estat i d'altres administracions públiques que, en general, tenen caràcter finalista. (Vegeu el quadre I-126.)

El capítol V, ingressos patrimonials, bàsicament conté les previsions dels ingressos corresponents a les bestretes i als préstecs que s'han concedit, als interessos de dipòsits, a les rendes de béns immobles i als productes de concessions i d'aprofitaments especials. La previsió d'aquests ingressos representa un increment del 10,70%, encara que en valor absolut representa només una quantitat lleugerament superior als 413 milers d'euros. La participació d'aquest capítol en el total d'ingressos significa únicament el 0,40%, participació pràcticament idèntica a la que tenia el 2001.

QUADRE I-126. TRANSFERÈNCIES CORRENTS PREVISTES (2001-2002)

	2001	2002	Variació	
			import	
	(en milers d'euros)			(%)
Finançament autonòmic, inclòs l'IMSESO	442.514,59	554.077,03	111.562,44	25,21
Altres	17.124,11	17.894,41	770,30	4,50
Total	459.638,70	571.971,44	112.332,74	24,44

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

El capítol VII, transferències de capital, suposa un 4,31% del total dels ingressos prevists i essencialment conté les previsions corresponents a les aportacions de la Unió Europea pels diferents programes i actuacions cofinançades amb la comunitat autònoma, a més d'altres que procedeixen de l'Administració central i dels Fons Europeus d'Orientació i Garantia Agrària que gestiona la comunitat autònoma.

Les previsions d'ingressos per al capítol VIII, variació d'actius financers, corresponen al reintegrament dels préstecs que concedí l'extingit Patronat per a la Millora de l'Habitatge Rural, i representen un total de 117,98 milers d'euros, xifra un 57,8% superior a la de l'any 2001. De la mateixa manera que en l'exercici anterior, la participació que tenen en el total de previsió d'ingressos és molt poc important (0,02%).

En el capítol IX, variació de passius financers, per a l'exercici del 2002 es considera l'emissió de deute o la concertació de préstecs per un import total de 34,11 milions d'euros, import molt superior a la quantia de les despeses que es preveuen en concepte d'amortització (4,06 milions

d'euros), amb la qual cosa creix el nivell d'endeutament de la comunitat autònoma en 30,05 milions d'euros, que s'han de destinar a finançar despeses d'inversió.

12.1.1.3.2. Despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2002, com és habitual, es presenten en tres nivells d'agregació, corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica. En aquest apartat, però, només s'analitza la classificació econòmica de la partida de despeses.

La distribució econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la naturalesa econòmica, que distingeix entre operacions corrents (capítols I,II,III i IV) i operacions de capital (capítols VI,VII,VIII i IX).

A la vegada, els crèdits que es destinen a operacions corrents es desagreguen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes realitzades per la

mateixa Administració), les transferències de capital i les variacions d'actius i de passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic de 2002 és d'un total de 1.069,80 milions d'euros, la qual cosa suposa un 12,55% d'increment respecte de l'exercici precedent.

La distribució econòmica del pressupost de la comunitat autònoma per al 2002, així com la comparació amb la de l'exercici 2001, es detalla en el quadre I-127.

El conjunt de les operacions corrents, amb una dotació pressupostària de 710,07 milions d'euros, incrementa el 10,53% (67,65 milions d'euros en termes absoluts) en relació amb el 2001; així, evoluciona 2,02 punts per sota del creixement global del pressupost. Per contra, el conjunt de les operacions de capital augmenta un 16,77% (51,66 milions d'euros en termes absoluts), la qual cosa representa 4,22 punts per sobre del percentatge de creixement del total del pressupost.

Quant a la participació percentual respecte del total, les operacions corrents passen del 67,59% del 2001 a un 66,37% l'any 2002, mentre que les operacions de capital, amb una dotació de 359,73 milions d'euros, passen del 32,41% al 33,63% l'any 2002. S'estableix així, i amb relació als pressuposts del 2001, una redistribució que incrementa un 1,22% el conjunt de les operacions de capital, en detriment de les operacions corrents, la qual cosa constata l'esforç per contenir la despesa corrent, tot i que des que es varen assumir les competències en matèria d'educació universitària, aquesta des-

pesa i el creixement vegetatiu corresponent condicionen fortament el manteniment del nivell d'operacions de capital, més encara si tenim en compte que els escenaris de consolidació pressupostària que s'han signat amb el Govern central impedeixen recórrer a l'endeutament com a font de finançament d'aquest tipus d'operacions i, en general, del conjunt del pressupost.

Pel que fa a l'anàlisi individualitzada d'aquestes operacions corrents en l'àmbit del capítol I, creixen un 6,61%, 5,94 punts per sota de l'increment general. En aquest augment s'inclouen els purament vegetatius que deriven de l'increment retributiu que s'aplica al personal amb caràcter general d'acord amb el percentatge establert en el text de la llei de pressuposts, els que deriven del venciment de nous triennis i els increments retributius que deriven dels processos d'homologació del personal docent que s'han produït fins a la data. En termes de pes relatiu respecte del total, la participació d'aquestes operacions passa d'un 36,33% l'any 2001 a un 34,42% el 2002, de manera que se'n redueix en 1,91 punts la participació en el total del pressupost.

El capítol II, despeses en béns corrents i serveis, experimenta un creixement d'un 7,41%, que representa un creixement de 5,14 punts per sota del creixement global del pressupost. Quant a la participació percentual sobre el total, aquest capítol també minva el pes relatiu en 0,25 punts, en passar del 5,58% l'any 2001 a un 5,33% en el projecte de pressupost del 2002.

**QUADRE I-127. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2001-2002)**

Capítols	2001		2002		Variació		Valor relatiu	
	(en milers d'euros)		(en milers d'euros)		import	(%)	2001	2002
I	Despeses de personal	345.333,90	368.174,53	22.840,63	6,61	36,33	34,42	
II	Despeses corrents en béns i serveis	53.043,05	56.971,55	3.928,50	7,41	5,58	5,33	
III	Despeses financeres	26.886,40	32.601,37	5.714,97	21,26	2,83	3,05	
IV	Transferències corrents	217.156,39	252.326,42	35.170,03	16,20	22,85	23,59	
Total d'operacions corrents		642.419,74	710.073,87	67.654,13	10,53	67,59	66,37	
VI	Inversions reals	153.553,13	179.817,64	26.264,51	17,10	16,16	16,81	
VII	Transferències de capital	144.481,52	170.100,47	25.618,95	17,73	15,20	15,90	
Total de despeses no financeres		940.454,39	1.059.991,98	119.537,59	12,71	98,94	99,08	
VIII	Actius financers	5.980,76	5.753,73	-227,03	-3,80	0,63	0,54	
IX	Passius financers	4.056,83	4.056,83	0,00	0,00	0,43	0,38	
Total de despeses financeres		10.037,59	9.810,56	-227,03	-2,26	1,06	0,92	
Total d'operacions de capital		308.072,24	359.728,67	51.656,43	16,77	32,41	33,63	
Total		950.491,98	1.069.802,54	119.310,56	12,55	100,00	100,00	

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

La càrrega financera, capítol III, que deriva de les operacions d'endeutament de la comunitat autònoma, es manté al voltant del 3% del total del pressupost. Concretament, amb un increment en valor absolut del 21,26% respecte de l'exercici 2001, se situen en el 3,05%, amb una variació de 0,22 punts per sobre de la participació del 2001.

Quant al capítol IV, transferències corrents, es manté al voltant del 23%, i n'augmenta la participació relativa en 0,74 punts, amb la qual cosa se situa en el 23,59%. Les dotacions d'aquest capítol experimenten un increment del 16,20% respecte de l'exercici 2001. Cal esmentar que, per primera vegada, en el pressupost s'inclou en aquest capítol una partida destinada a un fons de cooperació municipal, que està dotada amb un import de 6,01 milions d'euros.

Amb relació a les operacions de capital, amb una dotació de 359,73 milions d'euros, l'increment és d'un 16,77%, amb la qual cosa se situen 4,22 punts per sobre del creixement global del pressupost. Concretament, la participació del conjunt de les operacions de capital respecte de l'import total del pressupost queda fixada en un 33,63%, 1,22 punts per sobre del que representava en el pressupost del 2001.

D'altra banda, pel que fa al capítol VI, inversions reals, es preveu un creixement del 17,10% en relació amb l'exercici 2001, amb la qual cosa el pes relatiu respecte del total passa del 16,16% al 16,81%, amb una variació positiva de 0,65 punts i amb un increment en termes absoluts de més de 26,26 milions d'euros.

Per a l'exercici 2002, la previsió de dotacions per a transferències de capital (capítol VII) representa un total de 170,10 milions d'euros, amb un augment del 17,73% respecte de la consignació de l'any anterior. En termes absoluts, l'increment total és de gairebé 25,62 milions d'euros. Si s'analitzen les dades conjuntes dels capítols VI i VII, resulta que aquests dos capítols, considerats conjuntament, creixen un 17,41%, 4,86 punts per sobre del creixement de l'import total del pressupost. Quant al pes relatiu respecte del total, l'any 2001 va ser d'un 31,36%, mentre que l'exercici 2002 representa un 32,71%, de manera que incrementa en 1,35 punts la participació en el total del pressupost.

En el capítol VIII, variació d'actius financers, se'n preveu una reducció del 3,80%, de manera que es passa d'una dotació de 5,98 milions d'euros l'any 2001 als 5,75 milions d'euros per al projecte del 2002. El pes relatiu queda així establert en el 0,54%, 0,09 punts per sota del que representava per a l'exercici del 2001.

La variació de passius financers (capítol IX), despeses relatives al pagament de l'amortització del deute emès i préstecs rebuts, es manté en 4,06 milions d'euros, i redueix així en 0,05 punts la participació en el total del pressupost, que queda fixada en el 0,38%.

12.1.1.4. Compte financer

El pressupost general (de l'Administració general, incloent-hi les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 (1.069,80 milions d'euros) representa el 5,78% del PIB balear a preus bàsics.³⁴

39. Dades d'acord amb l'estimació del PIB del 2002 que va fer la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

L'estimació dels ingressos no financers (ingressos corrents i ingressos de capital) se situa en 1.035,52 milions d'euros, amb una variació respecte de l'any 2001 del 9,53%, mentre que l'estimació de despeses no financeres (despeses corrents més despeses de capital) és de 1.059,99 milions d'euros, de manera que incrementa un 12,71% en relació amb l'exercici anterior. El total de la despesa financera (despeses per variacions d'actius i de passius financers) es preveu de 9,81 milions d'euros.

L'estalvi per les operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arriba a la xifra de 279,34 milions d'euros, i suposa un augment del 16,32% respecte de l'any 2001, mentre que el dèficit per les operacions de capital (ingressos de capital menys despeses de capital) és de 303,81 milions d'euros, cosa que representa un 29,68% respecte de l'exercici anterior.

Contràriament a l'any 2001, l'any 2002 presenta una situació inicial de dèficit de caixa no financer (estalvi corrent menys dèficit per les operacions de capital) de 24,47 milions d'euros, per la qual cosa la dotació per finançar el dèficit de caixa no financer, que per a l'any anterior havia estat negativa, per a l'any 2002 es preveu que sigui del mateix valor que el dèficit esmentat (24,47 milions d'euros).

La despesa per operacions no financeres de capital assoleix la xifra de 349,92 milions d'euros, un 17,41% superior a la

de l'any anterior, i que equival a l'1,89% del PIB balear a preus bàsics. En termes de capacitat o de necessitat de finançament, la comunitat autònoma de les Illes Balears registra una necessitat de finançament (estalvi corrent menys despeses de capital) de 70,58 milions d'euros, equivalents al 0,38% del PIB balear a preus corrents.⁴⁰

L'endeutament brut (deute públic), l'any 2002, és de 36,54 milions d'euros, xifra a la qual s'han d'aplicar 4,06 milions d'euros en concepte d'amortització del deute (despeses per variació de passius financers). Així, l'endeutament net (endeutament brut menys amortització) per aquest any és de 32,48 milions d'euros, un 21,32% superior en relació amb l'exercici 2001.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent – endeutament net/despeses de capital) va passar del 71,6% de l'exercici anterior al 70,55% de l'any 2002, cosa que suposa que, tot i haver-se reduït respecte de l'any anterior, la nostra comunitat autònoma demostra una forta capacitat d'estalvi net.

La càrrega financera del deute públic (despeses financeres més despeses per variació de passius) en els pressuposts del 2002 es va situar en 32,60 milions d'euros de despesa financera i en 4,06 milions d'euros d'amortització del deute (despeses per variació de passius). La càrrega financera va assolir, doncs, la xifra de 36,66 milions d'euros, la qual cosa representa el 3,7% dels ingressos corrents pressupostats. (Vegeu el quadre I-128.)

40. Aquesta necessitat de finançament de la comunitat autònoma contrasta amb la capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques a les Balears. (Vegeu l'apartat 4.4.3)

**QUADRE I-128. PRESSUPOSTS GENERALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA
DE LES ILLES BALEARS: COMPTE FINANCER (2001-2002)**

Concepte	2001	2002 (en milers d'euros)	Variació	
			import	(%)
1. Ingressos corrents	882.564,11	989.411,53	106.847,42	12,11
Imposts directes	352.241,17	73.323,48	-278.917,69	-79,18
Imposts indirectes	249.420,02	250.622,08	1.202,06	0,48
Taxes, preus públics i altres ingressos	83.702,35	89.223,21	5.520,86	6,60
Transferències patrimonials	193.342,26	571.971,44	378.629,18	195,83
Ingressos patrimonials	3.858,31	4.271,32	413,01	10,70
2. Despesa corrent	642.419,74	710.073,87	67.654,13	10,53
Despeses de personal	345.333,89	368.174,53	22.840,64	6,61
Despeses corrents en béns i serveis	53.043,06	56.971,55	3.928,49	7,41
Despeses financeres	26.886,40	32.601,37	5.714,97	21,26
Transferències corrents	217.156,39	252.326,42	35.170,03	16,20
3. Estalvi corrent	240.144,37	279.337,66	39.193,29	16,32
4. Ingressos de capital	63.758,24	46.105,60	-17.652,64	-27,69
Alienació d'inversions reals	0,01	0,01	0,00	0,00
Transferències de capital	63.758,23	46.105,59	-17.652,64	-27,69
5. Despeses de capital	298.034,64	349.918,11	51.883,47	17,41
Inversions reals	153.553,13	179.817,64	26.264,51	17,10
Transferències de capital	144.481,51	170.100,47	25.618,96	17,73
6. Dèficit previsible de caixa no financer	5.867,97	-24.474,85	-30.342,82	-517,09
7. Variació neta d'actius financers	-5.867,98	-5.575,75	292,23	-4,98
Ingressos per variació d'actius	112,78	177,98	65,20	57,81
Despeses per variació d'actius	5.980,76	5.753,73	-227,03	-3,80
8. Variació neta de passius financers	0,00	30.050,61	30.050,61	100,00
Ingressos per variació de passius	4.056,83	34.107,44	30.050,61	740,74
Despeses per variació de passius	4.056,83	4.056,83	0,00	0,00
9. Finançament de dèficit de caixa no financer	-5.867,98	24.474,86	30.342,84	-517,09

Fonts: INE.

12.1.1.5. Deute acumulat

El deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2002, d'acord amb l'avanç del Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), va ser de 466 milions d'euros (77.535 milions de pessetes), un 25,6% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa 1,12% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles.

El nivell d'endeutament per habitant va augmentar en relació amb l'exercici precedent, ja que l'any 2002 va ser de 508,20 euros, mentre que l'any 2001 havia estat de 422,25 euros, amb una variació del 20,35%. (Vegeu el quadre I-129.)

12.1.2. ELS CONSELLS INSULARS

En aquest apartat s'analitzen els pressuposts dels consells insulars de forma agregada i desagregada per illes.

12.1.2.1. Anàlisi pressupostària

El pressupost agregat dels tres consells insulars l'any 2002 experimentà un increment del 17,82% en relació amb l'exercici precedent, i supera la barrera dels 200 milions d'euros (212,6 milions d'euros). Aquest creixement, que duplica el ritme de creixement de l'any anterior, es concentra, pel que fa a la despesa, en les operacions de capital i especialment en el capítol 6, d'inversions reals, mentre que pel que fa als ingressos són les transferències d'altres administracions que, conjuntament amb el recurs de l'endeutament, han finançat

l'augment d'inversions esmentat, com s'observa en el quadre I-130.

En l'estat d'ingressos s'observa que el creixement relatiu de les operacions de capital (29,75%) duplica el creixement de les operacions corrents (14,31%), encara que en valors absoluts el creixement més rellevant (3,2 milions d'euros) es concentra en el capítol 4, de transferències corrents.

Quant a l'estat de la despesa, destaca l'augment de les inversions reals (89,5%) i del capítol 2, de compra de béns corrents i de serveis (19,21%), la qual cosa, d'una banda, representa un esforç inversor important dels consells insulars i, de l'altra, una dinamització major de les competències assumides i la consolidació dels ens insulars com a gestors.

Des del punt de vista financer, destaca l'augment del capítol 9, amb la consignació que preveu la devolució de l'endeutament, mentre que disminueix la despesa per interessos (capítol 3), contradicció només aparent ja que respon a la disminució progressiva del tipus vigent en el mercat financer.

Comparativament, el Consell Insular de Menorca és el que té un increment relatiu més important, al voltant del 30%, i destaca en les despeses l'augment de les inversions reals (192,82%), mentre que en l'estat d'ingressos són les transferències corrents la font de finançament principal, tant en valors absoluts com en creixement (75,33%). (Vegeu el quadre I-131.)

QUADRE I-129. DEUTE DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES. VALORS ABSOLUTS I RÀTIO DEUTE/HABITANT. (2000-2002)¹

	2000		2001		2002	
	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ² (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ³ (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ⁴ (en €)
Andalusia	6.894	939,23	7.113	960,70	7.110	950,73
Aragó	923	775,69	935	779,33	1.084	890,34
Astúries	605	561,97	653	607,26	817	760,73
Balears	360	425,72	371	422,25	466	508,20
Canàries	844	491,76	919	515,90	850	461,02
Cantàbria	227	427,37	259	481,77	272	501,59
Castella-la Manxa	603	347,70	595	339,02	784	439,95
Castella i Lleó	1.086	438,06	1.260	508,18	1.340	540,24
Catalunya	9.415	1.503,51	9.644	1.516,03	9.568	1.470,54
Extremadura	613	573,21	710	661,46	782	728,76
Galícia	3.019	1.105,09	3.080	1.127,00	3.141	1.147,45
La Rioja	140	529,95	156	576,92	148	525,54
Madrid	4.710	904,83	6.916	1.287,31	6.043	1.093,33
Múrcia	598	520,30	687	577,13	684	557,46
Navarra	648	1.191,71	646	1.161,32	643	1.128,81
País Basc	1.734	826,27	1.243	591,49	984	466,73
València	5.877	1.426,20	6.520	1.551,42	6.875	1.588,97
Total	38.296	945,59	41.707	1.014,35	41.591	994,10

1. Dades corresponents al quart trimestre de cada any. Per cada CA, s'hi inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats de l'àmbit de la CA, i els ens de dret públic i les societats públiques dependents de la CA, que es classifiquen com a administracions públiques.

2. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2000.

3. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2001.

4. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2002.

Fons: Banc d'Espanya i Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE I-130. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	1.042.000	1.074.000	6.454.870,01
II Imposts indirectes			3,07%
III Taxes i altres ingressos	1.575.050	1.631.986	9.808.431,28
IV Transferències corrents	20.146.468	23.349.210	140.331.575,46
V Ingressos patrimonials	438.992	467.163	2.807.704,36
Operacions corrents	23.202.510	26.522.358	159.402.581,11
VI Inversions reals			14,31%
VII Transferències de capital	3.303.243	3.865.468	23.231.931,08
VIII Variació d'actius financers	65.000	60.000	360.609,06
IX Variació de passius financers	3.459.443	4.933.653	29.651.849,62
Operacions de capital	6.827.686	8.859.121	53.244.389,76
Total d'ingressos	30.030.196	35.381.479	212.646.970,87
DESPESES			17,82%
I Remuneració de personal	9.732.254	10.704.149	64.333.233,08
II Compra de béns i serveis	5.616.206	6.695.014	40.237.844,74
III Interessos	679.503	534.547	3.212.689,36
IV Transferències corrents	5.097.404	4.856.880	29.190.438,32
Operacions corrents	21.125.367	22.790.590	136.974.205,50
VI Inversions reals	4.070.205	7.713.239	46.357.500,36
VII Transferències de capital	3.466.715	3.362.396	20.208.408,98
VIII Variació d'actius financers	65.000		-3,01%
IX Variació de passius financers	1.302.969	1.455.253	8.746.248,77
Operacions de capital	8.904.889	12.590.889	75.672.765,37
Total de despeses	30.030.256	35.381.479	212.646.970,87
			17,82%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

QUADRE I-131. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MALLORCA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	875.000	900.000	5.409.108,95
II Imposts indirectes			2,86%
III Taxes i altres ingressos	879.797	805.636	4.841.968,66
IV Transferències corrents	12.717.795	13.618.362	81.848.005,93
V Ingressos patrimonials	387.782	403.825	2.427.040,04
Operacions corrents	14.860.374	15.727.824	94.526.123,58
VI Inversions reals			5,84%
VII Transferències de capital	2.011.830	2.275.061	13.673.390,63
VIII Variació d'actius financers	25.000	20.000	120.204,22
IX Variació de passius financers	2.375.000	3.946.894	23.721.313,56
Operacions de capital	4.411.830	6.241.956	37.514.908,41
Total	19.272.204	21.969.779	132.041.031,99
DESPESES			
I Remuneració de personal	6.365.221	6.756.471	40.607.206,04
II Compra de béns i serveis	3.313.314	4.151.180	24.949.095,69
III Interessos	474.309	438.277	2.634.100,70
IV Transferències corrents	3.468.298	2.908.654	17.481.360,22
Operacions corrents	13.621.142	14.254.582	85.671.762,65
VI Inversions reals	2.342.159	4.485.392	26.957.747,86
VII Transferències de capital	2.147.010	1.969.269	11.835.542,50
VIII Variació d'actius financers	25.000	20.000	120.202,42
IX Variació de passius financers	1.136.893	1.240.537	7.455.776,56
Operacions de capital	5.651.062	7.715.197	46.369.269,34
Total	19.272.204	21.969.779	132.041.031,99
			14,00%

continua

QUADRE I-131. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MENORCA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	80.000	87.000	522.880,53
II Imposts indirectes			8,75%
III Taxes i altres ingressos	158.301	208.629	1.253.883,96
IV Transferències corrents	2.563.586	4.494.678	27.013.556,93
V Ingressos patrimonials	11.850	12.850	77.230,06
Operacions corrents	2.813.737	4.803.156	28.867.551,48
VI Inversions reals			70,70%
VII Transferències de capital	1.485.991	939.093	5.644.061,50
VIII Variació d'actius financers	40.000		240.404,84
IX Variació de passius financers	529.595	586.758	3.526.487,64
Operacions de capital	2.055.586	1.565.851	9.410.953,98
Total	4.869.323	6.369.007	38.278.505,46
DESPESSES			30,80%
I Remuneració de personal	1.525.099	1.720.468	10340218,27
II Compra de béns i serveis	909.760	1.005.562	6043551,32
III Interessos	88.018	87.788	527617,29
IV Transferències corrents	960.527	1.045.331	6282566,18
Operacions corrents	3.483.404	3.859.149	23193953,06
VI Inversions reals	531.700	1.556.924	9357300,66
VII Transferències de capital	683.705	698.218	4196374,7
VIII Variació d'actius financers	40.000	40.000	240404,84
IX Variació de passius financers	166.076	214.717	1290472,2
Operacions de capital	1.421.481	2.509.858	15084552,4
Total	4.904.885	6.369.007	38278505,46
			29,85%

continua

QUADRE I-131. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. EIVISSA I FORMENTERA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)		(en euros)
	(%)		
INGRESSOS			
I Imposts directes	87.000	87.000	522.880,53
II Imposts indirectes			
III Taxes i altres ingressos	508.732	617.721	3.712.578,66
IV Transferències corrents	4.032.036	5.236.170	31.470.012,60
V Ingressos patrimonials	39.460	50.487	303.434,26
Operacions corrents	4.667.228	5.991.378	36.008.906,05
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	665.835	651.314	3.914.478,95
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers	520.104	400.000	2.404.048,42
Operacions de capital	1.185.939	1.051.314	6.318.527,37
Total	5.853.167	7.042.692	42.327.433,42
DESPESES			
I Remuneració de personal	1.841.934	2.227.211	13.385.808,77
II Compra de béns i serveis	1.393.132	1.538.271	9.245.197,73
III Interessos	117.176	8.481	50.971,37
IV Transferències corrents	668.579	902.896	5.426.511,92
Operacions corrents	4.020.821	4.676.859	28.108.489,79
VI Inversions reals	1.196.346	1.670.923	10.042.451,84
VII Transferències de capital	636.000	694.910	4.176.491,78
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers		0	0,01
Operacions de capital	1.832.346	2.365.833	14.218.943,63
Total	5.853.167	7.042.692	42.327.433,42

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

D'altra banda, el Consell Insular de Mallorca presenta també una evolució netament inversora (91,55% d'increment), si bé en aquest cas és la variació dels passius financers, amb un creixement del 66,16%, la font de finançament principal del creixement esmentat.

Quant al Consell Insular d'Eivissa i Formentera, l'evolució del pressupost (20,32%) es reparteix de manera més equilibrada, i en destaca la disminució del ritme d'endeutament (-23,09%), encara que no es rebaixa l'endeutament net, ja que no es consigna la devolució del deute en el capítol 9 de despeses.

12.1.2.2. Compte financer

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2002 representa l'1,23% del PIB a preus de mercat (preus corrents) de les Illes Balears, mentre que en l'exercici precedent el conjunt de les administracions insulars representava, pressupostàriament, l'1,1% del PIB balear del 2001.

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) va créixer fins a superar els 30 mil milions de pessetes (182,63 milions d'euros), la qual cosa representa un increment del 14,64%, mentre que en l'apartat de despeses el conjunt de les despeses corrents més les inversions, tant directes (capítol 6) com indirectes (capítol 7), assoliren els 33,9 milers de milions de pessetes (203,9 milions d'euros), és a dir, un augment absolut de 31,6 milions d'euros (el 18,36%).

La previsió per a la variació d'actius i de passius financers en conjunt es fixà en 1.455 milions de pessetes (8,75 milions d'euros), als quals s'hauria d'afegir la càrrega financera ordinària del capítol 3 de despeses (3,21 milions d'euros), amb la qual cosa la càrrega financera real de l'exercici 2002 es preveu d'11,96 milions d'euros, la qual cosa representa el 5,62% del total del pressupost de despeses (7,5% dels ingressos corrents).

L'estalvi per les operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arribà als 22,4 milions d'euros, enfront dels 12,5 del 2001, mentre que el dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) assolí els 43,3 milions d'euros, enfront dels 25,4 de l'exercici precedent, cosa que posa de manifest la tendència a consolidar el desplaçament del pressupost corrent per finançar inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals) és de 66,6 milions d'euros, un terç del total pressupost de despeses, i representa un 0,38% respecte del PIB de les Illes Balears per a l'exercici 2002.

En termes de capacitat o de necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent), el pressupost agregat dels ens insulars per al 2002 registra una necessitat de finançament de 44,17 milions d'euros (11,36 més que el 2001), i representa un 0,25% del PIB del 2002.

D'aquests 44,17 milions de necessitat de finançament, 23,2 es financen amb ingressos que procedeixen d'altres administracions (transferències de capital), i la resta, mitjançant fonts alienes de finançament (deute).

L'endeutament brut (deute públic) per al conjunt dels ens insulars arribà als 29,65 milions d'euros, 8,75 dels quals es dedicaren a amortitzar el deute preexistent; així, l'endeutament net de l'exercici fou de 20,9 milions d'euros, la qual cosa representa un 9,8% de la quantitat total dels pressuposts, i gairebé un terç del que es destinà a inversions.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net/despeses no financeres de capital) passà a presentar un valor positiu l'any 2002, i es va situar en el 2,25%.

12.1.3. ELS AJUNTAMENTS

En aquest apartat analitzam els pressuposts consolidats dels ajuntaments de les Illes Balears i, per separat, els de l'Ajuntament de Palma i els de l'Ajuntament de Calvià.

12.1.3.1. Anàlisi pressupostària

El conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears presenten uns pressuposts equilibrats, encara que no tots estan anivellats, amb unes diferències no significatives, i respecten el principi del no-dèficit inicial.

La suma total dels ingressos per a l'exercici de 2002 és de 790,47 milions d'euros,

la qual cosa representa un increment del 8,31% en relació amb l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-132.)

El pressupost agregat dels municipis presenta en conjunt un dèficit inicial no financer de 16,75 milions d'euros (inferior als 19,88 de l'exercici 2001), mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos torna a ser positiu (amb un superàvit de 0,78 milions d'euros), després de l'impasse deficitari del 2001.

Quant als ajuntaments més importants (els que tenen un pressupost superior als 12 milions d'euros), s'observa clarament que els municipis de Palma i de Calvià són els que disposen d'un pressupost major, que supera en ambdós casos els 100 milions d'euros.

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 224 milions d'euros presenta un increment de l'1,05% que no arriba a cobrir la pujada de l'índex de preus de consum de 2001, mentre que el cas de Calvià és notòriament diferent, amb un increment del 24,07% en relació amb l'exercici precedent i supera així la barreira pressupostària dels 100 milions. (Vegeu el quadre I-133.)

12.1.3.2. Compte financer

El conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears manegen un pressupost per a l'exercici 2002 equivalent al 4,58% del PIB balear (segons la primera estimació de l'Institut Nacional d'Estadística), mentre que l'any anterior el conjunt de la despesa municipal en representava el 4,01%.

QUADRE I-132. PRESSUPOSTS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)		(en euros)
	(%)		
INGRESSOS			
I Imposts directes	42.194.153	45.306.333	272.296.545,82
II Imposts indirectes	6.949.857	5.087.658	30.577.441,17
III Taxes i altres ingressos	27.843.624	28.709.688	172.548.702,25
IV Transferències corrents	21.188.546	24.332.129	146.239.041,42
V Ingressos patrimonials	3.250.849	3.989.332	23.976.368,77
Operacions corrents	101.427.029	107.425.141	645.638.099,43
VI Alienació d'inversions reals	1.655.461	5.214.612	31.340.447,40
VII Transferències de capital	10.004.454	8.567.212	51.489.983,81
VIII Variació d'actius financers	441.936	335.669	2.017.411,77
IX Variació de passius financers	7.902.907	9.980.657	59.984.955,71
Operacions de capital	20.004.758	24.098.150	144.832.798,69
Total	121.431.787	131.523.291	790.470.898,12
DESPESES			
I Remuneració de personal	36.777.699	40.997.055	246.397.260,14
II Béns corrents i serveis	35.598.178	40.970.821	246.239.592,45
III Interessos	3.170.341	2.916.272	17.527.150,39
V Transferències corrents	12.875.876	11.020.949	66.237.237,07
Operacions corrents	88.422.094	95.905.097	576.401.240,05
VI Inversions reals	26.352.606	26.135.940	157.080.161,24
VII Transferències de capital	1.619.110	1.950.702	11.723.952,16
VIII Variació d'actius financers	284.010	303.922	1.826.608,51
IX Variació de passius financers	4.747.147	7.225.463	43.425.907,50
Operacions de capital	33.002.873	35.616.026	214.056.629,41
Total	121.424.967	131.521.123	790.457.869,46

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears, dades provisionals.

**QUADRE I-133. PRESSUPOSTS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS.
(2001-2002)**

	2001	2002	Var. 01/02	
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(en euros)	(%)
Alcúdia	2.949.321	3.338.550	20.065.088,00	13,20%
Calvià	15.331.286	19.021.634	114.322.322,00	24,07%
Inca	2.185.739	2.276.136	13.679.854,27	4,14%
Llucmajor	4.394.949	4.454.594	26.772.651,00	1,36%
Manacor	4.290.342	4.577.921	27.513.861,51	6,70%
Marratxí	3.030.350	3.040.704	18.275.000,00	0,34%
Palma	36.890.000	37.277.276	224.040.941,00	1,05%
Pollença	2.400.000	2.545.706	15.300.000,00	6,07%
Santa Margalida	1.436.031	2.009.104	12.074.955,69	39,91%
Sóller	2.206.581	2.129.308	12.797.398,78	-3,50%
Resta	23.959.850	25.023.126	150.392.015,58	4,44%
Mallorca	99.074.449	105.694.059	635.234.087,83	6,68%
Ciutadella	3.392.086	3.343.500	20.094.839,71	-1,43%
Maó	3.421.017	4.236.600	25.462.479,55	23,84%
Resta	4.442.784	4.820.434	28.971.389,21	8,50%
Menorca	11.255.887	12.400.534	74.528.708,47	10,17%
Eivissa	4.619.105	5.247.440	31.537.752,16	13,60%
Santa Eulària des Riu	2.107.400	2.517.533	15.130.678,00	19,46%
Sant Josep de sa Talaia	1.629.429	2.072.277	12.454.638,39	27,18%
Resta	4.374.946	5.663.725	34.039.671,66	29,46%
Eivissa-Formentera	11.101.451	13.428.698	80.708.101,82	20,96%
Total	121.431.787	131.523.291	790.470.898,12	8,31%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears, dades provisionals.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital no financers) se situaren en els 728,47 milions d'euros, amb un increment del 7,23% en relació amb l'exercici precedent, mentre que les despeses no financeres (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) assoliren els 747,03 milions d'euros, 47,5

més que el 2001 (un 7,78% d'increment). El total de la despesa financera per variació d'actius i de passius financers es pressupostà en 45,3 milions d'euros (30,24 el 2001), la qual cosa representa un increment significatiu, en especial en la variació dels passius financers (amortització de deute), la variació anual dels quals presenta un increment del 52,2%.

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) fou de 69,24 milions (78,16 milions el 2001), mentre que el dèficit per operacions de capital no financeres arribà als 85,97 milions d'euros, lleugerament per sota dels 98,04 milions d'euros de dèficit del 2001.

De la mateixa manera que els exercicis precedents, el pressupost del 2002 presenta una situació de dèficit de caixa no financer (l'estalvi financer corrent — 69,24 milions d'euros— no és suficient per cobrir el dèficit de les operacions de capital no financeres, 81,97 milions d'euros), i quedà fixat en 12,73 milions d'euros, dèficit que es cobreix amb escreix mitjançant la variació neta de les operacions financeres: 16,75 milions d'euros.

La despesa en operacions no financeres de capital fou de 168,8 milions d'euros, pràcticament la mateixa quantitat que en l'exercici anterior, i es manté al voltant de l'1% del PIB balear.

En termes de necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registren una necessitat de finançament (despeses no financeres de capital menys estalvi corrent) de 100 milions d'euros, la qual cosa representa un 0,57 del PIB balear del 2002.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia, bruta) per al conjunt dels ajuntaments fou de 60 milions d'euros, 43,4 dels quals es destinaren a amortitzar el deute anterior, per la qual cosa l'augment

anual net de l'endeutament municipal es manté al voltant de 16,5 milions d'euros, com en l'exercici precedent.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net / despeses no financeres de capital) disminueix des del 37% dels exercicis precedents al 31% del 2002.

La càrrega financera del deute públic (anualitat per amortització més interessos) en els pressuposts del 2002 se situà per al conjunt dels ajuntaments en els 61 milions d'euros, enfront dels 48 de l'exercici anterior, i arriba ja al 9,4% dels ingressos corrents.

12.1.3.3. Ajuntament de Palma

Per a l'exercici de 2002 l'Ajuntament de Palma presentà uns pressuposts consolidats amb els organismes autònoms, anivellats i equilibrats, per import de 224 milions d'euros, 216,5 dels quals corresponen a la corporació; 24,6, als organismes autònoms, i 17,1, a transferències internes que són objecte d'eliminació en el procés de consolidació. (Vegeu el quadre I-134.)

La variació en relació amb l'exercici precedent és pràcticament inapreciable, després de dos exercicis de creixement elevat; així l'any 2002 l'augment ni tan sols cobrí l'augment de l'IPC, ja que fou de l'1,05% (enfront del 9,86% del 2000 i del 16,92% del 2001), i es concentra aquest augment pressupostari en els organismes autònoms, ja que el pressupost de la corporació presenta una variació negativa (-2,33%) de 862 milions de pessetes en relació amb el 2001.

QUADRE I-134. PRESSUPOSTS CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE PALMA I DELS ORGANISMES AUTÒNOMS. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	14.559.908	16.459.200	98.921.783,84
II Imposts indirectes	2.137.171	995.210	5.981.332,57
III Taxes i altres ingressos	7.794.193	7.583.509	45.577.807,91
IV Transferències corrents	8.111.552	9.238.762	55.526.079,59
V Ingressos patrimonials	287.468	836.480	5.027.345,80
Operacions corrents	32.890.292	35.113.161	211.034.349,71
VI Alienació d'inversions reals	347.528	870.000	5.228.805,31
VII Transferències de capital	3.527.180	1.138.915	6.845.016,01
VIII Variació d'actius financers	125.000	155.200	932.769,97
IX Variació de passius financers			
Operacions de capital	3.999.708	2.164.115	13.006.591,29
Total d'ingressos	36.890.000	37.277.276	224.040.941,00
DESPESES			
I Remuneració de personal	11.783.883	14.137.649	84.968.980,58
II Béns corrents i serveis	10.384.907	13.308.131	79.983.479,06
III Interessos	1.197.174	1.080.540	6.494.175,56
IV Transferències corrents	6.712.900	3.698.856	22.230.573,23
Operacions corrents	30.078.864	32.225.176	193.677.208,43
VI Inversions reals	6.047.819	3.130.490	18.814.623,87
VII Transferències de capital	534.360	676.397	4.065.230,25
VIII Variació d'actius financers	125.000	155.200	932.769,97
IX Variació de passius financers	103.957	1.090.013	6.551.108,48
Operacions de capital	6.811.136	5.052.100	30.363.732,57
Total de despeses	36.890.000	37.277.276	224.040.941,00

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

Si se consolidassin a més les empreses públiques, el pressupost assoliria els 355,8 milions d'ingressos, però en aquest cas els estats pressupostaris no serien comparables, pel que fa a efectes metodològics, i malgrat la rellevància, es prescindeix del sector privat municipal.

En l'estat de despeses destaca l'increment (948,5%) del capítol 9, de variació de passius financers (amortització de deute), qüestió que contrasta, a més, amb l'absència d'endeutament nou (previsió zero en el capítol 9 d'ingressos), la qual cosa representa un sanejament significatiu de l'estructura financera municipal.

A sensu contrari les transferències corrents i les inversions reals presenten disminucions entre el 45 i el 50% en relació amb l'exercici precedent.

Quant als ingressos, hem de ressaltar que ha disminuït la previsió d'ingressos per impostos indirectes, amb una baixada del 53,4% en la previsió i en les transferències de capital (-67,7%); en ambdós casos, la causa principal és que es preveia una activitat urbanística menor (impost sobre construccions i convenis urbanístics, respectivament) a causa dels efectes de la moratòria urbanística sobre l'activitat constructora (descens d'activitat que posteriorment no es confirmà), a més del fet d'aplicar als exercicis anteriors impostos sobre obres públiques rellevants (l'ampliació de l'aeroport, la construcció de Hospital de Son Llätzer...).

El superàvit no financer previst inicialment és de 6,5 milions d'euros (un 3% del pressupost consolidat), i suposa una consignació pressupostària gairebé deu vegades

superior a la de l'exercici precedent, la qual cosa representa un factor important de sanejament financer.

12.1.3.4. Ajuntament de Calvià

El pressupost inicial consolidat de l'Ajuntament de Calvià per al 2002 fou de 114,3 milions d'euros, un 24,07% més que el de l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-135.)

El pressupost consolidat a efectes de comparar-lo amb el de l'exercici precedent inclou en l'estat consolidat, a més del pressupost propi (105 milions d'euros), el de la Fundació Municipal d'Escoles Infantils (Escoletes), amb 1,8 milions d'euros, el de la Llar d'Ancians (1,45 milions d'euros), i el de l'empresa CALVIÀ 2000 (29,9 milions d'euros).

En l'estat d'ingressos destaca, tant en els valors absoluts com en la variació relativa, l'increment dels capítols 6 (alienació d'inversions reals) i 7 (transferències de capital), la variació dels quals en relació amb l'exercici precedent (1557,98% i 887,41%, respectivament) és motivada per l'actuació municipal en matèria de promoció pública de l'habitatge social.

En l'estat de despeses destaca el fort increment de les operacions de capital (70,08%), tant en les inversions directes —que arriben als 22,9 milions d'euros— com en les transferències de capital (382,96%), al mateix temps que es consignen més de 16 milions per a la variació de passius financers, tot això en el marc dels programes de desenvolupament de l'habitatge social que s'han dut a terme.

QUADRE I-135. PRESSUPOSTS CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE CALVIÀ (2001-2002)

	2001	2002		Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)		(%)
INGRESSOS				
I Imposts directes	5.446.150	5.238.663	31.485.000,00	-3,81%
II Imposts indirectes	600.300	500.289	3.006.800,00	-16,66%
III Taxes i altres ingressos	4.515.649	5.029.993	30.230.864,00	11,39%
IV Transferències corrents	1.885.859	2.022.575	12.155.923,00	7,25%
V Ingressos patrimonials	393.276	501.639	3.014.913,00	27,55%
Operacions corrents	12.841.234	13.293.160	79.893.500,00	3,52%
VI Alienació d'inversions reals	150.000	2.486.963	14.946.950,00	1557,98%
VII Transferències de capital	74.156	732.223	4.400.751,00	887,41%
VIII Variació d'actius financers	43.366	43.431	261.023,00	0,15%
IX Variació de passius financers	2.222.530	2.465.857	14.820.098,00	10,95%
Operacions de capital	2.490.052	5.728.474	34.428.822,00	130,05%
Total d'ingressos	15.331.286	19.021.634	114.322.322,00	24,07%
DESPESES				
I Remuneració de personal	4.817.981	5.119.541	30.769.064,00	6,26%
II Béns corrents i serveis	4.815.397	5.609.473	33.713.611,00	16,49%
III Interessos	444.268	372.458	2.238.519,00	-16,16%
IV Transferències corrents	1.315.099	1.221.642	7.342.219,00	-7,11%
Operacions corrents	11.392.745	12.323.115	74.063.412,00	8,17%
VI Inversions reals	2.580.530	3.804.584	22.866.013,00	47,43%
VII Transferències de capital	31.351	151.411	910.000,00	382,96%
VIII Variació d'actius financers	70.951	59.146	355.477,00	-16,64%
IX Variació de passius financers	1.255.709	2.683.377	16.127.420,00	113,69%
Operacions de capital	3.938.541	6.698.519	40.258.910,00	70,08%
Total de despeses	15.331.286	19.021.634	114.322.322,00	24,07%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

Pel que fa a les despeses corrents, l'increment de la dotació per a compra de béns i serveis (despeses de funcionament dels serveis, excloent-ne els de personal) és del 16,49%, mentre que disminueixen la previsió per al pagament d'interessos (gràcies a la baixada de tipus) i les transferències corrents (al mateix temps que augmenten les transferències de capital).

Per a l'exercici 2002 el superàvit no financer inicial fou d'1,4 milions d'euros, mentre que el superàvit no financer per pressupost corrent era de 5,83 milions d'euros, enfront dels 8,71 del 2001, i el superàvit no financer per pressupost corrent sense càrrega d'interessos arribava als 8 milions d'euros.

12.1.4. LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES BALEARS

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears el 2002 assoleix els 1.855,4 milions d'euros, un 0,47% per sobre del que es va recaptar durant els dotze mesos del 2001, la qual cosa contrasta amb la disminució de gairebé un 14% en la recaptació en l'àmbit nacional pels mateixos conceptes. (Vegeu el quadre I-136.)

Quant als impostos directes, destaca l'augment de la recaptació per l'impost de renda de les persones físiques (8,63%), enfront de la disminució de la recaptació pel que fa a l'impost de societats (-6,89%), de manera que en conjunt els impostos directes queden

amb un increment global del 3,66% (gairebé un punt per sota de l'augment dels preus a les Balears en el moment de tancar el 2002, en què l'IPC se situà en el 4,5%).

La recaptació dels impostos indirectes presenta un balanç interanual amb una disminució del 8,59%, i destaca com a indicador de l'activitat econòmica l'evolució de la recaptació de l'impost sobre el valor afegit (-3,75%), especialment a causa que l'IVA representa més del 80% de la recaptació de tots els impostos indirectes.

Els ingressos per taxes, per recàrrecs, per sancions, etc. (capítol III), presenten un balanç recaptatori negatiu, i en especial la taxa del joc (residual després que se cedís a la comunitat autònoma de les Illes Balears).

12.2

EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC

El nou model de finançament autonòmic fou aprovat en el Consell de Política Fiscal i Financera de 27 de juliol de 2001, i en els consells posteriors respectius dels dies 16 i 22 de novembre de 2001. Es configura mitjançant tres trams o subsistemes de finançament: un tram corresponent a les competències comunes, un tram relatiu al finançament de la sanitat, i un tram corresponent a la matèria de serveis socials (abans, IMSERSO).

QUADRE I-136. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS. (2001-2002)

	(en milions de pessetes)		(en milers d'euros)		Var. 01/02	Nacional var. 01/02
	2001	2002	2001	2002	(%)	(%)
Imp. sobre la renda de les persones físiques	149.063	161.921	895.885	973.165	8,63%	-10,66%
Imp. de societats	71.331	66.417	428.705	399.175	-6,89%	24,52%
Resta del capítol I	5.934	6.284	35.667	37.766	5,88%	755,77%
Capítol I: impostos directes	226.328	234.622	1.360.257	1.410.106	3,66%	0,38%
Imp. sobre el valor afegit	62.214	59.882	373.913	359.899	-3,75%	-25,79%
Imp. especials	8.178	2.873	49.150	17.265	-64,87%	-37,36%
Renda de duanes	167	205	1.006	1.234	22,66%	-3,12%
Resta del capítol II	8.229	9.060	49.455	54.449	10,10%	-53,18%
Capítol II: impostos indirectes	78.788	72.020	473.524	432.847	-8,59%	-28,33%
Taxa sobre el joc	6	-16	38	-98	-357,89%	-95,85%
Altres ingressos	2.149	2.056	12.916	12.354	-4,35%	-3,13%
Capítol III: taxes i altres ingressos	2.155	2.072	12.954	12.452	-3,88%	-21,65%
Total d'ingressos tributaris	307.271	308.713	1.846.735	1.855.405	0,47%	-13,99%

Fonts: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna).

En primer lloc, s'estableix una xifra de referència o de partida del sistema per a cadascun dels trams considerats. Aquesta xifra es calcula sobre la base d'unes variables socioeconòmiques: la població de dret, la superfície, la dispersió, la insularitat, la densitat de la població, la renda relativa, la població protegida en matèria sanitària o la població major de 65 anys. Tot seguit, la xifra es concreta en l'equivalent de la recaptació dels tributs que se cedeixen, i també en la mesura que la capacitat fiscal que se cedeix no sigui suficient per compensar la xifra de referència, i s'atribueix una transferència del pressupost general de l'Estat que s'anomena fons de suficiència, que de fet és l'equivalent de la participació anterior en els ingressos de l'Estat; tot això, pel que fa a l'any base de 1999, que és el darrer liquidat. En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, atès que la capacitat fiscal és superior a la xifra de referència, el fons de suficiència té signe negatiu (a l'igual de la comunitat autònoma de Madrid).

El sistema, així mateix, és el marc pel qual l'Estat cedeix a les comunitats autònomes una determinada capacitat de gestió i una capacitat normativa, que no obstant això és variable segons la naturalesa de la cessió i segons les característiques de cada impost.

Així mateix, s'aprofundeix en la cooperació entre les comunitats autònomes i l'Agència Estatal d'Administració Tributària.

Més concretament, els resultats fonamentals del sistema aprovat foren els següents:

- S'incrementa la xifra global de referència o de partida, també cone-

guda com a restricció financera inicial. Aquest ha estat un avenç substancial del procés negociador, atès que en un principi es va tendir a partir dels resultats del sistema vigent sense la intenció d'introduir-hi cap millora financera rellevant. Concretament, l'augment és de 24.081 milions de pessetes.

- S'ha reconegut tant la importància de la població com a element central del nou sistema com el vertader valor que té. En efecte, la població es pondera el 94%, i el valor és el darrer que ha donat a conèixer l'Institut Nacional d'Estadística, que correspon al 1999. Convé recordar que en el model vigent la població està fixada en els valors de l'any 1988.
- Se cedeix el rendiment de les figures tributàries següents:
 - El 33% de l'impost sobre la renda de les persones físiques
 - El 35% de l'impost sobre el valor afegit
 - El 40% de l'impost sobre la cervesa
 - El 40% sobre l'impost d'alcohols i begudes derivades
 - El 100% de l'impost sobre l'electricitat
 - El 100% de l'impost especial sobre determinats mitjans de transport
 - El 100% del nou impost minorista sobre els hidrocarburs

És important assenyalar que, no obstant això, la cessió de l'IVA i dels impostos especials es va condicionar assumir la competència en matèria sanitària.

- Així mateix, se cedeix capacitat normativa a les comunitats autònomes en el tram del 33% esmentat, així com en els impostos clàssics ja cedits (transmissions patrimonials, actes jurídics documentats, successions i donacions, patrimoni), amb determinades limitacions. D'altra banda, en el cas de l'impost de successions i donacions i en el de l'impost de transmissions patrimonials i actes jurídics documentats, les competències actuals de les comunitats autònomes en matèria de gestió i de liquidació ja no s'han d'exercir «per delegació» de l'Estat, sinó que les comunitats tenen capacitat plena de regulació en aquesta matèria. A més, se cedeix certa capacitat normativa quant a l'impost especial sobre determinats mitjans de transport, i en el cas del nou impost minorista sobre els hidrocarburs es preveu que hi hagi un tram autònom.
- S'acordà també la participació major de les comunitats autònomes en l'Agència Estatal d'Administració Tributària.
- També es va acordar reformar els tribunsals economicoadministratius mitjançant el fet d'incorporar-hi funcionaris de les comunitats autònomes en qualitat de vocals o de ponents.
- En l'àmbit del finançament de la sanitat, es crea un fons de desplaçats i un

mecanisme de compensació entre les comunitats autònomes, de finançament estatal, que ha de permetre una coordinació adequada per compensar els costos que suposa aquest fenomen.

Com a valoració general, la capacitat fiscal major de la comunitat autònoma per comparació a la resta d'Espanya, i particularment l'elasticitat i la sensibilitat majors dels impostos esmentats en relació amb l'evolució de l'economia, permet preveure raonablement que les perspectives d'evolució per als pròxims anys són fonamentalment molt més favorables si les Balears formen part del sistema que si en queden fora.

Malgrat que el procés assolit per arribar a aprovar-se s'ha considerat un procés negociador, en la pràctica va ser una negociació un tant desigual, amb un predomini absolut de les posicions estatals. Un exemple palès d'aquesta realitat va ser que el Ministeri d'Hisenda va imposar una regla de modulació que ha impedit que el finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears pugui créixer en el moment inicial de manera més ajustada, d'acord amb les variables socioeconòmiques emprades a l'hora de determinar el finançament. Aquesta modulació s'ha aplicat també a la comunitat autònoma de Madrid, i va crear una situació de tensió en el Consell de Política Fiscal i Financera. Només el poder desigual de l'Estat va permetre imposar una norma que s'ha considerat veritablement injusta.

Igualment és simptomàtic d'aquest fet que es va condicionar l'assumpció de les figures tributàries (IVA i impostos especials)

a la disposició per part de la comunitat autònoma de la competència de sanitat, la qual cosa és evident que condiciona la negociació de la transferència.

La negociació s'ha hagut d'afrontar també des d'una anàlisi objectiva dels avantatges i dels inconvenients de ser dins o fora del nou sistema, atesa la situació de precarietat en què restaria la comunitat autònoma de les Illes Balears si hagués quedat al marge del nou model.

Les conseqüències immediates de la decisió de no integrar-se en el nou sistema haurien estat les següents:

- Quantia del finançament a partir de l'any 2002 inferior a la del sistema vigent.
- Impossibilitat d'accedir a l'assumpció de les noves figures tributàries d'imposició indirecta (l'IVA i els impostos especials).
- Pèrdua de la cessió del tram del 15% de l'impost sobre la renda de les persones físiques, que només era vàlida pel que fa al sistema del quinquenni anterior.
- Pèrdua de les deduccions fiscals autonòmiques sobre l'impost de la renda de les persones físiques actualment en vigor.

Un aspecte de darrera hora que va determinar una esmena durant la tramitació en el Senat de la llei que regula el sistema de finançament va vincular l'acceptació del conjunt del sistema al fet que la comunitat autònoma assolís en

comissió mixta de transferències la competència en matèria sanitària. Aquesta vinculació inicialment es preveia en l'Acord de 27 de juliol, però fou necessari admetre-la per gaudir dels beneficis del conjunt del sistema.

13

MEDI AMBIENT

RESUM

El primer apartat es dedica a analitzar l'urbanisme a les Illes Balears l'any 2002. Aquest any s'ha caracteritzat per la vigència de les moratòries, mentre es redacten els respectius plans territorials insulars. Les taules que es presenten demostren que ha disminuït la pressió urbanística sobre el sòl rústic, que segueix essent especialment intensa a Eivissa i a Formentera, i molt menor a Menorca. Es destaca la urgència d'aprovar els plans territorials insulars.

Amb relació a l'aigua, s'han efectuat algunes actuacions que es preveuen en el Pla hidrològic. És especialment rellevant la mala situació dels aqüífers, malgrat les importants precipitacions d'anys anteriors.

En el capítol de l'energia, hi ha un alentiment del ritme d'increment de l'ús que se'n fa, amb l'excepció de l'electricitat, que continua creixent molt ràpidament. Les Illes Balears estan molt per sobre dels nivells d'emissió de diòxid de carboni (CO2) que es preveuen en el Protocol de Kyoto.

Hi ha hagut algunes actuacions relatives a la conservació del sòl, pel que fa a les sembres d'arbrat agrícola, però el ritme de manteniment de les marjades és insuficient. Tampoc no hi ha un pla de correcció dels fenòmens erosius.

Es presenten l'evolució en la gestió dels residus, el ritme de producció dels quals desborda la planificació existent.

Es presenten també els resultats de les tasques de conservació del patrimoni natural, i es destaquen els bons resultats de l'any pel que fa als incendis forestals. Així mateix, l'any 2002 s'ha declarat un nou parc natural i també s'ha creat una nova reserva marina.

En l'apartat de gestió ambiental es palesa un interès creixent dels ajuntaments i de les empreses per la planificació i per la gestió.

Finalment, s'aporten dades de les inversions principals de l'Administració, i de l'interès de la societat civil i dels mitjans de comunicació envers els temes ambientals.

13.1

EL TERRITORI

El territori, com a recurs ambiental, és fonamental en el nostre model econòmic, i el caràcter limitat que té justifica que s'hi dediqui una atenció preferent. Una economia turística expansiva implica tensions territorials inevitables, que es poden resumir en els punts següents:

- Es troba un model dual d'assentaments, amb interrelació escassa entre els nuclis tradicionals i els turístics.
- Ha començat un procés de litoralització que afecta la major part dels municipis costaners.
- S'ocupa el territori amb nous equips i infraestructures per donar resposta al creixement amb un fort impacte paisatgístic i als problemes de localització que es plantegen.
- Prolifera les residències secundàries.
- Ha augmentat considerablement en els darrers anys el turisme residencial, el qual provoca un major consum del territori.
- Incrementa el cost del sòl.
- Creix la pressió urbanitzadora sobre el sòl rústic.

- Se sobreexploten els recursos naturals de l'illa, fet que produeix efectes negatius sobre el paisatge i sobre el patrimoni natural.

L'urbanisme i l'ordenació territorial són competències dels consells, segons el que disposa la Llei 9/1990, de 20 de juny, d'atribució de competències als consells insulars en matèria d'urbanisme i d'habitatge. El sistema normatiu actual en matèria d'urbanisme a la comunitat autònoma de les Illes Balears està format pel dret estatal aplicable de manera plena o bàsica; per la normativa autonòmica de la mateixa comunitat, que es caracteritza perquè hi manca una llei del sòl i perquè hi vigeixen un gran nombre de lleis i de reglaments sectorials, i finalment per la legislació estatal aplicable de manera supletòria.

Hi ha un consens general que és necessari i urgent definir el futur de l'urbanisme de cada illa mitjançant els plans territorials insulars, en els quals s'ha fet molta feina durant el 2002, ja que s'han definit els models de cada illa, tot i que cap d'aquests models s'ha arribat a aprovar durant aquest període (el de Menorca s'ha aprovat al 25 d'abril de 2003).

La redacció dels plans va comportar preparar normes territorials cautelars, que s'adrecen a assegurar l'efectivitat dels plans territorials insulars respectius, i que varen ser aprovades els anys anteriors. En aquest sentit, l'1 d'agost de 2002 el Consell Insular de Menorca aprovà inicialment la Norma territorial cautelar per la qual s'amplien les determinacions provisionals d'ordenació aprovades definitivament pel Ple del Consell Insular dirigides a assegurar l'efectivitat del Pla territorial

insular de Menorca, i el Ple del Consell d'Eivissa i Formentera de 23 de juliol de 2002 aprovà la nova Norma territorial cautelar de modificació i ampliació de l'aprovada anteriorment. Entre els paràmetres restrictius adoptats destaquen els que s'orienten a regular el sòl rústic, que minven de manera molt important l'aprofitament urbanístic que permetia el marc legislatiu anterior.

A partir de l'anàlisi dels aspectes de la situació territorial a les Illes durant l'any 2002 s'arriba a la diagnosi següent:

- Situació jurídica poc estable (moratòries, mesures cautelars...)
- Antiguitat i complexitat de l'estructura de planejament
- Urbanització encoberta del sòl rústic, producte de l'edificació il·legal
- Oferta inadequada d'equipaments i d'infraestructures atesa l'estacionalitat demogràfica
- Desequilibri entre la costa i l'interior
- Ús intensiu dels recursos naturals
- Dependència elevada del turisme
- Posició estratègica
- Varietat i riquesa ambiental
- Desaprofitament d'infraestructures utilitzables a causa de la temporalitat
- Diversitat territorial entre les illes i dins cada una de les illes

QUADRE I-137. DADES URBANÍSTIQUES DEL SÒL RÚSTIC A MALLORCA (1996-2002)

Any	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Habitatges en sòl rústic	815	663	340	671	810	549	506
Decl. d'interès general	229	176	255	312	345	348	255
Exp. de disciplina urb.	79	71	93	7	128	121	159

Font: Comissió Insular d'Urbanisme de Mallorca.

A continuació es presenten algunes dades urbanístiques de sòl rústic a Mallorca, a Menorca i a Eivissa i Formentera per tal de valorar alguns dels aspectes que s'han comentat abans.⁴¹

Concretament, s'observa que, a Mallorca, el nombre d'habitatges en sòl rústic s'ha estabilitzat al voltant de 500 habitatges, les declaracions d'interès general, al voltant de 250, i els expedients de disciplina urbanística assolixen els 159. (Vegeu el quadre I-137.)

A Menorca, s'han registrat 2 habitatges en sòl rústic i 14 declaracions d'interès general. (Vegeu el quadre I-138.)

QUADRE I-138. DADES URBANÍSTIQUES DEL SÒL RÚSTIC A MENORCA I A EIVISSA I FORMENTERA (2002)

Any 2002	Menorca	Eivissa i Formentera
Habitatges en sòl rústic	2	69
Decl. d'interès general	14	8
Exp. de disciplina urb.		88

Fonts: comissions insulars d'Urbanisme de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

A Eivissa i a Formentera, les dades són les següents: 69 habitatges en sòl rústic, 8 declaracions d'interès general, 88 expedients de disciplina urbanística, i 121 llicències. (Vegeu el quadre I-139.)

QUADRE I-139. OBRES I INSTAL·LACIONS EN SÒL RÚSTIC A EIVISSA I FORMENTERA

Any	1998	1999	2000	2001	2002
Nombre de llicències	236	477	129	134	121

Font: Comissió Insular d'Urbanisme d'Eivissa i Formentera.

13.2

ELS ALTRES RECURSOS NATURALS

En aquest apartat es tracten les problemàtiques de l'aigua, de l'energia i del sòl.

13.2.1. L'AIGUA

El Pla hidrològic de les Illes Balears, document bàsic per a la gestió de l'aigua, es va aprovar el 24 d'octubre de 2001. En conseqüència, l'any 2002 ha estat el primer

41. Quan hi hem tingut accés, hem considerat interessant incloure dades d'anys anteriors per tal de valorar les tendències de les diferents variables.

any d'aplicació oficial d'aquest pla, que vigirà fins al 2006, any en què es revisarà. Repassar els avanços en els objectius d'aquest pla és fonamental a l'hora de fer un balanç de l'any.

Una actuació bàsica del Pla hidrològic, en el capítol d'infraestructures, és la interconnexió entre les principals instal·lacions de producció o d'extracció d'aigua (plans d'integració de l'aigua en alta, que s'anomenen artèria transversal, a Mallorca), per tal de poder repartir aquest recurs d'acord amb les necessitats, o infiltrar cabals sobrants en certs moments.

A Mallorca, la connexió principal s'ha de fer entre la xarxa de subministrament de la badia de Palma (Andratx-Calvià-Palma), que ara arriba fins als pous de la Marineta, a Llubí, amb la xarxa de la badia d'Alcúdia i de Pollença (connexió amb les Fonts Ufanes i amb l'aqüífer de Crestatx). Una altra connexió fonamental, les obres de les quals ja s'han adjudicat, és la recollida d'aigües de la font de sa Costera i dels cabals sobrants dels torrents de la vall de Sóller.

A Eivissa han començat les obres de connexió de les plantes dessalinitzadores d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany, i la xarxa de Santa Eulària des Riu.

Un altre objectiu del Pla hidrològic, aquest en el camp dels estudis, és la realització del mapa de zones d'inundació a Mallorca, que ha presentat la Conselleria de Medi Ambient l'any 2002.

En l'àrea de la planificació, un dels objectius del Pla hidrològic és constituir un fòrum de l'aigua per a cada illa, com a òrgan partici-

patiu. Al final del 2002 se n'inicià el procés de constitució, ara ja culminat.

Tot i no estar previst en el Pla hidrològic, el Ministeri de Medi Ambient aposta per construir quatre noves dessalinitzadores, a Alcúdia, a Andratx, a Santa Eulària des Riu i a Ciutadella.

Quant a la situació de les reserves, els nivells dels aquífers encara són baixos, tot i les bones pluviometries recents; la mitjana el gener del 2002 n'era del 33%. Per això, a l'estiu es varen fer servir les dessalinitzadores, tot i que no feien falta per al proveïment: els sobrants s'empren per recarregar els aquífers principals, com ara s'Estremera. Els nivells dels aquífers a Menorca continuen baixant, per causa de l'increment de la demanda. Cap dels aquífers afectats amb les mesures especials d'acord amb l'aplicació de l'article 56 de la Llei d'aigües (Decret 88/2000) ha estat desprotegit, i hi ha una moratòria sobre els pous i els sondeigs nous.

Les dades totals d'extracció i de consum d'aigua són difícils d'aconseguir a causa de la dispersió de la informació. El Servei d'Estudis i Planificació de la Direcció General de Recursos Hídrics intenta recopilar la informació, amb uns resultats bastant irregulars per raó de les diferències en el subministrament de dades per part dels ajuntaments i de les empreses gestores. Tot i així, es poden extreure conclusions d'aquesta tasca, com ara que entre l'any 2000 i el 2001 ha augmentat l'extracció a 31 de les 42 poblacions de les quals es tenen dades, i també s'han produït 30 increments a les 46 poblacions de què es tenen dades de facturació. Quant a les pèrdues, han incrementat a 8 de les

23 poblacions amb dades conegudes. Aquestes dades, tot i que parcials, reflecteixen la manca d'informació de qualitat i assenyalen que la tendència és incrementar l'extracció i el consum d'aigua. Es fa un esforç important per limitar les pèrdues, encara que cal tenir en compte que aquesta dada és la més difícil de validar.

13.2.2. L'ENERGIA

L'aplicació del Pla energètic de les Illes Balears, que es va aprovar l'any 2001, ha estat el tema principal d'informació i de debat al llarg de l'any 2002. El Pla preveu que la producció d'energia elèctrica es faci mitjançant el gas natural, que ha d'arribar a Mallorca mitjançant un gasoducte que uneixi la xarxa peninsular amb la d'aquesta illa. A Menorca es faria arribar el gas natural en vaixells. A la vegada, el Pla preveu que l'any 2015 un 6% de l'energia procedirà de fonts renovables. En aquest sentit es preveuen parcs eòlics a Menorca, un dels quals potser ja començarà a funcionar l'any 2003.

La decisió de basar el subministrament d'energia elèctrica en el gas natural mitjançant el gasoducte ha provocat les crítiques de diversos sectors que defensen la connexió per cable amb la península, sense descartar el gasoducte. Aquest fet

ha retardat les inversions en aquesta infraestructura fonamental per a les activitats econòmiques de les Illes Balears, i s'està pendent dels estudis que ha encarregat el Ministeri d'Economia. Així mateix, el subministrament de gas natural a Menorca per a ús directe té dificultats pel que fa l'arribada a l'illa i a la distribució.

La producció d'energia provoca que s'emetin contaminants a l'atmosfera. Quant a l'efecte d'hivernacle, el 40% és provocat pel diòxid de carboni. Per valorar les emissions de diòxid de carboni d'acord amb les estimacions de consum d'energia els dos darrers anys, podeu consultar el quadre I-140.

El màxim d'emissions permeses segons el Protocol de Kyoto per a l'any 2010 a les Illes Balears és de poc més de 6.000.000 de tones. Aquesta xifra ja va ser superada l'any 1995 i és evident la dificultat de complir aquest compromís. L'any 1997 es va estimar que l'aportació de cada ciutadà balear a l'emissió de diòxid de carboni era de 7 tones/any, i aquesta proporció augmenta.

D'altra banda, els nivells d'immissió, és a dir, els nivells de contaminants que patim directament els ciutadans de les Balears a causa de les emissions tant dels productors d'energia elèctrica com del transport,

QUADRE I-140. EMISSIONS DE CO2 I IPH. (2001-2002)

	2001	2002
Emissions de CO2 (tones)	10.175.348	9.864.703
IPH (índex de pressió humana: estimació de residents + visitants)	1.132.071	1.149.155
Emissions de CO2 (tones)/IPH	8,89	8,58

Font: Càlculs a partir de les dades de GESA, de CLH, de TIRME, i de l'IPH, elaborat pel CITTIB.

es troben per sota dels límits legals i de referència, com ja és habitual. Pel que fa a aquests límits, es posen en pràctica mesures de control a les zones d'influència de les centrals tèrmiques i a la incineradora de residus urbans. Darrerament també hi ha punts de control de la immissió a les Avingudes (Palma) i al castell de Bellver.

L'any 2002, amb el Decret 135/2002, la Conselleria de Medi Ambient es designa com a organisme competent per atorgar l'autorització ambiental integrada, per tal de fer complir la Directiva de prevenció i control integrat de la contaminació. Aquesta normativa afecta totes les activitats més contaminants de les nostres illes, que s'han de registrar i han d'informar dels impactes que generen i de les mesures que han aplicat per tal de minvar-los. A les Illes Balears aquesta normativa afecta unes 30 instal·lacions industrials.

13.2.3. EL SÒL

La conservació del sòl i la lluita contra l'erosió va ser el tema central de la cimera de ministres de la Unió Europea que va tenir lloc a Mallorca el 2002, tot i que no hi hagut actuacions polítiques o administratives en aquest sentit, si no és de caràcter molt marginal. La qualitat del sòl és difícil de qualificar en el període d'un any, però es poden fer seguiments de les activitats favorables a conservar i a millorar el sòl, tant l'agrari com el natural i l'urbà mitjançant les actuacions que indirectament afecten la qualitat de la terra.

L'agricultura tradicional de Mallorca i de les Pitiüses, en què es combinen les plantes anuals (cereals, lleguminoses) amb un

estrat arbori, és la més favorable per tal de conservar el sòl agrari. El 2002, s'ha promogut sembrar o reposar arbrat agrícola mitjançant els programes de la Conselleria d'Agricultura i dels fons de l'ecotaxa, que n'han subvencionat la plantació de 260.662 peus (104.024 oliveres, 76.944 ametllers, 50.564 garrovers, 9.487 figueres i 9.463 albercoquers, entre altres).

El Pla de desenvolupament rural ha finançat un 20% de la recuperació de 16.852 metres quadrats de marjades, amb una subvenció de poc més de 200.000 euros. Tot i que les quantitats són importants, queden molt lluny de les necessitats en aquesta matèria.

Finalment, quant a la millora des sòl agrari, podem comptabilitzar l'ús del compost, que ha passat de 1.691 tones, el 2001, a 2.165, el 2002.

Amb referència al sòl forestal, l'erosió que pateix està d'acord amb els incendis, molt limitats l'any 2002. (Vegeu l'apartat 13.4.1.) Aquest sòl ha estat afectat per les conseqüències del temporal de 2001. La retirada imprescindible dels arbres caiguts ha implicat un impacte inevitable, per causa de l'ús de maquinària pesant i dels efectes de la mateixa activitat. El fet, però, que gran part del brancatge s'hagi capolat *in situ* implica que retornarà als sòls forestals una gran quantitat de matèria orgànica, una vegada que aquestes restes es descomponguin de manera natural. Es calcula que els residus capolats són unes 80.000 tones. (Vegeu el quadre I-141.)

Un balanç de l'activitat constructiva pel que fa a la conservació del sòl hauria de quantificar la superfície que s'ha perdut

QUADRE I-141. ARBRES CAIGUTS EN EL TEMPORAL DEL 2001, RETIRATS EL 2002

Sector	Retirats (CMA)	Íd. (particulars)	Total retirat	Total caigut (estimació)
S. de Tramuntana	13.436	18.806	32.242	60.520
Llevant	64.927	100.367	165.294	227.308
Migjorn	44.882	69.475	114.357	127.147
Sector central	25.385	69.495	94.880	124.985
Total	148.630	258.143	406.773	539.960

Font: Servei de Gestió Forestal, Conselleria de Medi Ambient (CMA).

per causa de construccions i d'infraestructures (carreteres, vies fèrries...), la terra fèrtil que s'ha recuperat mitjançant aquestes activitats, i la creació i la gestió de zones verdes i de jardins urbans. No disposam d'informació quantitativa sobre aquests aspectes.

13.3

ELS RESIDUS

En aquest apartat es tracten els residus sòlids urbans, els altres residus sòlids, i les aigües residuals.

13.3.1. ELS RESIDUS SÒLIDS URBANS

El Pla director sectorial de gestió dels residus urbans a Mallorca (PDSGRUM) es va aprovar l'any 2000. Tot i que s'ha produït algun avenç en aquest àmbit, els resultats pràctics encara estan lluny de poder considerar-se satisfactoris. El Parc de Tecnologies Ambientals actualment es construeix (Can Canut), així com el polígon de l'àrea de gestió integrada de residus (AGIR, a ses Veles), a l'entorn de

l'abocador de Son Reus, al terme municipal de Palma. S'espera que s'inaugurin l'any 2003. El Parc de Tecnologies Ambientals inclou una planta de selecció d'envasos, una planta de metanització, una planta de compostatge, un dipòsit de seguretat per a les cendres cimentades de la incineradora, una planta de tractament de les escòries de la incineradora, una planta de tractament dels residus d'origen animal i sanitaris, grup 2, i una planta de triatge dels residus de la construcció i de la demolició. També s'ha inaugurat l'estació de transferència de Calvià, que s'afegeix a les que ja hi ha a Campos, a Alcúdia, a Binissalem i a Manacor.

També s'ha planificat instal·lar la xarxa de deixalleries, per tal de recollir els residus perillosos, els voluminosos i els altres que no s'integren en la recollida selectiva dels ciutadans i de certes activitats econòmiques. Aquesta xarxa preveu 30 deixalleries a Mallorca, 4 a Menorca, 1 a Eivissa, i 1 a Formentera. A Palma ha començat la recollida pneumàtica dels residus urbans al centre històric de la ciutat.

El Pla director sectorial de residus urbans d'Eivissa i Formentera es va aprovar l'any

2001. L'any 2002 s'ha iniciat el procés d'adjudicació de la gestió dels residus urbans, amb l'exigència de condicionar l'abocador de Ca na Putxa a les necessitats ambientals adients.

A Menorca s'elabora el Pla director sectorial de residus sòlids urbans. Actualment la quantitat de residus que arriba a la planta de Milà, l'única de l'illa, duplica la que en preveia el disseny inicial.

Els increments en la producció de residus s'han alentit aquest darrer any, d'acord amb l'alentiment econòmic. Quant a la recollida selectiva, l'increment és continu i estable. Tot i així, el reciclatge de matèria

orgànica per fer compost només representa un 7,5% de la producció de residus durant l'any 2002. (Vegeu els quadres I-142 i I-143.)

Els objectius del tractament de residus amb relació al plans directors insulars es poden consultar en el quadre I-144.

Els percentatges de l'any 2002 que corresponen al tractament de residus es troben molt lluny d'aquests objectius, especialment pel que fa a l'ús dels abocadors. A Menorca, destaca el tractament de la matèria orgànica (producció de compost), molt avançat respecte de les altres illes.

QUADRE I-142. PRODUCCIÓ DE RESIDUS (TONES) (2000-2002)

	2000	2001	% variació	2002	% variació
Mallorca	495.891	508.205	2,48	508.925	0,14
Menorca	63.413	67.932	7,13	69.240	1,93
Pitiüses	94.213	95.976	1,87	104.876,30	9,27
Balears	653.517	672.113	2,85	683.041,30	1,63

Nota: inclou una estimació de les dades de Sant Antoni de Portmany, ja que no es disposa de dades.

Font: Elaborat a partir de les dades del Consell de Mallorca, del Consell de Menorca i del Consell d'Eivissa i Formentera.

QUADRE I-143. RECICLATGE I PRODUCCIÓ DE COMPOST A LES BALEARS (TONES) (2000-2002)

	2000	2001	% variació	2002	% variació
Paper i cartró	24.245	25.485	5,12	28475	11,73
Vidre	14.683	16.455	12,07	17032	3,51
Envasos	1.544	1.778	15,16	2834	59,4
Mat. orgànica (producció de compost)	1.524	1.691	10,96	2165	28,03
Total de reciclatge més compost	41.996	45.409	8,13	50.507	11,23

Font: Elaborat a partir de les dades del Consell de Mallorca, del Consell de Menorca i del Consell d'Eivissa i Formentera.

QUADRE I-144. OBJECTIUS DEL TRACTAMENT DE RESIDUS (%) (2002)

	a Mallorca	Objectius Mallorca (2002)	Objectius a les Pitiüses	Pitiüses (2002)	Menorca (2002)
Abocador	6	33,24	45	96,57	63,5
Incineració	64	59,66		0	
Reciclatge	13,2	7,1	30	3,43	15,2
Matèria orgànica	16,8	0	25	0	10,29
Altres					11,02

Font: Elaboració pròpia.

El 2001 i el 2002 són els anys en què s'han abocat més residus, a pesar de la incineració i del reciclatge. En teoria, aquestes xifres haurien de ser les màximes (el punt d'inflexió), ja que l'increment 2000-2001 és de 2,83%, menor que el de 1999-2000, que és de 7,36%. Amb el funcionament del Parc de Tecnologies Ambientals, l'extensió de la recollida dels envasos i dels residus d'envasos a gran part de Palma i de la recollida de la matèria orgànica a Mallorca, a Eivissa i a Formentera —ara només anecdòtica— hauria d'aturar els increments de l'abocament i de la incineració. Entre altres problemes s'ha de destacar que han «aparegut» unes 150.000 tones de residus urbans destriats a les plantes del triatge dels residus de la construcció i de la demolició que abans s'abocaven il·legalment. Aquest increment en les quantitats de residus urbans obligarà a revisar el PDSGRUM.

Així mateix, l'acumulació de residus urbans sense destriar ha provocat incendis, fins i tot en abocadors legals (a Son Reus i a Manacor) durant el 2002.

Aquestes qüestions han tornat a encetar el debat sobre la necessitat d'ampliar el nombre de forns a la incineradora de Son Reus. Actualment, amb dos forns, funciona amb la capacitat màxima, incinera 334.141 tones anuals, i produeix electricitat.

13.3.2. ELS ALTRES RESIDUS SÒLIDS

Després de conflictes importants amb els transportistes del sector, l'any 2002 s'ha elaborat el Pla director de residus de la construcció, demolició, voluminosos i pneumàtics fora d'ús de Mallorca, que planteja la necessitat de 6 plantes de triatge i de pretractament dels residus. Aquestes plantes separen els residus inerts, susceptibles de ser abocats a pedres com a material de rebliment, dels residus assimilables als urbans, els especials i els perillosos, que s'han de gestionar de manera adequada. Mallorca té set plantes de triatge dels residus de la construcció i de la demolició (Artà, Santa Margalida, Llucmajor, Manacor, Calvià, Bunyola i Inca). Menorca i les Pitiüses no tenen cap planta d'aquest tipus, a hores d'ara.

L'any 1999 hi havia gairebé un centenar d'abocadors il·legals i durant el 2002 s'han dut a terme accions que conviden a ser optimistes en aquesta àrea: s'ha condemnat una pedrera (Can Casetes) arran dels problemes causats pels abocaments incontrolats i s'ha planificat restaurar Can Set, un dels abocadors incontrolats més importants, que afecta especialment el nucli urbà de s'Arenal, restauració que finança de manera subsidiària la Conselleria de Medi Ambient.

Els llots de les estacions depuradores d'aigües residuals són tractats a tres plantes de compostatge a Mallorca (Ariany, Felanitx i sa Pobla). A Eivissa, el Pla director preveu una planta de metanització i de compostatge per a aquests residus, però encara no s'ha projectat.

La Conselleria de Medi Ambient elabora el Pla director sectorial de gestió de residus perillosos. Els residus perillosos en què la recollida està més estesa són les piles i els olis minerals i vegetals. Els parcs verds que gestionen el Consell Insular de Mallorca i els ajuntaments accepten diversos tipus de residus perillosos i de materials voluminosos dels ciutadans i dels petits productors. En el cas de les piles, aquesta recollida s'ha posat a l'abast de la ciutadania en general (programa RECO-PILA). A Menorca especialment s'han iniciat programes de recollida selectiva de fluorescents i de tòners i de cartutxos d'impressió. En qualsevol cas, la recollida i la gestió correcta dels residus perillosos es troba molt lluny de ser l'adequada, pel que fa tant als que són produïts pels ciutadans com als produïts per empreses i organitzacions.

Al Parc de Tecnologies Ambientals, es preveu enterrar en un dipòsit de seguretat les cendres de la incineradora, tot i que una part, inertitzades amb la cimentació, es poden utilitzar per fabricar diversos materials d'obres públiques. Pel que fa a les escòries, s'hi preveu una planta que separarà els metalls per reciclar de les altres escòries, per a materials de construcció i de rebuig.

13.3.3. LES AIGÜES RESIDUALS

Les aigües residuals a les Illes Balears són gestionades per l'Institut Balear de Sanejament (IBASAN), per municipis com ara Palma, Calvià, Alcúdia i Manacor, i per depuradores de gestió privada.

Dels cabals que depura l'Institut Balear de Sanejament, un 70% tenen un tractament terciari d'eliminació de nutrients, per tal d'aprofitar el màxim d'aigua per al reguiu o per als jardins públics, i per evitar la contaminació dels torrents. El Govern de les Illes Balears va començar l'any 2002 la declaració de zones sensibles per a l'abocament d'aigües depurades que obliga a eliminar-ne els nutrients. (Vegeu el quadre I-145.)

A Menorca i a Eivissa gairebé totes les depuradores de l'Institut Balear de Sanejament tenen tractament terciari o ja han començat els tràmits per tal d'aconseguir aquest nivell de depuració (es Migjorn, Sant Lluís). Aquesta tendència es repeteix en totes les depuradores de gestió pública, que són la gran majoria a les Illes Balears. A Palma, el 74% dels 27 hectòmetres cúbics que s'han depurat rep tractament per nutrients i es reutilitza per

QUADRE I-145. DEPURACIÓ DE L'IBASAN (HM³) (2001-2002)

Any 2001	Cabal total	Cabal terciari	%
Mallorca	17,45	11,28	64,64
Menorca	8,44	6,31	74,76
Eivissa	9,8	7,9	80,61
Formentera	0,41	0	0
Total de l'IBASAN	36,1	25,49	70,61
Any 2002	Cabal total	Cabal terciari	%
Mallorca	18,23	11,78	64,62
Menorca	8,78	6,57	74,83
Eivissa	9,98	8,04	80,56
Formentera	0,41	0	0
Total de l'IBASAN	37,4	26,39	70,56

Font: IBASAN

a l'agricultura o per a usos urbans (el rec de jardins o la neteja de carrers).

Tot i així, queden molts projectes de reutilització de les aigües residuals pendents d'aplicació. Massa aigua no es fa servir, encara que es fa un gran esforç per estendre el tractament terciari a la major part de depuradores.

13.4

EL PATRIMONI NATURAL

En aquest apartat es comenten la flora i la vegetació, la fauna, i els espais naturals protegits.

13.4.1. LA FLORA I LA VEGETACIÓ

Segons les dades del III inventari forestal nacional del Ministeri de Medi Ambient, la

cobertura vegetal de les Balears és la que s'indica en el quadre I-146.

L'increment d'algunes plagues forestals, especialment dels perforadors dels pins, ha estat afavorit pels efectes del temporal del novembre del 2001, a més de les sequeres d'anys anteriors. La intervenció de la Conselleria de Medi Ambient ha estat limitada. Amb un pla de xoc sobre la processonària a Eivissa, on aquesta plaga ha assolit el nivell més important des que s'hi va introduir l'insecte (any 1975), s'han invertit en aquest tema 218.526 euros. No hi ha hagut actuacions de control suficients a Menorca ni a Mallorca pel que fa a la processonària.

El 22 de març de 2002 el Consell de Govern va aprovar III Pla general de defensa contra els incendis forestals, que té una vigència de 10 anys. El 2002 ha estat un any amb unes condicions meteorològiques excepcionals, molt humit. Només s'han registrat 73 incendis forestal

QUADRE I-146. COBERTURA FORESTAL, SEGONS L'ESPÈCIE DOMINANT (EN HA)

Formació forestal dominant	Mallorca i Cabrera	Menorca	Pitiüses	Total
Pinar	53.745,60	8.767,71	24.928,98	87.442,29
Alzinar	27.397,70	4.579,98	0	31.977,68
Ullastre, garrover i arboçera	32.736,42	13.968,80	47,92*	46.753,14
Savinar	305,47	418,55	4.070,10	4.794,12
Garriga amb arbrat molt baix	5.205,65	5.982,32	213,81	11.401,78
Garriga amb arbrat dispers	2.578,07	1.403,09	26,86	4.008,02
Total	121.968,91	35.120,45	29.287,67	186.377,03

* Pendent de modificació al setembre.

Font: III inventari forestal nacional, MMA.

(enfront dels 111 del 2001 i dels 143 del 2000), i han comportat la pèrdua de 57,8 hectàrees (333, el 2001, i 993, el 2000). Les causes dels incendis forestals del 2002 han estat les següents: el 49%, negligències; el 37%, intencionats; el 5%, llamps; el 4%, altres motius, i el 5%, causes desconegudes. El pressupost d'extinció dels incendis forestals ha estat de 2.369.274,97 euros, a més del cost del personal de la Conselleria de Medi Ambient i d'altres institucions (els bombers dels consells insulars i dels ajuntaments). Així mateix, s'han destinat a prevenir els incendis un total de 440.000 euros. (Seria desitjable que les inversions en prevenció superassin les que es fan en extinció, cosa que no succeeix des del 1996.)

Pel que fa a les espècies vegetals amenaçades, s'han dut a terme tres plans de recuperació (*Ligusticum huteri*, *Thymus herba-barona* i *Agrostis barceloi*). Cal destacar la col·laboració de les institucions públiques amb el Jardí Botànic de Sóller.

Quant als arbres singulars, se n'ha continuat el programa de catalogació amb nous arbres i amb intervencions fitosanitàries, de senyalització i de conservació, amb un pressupost de 17.805,14 euros.

13.4.2. LA FAUNA

El pressupost que la Conselleria de Medi Ambient ha assignat a la protecció de la fauna ha estat de 268.732 euros, amb actuacions sobre 11 espècies o grups emblemàtics. No s'ha detectat l'extinció de cap espècie, tot i que continua el declivi de la milana, que es pot considerar avui la més amenaçada de la fauna de les Balears.

Quant a la caça, les inversions de la Conselleria de Medi Ambient han estat de 48.504 euros, als quals caldria afegir les subvencions que ha atorgat l'Oficina de la Caça del Consell Insular de Mallorca. Les xifres rellevants d'aquesta activitat es recullen en el quadre I-147.

QUADRE I-147. VEDATS I LICÈNCIES DE CAÇA A LES BALEARS (2002)

Illla	Nombre de vedats	Superfície en ha	Nombre de llicències
Mallorca	1.266	270.391	18.532
Menorca	463	55.621	2.555
Eivissa	28	34.582	1.863
Formentera	4	4.142	168

Font: Conselleria de Medi Ambient.

13.4.3. ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS

El 2002 s'ha declarat el parc natural de Cala d'Hort (Eivissa), amb una superfície total de 2.773,31 hectàrees, repartides en 2.208,81 hectàrees terrestres i 564,5 hectàrees marines. Amb aquesta declaració, la superfície total protegida a les Balears incrementa un 4,8%. Així mateix, s'ha establert un règim de subvencions per finançar inversions en els espais naturals protegits.

Igualment, la Conselleria d'Agricultura i Pesca ha declarat la reserva marina del Migjorn, que té 17.000 hectàrees d'aigües interiors a les costes de Santanyí, de ses Salines i de Campos.

Els sistemes de gestió mediambiental són un model de gestió de les empreses i de les organitzacions que integra en el funcionament habitual i estratègic de l'empresa les consideracions mediambientals que han de minvar els efectes negatius de les activitats humanes en el medi ambient, a la vegada que permeten el funcionament de les activitats empresarials.

Els sistemes de gestió mediambiental més reconeguts internacionalment són l'EMAS, d'àmbit europeu —a partir del Reglament (CE) 761/2001 del Parlament Europeu i del Consell, de 19 de març de 2001 (DOCE L 114, de 24/04/2001), pel qual es permet que les organitzacions s'adhereixin de manera voluntària a un sistema comunitari de gestió i d'auditoria mediambientals—, i l'ISO 14.001, de l'any 1996, que promouen la International Standard Organization i entitats nacionals de normalització (a Espanya, l'AENOR).

L'Administració autonòmica ha potenciat aplicar sistemes de gestió ambiental al sector turístic, mitjançant el programa ECOTUR (Direcció General de Qualitat Ambiental) de la Conselleria de Medi Ambient i l'Institut de Promoció i Qualitat Turística (l'IPQT, de la Conselleria de Turisme), i també a altres sectors, mitjançant la Direcció General de

13.5

LA GESTIÓ AMBIENTAL A LES ILLES BALEARS

A les Illes Balears s'apliquen dues eines voluntàries de gestió ambiental, amb un cert èxit. Es tracta dels sistemes de gestió ambiental, en el cas de les empreses i de les organitzacions, i de les agendes locals 21, en el cas dels municipis.

Promoció Industrial de la Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, i l'Institut Balear de Desenvolupament Industrial (IDI).

Com a conseqüència d'aquest suport i, especialment, de l'esforç de la direcció i del personal de moltes empreses a les Illes Balears, el nombre de centres i d'organitzacions que han culminat el procés d'implantació d'un sistema de gestió mediam-biental ha augmentat notablement, com recull el quadre I-148.

Les administracions locals disposen d'una eina equivalent, l'Agenda Local 21, un sistema de gestió global a curt, mitjà i llarg termini en què, mitjançant un pla d'acció, s'estableixen uns objectius ambientals, econòmics i socials, mesurables i avaluables periòdicament, a fi d'aconseguir, amb la participació activa d'un fòrum ciutadà, la sostenibilitat del municipi i una millora de la qualitat de vida.

Les etapes principals per aplicar una agenda local 21 són:

- Cal que el govern local aprovi la Carta d'Aalborg.
- Cal fer una diagnosi del territori, des del punt de vista ambiental, social i econòmic.

- Cal definir unes línies estratègiques envers la sostenibilitat i uns objectius.
- Cal establir un pla d'acció, amb projectes concrets.
- Cal seguir l'execució del pla d'acció, i les conseqüències reals sobre la sostenibilitat del municipi.
- Cal revisar i corregir l'agenda local, i plantejar nous objectius.

Totes aquestes fases s'han de fer en un marc de participació ciutadana àmplia, especialment amb la constitució d'un fòrum ciutadà, que prioritza els objectius, que proposa accions, que s'implica en els projectes i que controla el seguiment de les actuacions.

A les Illes Balears, des del 1995 diversos municipis i administracions fan esforços per implantar agendas locals 21. Durant els darrers anys, tant la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears (programa ECOTUR) com els consells insulars (Departament de Cooperació Local del Consell de Mallorca, Consell Insular de Menorca i Consell Insular d'Eivissa i Formentera) col·laboren amb diversos municipis per desenvolupar les agendas, i a hores d'ara s'han assolit els resultats que es resumeixen en el quadre I-149.

QUADRE I-148. EMPRESES BALEARS AMB CERTIFICACIÓ AMBIENTAL (2002)

Tipus de certificació	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Balears
ISO (exc. les empreses amb EMAS)	32	3	2	37
EMAS	13	4	3	20
Total	45	7	5	57

Font: Conselleria de Medi Ambient, IDI

QUADRE I-149. SITUACIÓ DE LES AGENDES LOCALS 21 ALS MUNICIPIS DE LES BALEARS (2002)

Fase	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Carta d'Aalborg	25		2
Redacció de la diagnosi	2	8	2
Redacció del pla d'acció	7		
Agenda local 21 completada	2		1
Total de municipis implicats	36	8	5
Total de municipis	53	8	6

Font: Conselleria de Medi Ambient.

13.6

LA SOCIETAT I EL MEDI AMBIENT

El medi ambient és una realitat física, que està relacionada dialècticament amb l'economia, que en determina moltes disfuncions i de la qual depèn, directament i indirecta (s'ha destacat *ad nauseam* la relació que té amb una economia turística). Les conseqüències socials dels fets ambientals són, tanmateix, les més importants. Aquest apartat pretén proporcionar alguns elements per valorar aquest component.

En aquest sentit, l'any 2002 s'ha caracteritzat, com en altres àmbits de la vida política balear, per una manca de sintonia entre l'Administració de l'Estat i la de la comunitat autònoma, la qual s'ha materialitzat en un nombre elevat de casos judicials entre les dues administracions i en el retard de diversos projectes que requerien la col·laboració interinstitucional (obres hidràuliques, regeneració de platges, obres al litoral i pla energètic, entre d'altres).

13.6.1. L'ADMINISTRACIÓ I EL MEDI AMBIENT

13.6.1.1. Administració estatal

L'any 2002 s'ha caracteritzat per importants inversions del Ministeri de Medi Ambient a les Balears, especialment les que ha impulsat la Direcció General de Costes, algunes de les quals (regeneració de platges, construcció de passeigs marítims) han estat especialment polèmiques. Cal assenyalar també el projecte de reconvertir 100 molins agrícoles a la producció d'electricitat.

La Fundación Biodiversidad, de titularitat estatal, manté a Palma una oficina, amb una activitat modesta, que es concreta en tramitar el finançament per a alguns projectes privats; l'any 2002 han arribat als 772.091,07 euros.

Igualment, ha començat l'activitat a les Illes la Fundación Parques Nacionales, que ha adquirit Raixa (amb la participació del Consell Insular de Mallorca) i que preveu els projectes de rehabilitació d'aquest immoble.

13.6.1.2. Administració balear

El gruix de l'activitat ambiental de la comunitat autònoma balear l'ha desenvolupat la Conselleria de Medi Ambient. Es resumeixen les variables principals que permeten valorar l'activitat de la conselleria, classificades per direccions generals, en el quadre I-150.

No es pot negligir la relació que tenen amb el medi ambient altres departaments de la comunitat autònoma, com són la planificació i l'actuació energètica

de la Conselleria d'Innovació i Energia; les actuacions relacionades amb el medi marí de la Direcció General de Pesca, o les de la Direcció General de Desenvolupament Rural quant al món agrari i al patrimoni natural.

13.6.1.3. Administracions insulars

Els tres consells insulars tenen un titular específic per a política ambiental, amb tasques de diversa naturalesa. Les dades que consideram rellevants en aquest sentit es mostren en el quadre I-151.

QUADRE I-150. ESTRUCTURA, MITJANS I PROJECTES DE LA CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT (2002)				
Direcció General	Inversions (euros)	Mitjans humans	Empreses (pressupost)	Projectes més importants
Recursos Hídrics	70.495.893	70	IBASAN: 44 M€ IBAEN: 16 M€	Aplicació del Pla hidrològic. Interconnexió amb Eivissa.
Litoral	3.100.316	69		Normativa. Millora dels ports de la comunitat autònoma.
Residus	4.552.807	31		Agendes 21. Plans de RSU, enderroc i residus perillosos.
Biodiversitat	13.540.437	108	IBANAT: 5 M€	Parcs naturals. Incendis forestals.
Ed. Ambiental	916.079	13		Fòrum d'educació ambiental.

Font: elaboració pròpia, amb les dades de la CMA.

QUADRE I-151. RECURSOS I PROJECTES AMBIENTALS DELS CONSELLS INSULARS (2002)			
Consell	Inversions	Mitjans humans	Projectes més importants
Mallorca (*)	879.288	17	Gestió de residus, sa Dragonera, finques del CIM i Oficina de la Caça.
Menorca	134.353	9	Plans especials ANEI. Camí de cavalls. AQUANET. LIFE Flora. Agendes 21.
Eivissa i Formentera	436.515	7	Agenda d'energia, gestió de residus, pla especials de ses Feixes, i agendes 21

* En el cas de Mallorca no s'han inclòs els Bombers de Mallorca, adscrits a aquest departament, perquè això distorsionaria la comparació.

Fonts: Consells insulars i elaboració pròpia.

13.6.1.4. Administracions municipals

No disposam de dades que permetin valorar les inversions ambientals dels municipis. Un índex de l'interès municipal respecte dels temes ambientals és l'existència, en l'organigrama municipal, d'una regidoria dedicada al medi ambient, com es recull en el quadre I-152.

QUADRE I-152. AJUNTAMENTS AMB REGIDOR DE MEDI AMBIENT (2002)			
Illa	Sí	No	Total
Mallorca	31	22	53
Menorca	7	1	8
Eivissa	4	1	5
Formentera	1		1

Font: Elaboració pròpia.

13.6.2. LES ORGANITZACIONS AMBIENTALS

Un índex interessant de la manera com s'implica la societat en els temes ambientals és la implicació ciutadana en les organitzacions que específicament es dediquen a estudiar i a conservar el medi ambient i el patrimoni natural, siguin de caràcter tècnic o reivindicatiu. Tot i que no tenim dades comparatives a escala estatal, és interessant conèixer la quantitat de quotes que es paguen a les organitzacions d'aquest tipus. Com a element comparatiu, podem assenyalar que, al final dels anys 90, als Estats Units es pagava com a mitjana una quota per cada 20 habitants, mentre que a Dinamarca es pagava més d'una quota per ciutadà.

En el cas de les Balears, hem enquestat dotze organitzacions, d'àmbit insular o

estatal, que representen suficientment aquest camp d'activitat (el GOB de cada una de les quatre illes, la Societat d'Història Natural de les Balears, el Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller, l'Associació d'Amics dels Parcs, l'Institut d'Estudis Ecològics, la Societat Balear d'Educació Ambiental, els Amics de la Terra, la Sociedad Española de Ornitología, i Greenpeace). En total, en data 1 de gener de 2002 tenien 8.872 afiliats, i l'increment global va ser del 4% al llarg de l'any. Les altres entitats que no s'han inclòs en l'enquesta, si s'hi tinguessin en compte, suposarien unes poques desenes més de quotes i no alterarien gaire els resultats. La distribució insular amb relació a la militància final en les organitzacions es recull en el quadre I-153.

QUADRE I-153. HABITANTS/QUOTA DE LES ORGANITZACIONS AMBIENTALS (2002)

Illa	
Mallorca	99
Menorca	57,9
Eivissa	149,7
Formentera	30,5

Font: Elaboració pròpia.

Tot i això, val la pena esmentar que moltes altres entitats, i especialment les associacions de veïns, han mantingut al llarg de l'any activitats o una atenció ambiental notables, i destaca el protagonisme que han tingut en moltes notícies de premsa o en reivindicacions davant les administracions.

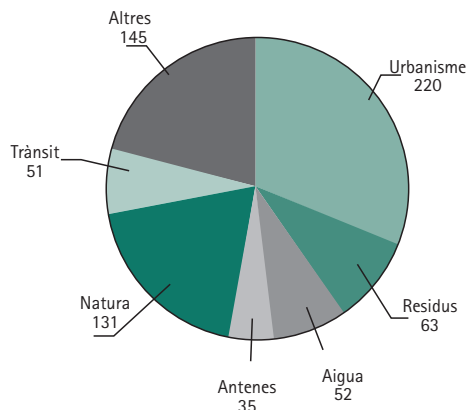
Finalment, per acabar aquest capítol, cal ressenyar que diverses entitats econòmiques mantenen programes ambientals;

destaquen en aquest sentit els de la Caixa de Balears i els de la Caixa d'Estalvis del Mediterrani. La primera, entre altres activitats, manté la publicació de la revista *Gea*, dedicada específicament a aquestes matèries.

13.6.3. EL MEDI AMBIENT EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Un exponent de l'interès social pels temes ambientals es palesa a través de la premsa. Diàriament, els diaris de les Illes inclouen notícies sobre el medi ambient, a escala autonòmica o local, amb una mitjana de quatre notícies ambientals per cada mitjà en el cas de Mallorca, i molt sovint aquestes notícies es destaquen en la portada. En conjunt, a partir d'analitzar un total de 700 notícies locals, s'obté la distribució dels temes que presenta el gràfic I-23.

Gràfic I-23
Distribució dels temes ambientals en 700 titulars de la premsa escrita de les Illes Balears (2002)

Font: Elaboració pròpia.

(No hem inclòs en l'anàlisi les dades relatives a l'ecotaxa, molt nombroses al llarg de tot l'any, ja que hem considerat que distorsionarien la perspectiva sobre el tema.)

Els temes concrets més importants que han merescut una atenció informativa especial al llarg de l'any han estat els següents:

- Les moratòries, els plans territorials i la normativa urbanística.
- Els nous polígons industrials. (Amb els conflictes locals i polítics que es produeixen a municipis molt diversos)
- La regeneració de les platges. (El conflicte que es va originar arran de la regeneració a Can Picafort va resultar molt viu.)
- Les antenes de telefonia mòbil. (Un 80% de les antenes funcionen sense llicència. Un ajuntament expedientà el rector de la localitat per instal·lar-ne una al campanar i l'obispat va prohibir aquesta pràctica.)
- Els aparcaments urbans i el conflicte a Santa Catalina.
- Els aparcaments de les empreses de lloguer d'automòbils (*rent a car*) en sòl rústic.
- El debat del Pla energètic, el proveïment del gas i/o la connexió elèctrica.
- La cimera de ministres de Medi Ambient de la Unió Europea a Ciutat, en la qual excel·lí l'interès per conservar els sòls.

- L'accident del *Prestige*, que varen destacar les portades dels diaris des del dia de l'accident (13 de novembre) fins al final de l'any, pràcticament cada dia.

La resta de mitjans de comunicació (ràdios i televisions) també han mantingut l'atenció informativa en aquest camp, tot i que no en disposam de dades quantitatives.

Cal destacar, a partir de les notícies de la premsa, que molts problemes ambientals es posen d'actualitat arran d'iniciatives de veïns, que són els que han denunciat als mitjans de comunicació molts dels conflictes que s'han tractat durant aquest any. Altrament, és interessant constatar el protagonisme del GOB i d'ASAJA pel que fa a diversos temes ambientals, amb posicions contrastades.